

INFORMACJA

**o istotnych problemach
wynikających z działalności i orzecznictwa
Trybunału Konstytucyjnego
w 2008 roku**

WYDAWNICTWA

Warszawa 2009

SPIS TREŚCI

Wykaz ważniejszych skrótów i skrótów	7
Przedmowa	9

Rozdział I Pozycja ustrojowa, organizacja i funkcjonowanie

Trybunału Konstytucyjnego	11
1. Podstawy prawne funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego	11
2. Organizacja i funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego	12
3. Kompetencje Trybunału Konstytucyjnego	12
4. Zakres kompetencji Trybunału Konstytucyjnego a swoboda regulacyjna ustawodawcy w demokratycznym państwie prawnym.	14
4.1. Trybunał Konstytucyjny jako „negatywny ustawodawca”	14
4.2. Zakres swobody regulacyjnej ustawodawcy	15
4.3. Granice swobody regulacyjnej wyznaczone przez art. 2 Konstytucji, zasadę proporcjonalności i normy międzynarodowe.	16
4.4. Zróżnicowanie zakresu swobody regulacyjnej ustawodawcy	19
4.5. Pominięcie ustawodawcze jako przedmiot kontroli konstytucyjności	21
4.6. Swoboda regulacyjna ustawodawcy w świetle skutków wyroków Trybunału Konstytucyjnego	22
4.7. Sygnalizowanie uchybień i luk w prawie	22

Rozdział II Ogólna charakterystyka działalności orzeczniczej

Trybunału Konstytucyjnego w 2008 r.	24
1. Analiza danych statystycznych dotyczących działalności orzeczniczej w 2008 r.	24
1.1. Wpływ spraw	24
1.2. Sprawy zakończone w 2008 r.	25
2. Podstawowy zakres problemów analizowanych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w 2008 r.	28
3. Konflikt wartości konstytucyjnych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	32
4. Istotne tezy dotyczące ustroju państwa oraz podstawowych praw i wolności w orzecznictwie z 2008 r.	37
4.1. Wprowadzenie	37
4.2. Tezy dotyczące zasad ustrojowych	37
4.3. Tezy dotyczące konstytucyjnych praw i wolności.	38

Rozdział III Omówienie wybranych orzeczeń wydanych w 2008 r.

1. Orzeczenia o istotnym znaczeniu dla funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości	45
1.1. Zatrzymanie osoby podejrzanego w celu przymusowego doprowadzenia	45
1.2. Nowe zasady dostępu do zawodu notariusza.	46
1.3. Kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa	48
1.4. Przeludnienie w zakładach karnych.	51
1.5. Wyłączenie możliwości odwołania się do Sądu Najwyższego od niektórych uchwał Krajowej Rady Sądownictwa.	52

1.6. Zasady przedłużania aresztu tymczasowego	53
1.7. Spór kompetencyjny pomiędzy Prezydentem RP a Krajową Radą Sądownictwa	54
1.8. Stosowanie aresztu tymczasowego wobec kobiet w ciąży	55
1.9. Postępowanie karne w trybie przyspieszonym	57
1.10. Przedawnienie karalności	58
2. Orzeczenia o istotnym znaczeniu gospodarczym i społecznym	60
2.1. Przejście własności usuniętego z drogi i nieodebranego pojazdu z mocy prawa na rzecz Skarbu Państwa	60
2.2. Zasady ustalania podstawy obliczania wymiaru zasiłku chorobowego	62
2.3. Wielkopowierzchniowe obiekty handlowe	64
2.4. Odpowiedzialność przewoźnika za szkodę, jaką poniósł podróżny wskutek opóźnionego przyjazdu lub odwołania regularnie kursującego środka transportowego	65
2.5. Rodzinne ogrody działkowe	67
2.6. Spółdzielnie mieszkaniowe	68
2.7. Zasady obliczania odsetek od nieterminowego przekazywania przez ZUS składek do OFE	71
3. Orzeczenia o istotnym znaczeniu dla problematyki ochrony bezpieczeństwa państwa	73
3.1. Reorganizacja wojskowych służb specjalnych	73
3.2. Zakres swobody organów administracji publicznej w podejmowaniu decyzji o zestrzeleniu cywilnego statku powietrznego	78
3.3. Sejmowa komisja śledcza do spraw badania zarzutu nielegalnego wywierania wpływów	80
4. Orzeczenia o istotnym znaczeniu dla realizacji wolności słowa oraz wolności zgromadzeń	82
4.1. Zasady etyki lekarskiej	82
4.2. Odpowiedzialność karna za przestępstwo zniesławienia	84
4.3. Obowiązek notyfikacji zgromadzeń spontanicznych	86
4.4. Autoryzacja wypowiedzi	87
4.5. Zasady udostępniania dokumentów gromadzonych przez IPN	88

Rozdział IV Podstawowe problemy związane z realizacją orzeczeń

Trybunału Konstytucyjnego	91
1. Obowiązek realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez prawodawcę	91
2. Wybrane prace legislacyjne mające na celu realizację orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w 2008 r.	93
2.1. Działania podjęte przez Senat RP	93
2.2. Działania podjęte z inicjatywy Rady Ministrów	93
2.3. Działania podjęte z inicjatywy Prezydenta RP	95
2.4. Przykłady wykonywania orzeczeń przez prawodawcę w 2008 r.	96
3. Przykłady niezrealizowanych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego z lat wcześniejszych	100

3.1. Przykłady niezrealizowanych orzeczeń rodzących po stronie prawodawcy obowiązek ich realizacji	100
3.2. Przykłady niezrealizowanych orzeczeń, w stosunku do których podjęcie działań prawodawczych jest zalecane	103
3.3. Reakcja prawodawcy na wyroki zawierające niewiążące uwagi skierowane pod jego adresem	105
3.4. Przykłady niezrealizowanych postanowień sygnalizacyjnych z lat ubiegłych	106
4. Przegląd wyroków wymagających reakcji prawodawcy wydanych w 2008 r.	108
4.1. Wyroki zawierające klauzulę odraczającą	108
4.2. Wyroki wskazujące na niepełność badanej regulacji.	112
4.3. Pozostałe wyroki wymagające podjęcia działań prawodawczych.	116
5. Zalecenia i wskazania dla prawodawcy zawarte w wyrokach wydanych w 2008 r.	117
5.1. Przykłady uwag sformułowanych w orzeczeniach, których uwzględnienie przez prawodawcę jest zalecane	117
5.2. Przykłady uwag sformułowanych w orzeczeniach, których uwzględnienie przez prawodawcę jest wskazane	120
6. Postanowienia sygnalizacyjne wydane w 2008 r.	123
7. Problemy związane z realizacją orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez organy stosujące prawo	126
7.1. Obowiązek realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez organy stosujące prawo	126
7.2. Konsekwencje odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej dla organów stosujących prawo	127
7.3. Wyłączenie skutku odroczenia.	128
7.4. Wznowienie postępowania	129

Rozdział V Charakterystyka działalności pozaorzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego w 2008 r.

1. Ogólna charakterystyka działalności pozaorzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego	131
2. Pozaorzecznicza działalność o charakterze zewnętrznym w 2008 roku.	132
2.1. Współpraca międzynarodowa	132
2.2. Wydarzenia krajowe z udziałem sędziów Trybunału Konstytucyjnego	133
2.3. Działalność informacyjna i edukacyjna.	134
3. Działalność pozaorzecznicza o charakterze wewnętrznym	135

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1

Dynamika liczby spraw w Trybunale Konstytucyjnym w latach 1998-2008.	141
a) Liczba spraw podlegających wstępnej kontroli na tle ogólnej liczby spraw wniesionych w latach 1998-2008	141
b) Wpływ spraw do rozpoznania wstępnego.	142

c) Wpływ spraw do rozpoznania merytorycznego	143
d) Wpływ spraw, które nie podlegają rozpoznaniu wstępnemu	144
e) Orzeczenia kończące postępowanie na etapie rozpoznania merytorycznego	145
f) Liczba spraw zakończonych wyrokiem w latach 1998-2008, w zależności od trybu wszczęcia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym	146
g) Liczba spraw zakończonych wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego w latach 1998-2008, w zależności od składu orzekającego	147
Załącznik nr 2	
Liczba postanowień sygnalizacyjnych wydanych w latach 1998-2008	148
Załącznik nr 3	
Liczba wyroków i postanowień wydanych w postępowaniu rozpoznawczym w latach 1998-2008, w których złożono zdanie odrębne na tle ogólnej liczby wyroków i postanowień	149
Załącznik nr 4	
Postanowienia i zarządzenia wydane w 2008 r. na etapie wstępnego rozpoznania	150
Załącznik nr 5	
Pisma wniesione do Trybunału Konstytucyjnego w latach 1997-2008	151
Załącznik nr 6	
Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego w latach 1998-2008.	152
Załącznik nr 7	
Podmioty inicjujące postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawach zakończonych wyrokiem w latach 1998-2008	153
Załącznik nr 8	
Przepisy będące wzorcami kontroli w wyrokach wydanych w 2008 r.	154
Załącznik nr 9	
Przepisy będące przedmiotem kontroli w wyrokach wydanych w 2008 r.	159
Załącznik nr 10	
Przegląd treści wyroków wydanych w 2008 r.	173
Załącznik nr 11	
Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania wydanych przez Trybunał Konstytucyjny w 2008 r.	223
Załącznik nr 12	
Przegląd zdań odrębnych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2008 r.	230
Załącznik nr 13	
Przegląd treści postanowień sygnalizacyjnych wydanych w 2008 r.	253
Załącznik nr 14	
Przegląd wyroków z klauzulą odraczającą wydanych w 2008 r.	254
Załącznik nr 15	
Przegląd orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego niezrealizowanych przez prawodawcę.	256
Załącznik nr 16	
Wykaz orzeczeń powołanych w informacji	271

Wykaz ważniejszych skrótowców i skrótów

ABW	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
CBA	Centralne Biuro Antykorupcyjne
Dz. U.	Dziennik Ustaw RP
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
ETS	Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich
IPN	Instytut Pamięci Narodowej
k.c.	Kodeks cywilny
KEL	Kodeks etyki lekarskiej
k.k.	Kodeks karny
k.k.w.	Kodeks karny wykonawczy
k.p.a.	Kodeks postępowania administracyjnego
k.p.c.	Kodeks postępowania cywilnego
k.p.k.	Kodeks postępowania karnego
k.w.	Kodeks wykroczeń
KRN	Krajowa Rada Notarialna
KRS	Krajowa Rada Sądownictwa
M.P.	Dziennik Urzędowy RP „Monitor Polski”
NBP	Narodowy Bank Polski
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
OFE	Otwarty Fundusz Emerytalny
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
OTK ZU	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy
PZD	Polski Związek Działkowców
RCL	Rządowe Centrum Legislacji
RP	Rzeczpospolita Polska
RPO	Rzecznik Praw Obywatelskich
SN	Sąd Najwyższy
SPI	Sąd Pierwszej Instancji
SKW	Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SWW	Służba Wywiadu Wojskowego
TK	Trybunał Konstytucyjny
UE	Unia Europejska
w.o.h.	wielkopowierzchniowe obiekty handlowe
WSI	Wojskowe Służby Informacyjne
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Przedmowa

Zgodnie z treścią art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym¹ (dalej: ustawa o TK), *Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2008 r.* została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego w celu przedłożenia jej Sejmowi RP i Senatowi RP.

Informacja zawiera przede wszystkim analizę dorobku orzeczniczego Trybunału z roku poprzedzającego jej wydanie. Ponadto, obok prezentacji podstawowych problemów i zagadnień dotyczących ubiegłorocznej działalności orzeczniczej i pozaorzeczniczej, Trybunał zamieścił w niej dwie obszernie analizy poświęcone problematyce granic swobody regulacyjnej ustawodawcy oraz konfliktu wartości konstytucyjnych, obejmujące także wcześniejsze orzecznictwo. Nowością jest również syntetyczna prezentacja zakresu problematyki stanowiącej przedmiot zainteresowania Trybunału w minionym roku, będąca równocześnie dopełnieniem rozdziału poświęconego analizie najważniejszych zeszłorocznych rozstrzygnięć. Na uwagę zasługuje także wyszczególnienie istotnych nowych tez orzeczniczych Trybunału dotyczących ustroju państwa oraz podstawowych praw i wolności.

Trybunał Konstytucyjny, podobnie jak to miało miejsce w latach poprzednich, często zajmował się problematyką realizacji orzeczeń przez prawodawcę. W tym zakresie na uwagę zasługuje wyszczególnienie zeszłorocznych orzeczeń, rodzących obowiązki podjęcia przez prawodawcę działań legislacyjnych, oraz wykaz wszystkich niezrealizowanych dotąd przez prawodawcę orzeczeń wydanych od wejścia w życie Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 r.² (dalej: Konstytucja) do końca 2008 r. Zarówno wspomniany wykaz, jak i ocena realizacji orzeczeń przez prawodawcę stanowią efekt systematycznych badań następstw orzeczeń Trybunału w prawodawstwie prowadzonych przez Biuro Trybunału Konstytucyjnego (dalej: Biuro TK) na potrzeby Trybunału i należy przypisywać im wyłącznie charakter informacyjny.

Niniejsza *Informacja* ma w założeniu ułatwić jej adresatom zapoznanie się zarówno z bieżącym funkcjonowaniem Trybunału Konstytucyjnego, jak i jego najnowszym orzecznictwem, a nowe elementy, o które została wzbogacona, mogą być szczególnie pomocne podczas dalszych prac nad realizacją orzeczeń Trybunału.

¹ Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.

² Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.

ROZDZIAŁ I

POZYCJA USTROJOWA, ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

1. Podstawy prawne funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego

Zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy o TK, Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej, powołanym do badania zgodności z Konstytucją aktów normatywnych i umów międzynarodowych oraz wykonywania innych zadań określonych w Konstytucji.

Konstytucja normuje przede wszystkim kompetencje Trybunału (art. 188-189) oraz w szczególności takie kwestie, jak charakter prawny orzeczeń Trybunału, ich skutki oraz sposób wydawania (art. 190), zakres legitymacji do inicjowania postępowania przed Trybunałem (art. 191-192), instytucję pytania prawnego sądów (art. 193), sposób wyboru sędziów, Prezesa i Wiceprezesa Trybunału, a także zagadnienia związane z ich kadencją (art. 194) oraz statusem prawnym (art. 195-196).

Szczegółowe kwestie dotyczące ustroju i organizacji oraz trybu postępowania przed Trybunałem określa ustawa o TK. Do postępowania przed Trybunałem w sprawach w niej nieuregulowanych stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego³, natomiast wnioski co do zgodności z Konstytucją działalności partii politycznych rozpoznawane są przy odpowiednim zastosowaniu przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego⁴. Przepisy dotyczące postępowania w sprawie stwierdzenia zgodności z Konstytucją działalności lub celów partii politycznych zawiera także ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych⁵ (dalej: ustawa o partiach politycznych). Ponadto, w zakresie nieuregulowanym w ustawie o TK, do praw i obowiązków oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące praw i obowiązków oraz odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego (ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym⁶).

Określone zagadnienia szczegółowe, zgodnie z ustawą o TK, uregulowane zostały w Regulaminie Trybunału Konstytucyjnego uchwalonym przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego w dniu 3 października 2006 r. (dalej: Regulamin TK)⁷ oraz Statucie Biura Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 lutego 2002 r.⁸ (dalej: Statut Biura TK).

³ Dz. U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296, ze zm.

⁴ Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555, ze zm.

⁵ Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857, ze zm.

⁶ Dz. U. z 2002 r. Nr 240, poz. 2052, ze zm.

⁷ M. P. z 2006 r. Nr 72, poz. 720.

⁸ Statut Biura TK stanowi załącznik do Uchwały Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 lutego 2002 r., zmienionej Uchwałą z dnia 18 maja 2004 r.; treść uchwały wraz z załącznikiem dostępna jest na stronie internetowej: www.trybunal.gov.pl.

2. Organizacja i funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego

Zgodnie z art. 194 ust. 1 Konstytucji, Trybunał składa się z 15 sędziów wybieranych indywidualnie przez Sejm na 9-letnią kadencję. Sędziowie są wybierani spośród osób wyróżniających się wiedzą prawniczą, przy czym osoba taka może zostać wybrana tylko na jedną kadencję. Sędzią Trybunału może być osoba, która posiada kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska sędziego Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego (art. 5 ust. 3 ustawy o TK). Gwarancje związane z sytuacją prawną sędziów są szczegółowo uregulowane w Konstytucji (art. 195-196). Są oni niezawisli i podlegają tylko Konstytucji (art. 195 ust. 1 Konstytucji).

Z początkiem roku 2008 funkcję sędziego Trybunału Konstytucyjnego pełnili: Zbigniew Cieślak, Maria Gintowt-Jankowicz, Mirosław Granat, Marian Grzybowski, Wojciech Hermeliński, Adam Jamróz, Marek Kotlinowski, Teresa Liszcz, Ewa Łętowska, Marek Mazurkiewicz, Janusz Niemcewicz (Wiceprezes Trybunału), Andrzej Rzepliński, Jerzy Stępień (Prezes Trybunału do 25 czerwca 2008 r.), Mirosław Wyrzykowski oraz Bohdan Zdziennicki. W dniu 13 czerwca 2008 r., w perspektywie zakończenia kadencji sędziego Jerzego Stępnia, na stanowisko sędziego Trybunału Konstytucyjnego został wybrany Stanisław Biernat, które objął 26 czerwca 2008 r.

Organami Trybunału Konstytucyjnego są Zgromadzenie Ogólne oraz Prezes.

Zgromadzenie Ogólne tworzą sędziowie. Do jego kompetencji należy m.in. uchwalanie regulaminu Trybunału oraz zatwierdzanie corocznej informacji o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału (art. 12 oraz art. 14 ustawy o TK).

Prezes reprezentuje Trybunał na zewnątrz, a także – wraz z podległym mu Biurem TK – zapewnia organizacyjne i administracyjne warunki pracy Trybunału oraz wykonuje czynności określone w ustawie o TK i regulaminie TK (art. 16-17 ustawy o TK). Kandydatów na Prezesa wybiera Zgromadzenie Ogólne spośród sędziów Trybunału. Spośród przedstawionych dwóch kandydatów Prezydent RP powołuje Prezesa Trybunału Konstytucyjnego (art. 194 ust. 2 Konstytucji). W dniu 26 czerwca 2008 r., w związku z upływem kadencji sędziego Jerzego Stępnia, Prezydent RP powołał na stanowisko Prezesa Trybunału sędziego Bohdana Zdziennickiego.

3. Kompetencje Trybunału Konstytucyjnego

Podstawową i najczęściej stosowaną kompetencją Trybunału Konstytucyjnego jest **kontrola hierarchicznej zgodności aktów normatywnych**. W tym zakresie Trybunał orzeka w sprawach zgodności: 1) ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją, 2) ustaw z ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała wcześniejszej zgody wyrażonej w ustawie, oraz 3) przepisów prawa wydawanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami.

Trybunał nie ma kompetencji do wszczęcia postępowania z urzędu, co oznacza między innymi, że dokonuje kontroli hierarchicznej zgodności norm wyłącznie w wypadku zainicjowania przed nim postępowania przez uprawniony podmiot, na podstawie wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej (art. 31 ust. 1 ustawy o TK).

Rodzaj podmiotu inicjującego postępowanie ma istotne znaczenie dla określenia zakresu kontroli konstytucyjności kwestionowanej regulacji. z zagadnieniem tym związany jest podział postępowań dotyczących kontroli konstytucyjności na „abstrakcyjne” oraz „konkretne”.

Postępowanie w trybie kontroli konkretnej zostaje wszczęte w drodze skargi konstytucyjnej lub pytania prawnego. Natomiast wszystkie postępowania inicjowane wnioskiem legitymowanego podmiotu prowadzone są w trybie kontroli abstrakcyjnej.

Kontrola konstytucyjności w trybie kontroli abstrakcyjnej dokonywana jest niezależnie od okoliczności, czy kwestionowana regulacja została zastosowana lub ma znaleźć zastosowanie w konkretnej sprawie. Inaczej jest natomiast w przypadku postępowania wszczętego w trybie kontroli konkretnej.

Wskazaniem w Konstytucji formalnym warunkiem rozpoznania skargi konstytucyjnej jest wymaganie, aby kwestionowany przepis stanowił podstawę ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie skarżącego (art. 79 ust. 1 Konstytucji). Tym samym kontrola konstytucyjności w takim przypadku może dotyczyć jedynie normy prawnej, która przed wniesieniem skargi konstytucyjnej znalazła zastosowanie przy wydaniu rozstrzygnięcia.

Z kolei określonym w Konstytucji warunkiem formalnym rozpoznania pytania prawnego sądu jest wymaganie, aby od odpowiedzi na to pytanie zależało rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Pytanie prawne dotyczy zatem regulacji, co do której sąd pytający powziął wątpliwości natury konstytucyjnej i którą zamierza przy orzekaniu zastosować⁹.

Wskazane zróżnicowanie wynikające z istnienia dodatkowych przesłanek formalnych rozpoznania skargi konstytucyjnej oraz pytania prawnego oznacza w praktyce ograniczenie kognicji Trybunału do badania regulacji znajdujących zastosowanie na tle konkretnej sprawy i postępowania.

Zgodnie z treścią art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji podmiotami uprawnionymi do wszczynania postępowania przed Trybunałem w sprawie kontroli konstytucyjności są: Prezydent RP, Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu, Prezes Rady Ministrów, grupa 50 posłów, grupa 30 senatorów, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, Prokurator Generalny, Prezes Najwyższej Izby Kontroli oraz Rzecznik Praw Obywatelskich. Wskazane podmioty mogą inicjować postępowanie przed Trybunałem bez ograniczeń zakresu przedmiotowego.

Konstytucja wymienia ponadto podmioty, które posiadają ograniczoną kompetencję do inicjowania postępowania przed Trybunałem. Krajowa Rada Sądownictwa może kwestionować konstytucyjność aktów normatywnych jedynie w zakresie, w jakim dotyczą one niezależności sądów i niezawisłości sędziów (art. 191 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 186 ust. 2 Konstytucji). Natomiast organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego, ogólnokrajowe organy związków zawodowych, ogólnokrajowe władze organizacji pracodawców oraz organizacji zawodowych, a także kościoły i inne związki wyznaniowe mogą wystąpić z wnioskiem w sprawie hierarchicznej kontroli aktów normatywnych, jeżeli kwestionowany akt dotyczy spraw objętych ich zakresem działania (art. 191 ust. 2 Konstytucji).

⁹ *Postanowienie z 10 grudnia 2008 r., P 39/08.*

Ponadto, jak już wskazywano, kontrola konstytucyjności może być wszczęta w przypadku wystąpienia ze skargą konstytucyjną (art. 191 ust. 1 pkt 6 w związku z art. 79 Konstytucji) lub przedstawienia przez sąd pytania prawnego (art. 193 Konstytucji).

Zdecydowana większość spraw dotyczących kontroli konstytucyjności prowadzona jest w trybie kontroli następczej, tj. dotyczy aktu normatywnego, który został już wprowadzony do systemu prawa powszechnie obowiązującego. Jedynym podmiotem uprawnionym do wszczynania kontroli w trybie prewencyjnym, przed podpisaniem ustawy, jest Prezydent RP (art. 122 ust. 3 Konstytucji).

Trybunał posiada także kompetencję **badania zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych** (art. 188 pkt 4 Konstytucji). Legitymację do inicjowania tego postępowania posiadają podmioty wymienione w art. 191 Konstytucji. Dodatkowo art. 14 i art. 21 ustawy o partiach politycznych wskazują sytuacje, w których Sąd Okręgowy w Warszawie może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem o zbadanie zgodności z Konstytucją celów lub zasad działania partii politycznych. Wypada nadmienić, że postępowanie dotyczące kontroli konstytucyjności działalności lub celów partii politycznych było dotychczas wszczynane czterokrotnie, przy czym dwukrotnie na wniosek Sądu Okręgowego w Warszawie¹⁰ oraz dwukrotnie na wniosek Marszałka Sejmu (pierwszy Trybunał umorzył¹¹, drugi jest na etapie rozpoznawania¹²).

Kolejną kompetencję przewiduje art. 189 Konstytucji, zgodnie z którym **Trybunał rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa**. Postępowanie w tym zakresie może zostać wszczęte na wniosek Prezydenta RP, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego bądź Prezesa Najwyższej Izby Kontroli. Dotychczas, postanowieniem wydanym w 2008 r., zakończono zostało jedno postępowanie dotyczące sporu kompetencyjnego¹³.

Trybunał Konstytucyjny właściwy jest również w sprawie **stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta RP oraz powierzenia Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta RP** (art. 131 ust. 1 Konstytucji). W praktyce postępowanie tego rodzaju nigdy nie było inicjowane.

4. Zakres kompetencji Trybunału Konstytucyjnego a swoboda regulacyjna ustawodawcy w demokratycznym państwie prawnym

4.1. Trybunał Konstytucyjny jako „negatywny ustawodawca”

Trybunał Konstytucyjny jest jedynym organem władzy publicznej posiadającym kompetencje w zakresie stwierdzenia niekonstytucyjności aktów normatywnych. Ograniczają się one do oceny hierarchicznej zgodności określonych norm prawnych lub

¹⁰ Wyrok z 8 marca 2000 r., Pp 1/99; postanowienie z 16 lipca 2003 r., Pp 1/02.

¹¹ Postanowienie z 17 grudnia 2007 r., Pp 1/07.

¹² Wniosek Marszałka Sejmu o zbadanie zgodności z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej działalności partii politycznej „Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej” wpłynął do Trybunału Konstytucyjnego 6 lutego 2008 r.; sygn. akt Pp 1/08.

¹³ Postanowienie z 23 czerwca 2008 r., Kpt 1/08.

całego aktu normatywnego. Trybunał Konstytucyjny jest określany mianem „ustawodawcy negatywnego”, bowiem uznanie, że doszło do naruszenia norm, zasad i wartości ustanowionych w Konstytucji albo innej hierarchicznej niezgodności aktu prawnego lub jego części skutkuje utratą mocy obowiązującej takiego aktu lub przepisu. Trybunał nie może natomiast wkraczać w sferę kompetencji odpowiednich organów prawodawczych, w szczególności poprzez uzupełnianie stanu prawnego o pożądane, a nieuwzględnione przez prawodawcę rozwiązania. Nie może zatem dodawać do istniejącego unormowania nowych treści normatywnych, bowiem Konstytucja nie przyznaje Trybunałowi kompetencji „ustawodawcy pozytywnego”, co zresztą niejednokrotnie akcentował w swoim orzecznictwie, m.in. w *orzeczeniu z 24 września 1996 r., K 13/95*. Konstytucyjna zasada podziału władzy wyklucza w konsekwencji udział Trybunału Konstytucyjnego w sprawowaniu władzy ustawodawczej i nakazuje powściągliwość przy ocenie wniosków i skarg kwestionujących przyjęte przez ustawodawcę rozwiązania normatywne (zob. *wyrok z 19 lipca 2007 r., K 11/06*).

Stanowienie prawa w oparciu o założone cele społeczne i gospodarcze oraz wybór najważniejszych rozwiązań legislacyjnych w demokratycznym państwie prawnym, funkcjonującym w oparciu o zasadę podziału władzy, należy do legislatury. Trybunał nie posiada kompetencji w zakresie oceny celowości i słuszności działań ustawodawcy, gdyż pozostaje to w ramach politycznej swobody parlamentu, za którą ponosi on odpowiedzialność przed wyborcami. Swoboda regulacyjna ustawodawcy nie jest jednak zupełna i nieograniczona. Jej zakres wyznaczają normy i zasady konstytucyjne, w tym przede wszystkim ciążyący na ustawodawcy obowiązek poszanowania praw i wolności jednostki i innych wartości chronionych w Konstytucji. Ustawodawca powinien kształtować treść przyjmowanych rozwiązań uwzględniając zasady konstytucyjne, w szczególności mieszczące się w ramach zasady demokratycznego państwa prawnego. Dokonywana przez Trybunał Konstytucyjny kontrola zgodności aktów normatywnych z Konstytucją obejmuje w konsekwencji ocenę, czy nie doszło do przekroczenia przez ustawodawcę granic przysługującej mu swobody regulacyjnej oraz konstytucyjnych standardów tworzenia prawa (zob. *orzeczenie z 18 października 1994 r., K 2/94* oraz *wyroki z: 19 lipca 2007 r., K 11/06 i 6 maja 2008 r., K 18/05*).

4.2. Zakres swobody regulacyjnej ustawodawcy

Kompetencje Trybunału do badania przekroczenia określonych konstytucyjnie granic swobody ustawodawczej zostały podkreślone jeszcze na gruncie dawnego stanu konstytucyjnego (zob. np. *orzeczenie z 20 listopada 1996 r., K 27/95*).

Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wielokrotnie zaznaczał, że co do zasady nie jest uprawniony do kontrolowania trafności przyjmowanych rozwiązań i może stwierdzić istnienie hierarchicznej niezgodności norm wyłącznie w sytuacji, gdy ustawodawca przekroczy zakres swojej swobody w sposób na tyle drastyczny, nieproporcjonalny, że naruszenie norm konstytucyjnych stanie się ewidentne i doprowadzi do istotnego naruszenia wartości chronionych konstytucyjnie (zob. *orzeczenia: z 26 kwietnia 1995 r., K 11/94 oraz z 9 stycznia 1996 r., K 18/95*). Stanowisko to jest konsekwentnie podtrzymywane także w obecnym porządku konstytucyjnoprawnym (zob. *wyroki*

z: 12 września 2000 r., K 1/00, 8 października 2001 r., K 11/01, 31 stycznia 2006 r., K 23/03, 27 listopada 2006 r., K 47/04 oraz 1 lipca 2008 r., SK 40/07).

Punktem wyjścia do kontroli aktów normatywnych powinno być założenie szerokiej swobody regulacyjnej i racjonalnego działania ustawodawcy. W wyroku z 27 czerwca 2008 r., K 51/07, Trybunał stwierdził, że uchylenie domniemania zgodności badanych regulacji ustawowych z Konstytucją wymaga bezspornego wykazania zachodzącej między nimi niezgodności. Domniemanie konstytucyjności jest związane z konieczną swobodą w ramach działalności legislacyjnej realizującej przyjętą politykę ustawodawczą (zob. wyrok z 19 listopada 2008 r., Kp 2/08). W wypadku wątpliwości wskazane domniemanie powinno przemawiać na rzecz zgodności zakwestionowanych przepisów ustawy z Konstytucją.

Poza zakresem kognicji Trybunału pozostaje, jak już wskazano, kontrola celowości i trafności rozwiązań przyjętych przez ustawodawcę. Nie ma także podstaw do uznania niekonstytucyjności określonych treści normatywnych, jeżeli wybrana przez ustawodawcę instytucja (kierunek rozstrzygnięć normatywnych) mieści się w ramach standardów konstytucyjnych, choć teoretycznie nie stanowi rozwiązania najlepszego z możliwych (zob. wyrok z 8 lipca 2008 r., P 36/07). W postanowieniu z 5 listopada 2008 r., SK 41/06, Trybunał podkreślił, że szczególnie w przypadku kwestii budzących trudno rozstrzygalne dylematy, nie jest uprawniony do wskazywania ustawodawcy, który z konstytucyjnie możliwych kierunków powinien zostać wybrany w celu realizacji zasad ogólnych. Równocześnie zaznaczył, że właściwym polem rozstrzygania kwestii szczególnie kontrowersyjnych społecznie jest debata parlamentarna. Co do zasady, nawet przyjęcie rozwiązań dysfunkcyjnych może mieścić się w ramach swobody regulacyjnej ustawodawcy, o ile nie wprowadzają one konstrukcji ewidentnie błędnych i całkowicie nieprzydatnych do realizacji zamierzonych celów unormowania (zob. wyrok z 11 maja 2007 r., K 2/07). W związku z istnieniem systemowych wątpliwości co do granic pomiędzy kognicją kontrolną Trybunału a praktyką sądową, uzasadniona jest także wstrzemięźliwość przy ocenianiu przyjętych przez ustawodawcę regulacji, w przypadku badania konstytucyjności przepisów przez pryzmat praktyki stosowania prawa (zob. postanowienie z 24 maja 2005 r., SK 9/04).

4.3. Granice swobody regulacyjnej wyznaczone przez art. 2 Konstytucji, zasadę proporcjonalności i normy międzynarodowe

Konstytucyjne granice swobody regulacyjnej ustawodawcy są wyznaczane m.in. przez standardy stanowienia prawa wypływające z art. 2 Konstytucji i ukształtowanego na jego podstawie dorobku orzeczniczego (tzw. *acquis constitutionnel*). Należą do nich w szczególności zasada proporcjonalności, zasada ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, zasady przyzwoitej legislacji oraz zasada ochrony praw słusznie nabytych i interesów w toku.

Zasada proporcjonalności jest jednym z wymagań stawianych organom władzy publicznej przez demokratyczne państwo prawne. Ustawodawca powinien korzystać ze swoich kompetencji wynikających ze swobody regulacyjnej w sposób proporcjonalny. Elementy testu proporcjonalności zakładają, że uchwalana regulacja musi być w stanie zrealizować zamierzone przez nią skutki, powinna być niezbędna dla ochrony związanego z nią interesu publicznego, a ciężary przez nią nakładane winny pozostawiać

w proporcji do zamierzonych efektów (por. wyrok z 8 lipca 2008 r., P 36/07). W wyroku z 3 października 2000 r., K 33/99, Trybunał stwierdził, że w zakresie jego kompetencji mieści się badanie, czy przyjęty model regulacji właściwie służy celom, jakie powinny znajdować się u jego podstaw. Jeżeli przyjęte rozwiązanie normatywne jest pozbawione cech funkcjonalności (nie jest optymalne), a nadto uniemożliwia korzystanie z konstytucyjnego prawa podmiotowego lub nakłada na adresatów norm nadmierne i nieproporcjonalne ciężary, wówczas taka regulacja może zostać uznana przez Trybunał za niekonstytucyjną na gruncie art. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (por. wyrok z 21 września 2004 r., K 34/03). W ramach przysługującej mu swobody regulacyjnej ustawodawca musi proporcjonalnie wyważyć dobra pozostające ze sobą w ewentualnym konflikcie (zob. wyrok z 16 czerwca 2008 r., P 37/07). Z kolei w wyroku z 16 kwietnia 2008 r., K 40/07, Trybunał uznał w szczególności, że ustawodawca nie może, bez podstawy konstytucyjnej, nawet pośrednio ograniczać lub utrudniać możliwości realizacji kompetencji jakichkolwiek podmiotów publicznych wyznaczonych im przez Konstytucję.

Regulacja art. 2 Konstytucji zawiera także adresowany do ustawodawcy nakaz przestrzegania zasad prawidłowej legislacji, który jest funkcjonalnie związany z zasadą pewności prawa i bezpieczeństwa prawnego oraz z zasadą ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Przekroczenie przez ustawodawcę pewnego poziomu niejasności przepisów może stanowić samoistną przesłankę stwierdzenia ich niezgodności z art. 2 Konstytucji. W wyroku z 24 lutego 2003 r., K 28/02, Trybunał stwierdził, że zasady poprawnej legislacji są podstawą do oceny tego, czy badane przepisy w prawidłowy sposób wyrażają wystawianą normę oraz czy nadają się do realizacji założonego celu. W przywołanym orzeczeniu Trybunał wskazał ponadto, że zgodnie z zasadą określoności ustawowej ingerencji w sferę praw i obowiązków adresatów normy prawnej, ustawodawca nie może – poprzez niejasne sformułowanie przepisów – pozostawiać organom stosującym prawo nadmiernej swobody przy określaniu zakresu podmiotowego i przedmiotowego danej regulacji.

Niejednokrotnie ustawodawca posługuje się tzw. zwrotami niedookreślonymi, które pozostawiają szersze pole interpretacyjne w procesie stosowania prawa. Jednak wynikający z ich użycia brak precyzji regulacji nie jest samoistną przesłanką stwierdzenia jego niezgodności z Konstytucją (zob. np. wyroki z: 13 października 2008 r., K 16/07 oraz 25 listopada 2008 r., K 5/08). Trybunał w swoim orzecznictwie podkreślał dopuszczalność posługiwania się przez ustawodawcę zwrotami niedookreślonymi, zaznaczając jednak, że wymaga to zapewnienia szczególnych gwarancji proceduralnych, które uniemożliwią ich arbitralne stosowanie (zob. wyrok z 16 czerwca 2008 r., P 37/07). Przy ocenie naruszenia swobody legislacyjnej ustawodawcy, wyznaczonej zasadami prawidłowej legislacji, musi zostać zbadane, czy legislacyjna wadliwość przepisu prowadzi do naruszenia praw lub wolności oraz czy można ją usunąć za pomocą środków mających na celu wyeliminowanie niejednorodności w stosowaniu prawa. Pozbawienie mocy obowiązującej określonego przepisu, jak podkreślił Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 8 lipca 2008 r., P 36/07, jest środkiem ostatecznym, który w przypadku zarzutu niejasności przepisu powinien być stosowany jedynie wówczas, gdy inne metody usuwania skutków niejasności, w szczególności odpowiednia interpretacja przez orzecznictwo sądowe, okażą się niewystarczające (zob. też wyrok z 13 października 2008 r., K 16/07). Dopiero naruszenie zasad poprawnej legislacji obarczone wadą istotną i mające wpływ na prawa i wolności jednostki pozwala

Trybunałowi stwierdzić niekonstytucyjność danej regulacji (por. wyrok z 22 maja 2002 r., K 6/02). W sytuacjach wątpliwych domniemanie konstytucyjności badanych rozstrzygnąć powinno jednak przemawiać na rzecz ich zgodności z Konstytucją.

Naruszenie Konstytucji może stanowić także niewłaściwe i nieuzasadnione użycie techniki przepisów odsyłających, podważające zaufanie obywateli do racjonalności prawodawcy i stanowionego przez niego prawa (por. wyrok z 23 czerwca 2008 r., P 18/06). W ramach kompetencji Trybunału mieści się badanie logicznej poprawności i spójności norm współwystępujących w jednym akcie normatywnym oraz jasności i pewności prawa (por. wyroki z: 17 maja 2005 r., P 6/04 oraz 12 września 2005 r., SK 13/05).

Swoboda stanowienia prawa umożliwia ustawodawcy zmianę sytuacji prawnej podmiotów – adresatów norm prawnych. Trybunał nie neguje swobody ustawodawcy w kształtowaniu różnych stosunków prawnych (zob. wyrok z 17 marca 2008 r., K 32/05). Swoboda regulacyjna nie jest ograniczona oczekiwaniami podmiotów, że stan prawny nie ulegnie zmianie. Równocześnie jednak w wyroku z 15 października 2008 r., P 32/06, Trybunał podkreślił, że w demokratycznym państwie prawnym jednostka może oczekiwać od ustawodawcy, iż regulacja prawna nie zostanie zmieniona na jej niekorzyść w sposób arbitralny. Nieuniknioną konsekwencją zmiany przepisów dotyczących statusu jednostki jest wprowadzenie pewnych podziałów wśród osób znajdujących się w tej samej sytuacji faktycznej, ale pod rządami różnych przepisów prawa. Jak orzekł Trybunał w wyroku z 27 lutego 2002 r., K 47/01, ocena wprowadzenia zmiany prawnej z punktu widzenia wyrażonej w art. 32 Konstytucji zasady równości musi uwzględniać znaczny stopień swobody ustawodawcy we wprowadzaniu regulacji prawnych lepiej odpowiadających stosunkom i potrzebom społecznym. Natomiast w wyroku z 5 września 2006 r., K 51/05, Trybunał podkreślił, że zasada równości nie stoi na przeszkodzie wprowadzaniu zmian do systemu prawnego, a jej wykładnia powinna uwzględniać granice swobody regulacyjnej ustawodawcy w poszczególnych sferach życia społecznego.

Do szczególnej staranności i przestrzegania wymagań demokratycznego państwa prawnego ustawodawca obowiązany jest w procesie zmiany obowiązującego prawa. Powinien on każdorazowo stanowić regulacje prawne chroniące prawa nabyte i pewność prawa oraz zapewniające jednostkom bezpieczeństwo prawne (por. wyrok z 17 marca 2008 r., K 32/05). Stanowiąc nowe prawo, ustawodawca może mu także nadawać moc wsteczną, jednak jedynie w zakresie przyznanym przez dorobek orzeczniczy ukształtowany na tle art. 2 Konstytucji (zob. wyrok z 10 maja 2004 r., SK 39/03). W wyroku z 10 grudnia 2007 r., P 43/07, Trybunał wskazał, że swoboda ustawodawcy w zakresie regulowania kwestii intertemporalnych ograniczona jest zasadami kierunkowymi, związanymi z ideą państwa prawa. Jedną z nich, obok zasady poszanowania praw niewadliwie nabytych, jest rygorystyczny zakaz retroakcji właściwej, która jest dopuszczalna, jeżeli przemawia za tym ważny interes publiczny, którego nie można wyważyć z interesem jednostki.

Normy konstytucyjne nie są jedynym wyznacznikiem zakresu swobody regulacyjnej ustawodawcy. Jest ona determinowana również przez normy prawa międzynarodowego i wspólnotowego, które są wykorzystywane przez Trybunał Konstytucyjny w procesie rekonstrukcji wzorca konstytucyjnego. W wyroku z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03, Trybunał stwierdził, że ocena granic swobody regulacyjnej ustawodawcy w zakresie ograniczenia wolności działalności gospodarczej powinna być dokonywana z uwzględnieniem okoliczności uczestnictwa Polski w zintegrowanym wspólnym rynku europejskim.

Interpretacja wzorców konstytucyjnych w duchu prawa międzynarodowego wyklucza możliwość uznania za mieszczące się w granicach swobody regulacyjnej tych postanowień przyjętych przez ustawodawcę, które jawnie przeczą wiążącym Polskę zobowiązaniom międzynarodowym.

4.4. Zróżnicowanie zakresu swobody regulacyjnej ustawodawcy

Stopień swobody ustawodawcy jest determinowany rodzajem materii poddanej regulacji. Kwestie społeczno-gospodarcze realizowane są w oparciu o określoną wizję rozwoju społecznego i podlegają szerokiej politycznej swobodzie regulowania ustawowego. Większy zakres swobody ustawodawca ma również w zakresie kształtowania przywilejów (por. wyrok z 20 kwietnia 2005 r., K 42/02). W orzecznictwie Trybunału wyodrębnia się jednak materie, w zakresie których swoboda regulacyjna ustawodawcy poddana jest szczególnemu reżimowi.

Trybunał uznaje, że istnieją prawa mające charakter absolutny, które podlegają bezwzględnej ochronie i nie mogą być w żadnych warunkach ograniczone. Do wartości tych należy godność człowieka oraz prawo do humanitarnego traktowania (zob. wyrok z 26 maja 2008 r., SK 25/07).

Obok nich wyróżnia się również osobiste i polityczne prawa człowieka i obywatela, w odniesieniu do których Konstytucja pozostawia jednostce maksymalną swobodę, z czego wynika obowiązek spełnienia przez wszelkie regulacje ustawowe ograniczające prawa i wolności osobiste i polityczne szczególnych wymagań, określonych zwłaszcza w art. 31 Konstytucji. Ustawodawca ograniczając te prawa podlega wąskim ramom swobody regulacyjnej i powinien respektować zasadę proporcjonalności oraz adekwatności gwarancji proceduralnych (wyroki z: 24 czerwca 1998 r., K 3/98; 11 maja 2007 r., K 2/07; 28 listopada 2007 r. K 39/07).

Szczególny reżim swobody regulacyjnej odnosi się do normowania instytucji gwarantujących ochronę praw i wolności osobistych, takich jak instytucja prawa do sądu. Należy podkreślić, że Trybunał rozszerza pole swobody ustawodawcy w zakresie ustalania ograniczeń dotyczących osób pełniących funkcje publiczne. Regulacje te traktowane są raczej jako środek zapewniania prawidłowego funkcjonowania instytucji publicznych, niż jako forma ograniczenia praw i wolności. Trybunał wskazał jednak, że zawsze powinny one pozostawać w racjonalnym związku z interesem publicznym, któremu mają służyć (zob. wyrok z 12 maja 2008 r., SK 43/05).

Szczególnym ograniczeniom podlega tworzenie regulacji z zakresu prawa represyjnego. W wyroku z 11 maja 2007 r., K 2/07, Trybunał stwierdził, że swoboda w ustanawianiu surowych, działających automatycznie sankcji jest ograniczona koniecznością zapewnienia mechanizmów gwarancyjno-ochronnych, chroniących przed nieodwracalnością skutku wprowadzonego środka. Ustawodawca zobligowany jest ponadto do uchwalania norm merytorycznych zapewniających ochronę konstytucyjnych wartości oraz do przyjmowania regulacji gwarantujących przestrzeganie ustanowionych w nich zakazów naruszania określonych wartości (por. orzeczenie z 28 maja 1997 r., K 26/96). Trybunał podkreślił, że ustawodawca nie może ustanawiać sankcji karnych, które nie są konieczne dla realizacji wartości konstytucyjnych i których efekty będą nieproporcjonalne do nałożonych na jednostkę ciężarów (zob. wyrok z 20 lutego 2008 r., K 30/07).

W wyroku z 28 lipca 2004 r., P 2/04, Trybunał orzekł, że ustawodawcy przysługuje znacząca swoboda regulacyjna w zakresie kształtowania odpowiednich procedur sądowych. Ustawodawca zachowuje wyraźne pole swobody przy kształtowaniu nadzwyczajnych środków zaskarżenia, w tym postępowania kasacyjnego. Jednakże ustawodawca, wychodząc poza minimalny, gwarantowany przez art. 176 ust. 1 Konstytucji, standard dwuinstancyjnego postępowania, nie może działać na zasadzie arbitralności czy pełnej dowolności i również powinien spełniać wymagania określone przez zasadę sprawiedliwości proceduralnej (wyrok z 1 lipca 2008 r., SK 40/07). Ustawodawca posiada także generalną swobodę kształtowania instytucji przedawnienia (ograniczoną jedynie w odniesieniu do zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości), zgodnie z przyjętymi założeniami polityki kryminalnej państwa (por. wyrok z 15 października 2008 r., P 32/06 oraz wyrok z 2 września 2008 r., K 35/06).

Trybunał Konstytucyjny w dotychczasowym orzecznictwie podkreślał stosunkowo szeroki zakres swobody regulacyjnej ustawodawcy także w kształtowaniu treści praw podmiotowych, w tym innych niż własność praw rzeczowych. W wyroku z 30 marca 2004 r., K 32/03, stwierdził, że swoboda ustawodawcy nie jest jednak w tym zakresie bezwzględna i nieograniczona. Cięży na nim zarówno pozytywny obowiązek stanowienia regulacji chroniących prawa majątkowe, jak i obowiązek nieprzyjmowania rozwiązań, które prowadziłyby do pozbawienia lub ograniczenia stosownej ochrony przysługującej istniejącym już prawom (por. wyrok z 2 grudnia 2008 r., K 37/07). Ponadto, ustawodawca nie może arbitralnie kształtować treści praw spełniających identyczne funkcje i prowadzących do zabezpieczenia podobnych interesów. Cel i funkcje bezwzględnych praw podmiotowych wymagają spójnej i czytelnej konstrukcji normatywnej, realizującej zasady zaufania obywateli do prawa i zasady przyzwoitej legislacji. Trybunał stwierdził, że ustawodawca nie może nadużywać przysługującej mu swobody regulacyjnej poprzez sztuczne tworzenie praw majątkowych i zawężanie zakresu ich ochrony (zob. wyrok z 17 marca 2008 r., K 32/05).

W sposób szczególny zakres swobody regulacyjnej ustawodawcy kształtuje się także w odniesieniu do legislacji podatkowej. Ustawodawcy przysługuje względna swoboda decyzyjna w kształtowaniu wydatków i dochodów państwa. Konstytucja w art. 217 zalicza sprawy podatków do materii, których regulacja należy do wyłączności ustawy, ale nie formułuje jednocześnie żadnych materialnych ograniczeń ustawodawcy co do kierunku przyjmowanych rozwiązań. Jeszcze wyraźniej widoczna jest swoboda ustawodawcy w kształtowaniu ulg i zwolnień podatkowych, o których wyborze decydują przesłanki ekonomiczne i społeczne. W wyroku z 3 listopada 1998 r., K 12/98, Trybunał orzekł, że nie jest uprawniony do formułowania ocen dotyczących celowości poszczególnych rozwiązań podatkowych, jako że taka forma krytyki podważałaby autonomię regulacyjną parlamentu. Nie oznacza to jednak absolutnej swobody decyzyjnej ustawodawcy i nie zwalnia go z obowiązku przestrzegania zasad i wartości wynikających z Konstytucji. W szczególności daleko idąca swoboda ustawodawcy w kształtowaniu treści prawa podatkowego jest równoważona obowiązkiem poszanowania proceduralnych aspektów zasady demokratycznego państwa prawnego, w tym nakazu ustanowienia odpowiedniej *vacatio legis* (por. wyroki z: 22 maja 2002 r., K 6/02 oraz 15 lutego 2005 r., K 48/04).

Konieczność skrupulatnego przestrzegania wszelkich reguł i wymagań proceduralnych jest niezależnie od ich zakresu uniwersalną gwarancją nieprzekraczania wyzna-

czonych ram swobody regulacyjnej. Naruszenie zasad przyzwoitej legislacji w procesie uchwalania norm ograniczających prawa i wolności jednostki lub mechanizmy je gwarantujące może być samoistną przesłanką niekonstytucyjności zakwestionowanego przepisu. Przykładowo, w wyroku z 28 listopada 2007 r., K 39/07, Trybunał stwierdził niekonstytucyjność regulacji dotyczącej przyspieszonego i uproszczonego mechanizmu uchylania immunitetu sędziowskiego ze względu na jej uchwalenie bez dochowania wymaganego trybu, tj. bez zasięgnięcia opinii KRS.

4.5. Pominięcie ustawodawcze jako przedmiot kontroli konstytucyjności

Wyznaczenie ram dopuszczalnej swobody regulacyjnej ustawodawcy powiązane jest także z kwestią orzekania przez Trybunał w zakresie tak zwanych pominięć ustawodawczych. Zaniechanie ustawodawcy, polegające na niewydaniu aktu normatywnego i nieuregulowaniu określonego zagadnienia, nawet pomimo istnienia konstytucyjnego obowiązku, pozostaje poza sferą kognicji Trybunału. Trybunał w swoim orzecznictwie podkreśla jednak, że pomimo istnienia szerokiego pola swobody przy podejmowaniu decyzji, jakie materie poddać regulacji, ustawodawca normując daną materię, musi dokonać tego z poszanowaniem wymagań konstytucyjnych, w szczególności z poszanowaniem zasady równości (por. wyroki z: 24 października 2001 r., SK 22/01 oraz 22 lipca 2008 r., K 24/07). Uchwalone i obowiązujące akty normatywne podlegają zatem ocenie Trybunału również pod kątem obecności w danej regulacji norm, bez których konstytucyjność danego aktu, ze względu na naturę objętej nim regulacji, może budzić wątpliwości (por. orzeczenie z 3 grudnia 1996 r., K 25/95, wyrok z 9 października 2001 r., SK 8/00, wyrok z 16 listopada 2004 r., P 19/03). Trybunał potwierdził, że do jego właściwości należy badanie, czy w uchwalonych przepisach nie brakuje elementów normatywnych koniecznych z punktu widzenia ustawy zasadniczej (por. wyroki z: 13 listopada 2007 r., P 42/06, 18 lipca 2008 r., P 27/07 oraz 22 lipca 2008 r., K 24/07), a w konsekwencji, czy ustawodawca poprzez pominięcie uregulowania danej kwestii nie naruszył przysługującej mu swobody regulacyjnej, której granice są wyznaczane przez postanowienia Konstytucji. Odróżniając sytuację braku uregulowania danej materii – zaniechania ustawodawczego, od regulacji fragmentarycznej i niepełnej – pominięcia ustawodawczego, Trybunał podkreślił, że jedynie w przypadku istnienia jakościowej tożsamości (albo przynajmniej daleko idącego podobieństwa) materii unormowanych w danym przepisie i tych pozostających poza jego regulacją można mówić o pominięciu ustawodawczym. Zaznaczył jednak, że w dokonywaniu oceny istnienia owej jakościowej tożsamości należy zachować ostrożność, tak aby poprzez zbyt pochopne upodabnianie materii unormowanych i tych pozostających poza zakresem regulacji, Trybunał nie przekroczył swoich kompetencji, wkraczając w zakres uprawnień prawotwórczych (por. postanowienie z 11 grudnia 2002 r., SK 17/02, wyrok z 22 lipca 2008 r., K 24/07).

Skutkiem orzeczenia o niekonstytucyjności przepisu w zakresie, w jakim pomija określone regulacje, nie jest utrata jego mocy obowiązującej. Wskutek wydania tego rodzaju wyroku Trybunału nie jest również możliwe uzupełnienie obowiązującego stanu prawnego o rozwiązanie pożądane z punktu widzenia inicjatora postępowania, gdyż wykraczałoby to poza zakres kompetencji Trybunału i naruszałoby zasadę podziału władzy (zob. wyroki z: 19 listopada 2001 r., K 3/00 oraz 19 listopada 2008 r., Kp 2/08).

Orzeczenie stwierdzające niekonstytucyjność pominięcia ustawodawczego jest adresowanym do ustawodawcy potwierdzeniem – wynikającego z Konstytucji – obowiązku ustanowienia regulacji prawnych niezbędnych dla realizacji norm konstytucyjnych (zob. *wyroki z: 25 czerwca 2002 r., K 45/01 oraz 27 czerwca 2008 r., K 51/07*). Należy jednak mieć na uwadze, że orzeczenie Trybunału umożliwia sądom zastosowanie wykładni zakwestionowanego przepisu w sposób zgodny z Konstytucją (zob. *wyrok z 10 czerwca 2008 r., SK 17/07*).

4.6. Swoboda regulacyjna ustawodawcy w świetle skutków wyroków Trybunału Konstytucyjnego

Wyroki Trybunału Konstytucyjnego mają bezpośredni wpływ na zakres swobody regulacyjnej ustawodawcy. Wyznaczają standardy rozumienia wzorców konstytucyjnych, tworząc dorobek orzeczniczy, a przez to określając na przyszłość ramy swobody regulacyjnej w kwestiach będących w przyszłości przedmiotem ustawodawstwa zwykłego (por. *wyrok z 11 maja 2007 r., K 2/07*). Zakres swobody ustawodawcy ograniczony jest także obowiązkiem realizacji wyroków Trybunału.

W *wyroku z 16 stycznia 2007 r., U 5/06*, Trybunał zauważył, że ustawodawca zmieniając przepisy uznane za niezgodne z Konstytucją, ma jednocześnie obowiązek ukształtowania nowych regulacji zgodnie ze standardami konstytucyjnymi oraz doprowadzenia do minimalizacji skutków uprzedniego wprowadzenia przepisów niekonstytucyjnych. Orzeczenia Trybunału mogą ograniczać swobodę regulacyjną ustawodawcy. W szczególności na skutek wydania orzeczenia o niekonstytucyjności badanej regulacji ustawodawca nie powinien wydawać przepisu o tożsamej treści. Obowiązek ten pozostaje aktualny aż do zmiany regulacji konstytucyjnej stanowiącej w badanej sprawie wzorzec kontroli. Należy jednak podkreślić, że wyeliminowanie z systemu prawa niekonstytucyjnego przepisu nie wywiera bezpośredniego skutku w stosunku do analogicznej regulacji niebędącej przedmiotem oceny Trybunału, w tym do tożsamej regulacji ponownie wprowadzonej do systemu prawa przez ustawodawcę (por. *wyrok z 9 listopada 2005 r., P 11/05*). Oznacza to, że taka regulacja nie może być uznawana za niekonstytucyjną bez konieczności wydania orzeczenia przez Trybunał, a zakwestionowanie przepisu o treści tożsamej z regulacją będącą wcześniej przedmiotem kontroli nie prowadzi do spełnienia przesłanki *ne bis in idem*, uzasadniającej zbędność orzekania i konieczność umorzenia postępowania. Poprzednie rozstrzygnięcie Trybunału jest jednak brane pod uwagę jako podstawowy punkt odniesienia dla oceny ponownie przyjętej treści przepisu.

4.7. Sygnalizowanie uchybień i luk w prawie

Jak już zostało podkreślone, Trybunał Konstytucyjny nie ma kompetencji do uzupełniania stanu prawnego i wprowadzania pozytywnych treści normatywnych do badanego aktu normatywnego. Jednak mimo iż poza kognicją Trybunału leży formułowanie ocen co do zasadności i celowości przyjęcia przez prawodawcę danych rozwiązań, może on – na podstawie art. 4 ust. 2 ustawy o TK – przedstawić właściwym organom stanowiącym prawo uwagi o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego. Uwagi te powinny być

przedmiotem rozpatrzenia przez właściwe organy, ze względu na funkcję, jaką Trybunał Konstytucyjny pełni w demokratycznym państwie prawnym.

Sygnalizowanie uchybień i luk w prawie może przejawiać się w formie postanowień sygnalizacyjnych, o których mowa w § 54 regulaminu TK, zawierających uwagi dotyczące niezbędności podjęcia stosownych działań prawodawczych. Należy zauważyć, że również w uzasadnieniach wyroków wyrażane bywają sugestie dotyczące przyjętych rozstrzygnięć normatywnych. Trybunał analizuje m.in. technikę legislacyjną przyjmowaną w badanych regulacjach i formułuje w tym zakresie wskazówki dla ustawodawcy (por. wyrok z 24 czerwca 2008 r., SK 16/06). W wyroku z 27 października 2004 r., SK 1/04, Trybunał orzekł, że przedmiotem sygnalizacji może być nie tylko luka w prawie, ale wszelkie niedostatki i uchybienia legislacji i praktyki, które ujawniają się na tle orzekania. Zanim Trybunał doprowadzi do wyeliminowania przepisu z systemu prawnego, powinien sięgać do innych środków, mogących przywrócić stan konstytucyjności. Jednym z nich jest właśnie możliwość występowania do odpowiednich organów z sygnalizacją konieczności interwencji ustawodawczej. Trafnym przykładem tego rodzaju konstruktywnego oddziaływania Trybunału na prawodawcę za pomocą sygnalizacji wydaje się być *postanowienie sygnalizacyjne z 30 października 2006 r., S 3/06*, uprzedzające wyrok z 24 października 2007 r., SK 7/06, dotyczący możliwości powierzenia asesorowi pełnienia czynności sędziowskich¹⁴.

¹⁴ Zob. Rozdział IV – Podstawowe problemy związane z realizacją orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

ROZDZIAŁ II

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI ORZECZNICZEJ TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W 2008 R.

1. Analiza danych statystycznych dotyczących działalności orzeczniczej w 2008 r.

1.1. Wpływ spraw

W 2008 r. wpłynęło do Trybunału Konstytucyjnego ogółem **598 spraw** (wzrost o 24% w stosunku do roku 2007 oraz o 50% w stosunku do roku 2006¹⁵), w tym 443 sprawy do rozpoznania wstępnego. Ogółem przedmiotem rozpoznania merytorycznego stało się 239 spraw.

Wstępnemu rozpoznaniu przed Trybunałem podlegają wszystkie skargi konstytucyjne i wnioski pochodzące od podmiotów posiadających tzw. legitymację ograniczoną rzeczowo do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm, wymienionych w art. 191 ust. 1 pkt 3-5 Konstytucji (art. 36 i 49 ustawy o TK). Na tym etapie postępowania Trybunał w składzie jednego sędziego na posiedzeniu niejawnym bada, czy zostały dochowane warunki formalne, czy skarga lub wniosek zostały wniesione przez uprawnione podmioty oraz czy nie są oczywiście bezzasadne. Jeżeli wniosek lub skarga nie odpowiadają warunkom formalnym, Trybunał wzywa do usunięcia braków w terminie 7 dni od daty otrzymania zawiadomienia. W wypadku uzupełnienia braków w terminie Trybunał zarządza przekazanie sprawy do rozpoznania merytorycznego. Natomiast w wypadku nieusunięcia braków formalnych lub stwierdzenia, że wniosek bądź skarga są oczywiście bezzasadne, Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania sprawie dalszego biegu. Na postanowienie Trybunału o odmowie nadania dalszego biegu wnioskodawcy lub skarżącemu przysługuje zażalenie, które Trybunał rozpatruje w składzie 3 sędziów. Trybunał postanowieniem odrzuca zażalenie lub uwzględniając je, kieruje sprawę do rozpoznania merytorycznego.

Na tym etapie Trybunał rozstrzyga m.in. o spełnieniu przesłanki do wniesienia skargi konstytucyjnej w postaci wyczerpania drogi prawnej (art. 46 ust. 1 ustawy o TK). Należy jednak podkreślić, że ocena dopuszczalności merytorycznego rozpoznania przyjęta na etapie wstępnej kontroli nie wiąże składu wyznaczonego do merytorycznego rozpoznania.

Biorąc pod uwagę liczbę skarg i wniosków podlegających wstępnemu rozpoznaniu, etap wstępnej kontroli stanowi istotną część pracy Trybunału Konstytucyjnego. W ubiegłym roku do wstępnego rozpoznania wpłynęło 405 skarg konstytucyjnych oraz 38 wniosków. W porównaniu z rokiem wcześniejszym liczba ogółem wniesionych spraw do

¹⁵ Zob. Załącznik nr 1a – *Liczba spraw podlegających wstępnej kontroli na tle ogólnej liczby spraw wniesionych w latach 1998-2008*.

wstępnego rozpoznania wzrosła o 85¹⁶. Warto zaznaczyć, że z każdym rokiem zmniejsza się liczba wniesionych pism niespełniających wymagań art. 48 ust. 1 ustawy o TK, czyli skierowanych jako skargi konstytucyjne, lecz niesporządzonych przez adwokata bądź radcę prawnego. W ubiegłym roku takich pism wpłynęło 88¹⁷.

W 2008 r. do rozpoznania merytorycznego przyjęto ogółem 239 spraw¹⁸, w tym: 121 pytań prawnych, 36 wniosków o stwierdzenie zgodności z Konstytucją ustaw i ratyfikowanych umów międzynarodowych, 66 skarg konstytucyjnych, 8 wniosków o stwierdzenie zgodności aktów podustawowych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami, 5 wniosków w trybie prewencyjnej kontroli norm oraz jeden wniosek o stwierdzenie zgodności z Konstytucją działalności partii politycznej (*Pp 1/08*). Wpłynęły również dwa wnioski o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa (*Kpt 1/08*, *Kpt 2/08*). Wnioski takie wpłynęły po raz pierwszy w historii działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego. Pierwszy, złożony przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, dotyczył sporu kompetencyjnego pomiędzy Prezydentem RP i Krajową Radą Sądownictwa w zakresie kompetencji do opiniowania kandydatów na stanowisko sędziego (*postanowienie z 23 czerwca 2008 r.*, *Kpt 1/08*). Drugi, wniesiony przez Prezesa Rady Ministrów, dotyczy sporu kompetencyjnego między Prezydentem RP a Prezesem Rady Ministrów w przedmiocie określenia centralnego konstytucyjnego organu państwa, który uprawniony jest do reprezentowania Rzeczypospolitej Polskiej w posiedzeniach Rady Europejskiej w celu prezentowania na nich stanowiska Państwa (*Kpt 2/08*).

W roku 2008 pięć wniosków skierował Prezydent RP w trybie prewencyjnej kontroli norm. Zgodnie z art. 122 ust. 3 Konstytucji, Prezydent RP może przed podpisaniem ustawy wystąpić do Trybunału o stwierdzenie zgodności ustawy z Konstytucją, jeśli jednak Trybunał uzna ustawę za zgodną z Konstytucją, nie może odmówić jej podpisania. Odmawia natomiast podpisania ustawy, którą Trybunał uznał za niezgodną z Konstytucją (art. 122 ust. 4 Konstytucji).

Należy podkreślić znaczny wzrost liczby wniesionych do Trybunału pytań prawnych. Ogółem w 2008 r. wpłynęło ich 121, podczas gdy w latach wcześniejszych odpowiednio: w 2006 r. – 49, a w 2007 r. – 68. Spośród ogólnej liczby pytań prawnych najwięcej zostało wniesionych przez sądy powszechne – 109, sądy administracyjne – 11, zaś jedno zostało skierowane przez Sąd Najwyższy.

1.2. Sprawy zakończone w 2008 r.

W minionym roku Trybunał Konstytucyjny wydał 166 orzeczeń kończących postępowanie na etapie merytorycznego rozpoznania, a zatem o 20 więcej niż w 2007 r. Statystyka z lat wcześniejszych wyraźnie wskazuje na rosnącą z każdym rokiem liczbę spraw zakończonych (w 2005 r. – 137, w 2006 r. – 143, w 2007 r. – 146)¹⁹.

W 2008 r. Trybunał wydał 93 wyroki i 73 postanowienia o umorzeniu postępowania z przyczyn określonych w art. 39 ust. 1 ustawy o TK, w tym 3 postanowienia o części-

¹⁶ W 2007 r. – 358; w 2006 r. – 321.

¹⁷ W 2007 r. – 89; w 2006 r. – 112.

¹⁸ W 2007 r. – 195; w 2006 r. – 197.

¹⁹ Zob. Załącznik nr 1e – *Orzeczenia kończące postępowanie na etapie merytorycznego rozpoznania*.

wym umorzeniu postępowania. Ponadto Trybunał wydał 4 postanowienia sygnalizacyjne (w ramach przysługującej mu kompetencji przedstawiania właściwym organom uwag o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego, art. 4 ust. 2 ustawy o TK).

Większość wyroków Trybunał wydał w trybie konkretnej kontroli norm: 28 z nich zostało zainicjowanych skargą konstytucyjną, a 31 – pytaniem prawnym. W trybie kontroli abstrakcyjnej Trybunał wydał 33 wyroki, a także jeden wyrok z wniosku Prezydenta RP złożony w trybie prewencyjnej kontroli norm. Warto odnotować, że w roku ubiegłym, po raz pierwszy w swojej działalności, Trybunał wydał postanowienie o umorzeniu postępowania w ramach kompetencji do rozstrzygania sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa (*Kpt 1/08*²⁰).

W postępowaniu w ramach wstępnej kontroli skarg i wniosków Trybunał wydał ogółem 196 zarządzeń wzywających do usunięcia braków formalnych i 287 postanowień, w tym 197 postanowień o odmowie nadania biegu wnioskowi i skargom konstytucyjnym. Do merytorycznego rozpoznania przekazanych zostało 66 skarg konstytucyjnych i 18 wniosków²¹ podmiotów posiadających legitymację ograniczoną rzeczowo do inicjowania abstrakcyjnej kontroli ustaw.

Z ogółu wydanych wyroków niezgodność z Konstytucją Trybunał uznał aż w 49 (53%) z nich w odniesieniu przynajmniej do jednego, będącego przedmiotem kontroli przepisu, natomiast w 44 (47%) orzekł wyłącznie o zgodności zakwestionowanych przepisów lub nieadekwatności wzorca kontroli (według formuły „nie jest niezgodny”). W wypadku 14 wyroków Trybunał uznał za niezgodne z Konstytucją co najmniej dwa, a w 8 wyrokach co najmniej trzy przepisy. W minionym roku Trybunał uznał nieadekwatność przynajmniej jednego z powołanych wzorców kontroli w 25 wyrokach.

Wypada w tym miejscu podkreślić, że ujmowanie relacji między kwestionowanymi przepisami oraz przepisami będącymi podstawą ich oceny tylko i wyłącznie w kategoriach jednoznacznej, „prostej” zgodności lub niezgodności często okazuje się niewystarczające. Zakwestionowany przepis może być bowiem niezgodny z Konstytucją tylko częściowo, zaś zgodny w pozostałej części²². Trybunał niejednokrotnie sięga do formuły tzw. wyroku zakresowego, a więc precyzującego w sentencji, jakie treści normatywne zawarte w zakwestionowanych przepisach są zgodne bądź niezgodne z Konstytucją (wyrok o zgodności, bądź niezgodności przepisu „w zakresie...” lub „w części...”). Orzeczenie zakresowe umożliwia ograniczenie negatywnych dla systemu prawnego skutków wynikających z orzeczenia o niekonstytucyjności. Pozwala ponadto zachować płynność stosowania prawa, także natychmiast po wyroku Trybunału. Warto zauważyć, że wyrok zakresowy może być formułowany również w odniesieniu do kilku bądź jednego tylko wyrazu w obrębie jednostki redakcyjnej przepisu²³. Szczególną postać wyroków zakresowych stanowią te, w których zostaje stwierdzona niekonstytucyjność tak zwane-

²⁰ Trybunał umorzył postępowanie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku nie znajdując podstaw do uznania, że w sprawie zaistniał spór kompetencyjny. Postępowanie wszczęte z inicjatywy Pierwszego Prezesa SN dotyczyło rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego pomiędzy Prezydentem RP i Krajową Radą Sądownictwa w sprawie kompetencji do opiniowania kandydatów na stanowisko sędziego.

²¹ W tym: 5 skarg wniesionych w 2006 r., 30 – w 2007 r. i 31 w 2008 r.; 9 wniosków wniesionych w 2007 r. i 9 w 2008 r.

²² Wyrok z 31 stycznia 2001 r., P 4/99.

²³ M.in. wyrok z 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07.

go pominięcia legislacyjnego. Występuje ono wówczas, gdy ustawodawca unormował jakąś dziedzinę stosunków społecznych w ramach określonej regulacji w sposób niepełny, częściowy czy fragmentaryczny. Aktualna staje się wówczas konieczność ustalenia, czy w kwestionowanej regulacji nie brakuje unormowań warunkujących jej zgodność z Konstytucją. W minionym roku formułą wyroku zakresowego Trybunał posłużył się w 47 rozstrzygnięciach.

Zdarza się też, że jedynie określona treść normatywna odkodowana wskutek właściwej wykładni przepisu może być uznana za zgodną z Konstytucją. Zdaniem Trybunału funkcją takiego wyroku, zwanego często niezbyt szczęśliwie orzeczeniem interpretacyjnym, uznającego zgodność bądź niezgodność przepisu przy określonym w sentencji rozumieniu, nie jest usuwanie niejednołitości czy rozbieżności wykładni przepisów prawa dokonywanej przez organy stosujące prawo. Takie orzeczenie ma doprowadzić do eliminacji tego lub tych spośród możliwych wariantów interpretacyjnych kontrolowanego przepisu, które pozostają w sprzeczności z normami konstytucyjnymi. Motywem, którym kieruje się Trybunał wydając tego typu rozstrzygnięcia, jest utrzymanie w mocy regulacji normatywnej, z uwzględnieniem zasady domniemania konstytucyjności i postulatu powściągliwości sędziowskiej – skoro bowiem kontrolowany przepis może być interpretowany w sposób zgodny z Konstytucją, to nie ma powodu do pozbawiania go mocy obowiązującej. W 2008 r. Trybunał wydał jeden wyrok²⁴, w którym stwierdził w sentencji niezgodność przepisów przy określonym ich rozumieniu. Podkreślenia z całą stanowczością wymaga fakt, że wyrokowi o zgodności bądź niezgodności przepisu przy przyjęciu określonego jego rozumienia przysługuje atrybut mocy powszechnie obowiązującej na równi z innymi orzeczeniami Trybunału (art. 190 ust. 1 Konstytucji)²⁵.

Trybunał zawsze bierze pod uwagę następstwa wydawanych rozstrzygnięć o niekonstytucyjności. Przede wszystkim na podstawie art. 190 ust. 3 Konstytucji Trybunał może „określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego”, który w wypadku ustawy nie może być dłuższy niż 18 miesięcy albo 12 miesięcy, gdy chodzi o inny akt normatywny. W minionym roku Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów w 8 wyrokach, w tym w jednym wypadku na maksymalny dopuszczalny okres 18 miesięcy²⁶. Warto zaznaczyć, że zazwyczaj podstawowym motywem odroczenia utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjne unormowanie jest zapewnienie prawodawcy odpowiedniego czasu na wprowadzenie nowych, zgodnych z Konstytucją, regulacji. Jest to istotne przede wszystkim wówczas, gdy natychmiastowa utrata mocy prowadziłaby do powstania luki w prawie albo istotnych komplikacji w stosowaniu prawa²⁷. Czasem jednak Trybunał korzysta z tej kompetencji dla złagodzenia negatywnych skutków orzeczenia, polegającego na czasowej ochronie interesów osób, które istniały na gruncie przepisów uznanych za niekonstytucyjne. Przykładem posłużenia się przez Trybunał Konstytucyjny instrumentem odroczenia utraty mocy z takich względów było orzeczenie w sprawie zgodności z Konstytucją przepi-

²⁴ Wyrok z 24 czerwca 2008 r., SK 16/06.

²⁵ Szerzej na ten temat Trybunał wypowiedział się m.in. w wyroku z 11 grudnia 2001 r., SK 16/00 oraz w postanowieniu z 6 lipca 2005 r., SK 27/04.

²⁶ Wyrok z 26 maja 2008 r., SK 25/07.

²⁷ Zob. zeszłoroczne wyroki: z 5 lutego 2008 r., K 34/06, z 3 czerwca 2008 r., P 4/06, z 19 czerwca 2008 r., P 23/07, z 1 lipca 2008 r., K 23/07 oraz z 3 lipca 2008 r., K 38/07.

sów uwłaszczeniowych w nowelizacji ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych (wyrok z 17 grudnia 2008 r., P 16/08). Niekiedy również decydujący wpływ na decyzję o odroczeniu mają względy natury faktycznej, jak np. aktualna sytuacja w polskim więzienictwie, polegająca na przeludnieniu w zakładach karnych (wyrok z 26 maja 2008 r., SK 25/07).

Na podstawie art. 68 ust. 3 ustawy o TK członek składu orzekającego, jeśli nie zgadza się z większością głosujących, może złożyć zdanie odrębne (*votum separatum*). Może ono dotyczyć zarówno sentencji, jak i motywów zawartych w uzasadnieniu. Spośród ogólnej liczby orzeczeń kończących postępowanie na etapie merytorycznego rozpoznania do 11 wyroków oraz 4 postanowień o umorzeniu postępowania zgłoszone zostały zdania odrębne.

W ubiegłym roku średni czas rozpatrzenia sprawy zakończonej wyrokiem wynosił ok. 17 miesięcy. Należy wyraźnie podkreślić, że na wydłużenie okresu rozpatrywania spraw w Trybunale w 2008 r. (w 2007 r. – 14 miesięcy) miała niewątpliwie wpływ znacznie większa liczba wniesionych spraw (wzrost wpływu o 20%) oraz złożoność materii będącej przedmiotem rozstrzygnięć. Trzeba jednocześnie dostrzec, że w 2008 r. Trybunał wydał o blisko 30% więcej wyroków aniżeli w 2007 r.

Szczegółowe dane statystyczne dotyczące wpływu i rozpatrzenia spraw przed Trybunałem Konstytucyjnym obrazują załączniki znajdujące się na końcu niniejszej *Informacji*.

2. Podstawowy zakres problemów analizowanych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w 2008 r.²⁸

Przedmiotem działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego w 2008 r. była przede wszystkim kontrola konstytucyjności przepisów rangi ustawowej. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że w jednej ze spraw Trybunał stwierdził niekonstytucyjność zakwestionowanej ustawy w całości (wyrok z 8 lipca 2008 r., K 46/07, dotyczący ustawy z dnia 11 maja 2007 r. o tworzeniu i działaniu wielkopowierzchniowych obiektów handlowych²⁹; dalej: ustawa o w.o.h.). W dziesięciu sprawach Trybunał badał natomiast konstytucyjność przepisów zawartych w rozporządzeniach wykonawczych (wyroki z: 31 marca 2008 r., P 20/07, 3 czerwca 2008 r., P 4/06, 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07, 20 maja 2008 r., SK 9/07, 19 czerwca 2008 r., P 23/07, 16 września 2008 r., U 5/08, 22 lipca 2008 r., K 24/07, 27 października 2008 r., U 4/08, 5 listopada 2008 r., SK 79/06 oraz 16 grudnia 2008 r., P 68/07). Podkreślenia wymaga ponadto, że przedmiotem kontroli konstytucyjności stała się także korporacyjna norma deontologiczna (wyrok z 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07) oraz uchwała Sejmu o powołaniu komisji śledczej (wyrok z 26 listopada 2008 r., U 1/08).

W ubiegłorocznym orzecznictwie Trybunał wiele uwagi poświęcił regulacjom formalnym (proceduralnym). W szczególności przepisy k.p.c. stanowiły przedmiot kon-

²⁸ Przegląd treści sentencji wszystkich wyroków wydanych w 2008 r. znajduje się w Załączniku nr 10 – *Przegląd treści wyroków wydanych w 2008 r.*

²⁹ Dz. U. Nr 127, poz. 880.

troli w następujących sprawach zakończonych wyrokami: z 19 lutego 2008 r., P 49/06 (wyłączenie możliwości uchylenia decyzji organu rentowego), z 26 lutego 2008 r., SK 89/06 (obowiązek podania w pozwie wszystkich twierdzeń i dowodów), z 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06 (wynagrodzenie szkody za bezprawne działanie organów władzy publicznej), z 20 maja 2008 r., P 18/07 (odrzućenie apelacji z powodu braków formalnych), z 27 maja 2008 r., P 59/07 (kolejność egzekucji z rękojmi utraconej przez nabywcę), z 16 czerwca 2008 r., P 37/07 (zwolnienie od kosztów obrony w postępowaniu cywilnym), z 24 czerwca 2008 r., P 8/07 (przesłanki wyłączenia sędziego), z 26 czerwca 2008 r., SK 20/07 (zasady uiszczania opłat sądowych od środka odwoławczego w sprawach gospodarczych), z 1 lipca 2008 r., SK 40/07 (wymagania formalne skargi kasacyjnej), z 17 listopada 2008 r., SK 33/07 (odrzućenie przez sąd środka odwoławczego bez wezwania do zapłaty) oraz z 1 grudnia 2008 r., P 54/07 (brak możliwości złożenia zażalenia na postanowienie sądu rejonowego rozpoznającego skargę na postanowienie referendarza sądowego). Ponadto w czterech sprawach Trybunał badał konstytucyjność regulacji zawartych w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych³⁰ (wyroki: z 16 czerwca 2008 r., P 37/07, z 21 lipca 2008 r., P 49/07, z 17 listopada 2008 r., SK 33/07 oraz z 16 grudnia 2008 r., P 17/07). Problematyki kosztów sądowych dotyczyły ponadto wyroki z 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07, z 6 maja 2008 r., SK 49/04 oraz z 1 grudnia 2008 r., P 54/07.

Trybunał oceniał także konstytucyjność szeregu regulacji zawartych w k.p.k. W wyroku z 5 lutego 2008 r., K 34/06, badał konstytucyjność art. 247 § 1 k.p.k., określającego kompetencję prokuratora do zarządzenia zatrzymania i przymusowego doprowadzenia osoby podejrzaney, z kolei w wyroku z 3 czerwca 2008 r., K 42/07, oceniał zgodność z Konstytucją art. 156 § 5 k.p.k. regulującego ogólne zasady dostępu do akt w postępowaniu przygotowawczym. Ponadto wyrok z 10 czerwca 2008 r., SK 17/07, dotyczył problematyki zasad przedłużania aresztu tymczasowego, natomiast wyrokiem z 3 lipca 2008 r., K 38/07, Trybunał wypowiedział się w kwestii braku sądowej kontroli nad postanowieniem prokuratora dotyczącym przeszukania. Wreszcie w wyroku z 22 lipca 2008 r., K 24/07, Trybunał zajął się problematyką dopuszczalności odstąpienia od tymczasowego aresztowania w sytuacji, gdy jest ono stosowane wobec kobiety w ciąży. Szczególnie istotne wydają się być ponadto ustalenia wynikające z wyroku z 7 października 2008 r., P 30/07, dotyczącego postępowania karnego w trybie przyspieszonym.

Trybunał badał również konstytucyjność niektórych przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego³¹ (wyrok z 21 października 2008 r., SK 51/04, dotyczący podstawy dopuszczalności sądowego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego, wyrok z 15 grudnia 2008 r., P 57/07, dotyczący zasad wyłączenia członka samorządowego kolegium odwoławczego w postępowaniu o ponowne rozpatrzenie wniosku). Z kolei w wyroku z 14 października 2008 r., SK 6/07, dotyczącym wyłączenia sędziego z mocy ustawy, Trybunał dokonał oceny konstytucyjności jednego z przepisów ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi³².

³⁰ Dz. U. Nr 167, poz. 1398, ze zm.

³¹ Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, ze zm.

³² Dz. U. Nr 153, poz. 1270, ze zm.

Śpośród przepisów prawa materialnego regulowanego w kodyfikacjach na szczególną uwagę zasługują z pewnością orzeczenia zapadłe w 2008 r., a dotyczące konstytucyjności niektórych regulacji zawartych w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny³³ (wyrok z 12 maja 2008 r., SK 43/05, dotyczący odpowiedzialności karnej za przestępstwo zniesławienia oraz wyrok z 19 września 2008 r., K 5/07, dotyczący przestępstwa pomówienia Narodu Polskiego); w ustawie z dnia 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny³⁴ (wyrok z 15 października 2008 r., P 32/06, dotyczący problematyki przedawnienia karalności); w ustawie z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy³⁵ (wyrok z 8 stycznia 2008 r., P 35/06, dotyczący odpowiedzialności karnej za przestępstwo skarbowe oraz wyrok z 15 kwietnia 2008 r., P 26/06, dotyczący kwestii przepadku przedmiotów wykroczenia skarbowego); w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy³⁶ (wyrok z 26 maja 2008 r., SK 25/07, dotyczący problematyki przepełnienia cel) oraz w ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia³⁷ (wyrok z 19 lutego 2008 r., P 48/06, poruszający problematykę ustanowienia dla obwinionego obrońcy z urzędu). Przedmiot kontroli Trybunału stanowiły ponadto przepisy ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń³⁸ (wyrok z 10 lipca 2008 r., P 15/08, dotyczący zgromadzeń spontanicznych).

W dwóch wyrokach przedmiotem kontroli były przepisy ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa³⁹ (dalej: ustawa o KRS; wyrok z 16 kwietnia 2008 r., K 40/07, dotyczący nowych kompetencji KRS oraz wyrok z 27 maja 2008 r., SK 57/06, dotyczący wyłączenia możliwości odwołania się do Sądu Najwyższego od niektórych uchwał KRS). Oprócz wskazanych wyroków na uwagę zasługuje ponadto postanowienie z 23 czerwca 2008 r., Kpt 1/08, o umorzeniu postępowania w sprawie rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego pomiędzy Prezydentem RP a KRS w zakresie dotyczącym kompetencji do opiniowania kandydatów na stanowisko sędziego.

W minionym roku Trybunał wydał także szereg orzeczeń dotyczących problematyki zabezpieczenia społecznego, w szczególności: wyrok z 12 lutego 2008 r., SK 82/06 (sposób obliczania kapitału początkowego do emerytury), wyrok z 19 lutego 2008 r., P 49/06 (wyłączenie możliwości uchylecia decyzji organu rentowego), wyrok z 11 marca 2008 r., SK 58/06 (prawo do renty rodzinnej), wyrok z 1 kwietnia 2008 r., SK 96/06 (wysokość podstawy wymiaru emerytury), wyrok z 20 maja 2008 r., SK 9/07 (prawo do wcześniejszej emerytury), wyrok z 19 czerwca 2008 r., P 23/07 (delegacja ustawowa do wydania rozporządzenia w sprawie wykazu chorób zawodowych), wyrok z 23 czerwca 2008 r., P 18/06 (zaliczka alimentacyjna), wyrok z 24 czerwca 2008 r., SK 16/06 (zasady ustalania podstawy obliczania wymiaru zasiłku chorobowego), wyrok z 10 lipca 2008 r., K 33/06 (ustalanie okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze), wyroki z 18 lipca 2008 r., P 27/07, oraz z 22 lipca 2008 r., P 41/07 (dotyczące prawa do świadczenia pielęgnacyjnego), wyrok z 18 listopa-

³³ Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.

³⁴ Dz. U. Nr 132, poz. 1109.

³⁵ Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765, ze zm.

³⁶ Dz. U. Nr 90, poza. 557, ze zm.

³⁷ Dz. U. Nr 106, poz. 1148, ze zm.

³⁸ Dz. U. z 2007 r. Nr 109, poz. 756.

³⁹ Dz. U. Nr 100, poz. 1082, ze zm.

da 2008 r., P 47/07 (zasady obliczania wysokości emerytury). Ponadto w wyrokach z 15 kwietnia 2008 r., P 9/06 oraz z 29 kwietnia 2008 r., P 38/06, Trybunał zajmował się problematyką uprawnień emerytalnych służb mundurowych.

Zeszlóroczne orzecznictwo zawiera ponadto – tradycyjnie już – szereg rozstrzygnięć dotyczących problematyki prawa podatkowego. Między innymi w wyroku z 17 czerwca 2008 r., K 8/04, Trybunał badał zakres uprawnień kontroli skarbowej (niektóre przepisy ustawy z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej⁴⁰), natomiast w wyroku z 13 października 2008 r., K 16/07, Trybunał zajmował się kwestią związaną z terminem zwrotu różnicy podatku naliczonego nad należnym. Ponadto w wyroku z 5 listopada 2008 r., SK 79/06, Trybunał dokonał oceny konstytucyjności jednego z przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 marca 2002 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym⁴¹.

Trzy spośród rozpatrywanych w ubiegłym roku spraw dotyczyły problematyki transformacji służb specjalnych – przedmiot kontroli Trybunału stanowiły m.in. przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego⁴² (wyroki z 27 czerwca 2008 r., K 51/07 oraz K 52/07), ustawa z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (wyrok z 27 czerwca 2008 r., K 51/07) a ponadto – w trybie kontroli prewencyjnej – przepisy nowelizujące⁴³ przywołaną ustawę z dnia 9 czerwca 2006 r. (wyrok z 19 listopada 2008 r., Kp 2/08).

Na szczególną uwagę zasługuje także wyrok z 30 września 2008 r., K 44/07, dotyczący kwestii dopuszczalności zniszczenia cywilnego statku powietrznego użytego do działań sprzecznych z prawem, na pokładzie którego znajdowały się osoby niebędące agresorami. Przedmiotem kontroli konstytucyjności we wskazanej sprawie był art. 122a ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze⁴⁴ (dalej: prawo lotnicze).

Warto również zauważyć, że w minionym roku Trybunał zajął się ponownie analizą konstytucyjności przepisów z zakresu problematyki dostępu do zawodów prawniczych. Dokonując oceny konstytucyjności znowelizowanych zasad dostępu do zawodu notariusza⁴⁵ (wyrok z 26 marca 2008 r., K 4/07), Trybunał w znacznej mierze opierał się na ustaleniach dokonanych w sprawach z 2006 r. o dostępie do zawodu adwokata (wyrok z 19 kwietnia 2006 r., K 6/06) oraz radcy prawnego (wyrok z 8 listopada 2006 r., K 30/06).

Należy również zaznaczyć, że w roku, który obejmuje niniejsza Informacja Trybunał zakończył wyrokiem dwie sprawy odnoszące się do problematyki spółdzielni miesz-

⁴⁰ Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 65, ze zm.

⁴¹ Dz. U. Nr 27, poz. 268, ze zm.

⁴² Dz. U. Nr 104, poz. 711, ze zm.

⁴³ Ustawa z dnia 25 lipca 2008 r. o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (Dz. U. Nr 218, poz. 1389).

⁴⁴ Dz. U. z 2006 r. Nr 100, poz. 696, ze zm.

⁴⁵ Trybunał badał konstytucyjność zakwestionowanych przepisów ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369, ze zm.) w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 163, poz. 1361, ze zm.).

kaniowych (wyrok z 11 grudnia 2008 r., K 12/08, dotyczył wygaśnięcia własnościowego prawa do lokalu spółdzielczego, natomiast wyrok z 17 grudnia 2008 r., P 16/08, dotyczył znowelizowanych zasad zawierania umów o przeniesienie własności lokalu przez spółdzielnie mieszkaniowe).

W 2008 r. Trybunał zajął się także problematyką dostępu do archiwów IPN – przedmiot zainteresowania Trybunału stanowiły niektóre przepisy ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu⁴⁶ (dalej: ustawa o IPN) dotyczące zasad udostępniania dokumentów gromadzonych przez IPN (wyrok z 25 listopada 2008 r., K 5/08), w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu⁴⁷ (uchwaloną po wydaniu przez Trybunał wyroku z 11 maja 2007 r., K 2/07, w sprawie lustracji i dostępu do archiwów IPN).

3. Konflikt wartości konstytucyjnych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego

Regulacja konstytucyjna wyróżnia się wobec pozostałych aktów normatywnych przede wszystkim swoją treścią, która wyraża aksjologiczną podstawę systemu prawa. W swoim orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny podkreśla, że Konstytucji nie można rozpatrywać wyłącznie jako zbioru norm, gdyż składają się na nią również określone zasady i wartości⁴⁸. W ocenie Trybunału istota i treść konstytucyjnie chronionych praw tkwi nie tylko w pojedynczym konkretnym przepisie konstytucyjnym, ale także w tej aksjologicznej całości, która stanowi fundament i rację dla ich ustanowienia⁴⁹.

W procesie kontroli konstytucyjności w wielu wypadkach rozważana jest wzajemna relacja zachodząca między określonymi dobrami konstytucyjnymi. Wielokrotnie dla zbadania hierarchicznej zgodności zakwestionowanego aktu normatywnego konieczne jest porównanie ze sobą wartości wskazanej jako wzorzec kontroli, która w ocenie wnioskodawcy jest naruszana, z wartością przemawiającą za słusnością badanej regulacji.

Jak orzekł Trybunał w jednym z ubiegłorocznych orzeczeń „[w]prawdzie wartości zakorzenione w Konstytucji nie mają cech systemu, są jedynie zbiorem elementów, ale to nie znaczy, iż między wartościami (tymi elementami) nie zachodzą relacje konieczności i wynikania”⁵⁰. Wartościami leżącymi u podstaw porządku konstytucyjnego w Polsce są przede wszystkim: **zasada państwa prawnego** oraz przekonanie, że Rzeczpospolita Polska jest **dobrem wspólnym** wszystkich obywateli⁵¹, a także przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowiąca źródło wolności i praw człowieka i obywatela⁵².

⁴⁶ Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424, ze zm.

⁴⁷ Dz. U. Nr 140, poz. 983.

⁴⁸ Orzeczenie z 18 października 1994 r., K 2/94; orzeczenie z 21 listopada 1994 r., K 6/94.

⁴⁹ Wyrok z 15 listopada 2000 r., P 12/99, zob. szerzej: P. Tuleja, *Podstawowe problemy związane z interpretacją Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *Księga XX-lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, red. M. Zubik, Warszawa 2006, s. 211-214.

⁵⁰ Wyrok z 29 września 2008 r., SK 52/05.

⁵¹ Wyrok z 12 kwietnia 2000 r., K 8/98.

⁵² Wyrok z 21 lutego 2006 r., K 1/05.

W dotychczasowym orzecznictwie Trybunał wielokrotnie wskazywał na fundamentalne znaczenie w konstytucyjnej aksjologii niezbywalnej i nienaruszalnej **godności człowieka**⁵³. To właśnie art. 30 Konstytucji, zgodnie z którym godność stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela, najdobitniej wyraża wzajemne relacje zachodzące pomiędzy wartościami konstytucyjnymi⁵⁴. Ponadto, dobro wspólne (art. 1) oraz godność człowieka (art. 30) są wartościami powodującymi, że przepisy, które deklarują ich ochronę określając ideowe podstawy ładu państwowego i społecznego nie mogą być traktowane w oderwaniu od siebie⁵⁵.

Wzajemna relacja pomiędzy wartościami konstytucyjnymi została przedstawiona w sposób wyraźny również w treści przepisu regulującego **zasadę proporcjonalności** (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Konieczność uwzględnienia wskazanej zasady szczególnie wyraźnie uwidacznia się w przypadku kolizji praw. Ma ona miejsce wówczas, gdy w określonym stanie faktycznym urzeczywistnienie prawa określonego podmiotu prowadzi do naruszenia prawa innego podmiotu⁵⁶. W doktrynie kolizja praw rozumiana jest szerzej, obejmując zakresem tego pojęcia również sytuacje, gdy urzeczywistnienie prawa określonego podmiotu w danej sytuacji faktycznej powoduje jedynie niebezpieczeństwo naruszenia prawa innego podmiotu⁵⁷.

Zasada proporcjonalności określa warunki ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw. W treści art. 31 ust. 3 Konstytucji wskazane są, obok wymagania formy ustawowej ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw, także wartości, które takie ograniczenie mogłyby uzasadnić. W katalogu tym mieszczą się: bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej oraz wolności i prawa innych osób. Ograniczenia te muszą być konieczne w demokratycznym państwie ze względu na wskazane wartości, a ponadto nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Wynikający z zasady proporcjonalności zakaz nadmiernej ingerencji polega na uznaniu, że państwo nie może ustanawiać takich ograniczeń, które przekraczają określony stopień uciążliwości – szczególnie tych o zaburzonej proporcji pomiędzy stopniem naruszenia uprawnień jednostki a rangą podlegającego ochronie interesu publicznego. Oznacza to, że ingerencja w konstytucyjne prawa i wolności zawsze musi być dokonywana środkami adekwatnymi do zamierzonego celu, tj. niezbędnymi do jego realizacji, a nie jedynie sprzyjającymi lub ułatwiającymi jego osiągnięcie⁵⁸.

W wyroku z 30 września 2008 r., K 44/07, Trybunał Konstytucyjny dodał, że fundamentalny charakter określonego prawa może przemawiać za tym, iż nie każda z wartości wymienionych w treści art. 31 ust. 3 Konstytucji może uzasadniać jego ograniczenie. Odnosząc się do konkretnego stanu faktycznego Trybunał wskazał, iż: „nie do zaakceptowania w demokratycznym państwie prawnym, realizującym zasady sprawiedliwości społecznej i chroniącym życie oraz niezbywalną godność człowieka, byłoby ograniczenie prawnej **ochrony życia człowieka** w celu ochrony dóbr lokujących się

⁵³ Wyrok z 4 kwietnia 2001 r., K 11/00, a także wyrok z 7 maja 2001 r., K 19/00.

⁵⁴ Wyrok z 29 września 2008 r., SK 52/05.

⁵⁵ Wyrok z 30 października 2006 r., P 10/06; zob. szerzej: J. Trzcíński, *Rzeczpospolita Polska dobrem wspólnym wszystkich obywateli*, [w:] *Sądownictwo administracyjne gwarantem wolności i praw obywatelskich 1980-2005*, Warszawa 2005, s. 456.

⁵⁶ Wyrok z 12 maja 2008 r., SK 43/05.

⁵⁷ Wyrok z 21 czerwca 2005 r., P 25/02.

⁵⁸ Wyrok z 8 lipca 2008 r., K 46/07.

niżej w hierarchii konstytucyjnej, np. własności i innych praw majątkowych, moralności publicznej, ochrony środowiska czy nawet zdrowia innych ludzi”. Wskazaną przesłankę Trybunał określił ogólnie jako wymaganie symetrii dóbr: poświęcanego i ratowanego.

Zgodnie z treścią **zasady równości** (art. 32 Konstytucji) wszyscy są wobec prawa równi oraz niedopuszczalne jest dyskryminowanie kogokolwiek w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny. Jak wynika z utrwalonej linii orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego, oznacza to, że wszystkie podmioty prawa, charakteryzujące się w równym stopniu daną cechą istotną (relewantną), powinny być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez różnicowań, zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących⁵⁹. Z kolei jednym z warunków odstąpienia od konstytucyjnej zasady równości jest wymaganie, aby waga interesu, któremu różnicowanie ma służyć, pozostawało w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku wprowadzonego różnicowania⁶⁰.

W swoim orzecznictwie Trybunał często akcentuje także relację zachodzącą pomiędzy konstytucyjną zasadą równości a **zasadą sprawiedliwości społecznej** (art. 2 Konstytucji). Za uznaniem konstytucyjności zróżnicowania sytuacji prawnej podmiotów podobnych przemawia okoliczność, że pozostaje ono w zgodzie z zasadami sprawiedliwości społecznej lub służy ich urzeczywistnieniu⁶¹. Zależność ta odgrywa szczególnie istotną rolę w dziedzinie ubezpieczeń społecznych⁶².

Wartością, która niejednokrotnie bywa konfrontowana z innymi dobrami konstytucyjnymi, jest **wolność wypowiedzi** (art. 54 Konstytucji). Szczególnie wyraźna kolizja zachodzi pomiędzy swobodą wypowiedzi a **ochroną życia prywatnego jednostki**. Trybunał w swoim dotychczasowym orzecznictwie wskazywał, że wolności i prawa stanowiące emanację godności człowieka, w tym cześć, dobre imię i prywatność, mogą mieć pierwszeństwo w przypadku kolizji z wolnością słowa oraz wolnością prasy i innych środków społecznego przekazu. Tym samym, bez względu na okoliczność, że swoboda ekspresji ma charakter nie tylko indywidualny, ale również ogólnospołeczny, jako gwarancja debaty publicznej prowadzonej w demokratycznym państwie prawnym, dopuszczalne jest jej ograniczenie ze względu na ochronę życia prywatnego jednostki. Jak jednak podkreśla w swoim orzecznictwie ETPC, rozstrzygnięcie konfliktu pomiędzy ochroną prywatności a swobodą wypowiedzi w znacznym stopniu zależy od znaczenia określonej wypowiedzi dla debaty publicznej, uważanej za niezbędną w społeczeństwie demokratycznym⁶³.

Instytucją, która ogranicza wolność wypowiedzi ze względu na potrzebę ochrony prawa do prywatności jest **wymaganie autoryzacji wypowiedzi**. W ocenie Trybunału zakaz publikacji wypowiedzi dosłownie cytowanych, co do których odmówiono dokonania autoryzacji, nie prowadzi do naruszenia swobody wypowiedzi, gdyż istnieje możliwość przedstawiania poglądów rozmówcy w sposób opisowy⁶⁴. Z kolei

⁵⁹ Wyrok z 20 maja 2008 r., SK 9/07.

⁶⁰ Zob. przykładowo: orzeczenie z 3 września 1996 r., K 10/96; wyrok z 21 lutego 2006 r., K 1/05; wyrok z 3 kwietnia 2008 r., K 6/05.

⁶¹ Wyrok z 16 grudnia 1997 r., K 8/97; wyrok z 12 lutego 2008 r., SK 82/06; wyrok z 15 kwietnia 2008 r., P 9/06; wyrok z 22 lipca 2008 r., P 41/07.

⁶² Zob. wyrok z 1 kwietnia 2008 r., SK 96/06.

⁶³ Wyrok z 12 maja 2008 r., SK 43/05.

⁶⁴ Wyrok z 29 września 2008 r., SK 52/05.

w jednym z rozstrzygnięć, dotyczącym problematyki prawa do krytyki pracy innego lekarza, Trybunał wskazał, że potrzeba ochrony godności i dobrego imienia innego (krytykowanego) lekarza nie stanowi wystarczającego uzasadnienia regulacji ograniczającej wolność wypowiedzi. W uznaniu Trybunału Konstytucyjnego konieczne jest wprowadzenie pewnych ograniczeń wolności słowa i prawa do krytyki działalności innego lekarza, ze względu na potrzebę ochrony zaufania pacjentów do służby zdrowia oraz specyfikę opartej na zaufaniu do lekarza relacji pacjent-lekarz. W konkretnej sytuacji, w granicach podyktowanych potrzebą ochrony zdrowia i życia pacjentów, może zaistnieć konieczność wystąpienia z publiczną krytyką innego lekarza. W badanej sprawie Trybunał zwrócił również uwagę na relację zachodzącą pomiędzy ochroną dobra publicznego, związanego ze społecznym wizerunkiem służby zdrowia i jej pracowników, a prawem pacjentów do właściwej opieki oraz prawem do informacji. Trybunał podkreślił, że nie można utożsamiać krytyki konkretnego lekarza z krytyką zawodu jako całości⁶⁵.

Prawo do prywatności może również pozostawać w kolizji z konstytucyjnym **prawem do informacji**. Ze względu na treść tego prawa, jego naturę i zakres, mamy tu do czynienia z wyłomem w sferze prawa do prywatności chronionego w art. 47 Konstytucji⁶⁶. Zgodnie z treścią art. 61 Konstytucji obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Prawo do informacji w demokratycznym państwie prawnym służy zapewnieniu, aby władza publiczna funkcjonowała w sposób przejrzysty. Przedmiot informacji publicznej stanowi zarówno cała działalność organów władzy publicznej, jak i działalność osób pełniących funkcje publiczne. Ze względu na konstytucyjne prawo do prywatności chodzi tu tylko o taką działalność tych osób, która jest związana z pełnionymi przez nie funkcjami publicznymi. Przy czym związek przedmiotu informacji ze sprawowaniem funkcji publicznej nie musi być bezpośredni, ale powinien być wyraźny i rzeczywisty⁶⁷. Na podstawie analizy regulacji konstytucyjnej można uznać, że Konstytucja rozstrzyga – co do zasady – kolizję pomiędzy prawem do informacji a prawem do prywatności na korzyść pierwszego z nich w zakresie informacji dotyczących bezpośrednio realizacji funkcji publicznych przez osoby pełniące takie funkcje. Natomiast poza zakresem prawa do informacji znajdują się informacje gromadzone przez organy władzy publicznej dotyczące podmiotów prywatnych i niezwiązane bezpośrednio z realizacją przez nie funkcji publicznych⁶⁸.

W wielu orzeczeniach Trybunał poddawał konfrontacji z różnorodnymi wartościami konstytucyjnymi **prawo dostępu do sądu**. Ograniczenie drogi sądowej w zakresie konstytucyjnych wolności i praw może uzasadniać jedynie regulacja rangi konstytucyjnej. Konieczność ochrony w demokratycznym państwie prawnym takich wartości, jak bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej oraz wolności i praw innych osób nie może stanowić uzasadnienia dla zamknięcia drogi sądowej w celu ochrony konstytucyjnych wolności i praw; może jednak

⁶⁵ Wyrok z 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07.

⁶⁶ Wyrok z 20 marca 2006 r., K 17/05.

⁶⁷ Wyrok z 12 maja 2008 r., SK 43/05.

⁶⁸ Wyrok z 27 czerwca 2008 r., K 51/07.

uzasadniać pewne, czyli znajdujące usprawiedliwienie w konstytucyjnie aprobowanym marginesie swobody regulacyjnej prawodawcy, ograniczenia ochrony sądowej⁶⁹.

Za pewnymi **ograniczeniami prawa do sądu**, związanymi z ukształtowaniem postępowania sądowego w sposób uwzględniający określone procedury dotyczące zasad inicjowania postępowania, terminów, opłat itp., mogą przemawiać inne wartości powszechnie uznane w państwie prawnym, a w szczególności bezpieczeństwo prawne, zasada legalizmu czy zaufania do prawa (porządku prawnego)⁷⁰.

Instytucją, która utrudnia dostęp do wymiaru sprawiedliwości, a tym samym wpływa na ograniczenie prawa do sądu, są **koszty sądowe**. Wprowadzenie ograniczeń w zwalnianiu od kosztów lub w uzyskaniu bezpłatnej pomocy prawnej nie spowoduje przekreślenia prawa do sądu, o ile ograniczenia te mieszczą się w granicach określonych konstytucyjną zasadą proporcjonalności. Przy stanowieniu zasad ponoszenia kosztów procesu oraz określaniu ich wysokości należy wyważyć wiele sprzecznych ze sobą interesów różnych podmiotów oraz zapewnić ochronę interesowi publicznemu. Przykładowo, klauzula porządku publicznego uzasadnia uwzględnienie kryterium potrzeby eliminowania pieniactwa przy regulacji kosztów postępowania⁷¹.

W zakresie prawa do sądu warto również zwrócić uwagę na rozstrzygnięcia dotyczące wzajemnej relacji pomiędzy **prawem do rozpatrzenia sprawy przez niezależny i bezstronny sąd a prawem do rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki**. W ocenie Trybunału zapewnienie prawa do rozpatrzenia sprawy przez niezależny i bezstronny sąd nie oznacza wcale, że konieczne jest aby instytucja wyłączenia sędziego dotyczyła nie tylko wydania zaskarżonego orzeczenia, ale również poszczególnych czynności procesowych. Regulacja przewidująca możliwość wyłączenia sędziego w toku poszczególnych czynności procesowych mogłaby, zdaniem Trybunału, przyczynić się do znacznego wydłużenia czasu postępowania, a w niektórych przypadkach nawet do jego zablokowania⁷².

W swoim orzecznictwie Trybunał rozważał również kolizję zachodzącą pomiędzy konstytucyjnym **prawem do obrony** (art. 42 ust. 2) a **efektywnością i prawidłowym przebiegiem postępowania karnego**. Określone ograniczenia swobód oskarżonego lub podejrzanego nie mogą przekraczać miary koniecznej dla prawidłowego przebiegu postępowania karnego. Zachodzące w toku postępowania karnego kolizje wartości mogą powodować konieczność ustąpienia dobra wymiaru sprawiedliwości przed dobrem wyższego rzędu (zob. prawo do odmowy zeznań przyznane osobie najbliższej dla oskarżonego)⁷³.

Badając relację pomiędzy prawem do obrony a efektywnością postępowania przygotowawczego, Trybunał zwrócił uwagę, że od zachowania w tajemnicy pewnych informacji oraz dowodów może zależeć osiągnięcie celów tego postępowania⁷⁴. Jednakże ograniczenie prawa do obrony, które dotyczy osoby tymczasowo aresztowanej może prowadzić do nadmiernego ograniczenia tego prawa a nawet do naruszenia jego isto-

⁶⁹ Wyrok z 10 maja 2000 r., K 21/99, wyrok z 16 czerwca 2008 r., P 37/07, wyrok z 3 lipca 2008 r., K 38/07.

⁷⁰ Wyrok z 27 maja 2008 r., SK 57/06.

⁷¹ Wyrok z 16 czerwca 2008 r., P 37/07.

⁷² Wyrok z 23 października 2006 r., SK 42/04; wyrok z 14 października 2008 r., SK 6/07.

⁷³ Wyrok z 10 czerwca 2008 r., SK 17/07.

⁷⁴ Postanowienie z 27 stycznia 2004 r., SK 50/03.

ty. Regulacja odmawiająca dostępu do materiałów postępowania przygotowawczego związanych z wnioskiem o tymczasowe aresztowanie nie spełnia testu subsydiarności; możliwe jest zapewnienie efektywności tego postępowania za pomocą innych, mniej dolegliwych dla obywatela metod, przykładowo za pomocą zwiększonej selektywności informacji przytaczanych w uzasadnieniu wniosku dotyczącego aresztowania⁷⁵.

W minionym roku, kontrolując regulację związaną z obowiązkiem zwalczania terroryzmu, Trybunał badał relację zachodzącą pomiędzy **bezpieczeństwem publicznym** a **prawami i wolnościami człowieka**. Trybunał podkreślił przede wszystkim, że cel tych regulacji, czyli zwalczanie zagrożenia atakiem terrorystycznym, nie upoważnia do stosowania bardziej liberalnych niż zazwyczaj standardów oceny. Rozważając relację pomiędzy wskazanymi wartościami, Trybunał jednoznacznie przyznał priorytet życiu ludzkiemu i godności człowieka, tj. wartościom stanowiącym fundament europejskiej cywilizacji. z punktu widzenia najważniejszych założeń polskiego systemu prawnego odmienna koncepcja byłaby nie do przyjęcia⁷⁶.

4. Istotne tezy dotyczące ustroju państwa oraz podstawowych praw i wolności w orzecznictwie z 2008 r.

4.1. Wprowadzenie

W roku 2008 Trybunał Konstytucyjny zawarł w swoim orzecznictwie **szereg nowych tez odnoszących się do konstytucyjnych zasad ustroju oraz praw i wolności** (rozdział I i II Konstytucji). Dotyczyły one przede wszystkim podstawowych praw i wolności, a w szczególności gwarancji w dziedzinie prawa represyjnego, określonych w art. 42 Konstytucji, nakazu humanitarnego traktowania, prawa do ochrony życia, wolności osobistej, a także prawa do sądu.

4.2. Tezy dotyczące zasad ustrojowych

W zakresie nowych elementów w orzecznictwie dotyczących **podstawowych zasad ustroju** warto wskazać przede wszystkim te, które odnosiły się do zasady demokratycznego państwa prawnego, zasady pomocniczości oraz zasady podziału władzy.

Za jedną z istotnych **funkcji demokratycznego państwa prawnego** Trybunał uznał **ochronę istnienia samego państwa prawnego**. Odbywać się ona może m.in. poprzez zwalczanie tych negatywnych zjawisk, które stanowią dla niego zagrożenie. Ustawodawca ma nie tylko prawo, ale także obowiązek zwalczania negatywnych zjawisk tego rodzaju. Nadanie organom kontroli skarbowej uprawnień, które – będąc w zgodzie z Konstytucją – przyczynią się do sprawności działań kontrolnych, w szczególności w zakresie wykrywania i zwalczania tzw. szarej strefy i przestępczości gospodarczej, stanowi jeden ze sposobów zwalczania tych zjawisk (*wyrok z 17 czerwca 2008 r., K 8/04*). W orzeczeniu dotyczącym reorganizacji służb wywiadu i kontrwywiadu woj-

⁷⁵ *Wyrok z 3 czerwca 2008 r., K 42/07.*

⁷⁶ *Wyrok z 30 września 2008 r., K 44/07; zob. Rozdział III – Omówienie wybranych orzeczeń wydanych w 2008 r.*

skowego Trybunał wskazał również, że w określonych sytuacjach, gdy kontrola dotyczy instytucji publicznych, może ona służyć zapewnieniu praworządnego i skutecznego działania tych instytucji, a tym samym urzeczywistnianiu prawa do dobrej administracji. Trybunał podkreślił szczególne znaczenie, jakie odgrywa w tym procesie instytucja raportów zawierających opis oraz ocenę funkcjonowania określonych instytucji publicznych sporządzanych na zlecenie organów władzy publicznej lub przez te organy (wyrok z 27 czerwca 2008 r., K 51/07).

W innym orzeczeniu, po przywołaniu dotychczasowych tez dotyczących **zasady pomocniczości**, Trybunał podkreślił, że zasada ta wymaga, aby ingerencja społeczności większej w rozwiązywanie spraw i problemów społeczności mniejszej odbywała się na życzenie oraz z udziałem tej mniejszej społeczności, albo chociaż po wysłuchaniu jej przedstawicieli, nie zaś w drodze narzucania jej rozwiązań, które wcale nie muszą okazać się korzystne dla określonej społeczności lokalnej (wyrok z 21 października 2008 r., P 2/08).

W kolejnym orzeczeniu Trybunał przypominał, że konstytucyjna **zasada podziału władzy** (art. 10) nie zakazuje przekazywania dokumentów i informacji przez jedne organy władzy publicznej innym organom; wręcz przeciwnie – dla jej realizacji konieczne jest zapewnienie tym organom dostępu do informacji i dokumentów publicznych, tak aby określone organy mogły w sposób efektywny wykonywać swoje kompetencje. W szczególności sposób dotyczy to dokumentów, które mają być upublicznione (wyrok z 27 czerwca 2008 r., K 51/07).

4.3. Tezy dotyczące konstytucyjnych praw i wolności

Istotne **nowe tezy dotyczące konstytucyjnych praw i wolności** zawarte w orzeczeniach z 2008 r. związane były z problematyką praw i ich gwarancji z zakresu prawa represyjnego oraz podstawowych praw i wolności, jak prawo do ochrony życia, wolności osobistej, prawo do traktowania humanitarne, prawo do sądu, do odszkodowania za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej, do zabezpieczenia społecznego, własności i dopuszczalności wyłączenia oraz przepadku rzeczy, a także wolności związkowych określonych w art. 59 Konstytucji.

Niewątpliwie do wszystkich konstytucyjnie chronionych i deklarowanych wolności i praw odnosi się ogólna teza sformułowana w uzasadnieniu wyroku z 20 maja 2008 r., P 18/07, zgodnie z którą **z okoliczności, że określone prawo może być nadużywane, nie można czynić argumentu przemawiającego za zniesieniem czy radykalnym ograniczeniem tego prawa.**

W jednej ze spraw, badając czy kwestionowana regulacja nie narusza **prawa do życia**, Trybunał wskazał, że życie ludzkie stanowi wartość o randze najwyższej w naszej cywilizacji oraz kulturze prawnej. Prawo do prawnej ochrony życia jest podstawowym prawem jednostki stanowiącym warunek posiadania i realizacji wszelkich innych praw i wolności. Na gruncie Konstytucji wartość dobra prawnego, jakim jest życie ludzkie, nie podlega różnicowaniu oraz wartościowaniu ze względu na wiek, stan zdrowia, przewidywany czas jego trwania, ani ze względu na jakiegokolwiek inne kryteria. Przyznanie sobie przez państwo prawa do zabijania, chociażby w obronie życia innych ludzi, jest zaprzeczeniem prawa do ochrony życia przez państwo (wyrok z 30 września 2008 r., K 44/07).

W minionym roku Trybunał wskazał kilka nowych elementów związanych z **wolnością osobistą**. W jednym z orzeczeń przypominał o obowiązywaniu na gruncie obecnej Konstytucji zasady *in dubio pro libertate* (wyrok z 27 czerwca 2008 r., K 51/07). Trybunał stwierdził niedopuszczalność w demokratycznym państwie prawnym domniemywania ograniczeń wolności. Obowiązuje bowiem reguła przeciwna, zgodnie z którą wszystkie działania jednostki oraz innych podmiotów prywatnych, które nie są wyraźnie zakazane, są dozwolone (wyrok z 13 maja 2008 r., P 50/07). z kolei treść art. 41 ust. 1 Konstytucji, który odnosi się wyłącznie do wolności osobistej człowieka oraz wskazuje normę gwarantującą każdemu nietykalność i wolność osobistą, uzasadnia wyjątkowy charakter ograniczeń tego prawa oraz nakazuje rozumieć przesłanki jego ograniczenia w sposób restrykcyjny. Dotyczy to przede wszystkim wymagania ustawowego określenia zasad i trybu ograniczenia wolności osobistej (wyrok z 10 czerwca 2008 r., SK 17/07).

W uzasadnieniu orzeczenia dotyczącego problematyki powierzchni celi przysługującej skazanemu Trybunał zawarł bardzo istotną tezę, zgodnie z którą uregulowane w art. 40 oraz art. 41 ust. 4 Konstytucji prawo do traktowania humanitarnego, jako jedno z niewielu praw obywatelskich, ma charakter absolutny i nie może być w żadnych warunkach ograniczone. z tego też względu wzorce kontroli wyrażone w art. 40 ust. 4 Konstytucji nie mogą być łączone z wzorcem z art. 31 ust. 3 Konstytucji, który określa warunki i granice ograniczania konstytucyjnych praw i wolności. Na tle badanego stanu faktycznego Trybunał podkreślił ponadto, że nadmierne zagęszczenie w celi może samo w sobie stanowić traktowanie niehumanitarne, a nawet – w sytuacji wyjątkowej kumulacji niedogodności – może być uznane za torturę (wyrok z 26 maja 2008 r., SK 25/07).

W zakresie gwarancji i praw związanych z prawem represyjnym Trybunał rozwinął swoją linię orzecniczą m.in. w zakresie zasad odpowiedzialności karnej, prawa do obrony, zakazu samooskarżania, czy zakazu *ne bis in idem*.

W zakresie art. 42 ust. 1, regulującego **zasady odpowiedzialności karnej**, Trybunał ustalił, że przepis ten dotyczy również odpowiedzialności karnej skarbowej. Nie ma on jednak zastosowania wobec przepisów o jednoznacznie proceduralnym charakterze (wyrok z 8 stycznia 2008 r., P 35/06).

Rozważając zakres zastosowania **prawa do obrony**, Trybunał zauważył, iż językowa interpretacja treści art. 42 ust. 2 Konstytucji mogłaby prowadzić do wniosku, że wskazane prawo dotyczy jedynie postępowania karnego *sensu stricto*, tj. postępowania prowadzonego w sprawie odpowiedzialności oskarżonego za czyn zabroniony pod groźbą kary jako przestępstwo. Biorąc jednak pod uwagę utrwaloną linię orzecniczą Trybunału, zgodnie z którą gwarancje konstytucyjne związane z odpowiedzialnością represyjną odnoszą się nie tylko do postępowania karnego w ścisłym znaczeniu, ale również do innych postępowań dotyczących odpowiedzialności o represyjnym charakterze, należy uznać, że prawo do obrony wyrażone w treści art. 42 ust. 2 Konstytucji nie chroni wyłącznie przed odpowiedzialnością stricte karną, ale przed przypisaniem odpowiedzialności o charakterze represyjnym. Za taką konstatacją przemawia również okoliczność, że prawo do obrony jest nie tylko jedną z naczelných zasad procesu karnego, ale także elementarnym standardem demokratycznego państwa prawnego. Powiązanie prawa do obrony z zasadą demokratycznego państwa prawnego uzasadnia jego stosowanie wobec innych postępowań prowadzonych w przedmiocie odpowiedzialności represyjnej. Ponadto, z jednej strony Trybunał stwierdził, iż nie można uznać, że w ramach treści

art. 42 ust. 2 mieści się przesłanka niezamożności, zgodnie z którą dostęp do obrony z urzędu zależy od wykazania, że oskarżony nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla utrzymania siebie i rodziny. z drugiej strony jednak art. 42 ust. 2 nie jest samodzielnym wyznacznikiem zakresu prawa do obrony, gdyż zasady korzystania z obrony z urzędu, w tym sposób rozliczania kosztów prowadzonej obrony, mogą być, zgodnie z jego brzmieniem, ustalone przez ustawodawcę. Uregulowania ustawowe w tym zakresie nadal podlegają jednak ocenie przez pryzmat zgodności z Konstytucją (wyrok z 19 lutego 2008 r., P 48/06). W jednym z późniejszych orzeczeń na tle sprawy dotyczącej dostępu do akt w toku postępowania przygotowawczego Trybunał podkreślił, że zakres akt, które powinny być udostępnione osobie tymczasowo aresztowanej oraz jej obrońcy powinien być wyznaczany efektywnością prawa do obrony. Trybunał uznał także konieczność zapewnienia jawności wszystkich tych materiałów postępowania przygotowawczego, które uzasadniają wniosek prokuratora dotyczący zastosowania lub przedłużenia tymczasowego aresztowania (wyrok z 3 czerwca 2008 r., K 42/07).

W dotychczasowym orzecznictwie Trybunał wskazywał, że – stanowiący jedną z podstawowych zasad prawa karnego – **zakaz ponownego pociągania do odpowiedzialności karnej tej samej osoby za ten sam czyn** (*ne bis in idem*) wynika w sposób jednoznaczny z treści art. 2 Konstytucji i stanowi jeden z elementów demokratycznego państwa prawnego. W zeszłorocznym wyroku, który dotyczył przypadku przedmiotów wykroczenia skarbowego, Trybunał dodał, że ponad wszelką wątpliwość zasada *ne bis in idem* stanowi również jeden z elementów prawa do sądu, przejawiający się w konieczności zapewnienia rzetelnej i sprawiedliwej procedury sądowej. Uznając na tle badanego stanu faktycznego naruszenie zasady *ne bis in idem*, Trybunał wskazał, że niezgodność ze wskazaną zasadą powoduje jednocześnie naruszenie prawa do sądu w aspekcie zagwarantowania sprawiedliwej procedury. Trybunał uznał również niedopuszczalność regulacji, przewidującej uzależnienie obowiązywania zakazu ponownego pociągnięcia do odpowiedzialności karnej (a także, jak to miało miejsce w badanej sprawie, odpowiedzialności karnej skarbowej) tej samej osoby za ten sam czyn zabroniony, za który została już prawomocnie ukarana, od zgody tej osoby. Zgoda na ponowne zastosowanie sankcji karnych nie może powodować zawieszenia stosowania zakazu *ne bis in idem* (wyrok z 15 kwietnia 2008 r., P 26/06).

Jedną z podstawowych zasad prawa represyjnego stanowi **zakaz samooskarżania**. W polskim porządku konstytucyjnym jego obowiązywanie można wyprowadzić z treści konstytucyjnego prawa do obrony (art. 42 ust. 2) oraz prawa do sądu (art. 45). z tego ostatniego wynika, że każdy, przeciwko komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania, natomiast zgodnie z treścią prawa do sądu każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Prawo do obrony oraz do sprawiedliwej procedury sądowej oznaczają, że nikt nie może być przymuszany do zeznawania przeciwko sobie oraz do przyznania się do winy. Należy podkreślić, że zakaz samooskarżania dotyczy wyłącznie postępowań o charakterze represyjnym, czyli takich, w których możliwe jest wymierzenie kary określonej osobie (wyrok z 27 czerwca 2008 r., K 51/07).

W swoim orzecznictwie Trybunał zanegował istnienie osobistego prawa do **przedawnienia karalności przestępstwa** w określonym terminie. z określonego w ustawie ter-

minu przedawnienia nie wynika dla sprawcy żadne prawo podmiotowe aż do momentu, w którym przedawnienie nastąpi. z brzmienia Konstytucji nie można również wnioskować o istnieniu w polskim porządku konstytucyjnym prawa do przedawnienia karalności czynów popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych. Wręcz przeciwnie, Konstytucja nie tylko wprowadza nakaz zagwarantowania pewnych rozwiązań minimalnych polegających na wyłączeniu przez ustawodawcę przedawnienia karalności zbrodni wojennych i przeciwko ludzkości (art. 43), ale również takiego ukształtowania przepisów postępowania, aby w zakresie przestępstw popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych lub na ich zlecenie zawiesić bieg przedawnienia do momentu ustania okoliczności uniemożliwiających ściganie (art. 44). Nie można także traktować wydłużenia terminu przedawnienia jako naruszenia art. 42 ust. 1 Konstytucji poprzez działanie wstecz surowszej ustawy karnej (wyrok z 2 września 2008 r., K 35/06). W jednym z pełnoskładowych wyroków Trybunał zwrócił ponadto uwagę na niebezpieczną tendencję polityki karnej polegającej na próbie rozwiązania problemu niesprawności państwa w sferze wymierzania sprawiedliwości zmianami prawodawczymi polegającymi na częstych zmianach okresów przedawnienia przestępstw, a w szczególności ich wydłużaniu. Trybunał podkreślił, że w państwie demokratycznym władze ustawodawcza i wykonawcza nie mogą zastępować wymiaru sprawiedliwości. Dlatego też nadmierna częstotliwość zmian ustawodawczych dotyczących przedawnienia karalności godzi w stabilność porządku prawnego oraz w ład prawny także w sferze stosowania prawa, a tym samym w zaufanie do państwa (wyrok z 15 października 2008 r., P 32/06).

W minionym roku Trybunał podjął próbę usystematyzowania dotychczasowego dorobku dotyczącego **stopnia określoności regulacji z zakresu prawa represyjnego**. Wymagania dotyczące precyzji oraz stopnia określoności ustawy mogą zależeć od dziedziny prawa represyjnego normowanej daną ustawą, a w szczególności od charakteru i stopnia surowości sankcji karnych. Odmienne standardy precyzji ustawowej obowiązują w szczególności wobec przestępstw oraz wykroczeń – swoboda ustawodawcy wobec tych drugich jest większa niż wobec przestępstw. Jeszcze większy stopień swobody przysługuje ustawodawcy w dziedzinie prawa dyscyplinarnego. z kolei w sferze prawa karnego rozumianego ściśle, konstytucyjne standardy precyzji i określoności regulacji prawnych należy stosować w sposób szczególnie rygorystyczny. W jeszcze większym stopniu wskazane wymaganie precyzji i określoności dotyczy tych regulacji prawno-karnych, które związane są z podstawowymi wolnościami i prawami o konstytucyjnym charakterze (wyrok z 13 maja 2008 r., P 50/07).

Rozważając, czy w rozpatrywanej sprawie doszło do naruszenia konstytucyjnego **prawa do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej** (art. 77 ust. 1) Trybunał uznał, że prawo to oznacza przede wszystkim konieczność wprowadzenia procedur umożliwiających poddanie ocenie zgodności z prawem działań organów władzy publicznej oraz wydanie stosowanego rozstrzygnięcia. Granice wskazanego prawa wyznaczone są przez skończoną liczbę instancji oceniających zgodność z prawem działań organów władzy publicznej (wyrok z 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06).

W zakresie problematyki związanej z konstytucyjnym **prawem do sądu** można przywołać pewne nowe tezy oraz istotne spostrzeżenia o charakterze ogólnym. Trybunał zauważył, że ograniczenie prawa do sądu w wyniku nadmiernego formalizmu

procesowego może być spowodowane działaniem (kumulatywnie lub indywidualnie) prawodawcy lub przedstawicieli praktyki, w tym zwłaszcza organów wymiaru sprawiedliwości (wyrok z 20 maja 2008 r., P 18/07). Ponadto Trybunał podkreślił znaczenie sądowej kontroli stosowania prawa przez organy władzy wykonawczej dla przeciwdziałania pojawiania się ryzyka arbitralnego działania organów władzy publicznej (wyrok z 27 czerwca 2008 r., K 51/07).

Rozpatrując sprawę dotyczącą służb wywiadu i kontrwywiadu wojskowego Trybunał uznał za niedopuszczalne **publikowanie raportów** dotyczących działalności określonych osób **bez uprzedniej anonimizacji danych osobowych**, jeżeli osoby te nie miały zagwarantowanego prawa do wysłuchania, prawa dostępu do akt sprawy oraz prawa do kwestionowania w postępowaniu sądowym twierdzeń zawartych w takim raporcie (wyrok z 27 czerwca 2008 r., K 51/07).

Ubiegłoroczne orzecznictwo zawierało też kilka istotnych nowych twierdzeń dotyczących – stanowiącej ważny element prawa do sądu – **zasady stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych**. Trybunał przede wszystkim wskazał, że prawomocnemu orzeczeniu sądowemu wydanym w toku postępowania dwuinstancyjnego przysługuje domniemanie zgodności z prawem. Podkreślił również ważną rolę, jaką odgrywa dla realizacji konstytucyjnych zasad bezpieczeństwa prawnego i pewności prawa zasada stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych. Postępowanie sądowe powinno być ukształtowane w taki sposób, aby wydawane w jego toku rozstrzygnięcie było zgodne z prawem oraz aby nie zachodziła konieczność wzruszania prawomocnego orzeczenia. W związku ze stanem faktycznym badanej sprawy Trybunał podkreślił, że każde dochodzenie szkód związanych z wydaniem prawomocnego orzeczenia sądowego, nawet jeśli nie skutkuje jego uchyleniem, w pewnym stopniu podważa autorytet władzy sądowej. Dokonując oceny zgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w związku z dochodzeniem odszkodowania, należy zawsze mieć na względzie zakres, stanowiącej istotny element niezawisłości sędziowskiej, swobody decyzyjnej przysługującej sądom przy rozpoznawaniu spraw i wydawaniu rozstrzygnięć. Ze względu na treść zasady podziału władzy oraz niezależności sądów i niezawisłości sędziów jedynie sąd może posiadać kompetencję do stwierdzenia niezgodności z prawem orzeczenia sądowego (wyrok z 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06).

Wypowiadając się w przedmiocie **skargi na przewlekłość postępowania**, dzieląc w znacznym zakresie pogląd Sądu Najwyższego, Trybunał wskazał na jej szczególnie charakter jako gwarancji prawa do sądu. Obecna konstrukcja ochrony praw i wolności ma charakter dwustopniowy; podstawową gwarancję praw i wolności stanowi prawo do sądu, natomiast w przypadku niewłaściwej jego realizacji strona może skorzystać z przysługującej jej skargi na przewlekłość postępowania (wyrok z 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06).

W jednym z kolejnych orzeczeń Trybunał podkreślił, że z **prawa do rozpoznania sprawy przez sąd** wynika m.in. konieczność takiego ukształtowania kompetencji sądów, aby zawsze jakiś sąd był właściwy w sprawie dotyczącej wolności i praw jednostki. Jednakże, z punktu widzenia prawa do sądu właściwego wynikającego z art. 45 ust. 1 Konstytucji, takie określenie nie jest wystarczające, bowiem przepisy powinny określać, który sąd jest właściwy do rozpoznania sprawy. W konsekwencji należy przyjąć przede wszystkim gwarancyjny, a nie porządkowy, charakter przepisów określających właściwość sądu. Ponadto z Konstytucji wynika nakaz takiego ukształtowania właściwości

poszczególnych sądów, aby rodzaj rozpoznawanych przez nie spraw był adekwatny do stosowanej procedury (wyrok z 10 czerwca 2008 r., SK 17/07).

W wyroku dotyczącym problematyki prawa do informacji oraz wolności mediów Trybunał powołał **prawo obywatela do prawdziwej informacji**. Jakkolwiek nie zostało ono wprost wyrażone w Konstytucji, ma jednak w niej swoje „zakotwiczenie”, stanowiąc korelat konstytucyjnych obowiązków organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne. Na tle badanego stanu faktycznego Trybunał uznał, że jedną z racji przemawiających za wprowadzeniem sankcji karnej za opublikowanie dółownej wypowiedzi bez zgody jej autora jest ochrona interesu publicznego, polegającego na zagwarantowaniu obywatelowi prawa do prawdziwej informacji. Brak autoryzacji opublikowanej wypowiedzi może skutkować wypaczeniem sensu takiej wypowiedzi, co z kolei może prowadzić do niepożądanych społecznie skutków (wyrok z 29 września 2008 r., SK 52/05).

W wyroku dotyczącym problematyki podstawy emerytury, dokonując przeglądu dotychczasowego orzecznictwa związanego z prawem do zabezpieczenia społecznego, Trybunał wskazał, że **zasada proporcjonalności wysokości świadczenia do wysokości płaconej składki** nie powinna być absolutyzowana. Takie podejście skutkowałoby zachwianiem ogólnej logiki systemu ubezpieczeń społecznych, opartego nie tylko na zasadzie wzajemności składki i świadczeń, ale także na zasadzie solidarności międzypokoleniowej, czy też w szerszym ujęciu – solidaryzmu społecznego oraz powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń i określania ich wysokości (wyrok z 1 kwietnia 2008 r., SK 96/06). W innym orzeczeniu Trybunał powtórzył prezentowaną we wcześniejszym orzecznictwie tezę, że ustawodawcy przysługuje szeroka swoboda regulacyjna w przedmiocie określania wymagań nabycia praw zabezpieczeniowych. Dodał przy tym, że w demokratycznym państwie prawnym urzeczywistniającym zasadę sprawiedliwości społecznej należy zapewnić uprawnionym prawo do uzyskania świadczenia adekwatnego do stanu zdrowia, wieku oraz stażu pracy, przy uwzględnieniu możliwości finansowych państwa, a także ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej (wyrok z 20 maja 2008 r., SK 9/07).

Rozwijając dotychczasową linię orzecniczą dotyczącą **problematyki wywłaszczenia**, w jednym z orzeczeń Trybunał wskazał, że w świetle zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji) nie znajduje uzasadnienia ograniczenie konstytucyjnej zasady zwrotu wywłaszczonej nieruchomości. Nie można zawężyć stosowania wskazanej zasady jedynie do tych sytuacji, w których cała nieruchomość stała się zbędna pod kątem celu publicznego wskazanego w decyzji o wywłaszczeniu (wyrok z 3 kwietnia 2008 r., K 6/05).

Trybunał zaznaczył także, że najdalej idącą konstytucyjnie dopuszczalną ingerencję w prawo własności obok wywłaszczenia stanowi **przepadek rzeczy** (art. 46 Konstytucji). O przepadku, zgodnie z treścią przepisu konstytucyjnego, zawsze orzeka sąd, co ma służyć ochronie jednostki przed arbitralnością organów administracji publicznej. Celem wprowadzonego wymagania było zapewnienie sprawiedliwego i wnikliwego rozpatrzenia sprawy. W rezultacie każdorazowo konieczne jest przeprowadzenie badania merytorycznego co do zasadności pozbawienia własności. Przepadek rzeczy może bowiem być orzeczony przez sąd dopiero w kończącym sprawę, prawomocnym orzeczeniu o konstytucyjnym charakterze (wyrok z 3 czerwca 2008 r., P 4/06).

Rozwijając swoje orzecznictwo dotyczące art. 59 Konstytucji, Trybunał dodał, że **wolności związkowe** określone w tym przepisie stanowią jeden z fundamentalnych elementów demokratycznego państwa prawnego oraz społecznej gospodarki rynkowej. Na wszystkich organach władzy publicznej spoczywa obowiązek poszanowania i ochrony wskazanych wolności, a wszelkie ich ograniczenia muszą być zgodne z wiążącymi Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi oraz konstytucyjną zasadą proporcjonalności (wyrok z 1 lipca 2008 r., K 23/07).

ROZDZIAŁ III

OMÓWIENIE WYBRANYCH ORZECZEŃ WYDANYCH W 2008 ROKU

1. Orzeczenia o istotnym znaczeniu dla funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości

1.1. Zatrzymanie osoby podejrzanej w celu przymusowego doprowadzenia

W wyroku z 5 lutego 2008 r., K 34/06, Trybunał zbadał konstytucyjność art. 247 § 1 k.p.k., który reguluje zatrzymanie w celu przymusowego doprowadzenia, stanowiącego jedną z postaci procesowego zatrzymania osoby podejrzanej, dokonywanego w ramach postępowania przygotowawczego. Zakwestionowana regulacja została uznana za niezgodną z art. 41 ust. 1 Konstytucji (konstytucyjna gwarancja nietykalności i wolności osobistej) w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (zasada proporcjonalności). Utrata mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu została odroczone na okres 12 miesięcy⁷⁷.

Rzecznik Praw Obywatelskich, będący wnioskodawcą w omawianej sprawie wskazywał, że zakwestionowany przepis, dopuszczając zastosowanie tego środka, nie definiował jednocześnie przesłanek, po spełnieniu których działanie prokuratora byłoby uzasadnione. W opinii wnioskodawcy, w takiej sytuacji wolność osobista podejrzanego podlegała niewystarczającej ochronie z punktu widzenia kryteriów konstytucyjnych.

Trybunał przypomniał, że regulacja art. 41 ust. 1 Konstytucji zawiera nakaz, by w treści ustawy dopuszczającej ograniczenie wolności osobistej człowieka zawarte zostały wszystkie elementy niezbędne do wyczerpującego wskazania sytuacji, w których ingerencja w tę konstytucyjną wolność jest dopuszczalna. z uwagi na konieczność ustanawiania w powyższych przypadkach kompletnych regulacji ustawowych niedopuszczalne jest wprowadzanie uregulowań o charakterze blankietowym. Oznacza to, że nie jest możliwe przyznawanie organom władzy wykonawczej lub organom samorządu terytorialnego swobody normowania ostatecznej formy ograniczeń wolności osobistej, w tym wyznaczania zakresu tego ograniczenia.

W ocenie Trybunału niedopuszczalne jest pominięcie w ustawie pozytywnych lub negatywnych przesłanek warunkujących legalność ingerencji prokuratora w wolność osobistą podejrzanego. W szczególności odnosi się to do sytuacji, w której prawodawca nie określił w treści kwestionowanego przepisu żadnych merytorycznych przesłanek takiego ograniczenia wolności. Wówczas zadanie wskazania tych przesłanek przypada w praktyce prokuratorowi podejmującemu decyzję o zastosowaniu zatrzymania i przymusowego doprowadzenia podejrzanego. W rezultacie prowadzi to do sytuacji, w której faktyczne granice konstytucyjnej wolności osobistej kształtowane są w drodze nieskrępowanej regulacją ustawową, a zatem arbitralnej decyzji organu władzy publicznej.

Zakwestionowany przepis budził zastrzeżenia także z punktu widzenia skuteczności sądowej kontroli decyzji o zastosowaniu zatrzymania w celu doprowadzenia podejrza-

⁷⁷ Sentencja została ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 19 lutego 2008 r. (Dz. U. Nr 27, poz. 162).

nego, a w szczególności pod kątem możliwości skutecznego przeprowadzenia przez sąd merytorycznej kontroli zasadności decyzji prokuratora w sytuacji, gdy ustawodawca nie wskazał materialnych przesłanek stosowania omawianego środka przymusu.

Trybunał podkreślił, że ograniczenia ingerujące w konstytucyjne wolności i prawa powinny też pozostawać w zgodzie z wymaganiami zasady proporcjonalności. W kontekście unormowań badanych w analizowanej sprawie na szczególną uwagę zasługiwała wyrażona jako pozytywna przesłanka dopuszczalnej ingerencji „niezbędność” ograniczenia, przez pryzmat której powinna być oceniana każda ingerencja w wolność osobistą jednostki. Trybunał zauważył, że osiągnięcie celu realizowanego przez kwestionowany przepis, w postaci doprowadzenia do wykrycia i ukarania sprawcy przestępstwa, jest możliwe do osiągnięcia również przy zastosowaniu innych środków, które byłyby w mniejszym stopniu uciążliwe dla jednostki. W takiej sytuacji brak ustawowego obowiązku wcześniejszego udokumentowania lub uprawdopodobnienia nieskuteczności innych działań, przed sięgnięciem po najbardziej dotkliwy dla podejrzanego środek w postaci zatrzymania i przymusowego doprowadzenia, świadczyłby o nadmiernej ingerencji w sferę konstytucyjnej wolności osobistej. Zakwestionowana regulacja w konsekwencji uznana została przez Trybunał za niezgodną także z konstytucyjną zasadą proporcjonalności.

1.2. Nowe zasady dostępu do zawodu notariusza

W wyroku z 26 marca 2008 r., K 4/07, Trybunał w pełnym składzie zbadał konstytucyjność niektórych przepisów ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie⁷⁸ (dalej: prawo o notariacie), w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw⁷⁹, dotyczących kompetencji samorządu notarialnego w zakresie kształcenia aplikantów notarialnych oraz wpływu na kształt egzaminu notarialnego kończącego aplikację. Większość zakwestionowanych przepisów została uznana przez Trybunał za niezgodną z art. 2 (zasady prawidłowej legislacji wynikające z zasady demokratycznego państwa prawnego) lub art. 17 ust. 1 Konstytucji (sprawowanie przez samorządy zawodowe pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu).

Na kierunki rozstrzygnięcia przedstawionych Trybunałowi problemów konstytucyjnych istotny wpływ miało wcześniejsze orzecznictwo, zwłaszcza wyroki dotyczące modelu wykonywania innych prawniczych zawodów zaufania publicznego (radcy prawnego oraz adwokata) oraz sprawowania pieczy nad ich realizacją (zob. wyroki z: 19 kwietnia 2006 r., K 6/06 oraz 8 listopada 2006 r., K 30/06).

W złożonym w tej sprawie wniosku Krajowa Rada Notarialna wskazywała, że przeprowadzona nowelizacja podważała dotychczasowy model kształcenia notariuszy, pozbawiając ją możliwości sprawowania pieczy nad zawodem notariusza. W wyniku tej nowelizacji prawo do ubiegania się o wpis na listę notariuszy, bez konieczności złożenia egzaminu, uzyskiwały m.in. osoby zajmujące stanowisko sędziego lub prokuratora. Podobna możliwość istniała również przed nowelizacją, jednak przewidywany był dodat-

⁷⁸ Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369, ze zm.

⁷⁹ Dz. U. Nr 163, poz. 1361, ze zm.

kowy warunek, w postaci legitymowania się przez kandydatów co najmniej trzyletnim stażem zawodowym na tych stanowiskach.

W orzeczeniu Trybunał zwrócił uwagę na zasadniczą zbieżność w procesach kształcenia kandydatów do zawodu sędziego, prokuratora oraz notariusza. W szczególności istotne jest to, że we wszystkich trzech przypadkach po odbyciu aplikacji oraz złożeniu egzaminu zawodowego następuje obowiązkowy okres asesury. Podobnie jak w wypadku asesorów notarialnych, również działalność asesorów sądowych i prokuratorskich polega w dużej mierze na wydawaniu dokumentów urzędowych. W takiej sytuacji zarzut wnioskodawcy kwestionującego przygotowanie do wykonywania zawodu notariusza przez sędziów lub prokuratorów został uznany za niewystarczająco uzasadniony. Trybunał nie dopatrzył się w tej części argumentacji wniosku zagrożenia dla sprawowania przez KRN pieczy nad wykonywaniem zawodu notariusza w rozumieniu art. 17 ust. 1 Konstytucji.

Trybunał podzielił natomiast zarzut wnioskodawcy dotyczący niezgodności z zasadami poprawnej legislacji regulacji przyznających prawo przystąpienia do egzaminu notarialnego bez konieczności odbywania aplikacji osobom, które po ukończeniu wyższych studiów prawnych, przez okres co najmniej 5 lat wykonywały osobiście, w okresie nie dłuższym niż 8 lat przed złożeniem wniosku o dopuszczenie do egzaminu notarialnego, usługi polegające na stosowaniu lub tworzeniu prawa lub też w takim samym okresie prowadziły działalność gospodarczą obejmującą usługi świadczenia pomocy prawnej.

Użyte w art. 12 § 2 pkt 2 sformułowania „stanowiska związane ze stosowaniem lub tworzeniem prawa” oraz „usługi polegające na stosowaniu lub tworzeniu prawa” Trybunał uznał za zbyt ogólnikowe. W szczególności nie pozwalają one na precyzyjne ustalenie, jakie czynności zawodowe kwalifikują wykonujące je osoby do przystępowania do egzaminu notarialnego bez aplikacji. W konsekwencji niemożliwe jest jasne ustalenie kręgu osób objętych zakresem podmiotowym zaskarżonej regulacji. Istnieje ponadto niebezpieczeństwo, że zakres ten mógłby obejmować również osoby zajmujące się jedynie pewnymi specjalistycznymi dziedzinami prawa, mające z tej racji jedynie fragmentaryczne doświadczenie zawodowe.

Trybunał podkreślił, że w polskim systemie prawnym nie istnieje możliwość delegowania kompetencji legislacyjnych na inne podmioty niż państwowe organy prawotwórcze oraz organy stanowiące samorządu terytorialnego. z tego względu zastrzeżenia budzić musiało sformułowanie „wykonywanie (...) usług polegających na tworzeniu prawa”.

W odniesieniu do osób prowadzących działalność gospodarczą Trybunał zwrócił uwagę na brak ustawowego wymagania, aby usługi pomocy prawnej, świadczone w ramach takiej działalności, były wykonywane osobiście.

W takiej sytuacji Trybunał uznał, że zaskarżona regulacja nie spełnia wynikającej z art. 2 Konstytucji przesłanki dostatecznej określoności prawa. W konsekwencji za dołknętą tą samą wadą Trybunał uznał również zakwestionowaną we wniosku regulację precyzującą sposób ustalania wspomnianego powyżej pięcioletniego okresu zatrudnienia w ramach stosunku pracy.

Z podobną oceną spotkał się fragment przepisu regulującego przebieg egzaminu notarialnego, przewidujący możliwość przystąpienia do egzaminu osób spełniających

ww. kryteria z uwagi na brak celowości stwierdzania niekonstytucyjności całego zaskarżonego przepisu sentencja wyroku Trybunału otrzymała w tym przypadku charakter zakresowy.

Swoboda prawodawcy w kształtowaniu w drodze ustawy kompetencji reprezentujących zawody zaufania publicznego samorządów zawodowych nie jest nieograniczona. Powinna bowiem zawsze być postrzegana przez pryzmat art. 17 ust. 1 Konstytucji, z którego wynika obowiązek tworzenia ram prawnych umożliwiających tym samorządom sprawowanie pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu zaufania publicznego.

Trybunał zauważył, że pojęcie „pieczy” wykonywanej przez samorząd notarialny odnosi się, co do zasady, do działań związanych z wykonywaniem zawodu notariusza. W wąskim rozumieniu tego pojęcia nie mieszczą się czynności podejmowane w ramach przeprowadzania egzaminu notarialnego. W takiej sytuacji, również wobec niewystarczającego uzasadnienia tej części wniosku, w której wnioskodawca wskazał na niewystarczający udział samorządu notarialnego w składzie komisji egzaminacyjnej, Trybunał uznał, że nie zachodzi podstawa do uchylenia domniemania konstytucyjności zakwestionowanego przepisu.

Uzasadniony z punktu widzenia art. 17 ust. 1 Konstytucji okazał się natomiast zarzut dotyczący regulacji upoważniającej Ministra Sprawiedliwości do sporządzania zestawu pytań i tematów na potrzeby egzaminu notarialnego, z pominięciem w tym procesie KRN. z prawa o notariacie wynika wola ustawodawcy do powierzenia samorządowi notarialnemu pieczy nad przeprowadzeniem egzaminu notarialnego. W takiej sytuacji treść zaskarżonej regulacji, pozbawiająca KRN wpływu na ustalenie zestawu pytań i tematów na tenże egzamin, stanowiła wyraz niekonsekwencji legislacyjnej.

Taki stan prawny powodował ryzyko wystąpienia rozbieżności pomiędzy programem aplikacji notarialnej a zakresem tematycznym pytań egzaminacyjnych. Istniało więc niebezpieczeństwo wprowadzenia w błąd aplikantów, wychodzących z założenia, że wiedza zdobyta w trakcie aplikacji okaże się wystarczająca dla pomyślnego zdania egzaminu notarialnego. Konsekwencją takiej regulacji mogło być zmniejszenie się ilości osób, które pomyślnie złożyłyby egzamin notarialny, co kłóciłoby się z *ratio legis* ustawy. Czynnikiem wpływającym na treść rozstrzygnięcia była również okoliczność, że w odniesieniu do pewnych kategorii osób uprawnionych do przystępowania do egzaminu notarialnego bez konieczności odbycia aplikacji, m.in. doktorów nauk prawnych oraz referendarzy sądowych i asystentów sędziego z odpowiednim stażem, egzamin notarialny stanowił pierwszą, a zarazem jedyną okazję do weryfikacji wiedzy prawniczej przez KRN. z uwagi na powyższe argumenty Trybunał uznał, że zakwestionowana regulacja narusza możliwość sprawowania przez samorząd notarialny efektywnej pieczy nad jednym z głównych sprawdzianów w toku przygotowywania kandydatów do sprawowania funkcji notariusza.

1.3. Kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa

W wyroku z 16 kwietnia 2008 r., K 40/07, Trybunał w pełnym składzie dokonał oceny zgodności z Konstytucją niektórych przepisów ustawy o KRS. Większość zakwestionowanych przepisów uznanych została za niezgodne z art. 2 Konstytucji, wyrażającym zasady prawidłowej legislacji, z art. 186 ust. 1 i art. 187 ust. 1 oraz 4 Konstytucji,

kształtującymi skład osobowy oraz zadania i kompetencje KRS, oraz z art. 178 ust. 1, art. 183 ust. 1 Konstytucji, regulującymi status sędziego i pozycję Sądu Najwyższego. Do wyroku złożonych zostało 5 zdań odrębnych⁸⁰.

Trybunał przypominał, że Krajowa Rada Sądownictwa zajmuje szczególną pozycję w systematyce Konstytucji, a regulacja jej dotycząca umieszczona została w rozdziale VIII poświęconym władzy sądowniczej. W przepisach tych wskazane zostały zarówno kompetencje i zadania Rady, jak również skład gwarantujący większościowy udział członków wybieranych ze środowiska sędziowskiego. W orzecznictwie i doktrynie podkreślany jest ponadto wyjątkowy charakter KRS, której podstawowa funkcja w postaci stania „na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów” nie ogranicza się wyłącznie do udziału w procesie obsadzania stanowisk sędziowskich oraz wpływania na proces legislacyjny w sprawach związanych z funkcjonowaniem sądowego wymiaru sprawiedliwości. Wskazana funkcja obejmuje również podejmowanie działań chroniących własną pozycję ustrojową Rady, w tym – w razie potrzeby – występowanie do Trybunału Konstytucyjnego ze stosownymi wnioskami. Fakt, że kompetencje te zostały ujęte w treści Konstytucji, implikuje konieczność ich ewentualnej zmiany także poprzez zmianę przepisów konstytucyjnych.

Trybunał przychylił się do stanowiska wnioskodawcy podnoszącego, że kwestionowany przepis przewidujący rozszerzenie zadań tego organu o „inspirowanie i wspieranie działań mających na celu ujednolicanie wykładni prawa w orzecznictwie sądów” stanowi niedopuszczalną ingerencję w sferę nadzoru nad działalnością orzeczniczą sądów. Właściwy wzorzec, tj. art. 187 ust. 4, zawężony dodatkowo przez art. 186 ust. 1 Konstytucji, nie przewiduje możliwości sprawowania przez KRS takiej funkcji. Wykonywanie zadań tego typu jest zastrzeżone dla właściwości Sądu Najwyższego oraz Naczelnego Sądu Administracyjnego, zaś w kwestiach nadzoru administracyjnego również Ministra Sprawiedliwości. Delegowanie przez prawodawcę funkcji związanych z kontrolą rozstrzygnięć sądowych oraz dążeniem do ich ujednolicania musi odbywać się z poszanowaniem zasady niezawisłości sędziów i niezależności sądów. W konsekwencji zadania takie mogą być przydzielane jedynie w obrębie ściśle rozumianej władzy sądowniczej, do której Rada się nie zalicza, nie bierze bowiem udziału w wewnątrzsądowym postępowaniu instancyjnym.

Niewystarczający poziom określoności kwestionowanej regulacji, jak również jej dysfunkcjonalność uzasadniały tezę, że pozostaje ona w sprzeczności z wymaganiami poprawnej legislacji. Niepotwierdzone w treści regulacji prawnych argumenty, że intencją prawodawcy było pozostawienie KRS pełnej swobody w zakresie realizacji przyznawanych jej na mocy zaskarżonych przepisów funkcji, nie mogą stanowić wystarczającej podstawy dla uznania ich zgodności ze wskazaną zasadą konstytucyjną.

W odniesieniu do zarzutów pod adresem regulacji przyznającej Ministrowi Sprawiedliwości, Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego oraz Prezesowi Naczelnego Sądu Administracyjnego prawo do występowania do Rady z wnioskiem o skorzystanie z pewnych przysługujących jej kompetencji, Trybunał podkreślił, że kompetencja ta nie oznacza, iż KRS ma obowiązek podporządkowania się takiemu wnioskowi. Poza tym

⁸⁰ Zdania odrębne zgłosili sędziowie: Zbigniew Cieślak, Maria Gintowt-Jankowicz, Wojciech Hermeliński, Teresa Liszcz oraz Andrzej Rzepliński; zob. Załącznik nr 12 – *Przegląd zdań odrębnych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2008 r.*

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego oraz Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego posiadają takie uprawnienia na mocy innych przepisów. W takiej sytuacji należy przypisać zaskarżonej regulacji charakter jedynie porządkujący, potwierdzający kompetencje wskazanych organów wynikające z faktu ich członkostwa w Radzie.

Wynikający z powyższych przepisów konstytucyjnych udział w KRS Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Ministra Sprawiedliwości oraz Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego ma charakter ściśle związany z osobami piastującymi te funkcje. z tej racji kwestionowana przez wnioskodawcę regulacja, dopuszczająca ich zastępowanie w posiedzeniach Rady przez upoważnionego przedstawiciela z prawem wyrażania stanowiska w każdej sprawie (choć bez prawa głosu), jest sprzeczna z konstytucyjną regulacją składu osobowego Rady. Intencją ustawodawcy było, by udział wskazanych powyżej podmiotów w Radzie polegał na faktycznym, osobistym angażowaniu się określonych podmiotów w jej działania. Co prawda przepisy przewidują możliwość dopuszczenia do posiedzeń Rady innych osób niż członkowie wskazani w Konstytucji, w tym również osób delegowanych przez ww. członków, jednak nie jest dopuszczalne przyznanie przez prawodawcę takim osobom ogólnego uprawnienia do wyrażania stanowiska w każdej sprawie. Trudno jednak uznać, że taka regulacja określa pozycję i kompetencje tych przedstawicieli w sposób czyniący zadość wymaganiom wynikającym z art. 2 Konstytucji.

Trybunał stwierdził również, że zakwestionowane unormowanie, wyłączające możliwość przeprowadzenia przez Radę na wniosek członka głosowania tajnego, w sposób nieproporcjonalny ogranicza uprawnienia wnioskodawcy, pozostając w sprzeczności z art. 2 Konstytucji. Rada i jej członkowie muszą być wyposażeni w gwarancje niezależności oraz możliwość nieskrępowanego wyrażania swojego stanowiska.

Z konstytucyjnej regulacji składu osobowego Rady wynika założenie prawodawcy, że jej członkowie pełniąc swoje funkcje, mogą pozostawać w faktycznych relacjach z kręgami zawodowymi i politycznymi, z których się wywodzą. Intencją prawodawcy było więc stworzenie sytuacji, w której decyzje tego organu będą podejmowane przez osoby posiadające w nich własny interes (np. prezesa sądu w zakresie opiniowania kandydatów na stanowisko sędziego w tym sądzie). Nie jest jednak możliwe wyłączenie się członków Rady w każdym przypadku, gdy zachodzi niebezpieczeństwo kolizji pomiędzy wartościami ogólnymi, do ochrony których powołana została Rada, a interesami poszczególnych osób lub grup zawodowych.

Przy założeniu, że ogólnie obowiązującą regułą jest głosowanie w trybie jawnym, istnienie możliwości zarządzenia w uzasadnionych przypadkach przeprowadzenia głosowania tajnego daje członkom Rady gwarancję wolnego i nieskrępowanego wyrażania swojego stanowiska. W takiej sytuacji osoby te oddając swój głos, nie muszą się obawiać, że sposób głosowania spowoduje niekorzystną dla nich reakcję środowisk zawodowych lub kręgów politycznych.

Trybunał dostrzegł ponadto, że wynikający z zasady jawności proceduralnej nakaz zapewnienia uczestnikom postępowania możliwości przedstawienia swojego stanowiska, przyjęcia jawnego protokołu z posiedzenia plenarnego Rady oraz sporządzenia uzasadnienia wydanych decyzji, stanowią wystarczające gwarancje zapewniające transparentność działań KRS.

1.4. Przeludnienie w zakładach karnych

W wyroku z 26 maja 2008 r., SK 25/07, Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 248 § 1 k.k.w. Zaskarżony przepis został uznany za niezgodny z art. 2 (zasady poprawnej legislacji wynikające z zasady demokratycznego państwa prawnego), art. 40 (zakaz tortur oraz okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) oraz art. 41 ust. 4 Konstytucji (zasada humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności). Jednocześnie Trybunał stwierdził, że zaskarżony przepis nie jest niezgodny z art. 31 ust. 3 Konstytucji (zasada proporcjonalności). Przepis art. 248 § 1 k.k.w. utraci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw RP⁸¹.

Minimalna powierzchnia celi przypadająca na jednego osadzonego, zgodnie z obowiązującymi przepisami, co do zasady wynosi 3 m² (art. 110 §2 k.k.w.). Jednak zaskarżony przepis dopuszczał odstępstwo, polegające na tym, że dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego mógł w szczególnie uzasadnionych wypadkach i na czas określony umieścić osadzonego w celi o powierzchni mniejszej niż 3 m² na osobę, przy czym w takiej sytuacji obowiązany był niezwłocznie zawiadomić o tym sędziego penitencjarnego, który nadzoruje jego decyzje.

Przepis ten jest stosowany w taki sposób, że osadzeni stale przebywają w celach o nadmiernym zagęszczeniu, a w konsekwencji odstępstwo od zasady staje się regułą. Do takiego skutku prowadziły stanowiące istotę problemu konstytucyjnego treść oraz wykładnia zaskarżonego przepisu, zezwalające na arbitralne i w rzeczywistości bezterminowe umieszczanie osadzonych w celach poniżej określonego w ustawie minimum powierzchni celi.

W analizowanym orzeczeniu Trybunał dokonał wykładni przepisów konstytucyjnych dotyczących humanitarnego traktowania, uwzględniając treść art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r.⁸² oraz dorobek orzeczniczy ETPC. Konwencja znajduje się w hierarchii źródeł prawa przed ustawą zwykłą, a jej art. 3, zakazujący tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania jest bezwzględnie obowiązujący (państwo-strona nie może się uchylić od jego stosowania i przestrzegania). Dlatego prawo do traktowania w sposób humanitarny jest prawem absolutnym i nie może być w żadnych warunkach ograniczone. Ponadto, prawo to zakłada podjęcie przez władzę publiczną pozytywnych działań w celu zaspokojenia minimalnych potrzeb każdego człowieka. Przeludnienie zakładów karnych istotnie utrudnia resocjalizację osadzonych, a przecież przygotowanie do powrotu do społeczeństwa jest ważnym elementem wykonywania kary pozbawienia wolności. Zatłoczenie może być równoznaczne z traktowaniem w sposób niehumanitarny, zaś w skrajnych przypadkach wręcz z torturą.

Trybunał stwierdził również, że naruszenie przez zaskarżoną normę zasad poprawnej legislacji polegało na niejasnym, nieprecyzyjnym oraz niejednoznacznym określeniu uprawnień organu penitencjarnego. W konsekwencji treść przepisu art. 248 § 1 k.k.w. nie gwarantowała jego jednolitej wykładni oraz precyzyjnego określenia sytuacji, w któ-

⁸¹ Sentencja została ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 5 czerwca 2008 r. (Dz. U. Nr 96, poz. 620).

⁸² Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.

rych dopuszczone zostało przez tę normę ograniczenie konstytucyjnych wolności i praw osadzonych.

1.5. Wyłączenie możliwości odwołania się do Sądu Najwyższego od niektórych uchwał Krajowej Rady Sądownictwa

W wyroku z 27 maja 2008 r., SK 57/06, Trybunał zbadał w pełnym składzie skargę konstytucyjną złożoną przez sędziego kwestionującego konstytucyjność przepisów ustawy o KRS wyłączających – w określonych przypadkach – możliwość złożenia do Sądu Najwyższego odwołań od uchwał Rady. W wypadku skarżącego KRS odmówiła przedstawienia Prezydentowi RP wniosku o powołanie go na stanowisko sędziego sądu.

Trybunał orzekł, że zaskarżony art. 13 ust. 2 zdanie drugiej ustawy o KRS w zakresie, w jakim wyklucza możliwość odwołania się od uchwał KRS dotyczących przedstawienia Prezydentowi RP wniosków o powołanie sędziów (art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy), jest niezgodny z art. 45 ust. 1 (prawo do sądu) oraz z art. 77 ust. 2 (zakaz zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności i praw), w związku z art. 60 Konstytucji (zasada równego dostępu do służby publicznej).

W uzasadnieniu Trybunał wskazał, że konstytucyjne prawo do sądu nie obejmuje sporów wewnątrz aparatu państwowego. Wyłączenie to dotyczy z jednej strony spraw ze stosunków nadrzędności i podporządkowania między organami państwowymi, z drugiej – wąsko rozumianych spraw z zakresu podległości służbowej pomiędzy przełożonymi i podwładnymi w takich organach. Wąskie rozumienie tych drugich spraw nie obejmuje jednak takich kwestii jak wynagrodzenie, prawa socjalne, czy też roszczenia odszkodowawcze związane ze stosunkiem podległości służbowej. Sprawy te podlegają kognicji sądów.

Związana z zaskarżonymi przepisami kompetencja KRS nie stanowi sprawy z zakresu podległości służbowej w wąskim znaczeniu. Kwestionowane w skardze wyłączenie drogi sądowej może bowiem dotyczyć również osób z zewnątrz, niezajmujących jeszcze żadnego urzędu sędziowskiego, dopiero ubiegających się o nominację na stanowisko sędziowskie. Stosunek służbowy, o którym mowa powyżej, nawiązany zostaje dopiero po doręczeniu sędziemu aktu powołania.

Trybunał dostrzegł, że określenie „sprawa”, jako element konstytucyjnego prawa do sądu, jest pojęciem generalnym i autonomicznym. Ogólne zasady interpretacyjne nie dopuszczają wykładni tego pojęcia przez pryzmat „sprawy” w rozumieniu poszczególnych regulacji ustawowych, takich jak prawo karne, cywilne, czy administracyjne. Tak wąskie rozumienie tego pojęcia rodziłoby groźbę zablokowania skutecznej realizacji prawa do sądu. „Sprawa” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji to: „określone zadanie sądu polegające na prawnej kwalifikacji konkretnego stanu faktycznego, celem wydania indywidualnej normy rozstrzygającej o prawach lub obowiązkach określonego podmiotu (adresata)”. Czynniki takie, jak charakter sprawy, czy też związana z nim natura stanu faktycznego, nie mają w tym wypadku znaczenia.

KRS, w zakresie dotyczącym realizacji swoich ustawowych zadań związanych m.in. z weryfikacją kandydatów na stanowiska sędziowskie, działa w charakterze organu administracji. Wydawane przez Radę w tym zakresie uchwały są rozstrzygnięciami indywidualnymi i stanowią decyzje administracyjne. W związku z powyższym dopuszczalne jest

kwestionowanie podstawy prawnej tego typu uchwał w drodze skargi konstytucyjnej, a także możliwe powinno być poddawanie ich kontroli sądowej. Konieczność taka wynika zarówno z art. 45 ust. 1 Konstytucji, jak również z jej art. 60, statuującego zasadę równego dostępu do służby publicznej.

Należy zauważyć, że zakaz wyłączenia drogi sądowej w powyższych przypadkach wynika również z art. 77 ust. 2 Konstytucji, uzupełniającego oraz rozwijającego gwarancję prawa do sądu, wyrażoną w art. 45 ust. 1. Ochroną na mocy tego przepisu objęte jest m.in. wskazane powyżej prawo ubiegania się na równych zasadach o dostęp do służby publicznej, wyrażone w art. 60 Konstytucji.

W związku z powyższym Trybunał w uzasadnieniu wyroku podkreślił, że całkowite wyłączenie drogi sądowej przez zaskarżony przepis jest niedopuszczalne. Określenie sądu właściwego dla rozpoznawania spraw, kwestionujących procedurę obsady stanowisk sędziowskich przez KRS, leży w gestii ustawodawcy. Istotne jest, że Konstytucja gwarantuje w powyższych przypadkach ochronę sądową jedynie w zakresie wymaganym przez jej art. 60. Przedmiotem tej ochrony może być więc co do zasady jedynie formalny aspekt dostępu do służby publicznej, związany z przestrzeganiem jednolitych kryteriów i procedur w ramach przeprowadzania naboru. z punktu widzenia Konstytucji, nie jest więc dopuszczalne poddanie merytorycznej kontroli sądowej wyników postępowania przed KRS w indywidualnej sprawie, dotyczącego oceny kandydatury oraz przedstawienia, lub nieprzedstawienia, Prezydentowi RP wniosku o powołanie na stanowisko sędziowskie.

1.6. Zasady przedłużania aresztu tymczasowego

W wyroku z 10 czerwca 2008 r., SK 17/07, Trybunał stwierdził zakresową niezgodność art. 263 § 3 k.p.k. z art. 41 ust. 1 (wolność osobista) w związku z art. 2 (zasady prawidłowej legislacji wynikające z zasady demokratycznego państwa prawnego) oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji (prawo do sądu).

Zakwestionowany w sprawie art. 263 § 3 k.p.k. przewiduje, że łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat. Nie została w nim uregulowana sytuacja zbiegu tymczasowego aresztowania z wykonywaniem kary pozbawienia wolności. Trybunał stwierdził jednak, że wskutek powszechnej praktyki zakwestionowany przepis nabrał dodatkowej treści, zgodnie z którą do maksymalnego okresu stosowania tymczasowego aresztowania nie wlicza się okresu, w którym aresztant odbywał równocześnie karę pozbawienia wolności w innej sprawie. Skutkowało to przedłużaniem stosowania tymczasowego aresztowania na okres ponad dwóch lat nie przez sąd apelacyjny, jak to przewiduje art. 263 § 4 k.p.k., ale przez sąd pierwszej instancji, który na mocy art. 263 § 3 k.p.k. może podejmować decyzje jedynie w sprawie aresztu nieprzekraczającego dwóch lat. Trybunał uznał niekonstytucyjność art. 263 § 3 k.p.k. rozumianego w sposób ustalony przez Sąd Najwyższy i zaaprobowany w orzecznictwie sądów powszechnych.

Trybunał przypomniał, że tymczasowe aresztowanie jest jednym ze środków zapobiegawczych, których celem jest, co do zasady, zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania karnego. Pozostałe środki zapobiegawcze nie wiążą się z pozbawieniem wolności. Tylko areszt polega na osadzeniu osoby, która jeszcze nie została osądzona

i wobec której działa w pełni zasada domniemania niewinności. Domniemanie niewinności uchyla bowiem dopiero prawomocny wyrok skazujący.

Ze względu na skutki tymczasowego aresztowania (pozbawienie wolności), orzeka o nim niezawisły sąd, zaś ustawowe maksymalne okresy aresztu pełnią funkcję gwarancyjną: zapobiegają jego nadmiernej długości oraz chronią przed dowolnością jego stosowania. Regulując zasady tymczasowego aresztowania, ustawodawca jest zobowiązany przestrzegać obowiązujących w demokratycznym państwie prawnym konstytucyjnych standardów dotyczących ograniczania wolności, zwłaszcza wymagania jasnego, precyzyjnego i kompletnego wskazania w ustawie warunków oraz procedury ingerencji w wolność i nietykalność osobistą.

W przypadku osoby pozbawionej wolności zastosowanie wobec niej tymczasowego aresztowania w innej sprawie wpływa na zakres jej wolności osobistej. Osoba taka zaczyna bowiem podlegać reżimowi obowiązującemu aresztanta. Nie może komunikować się ze światem zewnętrznym w takim zakresie, jak skazany odbywający karę pozbawienia wolności. Wobec osoby tymczasowo aresztowanej stosuje się surowsze zasady niż w stosunku do odbywającego karę pozbawienia wolności: ograniczone są nawet widzenia czy możliwość korzystania z telefonu komórkowego.

Trybunał orzekł, że niejasne sformułowanie art. 263 § 3 k.p.k. oraz brak precyzyjnego określenia zasad stosowania instytucji tymczasowego aresztowania wobec osób pozbawionych wolności stanowią naruszenie konstytucyjnej zasady wolności osobistej w związku z wymaganiami wypływającymi z zasad poprawnej legislacji, w szczególności dotyczącymi warunków ograniczania korzystania z konstytucyjnych praw i wolności.

Trybunał stwierdził ponadto, że naruszenie przez normę kolizyjną wyinterpretowaną z art. 263 § 3 k.p.k. konstytucyjnego prawa do sądu właściwego polegało na uniemożliwieniu skontrolowania sprawy aresztanta przez sąd apelacyjny przy jednoczesnym pozostawieniu decyzji o dalszym (powyżej dwóch lat) stosowaniu tymczasowego aresztowania sądowi, który już wcześniej w tej kwestii orzekał (o areszcie łącznie nieprzekraczającym dwóch lat). Skutkowało to faktycznym pozbawieniem osoby tymczasowo aresztowanej gwarancji procesowych, które polegają na skontrolovaniu przez sąd apelacyjny zasadności i prawidłowości aresztu stosowanego dotychczas przez sąd niższej instancji. Mogło to także sprzyjać przewlekłości postępowania karnego.

Trybunał orzekł, że od momentu ogłoszenia sentencji omawianego wyroku w Dzienniku Ustaw⁸³ przestaje obowiązywać norma dotychczas interpretowana z zaskarżonego przepisu, a w konsekwencji sądy będą mogły zastosować wykładnię przepisu zgodną z Konstytucją.

1.7. Spór kompetencyjny pomiędzy Prezydentem RP a Krajową Radą Sądownictwa

Postanowieniem z 23 czerwca 2008 r., Kpt 1/08, ze względu na niedopuszczalność orzekania Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie w sprawie sporu kompetencyjnego pomiędzy Prezydentem RP a Krajową Radą Sądownictwa w zakresie dotyczącym kompetencji do opiniowania kandydatów na stanowisko sędziego. Powodem umo-

⁸³ Sentencja została ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 23 czerwca 2008 r. (Dz. U. Nr 107, poz. 686).

rzenia był brak rzeczywistego sporu kompetencyjnego. Warto zauważyć, że omawiana sprawa została zainicjowana pierwszym wnioskiem o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa wniesionym od wejścia w życie obecnej Konstytucji.

Spór kompetencyjny, o którym mowa, zgodnie z przepisami Konstytucji (art. 189 i art. 192) oraz art. 53 ustawy o TK, występuje, gdy co najmniej dwa centralne konstytucyjne organy państwa albo uznały się jednocześnie za właściwe (spór pozytywny), albo za niewłaściwe (spór negatywny) do rozpoznania określonej sprawy. Chodzi przy tym o konflikt dotyczący właściwości rzeczowej.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego uznał, że Prezydent RP, odmawiając powołania na stanowisko sędziego określonych osób, mógł wkroczyć w kompetencje przypisane wyłącznie KRS (opiniowanie kandydatów na stanowisko sędziego). Jednak Trybunał wskazał, że rozstrzygnięcia KRS i Prezydenta RP nie dotyczyły tej samej materii, a w sprawie nie powstał spór kompetencyjny. Oba organy realizowały bowiem swoje różne kompetencje: opinia Rady dotycząca kandydatów jest zakresowo rozłączna z kompetencją konstytucyjną Prezydenta RP do powołania osoby na stanowisko sędziego. Ponadto, jako osobiste uprawnienie głowy państwa, nie wymaga udziału żadnego innego organu.

Należy zauważyć, że wnioskodawca w istocie zakwestionował sposób korzystania przez Prezydenta RP z przysługującej mu prerogatywy. Ponadto, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego dopuścił możliwość, że na odmowę przez Prezydenta RP powołania przedstawionych mu kandydatów mogły mieć wpływ inne czynniki niż hipotetyczna negatywna ocena tych osób.

Mając powyższe na uwadze oraz uwzględniając przewidzianą w Konstytucji formę rozstrzygnięcia w przedmiocie powołania na stanowisko sędziego (Prezydent RP wydaje postanowienie, ogłaszane następnie w Monitorze Polskim), która nie zawiera uzasadnienia, Trybunał uznał, iż po pierwsze, nie jest możliwe ustalenie przesłanek, jakimi kierował się Prezydent RP wykonując swoje uprawnienie osobiste, i po drugie, sama prerogatywa jest rozłączna z zakresem uprawnień KRS. W konsekwencji nie ma podstaw, by stwierdzić wystąpienie sporu kompetencyjnego pomiędzy tymi organami.

1.8. Stosowanie aresztu tymczasowego wobec kobiet w ciąży

W wyroku z 22 lipca 2008 r., K 24/07, Trybunał rozpatrzył wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich o zbadanie zgodności z Konstytucją niektórych przepisów k.p.k. oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 13 stycznia 2004 r.⁸⁴, określających warunki odbywania aresztu tymczasowego, w kontekście przyznania należytej ochrony kobietom w ciąży, objętym tym środkiem zapobiegawczym. Rozpatrując sprawę, Trybunał uznał zarzuty zawarte we wniosku za bezzasadne i orzekł w szczególności, że art. 259 § 1 oraz art. 260 k.p.k. są zgodne z art. 18 (ochrona macierzyństwa) oraz art. 68 ust. 3 Konstytucji (obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej nad kobietami w ciąży). Do wyroku zostały złożone dwa zdania odrębne⁸⁵.

⁸⁴ Dz. U. z 2004 r. Nr 15, poz. 142.

⁸⁵ Zdania odrębne zgłosili sędziowie: Teresa Liszcz oraz Marek Kotlinowski; zob. Załącznik nr 12 – *Przegląd zdań odrębnych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2008 r.*

Rzecznik Praw Obywatelskich w części wniosku dotyczącej przepisów ustawowych podniósł niezgodność kwestionowanych przepisów z wynikającą z art. 18 Konstytucji zasadą ochrony macierzyństwa oraz wyrażonym w art. 68 ust. 3 Konstytucji obowiązkiem władzy publicznej do otoczenia szczególną ochroną kobiet ciężarnych w zakresie, w jakim przepisy te pomijają czynnik w postaci ciąży oraz zagrożenia dla płodu, jako samoistną i odrębną przesłankę odstąpienia od tymczasowego aresztowania.

Trybunał stwierdził, że podniesione przez wnioskodawcę zarzuty dotyczą pominięcia ustawodawczego, które, w odróżnieniu od zaniechania legislacyjnego, może być przedmiotem kontroli konstytucyjności.

Przepis art. 68 ust. 3 Konstytucji jest dopełnieniem ogólnej zasady wynikającej z art. 18 Konstytucji, zgodnie z którą małżeństwo, rodzina, macierzyństwo czy rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Przepisy te nie mogą być traktowane jako źródło konstytucyjnych praw podmiotowych przysługujących bezpośrednio obywatelowi. Nie oznacza to jednak, że nie mogą one stanowić wzorców kontroli przy badaniu konstytucyjności regulacji ustawowych.

W analizowanej sprawie istotne było ustalenie przez Trybunał rozumienia pojęcia „szczególna opieka zdrowotna”, użytego w art. 68 ust. 3 Konstytucji dla określenia ochrony, jaką państwo powinno zapewnić m.in. kobietom w ciąży. Ochrona ta powinna w szczególności wykraczać poza ramy zwykłej opieki zdrowotnej i być wzmożona, intensywniejsza i bardziej wyspecjalizowana. Nie może ponadto ograniczać jej jedynie do leczenia i rehabilitacji, lecz powinna również obejmować zabiegi diagnostyczne i profilaktyczne wykonywane nawet wtedy, kiedy stan zdrowia kobiety ciężarnej nie budzi zastrzeżeń. Szczegółowość opieki zdrowotnej może dotyczyć takich aspektów, jak warunki, zakres, dostęp lub finansowanie świadczeń zdrowotnych, jakie powinny przysługiwać kobietom ciężarnym.

Tymczasowe aresztowanie powinno być traktowane w sposób wyjątkowy z uwagi na fakt, że jako jedyny środek zapobiegawczy przewidziany w polskim prawie ma charakter izolacyjny, przy czym można go stosować jedynie w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego (a nie jako środek represji). Osoba dotknięta tym środkiem korzysta z domniemania niewinności, zaś – z uwagi na fakt pozbawienia wolności – podlega również ochronie przewidzianej przez art. 41 ust. 1 Konstytucji, gwarantujący nietykalność i wolność osobistą jednostki. Nawet prawidłowe stosowanie tymczasowego aresztowania przez organy wymiaru sprawiedliwości prowadzi do sytuacji, w których następuje kolizja takich dóbr konstytucyjnych, jak wolności oraz domniemanie niewinności – z jednej strony, z drugiej natomiast – dążenia do poznania prawdy materialnej i niezakłóconego sprawowania władzy sądowniczej. W tym kontekście istotne jest, że stosowanie tymczasowego aresztowania zostało wyraźnie dopuszczone w świetle art. 41 ust. 3 Konstytucji.

Trybunał nie podzielił zarzutu wnioskodawcy dotyczącego zignorowania przez ustawodawcę obowiązków wynikających z art. 18 oraz art. 68 ust. 3 Konstytucji przy normowaniu kwestii odstąpienia od tymczasowego aresztowania. Wprawdzie żaden z przywołanych przepisów Konstytucji nie reguluje wprost obowiązków władzy publicznej względem płodu, jednak konstytucyjna ochrona macierzyństwa nie może być rozumiana jako ochrona, która jest realizowana wyłącznie z punktu widzenia interesów matki. Równorzędnym podmiotem tej ochrony, obok matki, musi być płód i jego prawidłowy

rozwój. Trybunał uznał, że wskazany wyżej zakres podmiotowy konstytucyjnego obowiązku zapewnienia szczególnej opieki nad kobietą w ciąży może odnosić się także do regulacji zawartych w aktach rangi ustawowej i podustawowej, co oznacza, że także i w tych aktach ochrona kobiety w ciąży powinna być odczytywana jako równoczesna opieka zdrowotna nad płodem. Mając na względzie integralny związek kobiety i płodu, Trybunał uznał, że nie jest konstytucyjnie konieczne odrębne uregulowanie warunków stosowania tymczasowego aresztowania wobec kobiety ciężarnej ze względu na wymóg opieki nad nią samą oraz ze względu na wymóg opieki nad płodem.

Trybunał dostrzegł, że zaskarżony art. 259 § 1 k.p.k. przewiduje dwojakie skutki tymczasowego aresztowania, dla uniknięcia których organy władzy publicznej powinny rozważyć odstępianie od zastosowania tego środka zapobiegawczego. Obok negatywnych skutków zdrowotnych dla osoby nim dotkniętej, ustawa wymienia również „inne skutki wyjątkowo ciężkie dla osoby oskarżonej lub jej najbliższej rodziny”. z określenia tego wynika m.in. obowiązek wzięcia pod uwagę zagrożenia dla dziecka, którego oskarżona kobieta oczekuje, a które niewątpliwie powinno być uważane za członka najbliższej rodziny. Nie zachodzi więc potrzeba oddzielnego wskazania takiej konieczności w ustawie. Uwzględnienie postulatu wnioskodawcy w opisanym powyżej zakresie doprowadziłoby do nadmiernej kazuistyczności zaskarżonego przepisu, co stanowiłoby naruszenie zasad techniki legislacyjnej.

Przepisy k.p.k. oraz k.k.w. powinny być interpretowane przez pryzmat takich konstytucyjnych wartości, jak macierzyństwo oraz opieka nad kobietą ciężarną. z powyższych dyrektyw wynika konieczność brania pod uwagę przez prokuraturę i sądy, podejmujące decyzje prowadzące do zastosowania tymczasowego aresztowania wobec kobiet w ciąży, ewentualnych zagrożeń dla podejrzanej kobiety oraz jej płodu.

Trybunał nie uznał również zasadności twierdzeń wnioskodawcy, że okoliczność, iż kobieta podejrzana jest w ciąży obowiązkowo powinna powodować, że – w razie zastosowania wobec niej tymczasowego aresztowania – środek ten powinien być wykonywany w odpowiednim zakładzie leczniczym. z art. 68 ust. 3 Konstytucji nie da się wyprowadzić nakazu tworzenia ram prawnych przewidujących obowiązek kierowania tymczasowo aresztowanych kobiet w ciąży do zakładów leczniczych.

1.9. Postępowanie karne w trybie przyspieszonym

W wyroku z 7 października 2008 r., P 30/07, Trybunał rozpatrzył pytanie prawne, w którym zakwestionowana została konstytucyjność wybranych przepisów k.p.k. dotyczących postępowania w trybie przyspieszonym. W związku ze stwierdzeniem braku warunkującej dopuszczalność rozpatrzenia pytania prawnego przesłanki funkcjonalnej, Trybunał umorzył postępowanie co do większości zakwestionowanych przepisów. Trybunał orzekł jednak, że art. 517c § 1 oraz § 4 k.p.k. są niezgodne z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji (zasada proporcjonalności), w zakresie, w jakim formułują nakaz stosowania określonych środków zapobiegawczych w oparciu o samoistną przesłankę – chuligański charakter czynu, wyłączając przy tym zastosowanie art. 259 § 3 k.p.k. (przepis wykluczający w określonych przypadkach zastosowanie tymczasowego aresztowania).

We wskazanej sprawie Trybunał dokonał zatem merytorycznej kontroli jedynie dwóch spośród szeregu zakwestionowanych przepisów dotyczących postępowania kar-

nego w trybie przyspieszonym. Pierwszy z nich dotyczył obowiązkowego zastosowania środka zapobiegawczego w wypadku postępowania przyspieszonego, w sprawach o występki o charakterze chuligańskim (art. 517c § 1 k.p.k.), zaś drugi przewidywał, że w razie skazania oskarżonego na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, chuligański charakter czynu stanowić będzie samoistną podstawę zastosowania przez sąd środka zapobiegawczego (art. 517c § 4 k.p.k.). Oba kwestionowane unormowania wyłączały ponadto zastosowanie art. 259 § 3 k.p.k., zakazującego stosowania tymczasowego aresztowania w wypadku przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku, chyba że sprawca został ujęty na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem.

Trybunał przypominał, że stosowanie środków zapobiegawczych w postępowaniu karnym jest, co do zasady, dopuszczalne, o ile służy zabezpieczeniu prawidłowego przebiegu postępowania. W odniesieniu do postępowania przyspieszonego przestrzegane muszą być jednak stojące na straży praw oskarżonego ogólne gwarancje procesowe. Należą do nich w szczególności regulacje ujęte w rozdziale 28 k.p.k., dotyczące środków zapobiegawczych, w tym również art. 259 § 3. W tym kontekście regulacja ustanawiająca „charakter chuligański czynu” jako samoistną przesłankę stosowania środka zapobiegawczego, wyłączająca ponadto zastosowanie ogólnego przepisu gwarancyjnego, przewidującego brak możliwości zastosowania tego środka w wypadku osób podejrzanych o popełnienie drobniejszych przestępstw, stanowi naruszenie granic konieczności i celowości regulacji. Jej *ratio legis*, w postaci ujęcia i sprawnego osądzenia podejrzanego, jest możliwa do osiągnięcia przy wykorzystaniu środków mniej dla niego uciążliwych. z tej racji Trybunał uznał kwestionowane przepisy za niezgodne z konstytucyjną zasadą proporcjonalności.

Trybunał wskazał ponadto, że o potrzebie zastosowania środka zapobiegawczego powinien każdorazowo decydować niezawisły sąd, natomiast zaskarżona regulacja w nadmierny sposób ograniczała kompetencję sądów do dobierania środków, które byłyby zarówno skuteczne, jak również w najmniejszym stopniu uciążliwe dla podejrzanego.

Stwierdził także, że istniejące instrumenty karnoprosesowe pozwalają na zabezpieczenie toku postępowania w wystarczającym stopniu również w przypadkach, w których zachodzi potrzeba wkroczenia w sferę wolności jednostki. W takiej sytuacji, zamiast tworzyć nowe instrumenty procesowe, prawodawca powinien raczej skoncentrować się na lepszym wykorzystaniu i usprawnieniu istniejących mechanizmów prawnych w zakresie dopuszczalnym przez normy konstytucyjne.

1.10. Przedawnienie karalności

W wyroku z 15 października 2008 r., P 32/06, Trybunał w pełnym składzie badał zagadnienie przedłużenia przedawnienia karalności przestępstw nieprzedawnionych na gruncie dotychczasowych przepisów, orzekając o zgodności z Konstytucją art. 1 pkt 2 oraz art. 2 ustawy z dnia 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny⁸⁶. Wzorcami kontroli w sprawie były normy konstytucyjne wyrażające zasady: odpowiedzialności karnej (art. 42 ust. 1), ochrony zaufania obywateli do prawa (art. 2), równości wobec pra-

⁸⁶ Dz. U. z 2005 r. Nr 132, poz. 1109.

wa (art. 32 ust. 1), prawa do sądu (art. 45 ust. 1) oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁸⁷.

Trybunał podkreślił, że art. 42 ust. 1 Konstytucji określa podstawy materialnoprawnej odpowiedzialności karnej. W zakresie temporalnej odpowiedzialności przepis ten wskazuje tylko, że sąd ma brać pod uwagę aspekt przedawnienia karalności w momencie orzekania, natomiast jego długość i sposób regulacji mieszczą się w ramach swobody regulacyjnej przysługującej ustawodawcy. Konstytucyjne warunki stosowania sankcji karnej sprowadzają się do oceny karalności czynu w czasie jego popełnienia, a kwestia długości okresu przedawnienia czy jego zmiany nie może być postrzegana jako ich naruszenie. Wbrew jednak zarzutom wskazanym w pytaniu prawnym, zakwestionowane regulacje nie miały wpływu na podstawę odpowiedzialności karnej, a jedynie wydłużyły jej czas stosowania wobec określonych czynów zabronionych, w związku z czym nie naruszają zasady odpowiedzialności karnej.

Odnosząc się do kwestii sprzeczności analizowanych regulacji z zasadą ochrony zaufania obywateli do państwa, Trybunał dokonał rozróżnienia oceny dwóch sytuacji. z jednej strony za niedopuszczalne, w świetle art. 2 Konstytucji, uznał uchylanie skutków przedawnienia i przywrócenie karalności czynu w wyniku zmian dokonanych przez ustawodawcę. z drugiej natomiast, w sprawie, w której cały czas toczy się postępowanie karne i do przedawnienia nie doszło, wydłużenie jego okresu, pomimo niekorzystnego skutku dla oskarżonego, nie narusza praw podmiotowych ani nie wpływa na zasady karalności czynu zabronionego. W zakwestionowanych przepisach wyraźnie wskazane jest ich zastosowanie jedynie względem czynów, których termin przedawnienia jeszcze nie minął, tak więc nie może być mowy o naruszeniu konstytucyjnej zasady ochrony zaufania obywateli do państwa. Ponadto należy odróżnić problem zasad zawartych w Konstytucji, które powinny być stosowane niezmiennie i jednakowo w stosunku do obywateli, od regulacji okresu odpowiedzialności za czyn zabroniony, będącej elementem polityki karnej stosowanej przez państwo kierujące się interesem publicznym i zagrożeniami wynikającymi z określonych przestępstw. Kształtowanie polityki prawa karnego przez ustawodawcę nie może stanowić argumentu dla przestępcy, który w wyniku wprowadzonych zmian doznał pogorszenia sytuacji procesowej, zwłaszcza, że takich zmian nie mógł się wcześniej spodziewać, i z tego względu nie podlega ona ochronie konstytucyjnej.

Trybunał nie podzielił poglądu sądu pytającego, jakoby powtórne – w przeciagu ostatnich 10 lat – wydłużenie przez ustawodawcę terminów ścigania przestępstw naruszało zasadę pewności prawa, wynikającą z art. 2 Konstytucji. W świetle orzecznictwa zasada ta rozumiana jest jako możliwość przewidywania działań organów państwa oraz zachowań obywateli związanych z tymi działaniami. Pewność prawa nie powinna być utożsamiana z jego stabilnością. Wprowadzanie zmian w prawie na mniej korzystne z punktu widzenia obywateli nie narusza powyższej zasady, jeżeli uzasadnione jest koniecznością ochrony innych konstytucyjnych wartości i nie jest dokonywane w sposób arbitralny. W analizowanym przypadku, oczekiwania oskarżonego związane z ustaniem okresu ścigania nie mogą być konfrontowane z wolą ustawodawcy do zmiany polityki karnej państwa, tym bardziej, że długość okresu przedawnienia nie ma charakteru gwarancyjnego. Trybunał zauważył również, że na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat

⁸⁷ Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.

zmiany długości okresów przedawnień dokonywane były tylko raz – osiem lat przed analizowanymi – co nie wydaje się być praktyką zbyt częstą.

Trybunał rozpatrzył ponadto zarzut naruszenia przez badane regulacje zasady równości wobec prawa poprzez wydłużanie terminów przedawnienia jedynie przestępstw publicznoskargowych. Dokonywanie takiego zróżnicowania jest zasadne, tym bardziej, że występuje ono również w obrębie samych przestępstw z oskarżenia publicznego w zależności od ich rodzaju i zagrożenia sankcjami karnymi. Trudno bowiem sobie wyobrazić, aby wszystkie terminy przedawnienia w prawie karnym miały jednakową długość. Ponadto, gdyby przestępstwa z oskarżenia prywatnego podlegały analizowanym przepisom tak jak te ścigane w trybie publicznoskargowym, to z uwagi na sankcje, jakimi są zagrożone, długość terminu przedawnienia również zwiększyłaby się o pięć lat, co obala zarzut postawiony przez sąd występujący z pytaniem prawnym. Przyczyną zmiany długości okresów przedawnienia była wysokość kary, jaką zagrożone było dane przestępstwo, a nie tryb jego ścigania. Ustawodawca dokonując zmiany, kierował się ważnym interesem publicznym, a jego swoboda w tym zakresie nie narusza konstytucyjnej zasady równości wobec prawa.

Trybunał podkreślił również, że kwestionowane przepisy nie naruszają prawa do sądu. Mimo że z uzasadnienia do ustawy nowelizującej może wynikać intencja ustawodawcy oddziaływania na konkretny proces (proces tzw. sprawy Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego), to jednak nie stanowi ono części aktu normatywnego i pozostaje poza kognicją Trybunału. W omawianym przypadku nie było także mowy o wpływaniu na merytoryczne rozstrzygnięcie, albowiem ingerencja państwa sprowadzała się jedynie do zapewnienia, że dojdzie do rozpatrzenia sprawy, a zgodnie z powołanymi przez pytający sąd wzorcami kontroli, nie można uznać za „rozpatrzenie sprawy” umorzenia postępowania z powodu przedawnienia karalności czynu zabronionego. Ponadto, wydłużenie okresu przedawnienia nie spowoduje automatycznie we wszystkich przypadkach, jak sugeruje wnioskodawca, wydłużenia postępowania. Jest to dodatkowo zależne od charakteru sprawy i okoliczności, a także może być uzasadnione szczególnym interesem publicznym.

2. Orzeczenia o istotnym znaczeniu gospodarczym i społecznym

2.1. Przejście własności usuniętego z drogi i nieodebranego pojazdu z mocy prawa na rzecz Skarbu Państwa

W wyroku z 3 czerwca 2008 r., P 4/06, Trybunał badając konstytucyjność przepisów ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym⁸⁸ (dalej: prawo o ruchu drogowym) orzekł, że art. 130a ust. 10 tej ustawy w zakresie, w jakim dopuszcza odjęcie prawa własności pojazdu bez prawomocnego orzeczenia sądu, jest niezgodny z art. 46 (dopuszczalność przepadku rzeczy), art. 21 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji (ochrona prawa własności), w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 64 ust. 3 Konstytucji (zasady ograniczania prawa własności) natomiast art. 130a ust. 11 pkt 3

⁸⁸ Dz. U. z 2005 r. Nr 108, poz. 908, ze zm.

badanej ustawy jest niezgodny z art. 64 ust. 3 Konstytucji, a § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 2 sierpnia 2002 r. w sprawie usuwania pojazdów⁸⁹ z art. 130a ust. 11 pkt 3 ustawy oraz art. 46 oraz art. 92 ust. 1 Konstytucji (zasady wydawania rozporządzeń). Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów prawa o ruchu drogowym w zakresie wskazanym w sentencji o 12 miesięcy⁹⁰.

W myśl zakwestionowanych przepisów pojazdy usunięte z drogi wskutek naruszenia przepisów o bezpieczeństwie lub porządku w ruchu drogowym i nieodebrane za uiszczeniem opłaty w terminie 6 miesięcy od dnia usunięcia były uznawane za porzucone z zamiarem wyzbycia się własności, a ich własność z mocy ustawy przechodziła na rzecz Skarbu Państwa. Trybunał uznał, że przyjęta konstrukcja domniemania wyzbycia się własności pojazdu budzi zasadnicze wątpliwości, nie odpowiada bowiem uregulowanej w k.c. instytucji wyzbycia się własności rzeczy ruchomej. Zgodnie z art. 180 k.c. właściciel może wyzbyć się własności rzeczy ruchomej przez to, że w tym zamiarze rzecz porzuci. Samo wyzbycie się posiadania spowodowane okolicznościami, którym nie towarzyszy zamiar wyzbycia się własności, jak i porzucenie rzeczy w sposób uniemożliwiający zawładnięcie nią każdemu – nie jest porzuceniem rzeczy. Tym samym niedopełnienie ciężących na właścicielu obowiązków i nieodebranie usuniętego z drogi pojazdu w terminie nie jest wystarczające do uznania, że porzucił on rzecz z zamiarem wyzbycia się jej własności. Właściciel pojazdu usuniętego z drogi zostaje pozbawiony władztwa wbrew swojej woli, dlatego też nie można przyjmować w takich okolicznościach konstrukcji porzucenia rzeczy. Jeśli natomiast rzecz nie została porzucona, nie może występować zamiar jej wyzbycia.

Trybunał uznał, że art. 130a kwestionowanej ustawy zawiera regulację przewidującą mechanizm pozbawienia jednostki własności na rzecz Skarbu Państwa wskutek spełnienia się ustawowych przesłanek. Podstawowym wzorcem kontroli przy ocenie konstytucyjności zakwestionowanych przepisów jest art. 46 Konstytucji, określający zasady dopuszczalności przepadku rzeczy. Konstytucyjne pojęcie „przepadku rzeczy” ma charakter autonomiczny i odnosi się nie tylko do środków karnorepresyjnych. Jest ono bliskie pojęciu „odjęcia własności”, które w wyroku z 16 marca 2004 r., K 22/03, zostało zdefiniowane jako pozbawienie jednostki własności poprzez działanie władzy publicznej. Przepadek rzeczy, obok instytucji wywłaszczenia, należy traktować jako najdalej idące ograniczenie prawa własności dopuszczone przez Konstytucję.

Konstytucyjne zasady regulujące dopuszczalność przepadku rzeczy potwierdzają zawarte w art. 31 ust. 3 i art. 64 ust. 3 Konstytucji ogólne zasady ograniczania prawa własności. Natomiast w art. 46 Konstytucja ustanawia zasadę wyłączności ustawy w zakresie określania przesłanek pozbawienia własności w drodze przepadku rzeczy.

Trybunał stwierdził, że w omawianej regulacji nie zostało jednak spełnione dodatkowe, przewidziane w art. 46 Konstytucji wymaganie, tj. wyłączność sądu w sprawach orzekania o przepadku rzeczy. Celem tej zasady, zgodnie z którą przepadek rzeczy powinien następować w wyniku prawomocnego, konstytucyjnego orzeczenia, jest gwarancja ochrony jednostki przed nadmierną lub bezprawną ingerencją władzy publicznej, po-

⁸⁹ Dz. U. z 2002 r. Nr 134, poz. 1133, ze zm.

⁹⁰ Sentencja została ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 11 czerwca 2008 r. (Dz. U. Nr 100, poz. 649).

przez zapewnienie wnikliwego i sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy. Natomiast zgodnie z kwestionowaną regulacją własność przechodzi na rzecz Skarbu Państwa z mocy ustawy, a deklaratoryjne orzeczenie o przejściu własności wydaje naczelnik właściwego miejscowo urzędu skarbowego.

Trybunał wskazał również, że art. 130a ust. 11 pkt 3 badanej ustawy, upoważniając właściwego ministra do uregulowania trybu postępowania w sprawie przejścia własności pojazdu na rzecz Skarbu Państwa, narusza zasadę wyłączności ustawy w zakresie ograniczenia prawa własności, wyrażoną w art. 64 ust. 3 Konstytucji. W konsekwencji niekonstytucyjny jest również § 8 ust. 3 nieobowiązującego już rozporządzenia w sprawie usuwania pojazdów, przekazujący organowi administracji publicznej wyłączne kompetencje do orzekania o przypadku rzeczy. Regulacja ta jest niezgodna z art. 46 Konstytucji, gdyż orzekanie o przypadku rzeczy należy do wyłącznych kompetencji sądu. Regulując materię zastrzeżoną dla ustawy, kwestionowany przepis narusza także art. 92 ust. 1 Konstytucji oraz art. 130a ust. 11 pkt 3 prawa o ruchu drogowym.

2.2. Zasady ustalania podstawy obliczania wymiaru zasiłku chorobowego

W wyroku z 24 czerwca 2008 r., SK 16/06, Trybunał zbadał konstytucyjność art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa⁹¹ (dalej: ustawa zasiłkowa). Przepis ten, rozumiany w taki sposób, że w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego nie uwzględnia się wypłaconych pracownikowi – w okresie przyjętym do jej ustalenia – składników wynagrodzenia, od których pracownik ten uiścił składkę na ubezpieczenia chorobowe, a które nie są mu wypłacane w okresie pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy albo zasiłku chorobowego, został uznany za niezgodny z art. 67 ust. 1 (prawo do zabezpieczenia społecznego) w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (zasada proporcjonalności).

Istotą problemu konstytucyjnego w analizowanej sprawie było naruszenie prawa do zabezpieczenia społecznego wskutek braku adekwatności wysokości wypłacanego zasiłku chorobowego do wysokości otrzymywanego wynagrodzenia oraz do wysokości składek uiszczonych na ubezpieczenie chorobowe. Stosowanie zaskarżonego przepisu powodowało zmniejszanie podstawy obliczania wymiaru zasiłku chorobowego lub wynagrodzenia chorobowego poprzez nieuwzględnienie niektórych składników wynagrodzenia, pomimo odprowadzania od nich stosownej składki na ubezpieczenie społeczne.

Trybunał podkreślił, że wynikająca z art. 67 ust. 1 Konstytucji swoboda ustawodawcy w kształtowaniu praw obywateli do zabezpieczenia społecznego, w szczególności praw związanych z ich niezdolnością do pracy, jest ograniczona zakazem naruszania istoty prawa i kształtowania świadczeń na poziomie niższym od minimum życiowego oraz wymaganiem wzajemności świadczenia. Wysokość możliwych do uzyskania świadczeń powinna być określana w relacji do wysokości uiszczanych składek. Regulacja prawa obywateli do zabezpieczenia społecznego powinna być jednak oparta na prymacie wynagrodzenia za pracę przed świadczeniem ubezpieczeniowym. Jednocześnie za słuszne należy uznać dążenie ustawodawcy do eliminowania sytuacji, w której pracownik w razie choroby otrzymywałby podwójne wynagrodzenie – z tytułu zasił-

⁹¹ Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 267, ze zm.

ku oraz faktycznie wypłacanych składników wynagrodzenia. Jednak regulacja będąca przedmiotem kontroli została uznana za rozwiązanie wadliwe.

Kwestionowana regulacja kształtowała zasady obliczania podstawy wymiaru zasiłku chorobowego pracowników, nakazując nieuwzględnianie tych składników wynagrodzenia, których zmniejszenie za okres pobierania zasiłku nie było przewidziane w postanowieniach układów zbiorowych pracy lub w przepisach o wynagradzaniu. Aby określony składnik był wliczany do podstawy wymiaru zasiłku, musiał być odpowiednim postanowieniem układu zbiorowego pracy albo regulaminu wynagradzania *expressis verbis* zmniejszony lub wyłączony w okresie pobierania zasiłku. Natomiast rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe⁹² stwierdza, że jeżeli przepisy płacowe wyłączają prawo do określonego składnika wynagrodzenia albo nie regulują *expressis verbis* kwestii składników wynagrodzenia otrzymywanych przez pracownika w okresie pobierania zasiłku lub gdy nie istnieją regulaminy wynagrodzenia w danym stosunku pracy, to określone składniki wynagrodzenia nie zostaną pracownikowi wypłacone w okresie pobierania zasiłku i będą one wliczane do podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe.

W konsekwencji, wobec braku przepisów płacowych lub w razie ich niejasnego sformułowania, określony składnik wynagrodzenia wliczany był do podstawy obliczania składek na ubezpieczenie chorobowe, natomiast nie był brany pod uwagę przy obliczaniu wymiaru wypłacanego zasiłku chorobowego. Niekorzystna sytuacja związana z brakiem odpowiednich uregulowań przepisów płacowych dotyczyła znaczącej części pracowników, gdyż pracodawca nie ma obowiązku regulacji w przepisach płacowych kwestii zmniejszenia lub wykluczenia prawa do określonego składnika wynagrodzenia w okresie pobierania zasiłku. Ponadto nie wszyscy pracobiorcy objęci są zbiorowymi układami pracy lub regulaminami wynagrodzenia.

Trybunał dostrzegł, że w powszechnej praktyce sądów oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przy obliczaniu podstawy wymiaru zasiłku badane były jedynie unormowania zawarte w istniejących przepisach płacowych, a nie faktyczne okoliczności wypłacania określonego składnika wynagrodzenia i pobierania od niego składki. Dokonanie takiego ustalenia jest jednak możliwe dzięki analizie list płac oraz imiennych raportów (formularz ZUS RMUA), a także zeznań o wysokości osiągniętego dochodu (formularze PIT-36 i PIT-37). Pomimo tego, do podstawy obliczania wymiaru zasiłku chorobowego wliczane były jedynie te składniki wynagrodzenia, które podlegały zmniejszeniu lub całkowitemu zawieszeniu w okresie pobierania zasiłku na podstawie przepisów układów zbiorowych pracy lub innych aktów normatywnych dotyczących wynagradzania.

Trybunał stwierdził, że wskutek przyjętej formuły rozstrzygnięcia (niekonstytucyjność przepisu przy określonym jego rozumieniu), sądy oraz dysponent Funduszu Ubezpieczeń Społecznych powinny przy rozstrzyganiu o wymiarze należnego zasiłku chorobowego ustalić, które składniki wynagrodzenia były faktycznie wypłacane w okresie przyjętym do obliczenia przeciętnego wynagrodzenia, od których składników wynagrodzenia została faktycznie pobrana składka na ubezpieczenie zdrowotne oraz do których składników pracownik zachował prawo w okresie pobierania zasiłku. W sprawach,

⁹² Dz. U. z 1998 r. Nr 161, poz. 1106, ze zm.

w których sądy orzekały na podstawie niekonstytucyjnej interpretacji postanowień art. 41 ust. 1 ustawy zasiłkowej, możliwe jest wznowienie postępowania w oparciu o art. 190 ust. 4 Konstytucji. Natomiast w stosunku do spraw, w których nie toczyło się żadne postępowanie okresy przedawnienia roszczeń o wypłatę wynagrodzenia chorobowego lub zasiłku chorobowego, którego część nie była wypłacana wskutek błędu płatnika składek lub ZUS, obliczane są na podstawie art. 291 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy⁹³ oraz art. 67 ust. 4 ustawy zasiłkowej.

2.3. Wielkopowierzchniowe obiekty handlowe

W wyroku z 8 lipca 2008 r., K 46/07, Trybunał zbadał konstytucyjność ustawy o w.o.h. RPO, będący wnioskodawcą w omawianej sprawie, sformułował zarzuty wobec kilku unormowań zawartych w kwestionowanej ustawie, które określały obowiązek uzyskiwania zezwolenia na utworzenie i prowadzenie wielkopowierzchniowych obiektów handlowych, stwierdzając jednocześnie, że pozostałe przepisy mają charakter pochodny i w wyniku zakwestionowania samego obowiązku uzyskiwania zezwolenia staną się bezprzedmiotowe.

Trybunał orzekł, że zakwestionowana ustawa jest niezgodna z art. 2 (wynikające z zasady demokratycznego państwa prawa zasady poprawnej legislacji), art. 20 (zasada społecznej gospodarki rynkowej) oraz art. 22 Konstytucji (zasada wolności działalności gospodarczej).

Istotą problemu konstytucyjnego w analizowanej sprawie było ograniczenie konstytucyjnej wolności działalności gospodarczej poprzez poddanie jej nadmiernej reglamentacji administracyjnej. Ustawa uzależniła możliwość prowadzenia działalności gospodarczej w postaci w.o.h. od uzyskania zezwolenia wydawanego w skomplikowanej procedurze, opartej na niejasnych, wadliwych przesłankach. Trybunał stwierdził, że ustawa nie spełniała konstytucyjnych wymagań określających dopuszczalność ograniczenia wolności działalności gospodarczej.

Wolność działalności gospodarczej, wyrażona w art. 22 Konstytucji stanowi chronione konstytucyjnie prawo podmiotowe, które przysługuje wszystkim jednostkom i instytucjom niepublicznym podejmującym działalność gospodarczą. Możliwość jej ograniczenia powinna spełniać warunki przewidziane w art. 22 Konstytucji (ograniczenie może być wprowadzone wyłącznie w drodze ustawy oraz tylko ze względu na ważny interes publiczny). Przesłanka ważnego interesu publicznego zawiera w sobie wartości wymienione w art. 31 ust. 3 Konstytucji, jak i inne, nieuwzględnione w tym przepisie.

Ustawa o w.o.h., ustanawiając obowiązek uzyskania zezwolenia na prowadzenie w.o.h., jak i wprowadzając poszczególne przesłanki jego wydawania, spełniała wymagania ustanowienia ograniczenia w drodze ustawy, jednak nie wypełniała przesłanki dopuszczalności ograniczenia wolności działalności gospodarczej tylko ze względu na ważny interes publiczny. Zasady zrównoważonego rozwoju oraz „interes publiczny” w postaci przeciwdziałania zagrożeniom dla małych i średnich sklepów oraz zapobiegania łamaniu prawa budowlanego i unikaniu płacenia podatków, przyjęte w art. 1 ustawy o w.o.h. jako uzasadnienie ograniczenia omawianej wolności, nie są tożsame z kwalifikowaną postacią interesu publicznego przewidzianą w art. 22 Konstytucji – ważnym interesem publicznym.

⁹³ Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, ze zm.

Również przesłanki wydania pozytywnej opinii rady gminy lub rady i sejmiku województwa, od której ustawa uzależniała wydanie zezwolenia, nie mieściły się w kategorii ważnego interesu publicznego.

Ponadto, zakwestionowane ograniczenie wolności działalności gospodarczej nie było konieczne, skuteczność osiągnięcia zamierzonych przez nie celów była wątpliwa, a nałożone obowiązki utrudniające prowadzenie działalności gospodarczej – znaczne. Uzależnienie wydania zezwolenia od zgodności lokalizacji w.o.h. z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego nie wprowadza ochrony żadnych wartości uzasadniających ograniczenie wolności działalności gospodarczej ze względu na ważny interes społeczny oraz nie uwzględnia innych instytucji obecnych w systemie prawnym (zgodność inwestycji z planem zagospodarowania oraz konstytucyjnymi wartościami jest badana w momencie uzyskiwania przez inwestora pozwolenia na budowę w.o.h.). z kolei określone w ustawie przesłanki odnoszące się do zgodności utworzenia w.o.h. z programami operacyjnymi lub strategiami województw nie mogą być w demokratycznym państwie prawa uznane za uzasadniające ograniczenia wolności, jako że wymienione akty nie są źródłami prawa powszechnie obowiązującego. Użycie wśród przesłanek pojęć nieostrych naruszało zasady przyzwoitej legislacji.

Za niezgodną z Konstytucją Trybunał uznał regulację międzyczasową ustanawiającą odpowiedzialność karną za prowadzenie działalności gospodarczej w formie w.o.h. bez zezwolenia przewidzianego w kwestionowanej ustawie. Ponadto, przewidziana w ustawie konstrukcja odpowiedzialności ponoszonej przez przedsiębiorcę za działania lub zaniechania osób trzecich, naruszała konstytucyjne gwarancje płynące z art. 42 Konstytucji.

Wymienione w ustawie przesłanki ograniczenia wolności działalności gospodarczej nie odpowiadały wspólnotowej koncepcji interesu ogólnego oraz wymaganiu wprowadzenia ograniczenia w sposób proporcjonalny oraz mogły prowadzić do dyskryminacji pośredniej przedsiębiorców zagranicznych z krajów UE. Zakwestionowana ustawa mogła utrudnić osiągnięcie celu określonego w dyrektywie 2006/123/WE dotyczącej usług na rynku wewnętrznym, której termin implementacji mija w 2009 r., zakazującej uzależniania udzielenia zezwolenia na prowadzenie określonej działalności gospodarczej od potrzeby udowodnienia popytu rynkowego lub od oceny skutków ekonomicznych planowanej działalności w związku z celami planowania ekonomicznego ustalonymi przez właściwe organy.

2.4. Odpowiedzialność przewoźnika za szkodę, jaką poniósł podróży wskutek opóźnionego przyjazdu lub odwołania regularnie kursującego środka transportowego

W wyroku z 2 grudnia 2008 r., K 37/07, Trybunał Konstytucyjny, dokonując oceny konstytucyjności art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe⁹⁴ kształtującego zasady odpowiedzialności przewoźnika za szkody poniesione przez pasażerów w wyniku opóźnienia bądź odwołania kursu, uznał niekonstytucyjność wskazanego przepisu w części obejmującej zwrot „jeżeli szkoda wynikła z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa przewoźnika”. Podstawę kontroli w analizowanej sprawie stano-

⁹⁴ Dz. U. z 2000 r. Nr 50, poz. 601, ze zm.

wiły: art. 64 ust. 1 i 2 (zasada równej ochrony praw majątkowych) w związku z art. 31 ust. 3 (zasada proporcjonalności) oraz z art. 76 Konstytucji (konstytucyjny obowiązek ochrony konsumentów przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi).

Wskazana sprawa została zainicjowana wnioskiem Rzecznika Praw Obywatelskich otrzymującego skargi pasażerów napotykających przeszkody w dochodzeniu odszkodowań za szkody wywołane opóźnieniami w kursowaniu pociągów. Zakwestionowany przepis określał zasady odpowiedzialności kontraktowej w sposób odmienny od ogólnych zasad odpowiedzialności z art. 471 i art. 472 k.c., ograniczając w sposób znaczący odpowiedzialność przewoźników za szkody poniesione przez pasażerów. Przewoźnik ponosił odpowiedzialność dopiero wówczas, gdy szkoda wynikała z jego winy umyślnej albo z rażącego niedbalstwa (a zatem odpowiedzialność przewoźnika została ograniczona wyłącznie do kwalifikowanych stopni winy), a ponadto ciężar dowodu przerzucony został na podróżnego.

Zakwestionowana regulacja w poprzednim porządku konstytucyjnym niekoniecznie musiała budzić zastrzeżenia co do zgodności z ustawą zasadniczą (choć Trybunał omawianym wyrokiem tej kwestii nie przesądził), natomiast w obecnym stanie konstytucyjnoprawnym jest niezgodna z powołanymi przez wnioskodawcę wzorcami kontroli.

Po dokonaniu analizy przebiegu prac legislacyjnych dotyczących zakwestionowanej regulacji Trybunał stwierdził, że w momencie uchwalenia stanowiła ona istotny postęp w stosunku do wcześniejszej regulacji zawartej w dekreście z dnia 24 grudnia 1952 r. o przewozie przesyłek i osób kolejami⁹⁵, która całkowicie pozbawiała podróżnych prawa żądania odszkodowania od kolei w wyniku spóźnienia pociągu czy też odwołania kursu. Fakt ten pozostał jednak bez wpływu na treść rozstrzygnięcia w analizowanej sprawie. Postęp technologiczny, jaki dokonał się od czasu uchwalenia zakwestionowanych przepisów oraz istotne podniesienie standardów ochronnych przez obecnie obowiązującą Konstytucję (przede wszystkim art. 64 oraz art. 76) uznać należy za czynniki wręcz wymuszające zapewnienie podróżnym lepszej ochrony niż gwarantowana przez zakwestionowaną regulację.

Podróżny (konsument) jest słabszą stroną umowy przewozu, mającej charakter umowy adhezyjnej, a zatem w praktyce nie ma wpływu na treść umowy przewozu. To z kolei nie może pozostawać bez wpływu na zakres odpowiedzialności przewoźnika. Prawodawca powinien powstrzymać się od stanowienia przepisów ograniczających, a tym bardziej pozbawiających konsumenta właściwej ochrony, tymczasem w analizowanym przypadku prawa podróżnych nie zostały należycie zabezpieczone. Trybunał za niezgodne ze standardami konstytucyjnymi uznał unormowanie, które skutkuje tym, że podróżny jest zmuszany do wszczynania oraz prowadzenia skomplikowanego postępowania dowodowego celem wykazania winy umyślnej bądź rażącego niedbalstwa przewoźnika. Jednym ze skutków wprowadzenia zakwestionowanego przepisu stało się ograniczenie praw pasażerów, niemieszczące się w ramach wymagań określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Żadna bowiem z wymienionych w tym przepisie przesłanek nie uzasadnia dopuszczalności utrudnienia, czy wręcz w praktyce uniemożliwienia dochodzenia odszkodowania za szkody spowodowane opóźnieniem bądź odwołaniem kursu.

⁹⁵ Dz. U. z 1953 r. Nr 4, poz. 7.

Od dnia wejścia w życie analizowanego wyroku⁹⁶ do szkód poniesionych przez podróżnych wskutek opóźnienia bądź odwołania kursu zastosowanie będą miały zasady ogólne odpowiedzialności kontraktowej.

2.5. Rodzinne ogrody działkowe

W wyroku z 9 grudnia 2008 r., K 61/07, Trybunał Konstytucyjny, na wniosek Rady Miejskiej Wrocławia, dokonał oceny konstytucyjności określonych regulacji zawartych w ustawie z dnia 8 lipca 2005 r. o rodzinnych ogrodach działkowych⁹⁷ (dalej: ustawa działkowa), w zakresie nieodpłatnego przekazania w użytkowanie lub oddania w użytkowanie wieczyste Polskiemu Związkowi Działkowców gruntów stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego, przeznaczonych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod rodzinne ogrody działkowe (art. 10 ustawy działkowej), oraz w zakresie uzależnienia likwidacji rodzinnych ogrodów działkowych od zgody PZD (art. 17 ust. 3 w związku z ust. 2 ustawy działkowej).

Trybunał Konstytucyjny uznał kwestionowany art. 10 ustawy działkowej, w zakresie odnoszącym się do gruntów stanowiących własność jednostki samorządu terytorialnego, za niezgodny z art. 165 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji (ochrona prawa własności przysługującego jednostkom samorządu terytorialnego), natomiast art. 17 ust. 3 w związku z ust. 2 ustawy działkowej, w zakresie, w jakim uzależnia likwidację rodzinnego ogrodu działkowego na cel publiczny od zgody PZD, za niezgodny z art. 21 ust. 2 Konstytucji (zasady dopuszczalności wywłaszczenia).

Nawiązując do zakazu stanowienia regulacji, które już wcześniej zostały uznane za niekonstytucyjne, Trybunał zauważył, że art. 10 ustawy jest niemal dosłownym powtórzeniem art. 8 ustawy z 6 maja 1981 r. o pracowniczych ogrodach działkowych, w brzmieniu nadanym ustawą z 23 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o pracowniczych ogrodach działkowych i obowiązującym od 9 września 1995 r. Tymczasem *orzeczeniem z 20 listopada 1996 r., K 27/95*, wydanym w okresie obowiązywania tzw. Małej konstytucji⁹⁸, Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 8 ust. 1 wskazanej ustawy (w zakresie, w jakim obowiązek nieodpłatnego przekazania przez gminę gruntów w użytkowanie dotyczył jedynie PZD). Trybunał uznał także za niezgodne z Konstytucją przepisy noweli z 1995 r., z których wynikało uprawnienie PZD (po spełnieniu w ustawie pewnych warunków) do żądania ustanowienia użytkowania wieczystego na gruntach stanowiących własność gminy. Wyrok ten został jednak oddalony przez Sejm uchwałą z 24 kwietnia 1997 r. Na gruncie obowiązującej Konstytucji niektóre przepisy noweli poddane zostały kolejnej kontroli konstytucyjności, w wyniku której Trybunał stwierdził, że jej art. 2 ust. 1 i 3 są niezgodne z art. 165 ust. 1 oraz z art. 167 ust. 1, 2 i 3 Konstytucji⁹⁹.

Przepis art. 10 ust. 1 ustawy działkowej stanowi istotną ingerencję w prawo gminy do dysponowania mieniem. Polega ona na zobowiązaniu gminy do rozporządzenia

⁹⁶ Wyrok został opublikowany w Dzienniku Ustaw w dniu 11 grudnia 2008 r. (Dz. U. Nr 219, poz. 1408).

⁹⁷ Dz. U. z 2005 r. Nr 169, poz. 1419, ze zm.

⁹⁸ Ustawa konstytucyjna z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz. U. z 1992 r. Nr 84, poz. 426, ze zm.).

⁹⁹ Wyrok z 20 lutego 2002 r., K 39/00.

mieniem oraz zawarcia umowy ze z góry oznaczonym podmiotem (PZD). Stanowi to zaprzeczenie zasady samodzielności jednostek samorządu terytorialnego. O ile PZD ma zagwarantowane przez prawo nieodpłatne uzyskanie użytkowania gruntów, które są przeznaczone na ogrody w planach miejscowych (ma na to monopol), o tyle inne niż Związek organizacje mogą jedynie starać się o zakup nieruchomości, z tym, że w praktyce gmina aby sprzedać taką nieruchomość musiałaby najpierw odebrać grunt przekazany PZD, a tym samym uzyskać jego zgodę. Można zatem stwierdzić, że gminy zostały, wobec uprawnień PZD przyznanych w wyniku kwestionowanego przepisu, ubezwłasnowolnione. W efekcie takiego uregulowania pozycji gmin wobec roszczeń PZD, dokonując nieodpłatnego rozporządzenia swoim mieniem gmina nie ma możliwości uwzględniania interesów i potrzeb lokalnej społeczności, gdyż nie może narzucić żadnych rozwiązań w zakresie dostępu do korzystania z przekazanych gruntów przez swoich mieszkańców.

Dokonując analizy art. 10 ust. 2 ustawy działkowej, Trybunał uznał, że przewidziane w tym artykule ograniczenia dla gmin nie są tak dotkliwe jak w przypadku ust. 1, bowiem ust. 2 przyznaje gminie możliwość (a nie obowiązek) przekazania PZD gruntu w użytkowanie wieczyste. W dalszym ciągu gmina jest jednak ograniczona podmiotowo – nie może przekazać ogrodu w użytkowanie wieczyste innemu podmiotowi niż PZD, oraz częściowo przedmiotowo – nie ma możliwości odpłatnego przekazania w użytkowanie wieczyste.

Kwestionowane przepisy art. 17 ust. 3 w związku z ust. 2 ustawy działkowej powodują konieczność uzyskania zgody PZD w sytuacji likwidacji ogrodów na cel publiczny. W konsekwencji, od podmiotu wywłaszczanego (organizacji społecznej – PZD) będzie zależała realizacja celu publicznego oraz skuteczność wywłaszczenia. Brak interesu prywatnego takiego podmiotu może przesądzać o zaprzepaszczeniu szansy realizacji istotnego celu publicznego. Jest to niezgodne z samą istotą wywłaszczenia.

2.6. Spółdzielnie mieszkaniowe

W wyroku z 17 grudnia 2008 r., P 16/08, Trybunał Konstytucyjny w pełnym składzie ocenił konstytucyjność zasad zawierania przez spółdzielnie mieszkaniowe umów o przeniesienie własności lokalu na rzecz członków spółdzielni oraz osób niebędących członkami spółdzielni (zgodnie z art. 17¹⁴ u.s.m.). Kontrola konstytucyjności została zainicjowana przez sądy, które powzięły wątpliwości co do konstytucyjności niektórych przepisów ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych¹⁰⁰ (dalej: u.s.m.) oraz ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁰¹ (dalej: ustawa nowelizująca u.s.m.). Trybunał stwierdził niekonstytucyjność wszystkich zakwestionowanych przepisów¹⁰². Do wyroku zostało zgłoszonych 9 zdań odrębnych¹⁰³. Mając na względzie wieloaspektowość wyroku

¹⁰⁰ Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1116, ze zm.

¹⁰¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 125, poz. 873.

¹⁰² Zob.: Załącznik nr 10 – Przegląd treści wyroków wydanych w 2008 r.

¹⁰³ Zdania odrębne zgłosili sędziowie TK: Zbigniew Cieślak, Maria Gintowt-Jankowicz, Mirosław Granat, Marek Kotlinowski, Teresa Liszcz, Ewa Łętowska, Janusz Niemcewicz, Mirosław Wyrzykowski oraz Bohdan Zdziennicki; zob. Załącznik nr 12 – Przegląd zdań odrębnych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2008 r.

w sprawie spółdzielni oraz ramy objętościowe niniejszej *Informacji*, w prezentowanym omówieniu podano jedynie niektóre spośród najważniejszych ustaleń.

Zakwestionowane przepisy art. 12 ust. 1 oraz art. 17¹⁴ ust. 1 u.s.m. nałożyły na spółdzielnie mieszkaniowe obowiązek przekształcenia dotychczasowego prawa do mieszkania we własność (umocnienie tytułu prawnego). Przekształcenie następowało na wniosek członka spółdzielni (lub innej osoby niebędącej członkiem, której przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu), po spełnieniu warunków ustawowych, tj. po dokonaniu stosownych spłat. Spółdzielnię od obowiązku przekształcenia zwalniał jedynie nieuregulowany stan prawny bądź sytuacja, w której spółdzielnia nie przysługuje prawo własności lub prawo użytkowania wieczystego gruntu, na którym budynek został wybudowany. Obowiązek przekształcenia był obwarowany trzymiesięcznym terminem, liczonym od dnia złożenia wniosku. W wypadkach, gdy wniosek złożono przed wejściem w życie ustawy nowelizującej u.s.m. – termin ten liczono od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej u.s.m. Niedokonanie przewłaszczenia przez spółdzielnię we wskazanym terminie zostało zagrożone sankcją karną za „dopuszczenie do tego, że umowa nie została zawarta”. Odpowiedzialność ciążyła na członkach zarządu spółdzielni, pełnomocnikach spółdzielni, prokurentach, syndykach i likwidatorach. Ustawodawca wprowadził sankcję karną, pomimo że dla omawianych przypadków przewidział jednocześnie sankcję cywilnoprawną, gwarantującą wymuszenie uwłaszczenia na wypadek opieszałości spółdzielni (art. 491 u.s.m.).

Problemy konstytucyjne dotyczyły kwestii: dopuszczalności uwłaszczenia spółdzielców na majątku spółdzielni bez zgody organów spółdzielczych i na warunkach wskazanych w zakwestionowanych przepisach; oceny kontrolowanej regulacji z punktu widzenia zasad poprawnej legislacji (art. 2 Konstytucji) oraz dopuszczalności nałożenia na organ spółdzielni obowiązku zabezpieczenia sankcją karną i nieprecyzyjności określenia czynu karalnego.

Trybunał dokonał syntezy swoich dotychczasowych poglądów dotyczących statusu prawnego spółdzielni. Wskazał po pierwsze, że spółdzielczość mieszkaniowa jest przejawem gwarantowanej przez art. 58 Konstytucji wolności zrzeszania się; dlatego ingerencje prawodawcy, polegające na uszczupleniu praw bądź nałożeniu na spółdzielnię obowiązków muszą uwzględniać zrzeszeniowy charakter spółdzielni i wynikające z niego konsekwencje co do formy, przedmiotu ingerencji oraz kryteriów proporcjonalności ingerencji. Po drugie, spółdzielnie są jedną z form realizacji zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych jednostki; w wypadku osób występujących o uwłaszczenie ich potrzeby mieszkaniowe (pozostające pod ochroną konstytucyjną) są już zrealizowane, przewłaszczenie odnosi się natomiast do tytułu władania lokalem, co nie może być uznane za wartość konstytucyjnie chronioną. Po trzecie, spółdzielnia mieszkaniowa, jako osoba prawna korzysta z wolności i praw gwarantowanych przez Konstytucję, a zwłaszcza z ochrony własności (art. 64 Konstytucji). Należy zauważyć, że majątek spółdzielni jest przedmiotem własności prywatnej. Po czwarte, ochrona własności spółdzielczej w stosunku do osób trzecich i państwa (tzn. ochrona „na zewnątrz”) jest taka sama, jak ochrona innych postaci własności prywatnej. Konstytucja nie dokonuje zaś zróżnicowania statusu i przyznawanej ochrony w zależności od tego, czy własność należy do osoby fizycznej czy osoby prawnej.

Zakwestionowane przepisy art. 12 ust. 1 oraz art. 17¹⁴ ust. 1 u.s.m. są przepisami uwłaszczeniowymi, gdyż przewidują przekształcenie lokatorskiego i własnościowego

spółdzielczego prawa do lokalu w prawo własności lokalu (umocnienie tytułu). Na skutek uzyskania własności przez beneficjentów lokatorskiego i własnościowego prawa do lokalu następuje utrata tejże własności przez spółdzielnie mieszkaniowe. Uwłaszczenie ma charakter przymusowy, co oznacza, że spółdzielnie mieszkaniowe dokonują przekształceń własnościowych niedobrowolnie. W korporacyjnych osobach prawnych, dyspozycje majątkowe powinny następować w drodze decyzji ich organów, z zachowaniem pewnego stopnia autonomii kształtowania woli przez osobę prawną.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że zakwestionowane przepisy wkraczają bardzo głęboko w autonomię spółdzielni, jako osoby prawnej, nie pozostawiając miejsca na regulacje o charakterze statutowym. Stanowi to jednoczesną ingerencję ustawodawcy w ukształtowane i trwające stosunki cywilnoprawne. Identyczny sposób regulacji kwestii spółdzielczych Trybunał uznał za niekonstytucyjny (nieproporcjonalna ingerencja w prawa majątkowe spółdzielni) w wyroku z 20 kwietnia 2005 r., *K 42/02* oraz w wyroku z 5 września 2006 r., *K 51/05*.

Zgodnie z art. 21 ust. 2 Konstytucji, stanowiące wyłączenie pozbawienie prawa własności jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy jest dokonywane na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem. W świetle dotychczasowego orzecznictwa Trybunału, przekształceń praw do lokali spółdzielczych nie należy ujmować w ramach pojęcia wyłączenia, które stanowi instytucję prawa publicznego prowadzącą do nabycia własności przez Skarb Państwa lub inny podmiot prawa publicznego. Przypadki przełączeń na rzecz osób fizycznych (podmiotów prywatnych) podlegają ocenie z punktu widzenia zakresu dozwolonej ingerencji w prawo własności. W analizowanej sprawie ustawodawca przekroczył granice tej ingerencji poprzez nadmierne ograniczenie własności spółdzielczej, arbitralnie wkraczając w istotę prawa własności (przez wprowadzenie opatrzonego sankcją karną przymusowego, nieekwiwalentnego uwłaszczenia). W konsekwencji przepisy art. 12 ust. 1 u.s.m. oraz art. 17¹⁴ u.s.m. uznano za niezgodne z art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 21 ust. 2 Konstytucji w zakresie, w jakim zobowiązywały spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez członka spółdzielni (a także w przypadku spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu uprawnionego niebędącego członkiem spółdzielni) wyłącznie wymienionych przez te przepisy spółat. Ustawodawca w nieproporcjonalny sposób ograniczył własność na rzecz roszczenia o umocnienie tytułu władania lokalem – co ochronie konstytucyjnej nie podlega. Taka sytuacja w odniesieniu do własności spółdzielczej narusza zasadę równej ochrony prawnej własności. W orzeczeniu potwierdzono stanowisko, zgodnie z którym na gruncie Konstytucji nie istnieją dwie kategorie własności – „lepszą” i „gorszą”.

Trybunał orzekł również niekonstytucyjność nałożenia obowiązku zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu w terminie 3 miesięcy (art. 12 ust. 1¹, art. 17¹⁴ ust. 1¹ u.s.m. oraz art. 8 ust. 1 ustawy nowelizującej u.s.m.). Nastąpiło tu bowiem naruszenie zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasad przyzwoitej legislacji, wynikających z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji). Naruszenie to polegało na nierealności określonego terminu. Spółdzielnie musiałyby bowiem załatwić w ustawowym terminie kilkaset tysięcy wniosków w tym samym czasie wynoszącym 3 miesiące, a finalizacja tych wniosków w formie aktów notarialnych wymagała udziału osób trzecich. Ustawodawca nałożył obowiązki, które

należy uznać za niewykonalne w ustawowym terminie, co na dodatek zostało zagrożone sankcją karną.

Trybunał zbadał, czy zaskarżone przepisy karne spełniają konstytucyjną zasadę określoności znamion czynu zabronionego. Czyn karalny określono jako „dopuszczenie do niezawarcia umowy”. Te formułę Trybunał uznał za zbyt szeroką i powodującą, że adresaci przepisów będą mieć problemy z jednoznacznym ustaleniem, jakie ich zachowania będą skutkowały odpowiedzialnością karną.

Wprowadzoną sankcję karną uznano za nieproporcjonalną w stosunku do celu regulacji (niekonieczną). Trybunał za wystarczający środek ochrony uznał możliwość dochodzenia przed sądem cywilnym zawarcia umowy przewłaszczającej.

Trybunał Konstytucyjny, orzekając w analizowanej sprawie, odroczył na 12 miesięcy termin utraty mocy obowiązującej większości przepisów uznanych za niekonstytucyjne¹⁰⁴. Natychmiastowa derogacja niekonstytucyjnych przepisów pozbawiłaby osoby zainteresowane możliwości dokonania przekształceń, których dotyczył wyrok, co nadmiernie ograniczałoby ich prawa i wolności oraz wykraczałoby poza to, co jest niezbędne dla przywrócenia spójności i niesprzeczności systemu prawa. Trybunał wskazał, że zasada zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa nakazuje, aby derogacja przepisów stosowanych przez dłuższy czas i na dużą skalę (co niewątpliwie miało miejsce na tle analizowanej sprawy) nie była zaskoczeniem dla dotychczasowych ich adresatów. Usunięcie przepisów uznanych za niekonstytucyjne musi być zatem poprzedzone odpowiednim okresem dostosowawczym, który pozwoli ustawodawcy na podjęcie koniecznych działań prawodawczych, natomiast adresatom tych przepisów umożliwi zakończenie będących w toku spraw dotyczących przekształceń.

Trybunał nie objął natomiast klauzulą odraczającą przepisów nakładających sankcję karną za dopuszczenie do tego, że umowa o przekształcenie nie została zawarta w terminie (art. 272 u.s.m. oraz art. 8 ust. 2 ustawy nowelizującej u.s.m.) uznając, że w demokratycznym państwie prawnym niedopuszczalne jest utrzymywanie w mocy przepisów karnych pozbawionych domniemania konstytucyjności.

2.7. Zasady obliczania odsetek od nieterminowego przekazywania przez ZUS składek do OFE

W wyroku z 18 grudnia 2008 r., P 16/07, Trybunał Konstytucyjny, rozpoznając pytanie prawne Sądu Okręgowego w Łodzi, dokonał oceny konstytucyjności art. 47 ust. 10a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych¹⁰⁵ (w skrócie u.s.u.s.), określającego sposób obliczania odsetek od nieterminowego przekazania przez ZUS składek emerytalnych do otwartego funduszu emerytalnego na poziomie niższym od wysokości odsetek ustawowych, określonych przepisami prawa cywilnego. Trybunał uznał zakwestionowaną regulację za zgodną z art. 32 Konstytucji (zasada równości).

Zdaniem sądu pytającego zakwestionowana regulacja narusza zasadę równości i sprawiedliwości społecznej (tj. art. 2 i art. 32 Konstytucji), a ustawodawca, odchodząc

¹⁰⁴ Zob. Załącznik nr 14 – Przegląd wyroków z klauzulą odraczającą wydanych w 2008 r.

¹⁰⁵ Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74, ze zm.

od ogólnych regulacji prawa cywilnego, postąpił w sposób nieracjonalny i niesprawiedliwy. Sąd pytający stwierdził, że nie ma uzasadnienia dla zróżnicowania wysokości odsetek w stosunku do osób pobierających świadczenia z ubezpieczenia społecznego oraz tych, których składki przekazywane są do OFE, tym bardziej, że takie składki w dalszym ciągu zachowują swój ubezpieczeniowy i publicznoprawny charakter. W ocenie sądu pytającego zaskarżona regulacja narusza ponadto zasadę ochrony ubezpieczonego oraz jego ekspektatywy, jaką jest przyszła emerytura.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 32 Konstytucji, Trybunał zauważył, że zakwestionowany przepis nie tworzył żadnych praw dla osób ubezpieczonych ani nie generował bezpośrednich obowiązków dla ZUS wobec takich osób. Regulował on jedynie relacje pomiędzy ZUS a OFE w zakresie nieterminowego przekazywania składek do II filaru emerytalnego. Zdaniem Trybunału analiza zaskarżonego przepisu nie dała podstaw do formułowania wniosku, jakoby tworzył on grupy podmiotów nierówno traktowanych. Wpłata należnych odsetek uregulowana jest bowiem jednolicie bez względu na wybrany fundusz emerytalny, cechy płatnika składek oraz ubezpieczonego czy wielkości powstałej zaległości.

Zdaniem Trybunału, sąd pytający w istocie domagał się dokonania analizy dwóch odrębnych reżimów odsetkowych, mających swoje ustawowe uregulowanie. Trybunał w tym kontekście przypomniał i potwierdził swoje wcześniejsze stanowisko, że badanie konfliktów poziomych pomiędzy normami tej samej rangi nie leży w jego kompetencji. Uprawnienia w tym względzie posiadają natomiast sądy, które mogą się posłużyć odpowiednimi regułami wykładni.

Trybunał wskazał ponadto pewne odrębności charakteryzujące dwie grupy osób ubezpieczonych, wskazane w uzasadnieniu pytania Sądu Okręgowego (tzn. osoby pobierające świadczenie z ZUS oraz osoby, których składki przekazywane są przez ZUS do OFE) – tj. etap ubezpieczenia, rodzaj relacji z ZUS, skutki opóźnień dla sytuacji materialnej ubezpieczonych oraz charakter uprawnienia do otrzymania odsetek. Zdaniem Trybunału wskazane różnice sprawiają, że nie można traktować tych grup jako „podobne”, a zatem nie można uzasadnić twierdzenia, że stosowanie różnych stawek odsetkowych w przypadku tych grup jest nieuzasadnione.

Trybunał nie podzielił poglądu sądu pytającego, że w prawie ubezpieczeń społecznych istnieje ogólna zasada stosowania odsetek na zasadach prawa cywilnego (na podstawie art. 85 ust. 1 u.s.u.s.). Reguły takiej nie można wyprowadzić z wykładni przepisów, a zatem nie można traktować kwestionowanej regulacji jako wyjątku.

Zakwestionowana przez sąd pytający metoda obliczania odsetek (tj. według ważonej stopy procentowej, powiązanej z rentowością bonów skarbowych) znajduje uzasadnienie na gruncie zasady sprawiedliwości społecznej, bowiem nie prowadzi do powstawania dodatkowych kosztów obsługi składek na ubezpieczenie społeczne i zapewnia wystarczającą rekompensatę za ewentualne straty. Nie należy przeceniać wpływu odsetek za opóźnienia, płaconych przez ZUS, na wysokość przyszłej emerytury. Odsetki mają charakter rozliczeń wewnętrznych między ZUS a OFE, a przy ocenie wprowadzonych stawek odsetkowych należy mieć na uwadze ich funkcję kompensacyjną, która w tym wypadku powinna uwzględniać specyfikę i sposób działania funduszy emerytalnych. z zasad funkcjonowania OFE wynika, że ok. 90% aktywów funduszu powinno być przeznaczane na obligacje, bony, inne papiery poręczane lub gwarantowane przez Skarb

Państwa lub NBP, depozyty bankowe, oraz inne – określone w ustawie o funduszach emerytalnych. Zatem nie powinien dziwić związek stopy odsetkowej za opóźnienie w przekazywaniu składek z rentownością bonów skarbowych.

3. Orzeczenia o istotnym znaczeniu dla problematyki ochrony bezpieczeństwa państwa

3.1. Reorganizacja wojskowych służb specjalnych

W 2008 r. Trybunał badał konstytucyjność przepisów ustaw dotyczących reorganizacji służb specjalnych, polegającej na likwidacji Wojskowych Służb Informacyjnych i powołaniu Służby Wywiadu Wojskowego oraz Służby Kontrwywiadu Wojskowego.

Przedmiotem kontroli w *wyroku z 27 czerwca 2008 r., K 52/07*, były przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego¹⁰⁶ (dalej: ustawa o SKW oraz SWW) oraz ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego¹⁰⁷ (dalej: ustawa – Przepisy wprowadzające). Trybunał w swoich kolejnych wyrokach zbadał także przepisy ustaw nowelizujących ustawę z 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające. W *wyroku z 27 czerwca 2008 r., K 51/07*, Trybunał dokonał oceny konstytucyjności ustawy nowelizującej z dnia 14 grudnia 2006 r.¹⁰⁸, natomiast w *wyroku z 19 listopada 2008 r., Kp 2/08*, Trybunał zbadał, w trybie kontroli prewencyjnej, konstytucyjność przepisów ustawy nowelizującej z dnia 25 lipca 2008 r.

W *wyroku z 27 czerwca 2008 r., K 52/07*, Trybunał orzekł, że zakwestionowane przepisy ustawy o SKW oraz SWW oraz ustawy – Przepisy wprowadzające są zgodne m.in. z art. 2 (zasada określoności przepisów prawa), art. 7 (zasada legalizmu), art. 22 (zasada wolności działalności gospodarczej), art. 26 ust. 1 (wyłącznieść realizacji określonych zadań przez Siły Zbrojne), art. 31 ust. 3 (zasada proporcjonalności), art. 42 ust. 2 (zasada prawa do obrony), w związku z art. 45 ust. 1 (prawo do sądu) oraz z art. 134 ust. 2 Konstytucji (wyłączne kompetencje Ministra Obrony Narodowej).

Odnosząc się do zarzutów niezgodności przepisów o utworzeniu SWW oraz SKW, wraz z regulacjami dotyczącymi pozycji ustrojowej Szefa SWW oraz Szefa SKW, z zasadą wyłączności realizacji zadań polegających na ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności granic przez Siły Zbrojne RP (art. 26 ust. 1 Konstytucji), Trybunał stwierdził, że znaczenie wskazanej zasady konstytucyjnej polega przede wszystkim na wyznaczeniu kierunków działania, zadań i celów, w ramach których powinny funkcjonować Siły Zbrojne, nie zaś na braku możliwości wykonywania wymienionych w niej zadań przez inne organy.

¹⁰⁶ Dz. U. Nr 104, poz. 709, ze zm.

¹⁰⁷ Dz. U. Nr 104, poz. 711, ze zm.

¹⁰⁸ Ustawa z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2007 r. Nr 7, poz. 49).

Trybunał uznał również, że regulacja art. 5 Konstytucji, zgodnie z którą Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, ustanawia ogólne zadania państwa, które powinny być wykonywane przez wszystkie organy władzy publicznej oraz instytucje publiczne posiadające odpowiednie kompetencje.

W zakresie kwestionowanych przepisów, przewidujących, że w wypadku powołania Ministra Koordynatora Służb Specjalnych wykonuje on określone kompetencje, Trybunał uznał, że nie naruszają one przepisu konstytucyjnego określającego kompetencje wyłączne Ministra Obrony Narodowej (art. 134 ust. 2). Wskazana regulacja konstytucyjna, określająca sposób sprawowania nadzoru nad Siłami Zbrojnymi przez Prezydenta RP, służy przede wszystkim wykluczeniu sytuacji, w której wykonuje on zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi w sposób bezpośredni, bez udziału właściwego ministra. Konstytucja nie wyklucza powierzenia pewnych kompetencji w zakresie obronności innym organom, z tym zastrzeżeniem, że nie mogą to być zadania należące do istoty kompetencji związanych z obronnością lub skutkujące sprawowaniem nadzoru nad Siłami Zbrojnymi przez Prezydenta RP inaczej niż za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej.

W trzeciej grupie zarzutów wnioskodawca kwestionował regulację dotyczącą oświadczeń składanych przez byłych pracowników i żołnierzy WSI co do zgodności z zakazem samooskarżania. Trybunał orzekł, że zakaz samooskarżania wyrażony bezpośrednio w art. 14 ust. 3 pkt g Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych¹⁰⁹ oraz wskazywany w orzecznictwie ETPC stanowi jeden ze standardów obowiązujących w postępowaniach z zakresu prawa represyjnego. Nie jest on wprost wyrażony w Konstytucji, jednak zakaz przymuszania kogokolwiek do zeznawania przeciwko sobie oraz do przyznawania się do winy wynika z prawa do obrony (art. 42 ust. 2 zdanie drugie Konstytucji) oraz prawa do sprawiedliwej procedury sądowej (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Co ważne, zakaz samooskarżania odnosi się jedynie do postępowań represyjnych, czyli takich, które przewidują możliwość wymierzenia kary osobie, przeciwko której toczy się postępowanie. Tymczasem w procedurze weryfikacji oświadczeń byłych pracowników i żołnierzy WSI oraz innych jednostek wywiadu i kontrwywiadu nie zostały przewidziane kary za ujawnienie popełnionego występku należącego do katalogu określonego w ustawie. Jednym z założeń kwestionowanej regulacji jest abolicja występków popełnionych podczas i w związku z pełnieniem służby lub zatrudnieniem w WSI lub innych jednostkach wywiadu lub kontrwywiadu, które ujawniono w oświadczeniach osób ubiegających się o przyjęcie do nowych służb. Zarówno kształt i cel regulacji, jak również konstytucyjna zasada *in dubio pro libertate* oraz prawo do obrony, przemawiają za wąskim sposobem interpretacji zakresu przedmiotowego oświadczeń składanych przez byłych pracowników, funkcjonariuszy i żołnierzy WSI lub innych jednostek wywiadu lub kontrwywiadu wojskowego, tak aby osoby ubiegające się o przyjęcie do nowych służb nie musiały ujawniać czynów nieobjętych abolicją. z kolei regulacja przewidująca abolicję musi być interpretowana w sposób szeroki, tak, aby objąć wszystkie wystęпки popełnione w jakimkolwiek bezpośrednim lub pośrednim związku ze służbą lub zatrudnieniem w byłych służbach.

W postępowaniu zakończonym wyrokiem z 27 czerwca 2008 r., K 51/07, Trybunał zbadał regulację związaną z procedurą weryfikacji oświadczeń byłych żołnierzy i pra-

¹⁰⁹ Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

cowników WSI dotyczących m.in. popełnienia w okresie zatrudnienia lub pełnienia służby czynów określonych w ustawie. Oświadczenia, których złożenie stanowiło konieczny warunek ubiegania się o przyjęcie na stanowisko w nowych służbach wywiadu i kontrwywiadu wojskowego, zostały poddane procedurze weryfikacji przez Komisję Weryfikacyjną. W oparciu m.in. o te oświadczenia Przewodniczący Komisji został zobowiązany, na podstawie przepisów wprowadzonych ustawą nowelizującą, do sporządzenia raportu dotyczącego nieprawidłowości w funkcjonowaniu WSI lub innych jednostek wywiadu lub kontrwywiadu wojskowego (dalej: raport), który po zaopiniowaniu przez właściwe organy, podlegał publicznemu ogłoszeniu w określonym dzienniku urzędowym.

Większość zakwestionowanych przepisów ustawy z 9 czerwca 2006 r., dodanych przez ustawę nowelizującą, została uznana za zgodne z Konstytucją. Trybunał Konstytucyjny orzekł jednak, że przepis regulujący sporządzanie raportu (art. 70a ustawy z 9 czerwca 2006 r., dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy nowelizującej z 14 grudnia 2006 r.) jest niezgodny z Konstytucją w zakresie, w jakim:

- 1) nie gwarantuje stronom dostępu do akt sprawy (naruszenie prawa jednostki dostępu do dotyczących jej urzędowych dokumentów i zbiorów danych – art. 51 ust. 3 Konstytucji);
- 2) nie gwarantuje stronom prawa do wysłuchania w przedmiocie zebranych informacji, stanowiących podstawę sporządzenia raportu (naruszenie prawa do sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób spreczny z ustawą – art. 51 ust. 4 Konstytucji);
- 3) nie przewiduje środków prawnych umożliwiających wszczęcie sądowej kontroli decyzji o podaniu do publicznej wiadomości danych osobowych zawartych w raporcie (naruszenie prawa do sądu – art. 45 Konstytucji).

Ponadto, Trybunał uznał, że art. 70a ust. 2 ustawy z 9 czerwca 2006 r. (dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy nowelizującej z 14 grudnia 2006 r.), przewidujący objęcie treścią raportu informacji o osobach współdziałających z żołnierzami i pracownikami WSI oraz innych właściwych jednostek wywiadu i kontrwywiadu wojskowego, które świadomie uczestniczyły lub nakłaniały do określonych w ustawie działań, jest niezgodny z art. 32 Konstytucji (zasada równości). Trybunał orzekł również m.in., że ustawa nowelizująca z 14 grudnia 2006 r. nie jest niezgodna z art. 42 ust. 3 Konstytucji (zasada domniemania niewinności).

Trybunał stwierdził, że instytucja raportów sporządzanych przez organy władzy publicznej lub przez inne podmioty na zlecenie tych organów, zawierających opis i ocenę funkcjonowania określonych instytucji publicznych, może stanowić istotne narzędzie zapewniania praworządnego i skutecznego działania tych instytucji, a w szczególności ważny instrument urzeczywistniania prawa do dobrej administracji. Za sporządzeniem raportu w sytuacji uzasadnionego podejrzenia nieprawidłowości w działalności określonej instytucji przemawia uzasadniony interes społeczny.

Konstytucyjne prawo do informacji o działalności organów władzy publicznej (art. 61 ust. 1) obejmuje również informacje na temat działalności służb wywiadu i kontrwywiadu. Ograniczenie tego prawa jest możliwe, z uwagi na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa państwa, pod warunkiem, że takie ograniczenie jest konstytucyjnie uzasadnione oraz mieści się w granicach wyznaczonych przez zasadę proporcjonalności. Trybunał orzekł, że ustawodawca, wprowadzając do systemu prawa regulację dotyczącą jednocześnie prawa do informacji oraz prawa do prywatności, w sposób szczególnie

ostrożny powinien określić ich wzajemną relację. Dla oceny, która wartość przeważa w określonej sytuacji, istotne znaczenie ma związek danej informacji ze sferą prywatności oraz z realizacją zadań i funkcji publicznych.

Osoby składające oświadczenie przed wejściem w życie ustawy wprowadzającej instytucję raportu nie mogły wiedzieć, że fakty ujawnione w oświadczeniach zostaną podane do wiadomości publicznej za pośrednictwem raportu Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej. Upublicznienie danych osób, które podejmowały działania określone w raporcie, poprzez jego publikację stanowi formę ingerencji w sferę autonomii informacyjnej jednostki, a ponadto w wielu przypadkach może ingerować w prawo do ochrony dobrego imienia. Regulacja konstytucyjna nie wyklucza publikacji raportu Przewodniczącego Komisji obejmującego treścią informacje o nieprawidłowościach w wykonywaniu swoich obowiązków przez określone osoby pełniące służbę lub zatrudnione w WSI lub innych jednostkach wywiadu i kontrwywiadu. Jeżeli jednak raport ten ma być opublikowany bez uprzedniej anonimizacji zawartych w nim danych osobowych, to – aby nie naruszyć wymagań wynikających z zasad prawidłowej procedury – konieczne jest zapewnienie osobom zainteresowanym prawa do wysłuchania przed sporządzeniem raportu, prawa dostępu do akt sprawy oraz prawa do podważenia ustaleń zawartych w treści raportu przed sądem. Zainteresowani mogą co prawda dochodzić swoich praw za pomocą odpowiednich przepisów prawa cywilnego, jednak instrumenty cywilnoprawne nie zapewniają wystarczającej ochrony osób, których dane zawarte są w treści raportu, przede wszystkim dlatego, że nie umożliwiają one zapobieżeniu naruszenia praw jednostki, które następuje w drodze samej publikacji raportu.

Rozpatrując zarzut wnioskodawcy dotyczący braku dostępu do akt i dokumentów stanowiących podstawę do umieszczania w raporcie informacji o działaniach podejmowanych przez określone podmioty, Trybunał wskazał, że konstytucyjne prawo dostępu do akt sprawy oraz prawo do sprostowania oraz usunięcia informacji ma charakter generalny – przysługuje bez względu na to, czy wobec zainteresowanej osoby toczy się konkretne postępowanie prowadzone przez organy władzy publicznej. Dostęp do akt sprawy oraz prawo do sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób sprzeczny z ustawą stanowią jeden z istotnych elementów zasady państwa prawnego.

Z kolei w wyroku z 19 listopada 2008 r., Kp 2/08, Trybunał Konstytucyjny w trybie kontroli prewencyjnej dokonał oceny konstytucyjności określonych regulacji zawartych w ustawie nowelizującej z 25 lipca 2008 r., dotyczących przyznania z mocą wsteczną żołnierzom zawodowym, wykonującym obowiązki służbowe w Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, uprawnień określonych w ustawie o SKW oraz SWW, a także w zakresie różnicowania sytuacji prawnej żołnierzy zawodowych oraz pracowników WSI w postępowaniu o mianowanie, wyznaczenie na stanowiska służbowe oraz zatrudnienie w SKW oraz SWW.

Wnioskodawca wskazał, że kwestionowane przepisy, przewidujące przyznanie szczególnych uprawnień żołnierzom zawodowym, wykonującym obowiązki służbowe w SKW (tj. art. 1 pkt 1, w części dotyczącej dodanego do ustawy nowelizowanej art. 65b, w związku z art. 2 ustawy nowelizującej), w istocie pozwalają na ingerencję w konstytucyjne wolności i prawa jednostki z mocą wsteczną, a zatem naruszają art. 2 Konstytucji. Odnosząc się do różnicowania sytuacji prawnej żołnierzy zawodowych

oraz pracowników WSI wnioskodawca zarzucał art. 1 pkt 2 ustawy nowelizującej naruszenie art. 32 ust. 1 Konstytucji (niezgodność z zasadą równości) oraz art. 2 Konstytucji (sprzeczność z zasadami: zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz dostatecznej określoności i stabilności unormowań prawnych).

Trybunał orzekł, że art. 1 pkt 1 ustawy nowelizującej z 25 lipca 2008 r. (w części w jakiej dodaje do ustawy nowelizowanej art. 65b w związku z art. 2 ustawy nowelizującej) jest zgodny z art. 2 Konstytucji (zasada niedziałania prawa wstecz oraz zasada zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa), natomiast art. 1 pkt 2 tej ustawy jest zgodny z art. 2 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji (zasada równości). Do wyroku zostały złożone 4 zdania odrębne¹¹⁰.

Odwolując się do zarzutów dotyczących retroaktywności art. 1 pkt 1 ustawy nowelizującej, Trybunał podkreślił, że zasada niedziałania prawa wstecz, skierowana pod adresem organów stanowiących prawo, stanowi dyrektywę postępowania będącą jedną z podstawowych zasad porządku prawnego. Odnosząc się do regulacji zawartej w art. 2 ustawy nowelizującej, tj. do stwierdzenia „ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, z mocą od dnia 1 lipca 2008 r.”, Trybunał zaznaczył, że taka formuła jest dopuszczalna przez zasady techniki prawodawczej, jako typowa dla przepisów retroaktywnych. Samo tworzenie przepisów, które obowiązują z mocą wsteczną, jest natomiast przewidziane przez art. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych¹¹¹, pod warunkiem, że zasady demokratycznego państwa prawnego się temu nie sprzeciwiają.

Trybunał podkreślił, że dodany do przepisów wprowadzających art. 65b jest przepisem kompetencyjnym i nie łączy się z powstaniem nowych uprawnień, a zatem nie poszerza sfery dopuszczalnej ingerencji w prawa i wolności obywatelskie. Reguluje on zagadnienia należące do sfery, w której zakaz wstecznego działania prawa nie ma charakteru absolutnego. Wprowadzenie przedmiotowej regulacji podyktowane było istotnym celem, jakim jest zapewnienie legalności działań żołnierzy zawodowych, którzy wykonują obowiązki służbowe w SKW i SWW. Udział żołnierzy w pełnieniu takich obowiązków sprzyja z kolei realizacji wartości bezpieczeństwa państwa i bezpieczeństwa sił zbrojnych.

Kwestionowane przepisy doprowadziły co prawda do pewnej nierówności w traktowaniu dwóch grup osób – tzn. tych, którzy zostali zweryfikowani oraz niezwerfikowanych, jednak nie ma ona na tyle dużego znaczenia, aby mogła świadczyć o niezgodności z Konstytucją. Przepisy nie naruszają niczych praw, a jedynie biorą pod uwagę sytuację, w jakiej znaleźli się żołnierze zawodowi, którzy aspirują do służb (po zakończeniu działalności Komisji Weryfikacyjnej). Zakwestionowane regulacje w efekcie polepszają sytuację prawną żołnierzy i pracowników, którzy – spełniając ustawowe wymogi – nie zostali (bez własnej winy) zweryfikowani.

W zakresie zarzutu naruszenia zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa Trybunał uznał, że błędnie został określony przedmiot zaskarżenia. Przewidziane przez ustawę zmieniającą zniesienie obowiązku zapoznania się ze stano-

¹¹⁰ Zdania odrębne zgłosili sędziowie: Zbigniew Cieślak, Wojciech Hermeliński, Marek Kotlinowski oraz Teresa Liszcz; zob. Załącznik nr 12 – *Przegląd zdań odrębnych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2008 r.*

¹¹¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 68, poz. 449.

wiskiem Komisji Weryfikacyjnej nie uniemożliwiało otrzymania takiego stanowiska przez żołnierzy i pracowników WSI.

Analizując zakwestionowane przepisy pod kątem ich zgodności z zasadą lojalności państwa wobec obywateli (art. 2 Konstytucji), Trybunał stwierdził w szczególności, że wskazana zasada odnosi się przede wszystkim do tych sytuacji, w których sytuacja adresatów norm uległa nieoczekiwanemu pogorszeniu wskutek zmian w prawie (w stosunku do poprzedniego stanu prawnego). Tymczasem ustawa nowelizująca wprowadziła łagodniejsze wymagania w stosunku do osób ubiegających się o przyjęcie do służb (zastąpiła obowiązek zapoznania się ze stanowiskiem Komisji Weryfikacyjnej wymaganiem zapoznania się z nim, pod warunkiem, że zostało sporządzone).

Trybunał zaznaczył, że kwestionowany przepis (art. 1 pkt 2 ustawy nowelizującej) nie może być oceniony jako niejasny czy wewnętrznie sprzeczny. Podkreślił ponadto, że określenie podmiotu zobowiązanego do zapoznania się ze stanowiskiem Komisji Weryfikacyjnej może być dokonane w wyniku wykładni systemowej, która wskazuje, że są nimi osoby dokonujące mianowania, wyznaczania na stanowiska oraz zatrudniania w SKW i SWW.

Trybunał zaznaczył także, że nie leży w zakresie jego kompetencji rozstrzyganie konfliktów pomiędzy normami tej samej rangi, które powinny zostać rozwiązane przy stosowaniu prawa, za pomocą odpowiedniej wykładni. W wypadku podnoszonej przez wnioskodawcę sprzeczności pomiędzy normami wynikającymi z art. 60 ust. 7 oraz art. 66a ustawy nowelizowanej (dodanego przez art. 1 pkt 2 ustawy nowelizującej), należy sięgnąć do reguły *lex posterior derogat legi priori*. Uregulowania art. 1 pkt 2 ustawy nowelizującej nie naruszają pod tym względem art. 2 Konstytucji.

3.2. Zakres swobody organów administracji publicznej w podejmowaniu decyzji o zestrzeleniu cywilnego statku powietrznego

W wyroku z 30 września 2008 r., K 44/07, Trybunał Konstytucyjny, na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego dokonał oceny konstytucyjności art. 122a prawa lotniczego. Trybunał orzekł, że zakwestionowany przepis jest niezgodny z art. 2 (zasada określoności przepisów prawa), art. 30 (zasada ochrony i nienaruszalności godności człowieka) i art. 38 (zasada prawnej ochrony życia), w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (zasada proporcjonalności).

Kontrolowany przepis przewidywał możliwość zniszczenia cywilnego statku powietrznego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej¹¹² (dalej: ustawa o ochronie granicy państwowej), w sytuacji, w której wymagałyby tego względy bezpieczeństwa państwa i w przypadku stwierdzenia takiej konieczności przez organ dowodzenia obroną powietrzną. Organ ten swoją decyzję opierać miał w szczególności na informacjach przekazanych przez instytucje zapewniające służby ruchu lotniczego, dotyczących użycia statku powietrznego do działań sprzecznych z prawem, zwłaszcza jako środka ataku terrorystycznego.

Trybunał uznał, że zarzut braku dostatecznej określoności kwestionowanego przepisu jest uzasadniony i prowadzi do jego niezgodności z art. 2 Konstytucji. W regulacji zostały użyte niejasne przesłanki warunkujące zestrzelenie samolotu cywilnego, takie jak

¹¹² Dz. U. z 2005 r. Nr 226, poz. 1944, ze zm.

„względny bezpieczeństwa państwa” czy „działania sprzeczne z prawem”. Ponadto pojęcie „ataku terrorystycznego”, będące podstawą uruchomienia zawartej w tym przepisie procedury, nie może być jednoznacznie zdefiniowane, a w szczególności nie zawsze musi sprowadzać się do zamachu na życie ludzi. Zakwestionowane rozwiązania (art. 122a prawa lotniczego) określały procedury, których zakres zastosowania nie pokrywał się z zakresem przepisów, do których się odwoływano (art. 18b ustawy o ochronie granicy państwowej), czego efektem mogło być zestrzelenie samolotu bez przeprowadzenia tych procedur w całości. Tryb podejmowania decyzji o zestrzeleniu samolotu cywilnego regulowany był również przez rozporządzenie wykonawcze do ustawy o ochronie granicy państwowej, do której odsyła ustawa prawo lotnicze.

Trybunał stwierdził, że kwestionowany przepis jest niezgodny z konstytucyjnym standardem prawnej ochrony prawa do życia. Powołując się na Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz wcześniejsze orzecznictwo, Trybunał wskazał, że prawna ochrona życia może być ograniczona na podstawie ściśle i restrykcyjnie interpretowanych zasad art. 31 ust. 3 Konstytucji – jedynie w przypadku zaistnienia „absolutnej konieczności” i tylko w wyniku poświęcenia życia ludzkiego na rzecz równoważnego dobra. Wymagań tych nie spełnia nieprecyzyjne określenie przesłanek podejmowania decyzji o zestrzeleniu samolotu cywilnego oraz uregulowanie w akcie podstawowym (rozporządzenie) kluczowych elementów procedury prowadzącej do podjęcia tej decyzji. Na podstawie danych przekazanych przez uczestników postępowania (Ministerstwo Obrony Narodowej oraz Urząd Lotnictwa Cywilnego), dotyczących czasu reakcji sił obrony powietrznej, Trybunał stwierdził również, że nie ma czasu na podjęcie właściwej decyzji po zastosowaniu przez odpowiednie organy pełnej procedury w przypadku samolotów startujących z lotnisk na terenie kraju. Ponadto niejasne przesłanki zastosowania art. 122a nie zapewniają gwarancji zastosowania analizowanego przepisu do ochrony dóbr będących równoważnymi wobec życia pasażerów i załogi. Trybunał podkreślił również, że art. 38 Konstytucji nie zezwala na wartościowanie życia pasażerów i załogi samolotu oraz ludzi będących potencjalnymi ofiarami ataku terrorystycznego. Dopuszczalne jest zestrzelenie samolotu, na którego pokładzie znajdują się wyłącznie terroryści, gdyż godzą się oni na własną śmierć, podejmując takie działania jak porwanie samolotu, jednakże nie można w tym samym położeniu stawiać ludzi będących ich ofiarami. Konstytucja w art. 38 zakazuje bowiem wprowadzania do ustawodawstwa zwykłego rozwiązań prawnych, które pozwalałyby organom państwa na celowe pozbawienie życia człowieka, który swoim działaniem nie spowodował zaistnienia takiej konieczności.

Trybunał uznał także, że kwestionowany przepis jest niezgodny z bezwzględnym zakazem naruszania godności człowieka (art. 30 Konstytucji), która powinna być chroniona nawet podczas stanów nadzwyczajnych. Analizowana procedura pozbawiła pasażerów i załogę samolotu tej ochrony, traktując ich przedmiotowo, jako część składową statku powietrznego, którego unieszkodliwienie umożliwi zapobieżenie hipotetycznym stratom na ziemi. Trybunał podkreślił, że odpowiedzialność za ich położenie, poza terrorystami, ponosi również państwo niebędące w stanie przeciwdziałać tego typu sytuacjom i zapewnić swoim obywatelom należytej ochrony.

Trybunał zaznaczył także, że podstawowymi chronionymi wartościami, niezależnie od okoliczności, muszą być życie i godność człowieka. Państwo w walce z terroryzmem nie może ich negować czy traktować wybiórczo, usprawiedliwiając takie działania

możliwym zagrożeniem. Państwo nie jest pozbawione możliwości działania w stanach kryzysowych, albowiem istnieją inne instytucje prawne umożliwiające reakcję na atak ze strony zamachowców – takie jak stan wyższej konieczności czy obrona konieczna. Trybunał podkreślił, że w wolnym i demokratycznym państwie nie można uczynić z pozabawienia życia niewinnych ludzi prawnego instrumentu ochrony innych dóbr.

Trybunał, orzekając w omawianej sprawie, przywołał *orzeczenie niemieckiego Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z 15 lutego 2006 r., 1 BvR 357/05*, dotyczące procedur związanych z bezpieczeństwem żeglugi powietrznej oraz wskazał na regulacje i standardy dotyczące zasad zwalczania terroryzmu zawarte w prawie międzynarodowym i wspólnotowym, w tym w dokumentach ONZ i Rady Europy.

3.3. Sejmowa komisja śledcza do spraw badania zarzutu nielegalnego wywierania wpływów¹¹³

W wyroku z 26 listopada 2008 r., *U 1/08*, na wniosek grupy posłów, poddane zostały kontroli konstytucyjności niektóre przepisy uchwały Sejmu z 11 stycznia 2008 r. (dalej: uchwała) o powołaniu Komisji Śledczej do zbadania sprawy zarzutu nielegalnego wywierania wpływu przez członków Rady Ministrów, Komendanta Głównego Policji, Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego na funkcjonariuszy Policji, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, prokuratorów i osoby pełniące funkcje w organach wymiaru sprawiedliwości w celu wymuszenia przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków w związku z postępowaniami karnymi oraz czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi w sprawach z udziałem lub przeciwko członkom Rady Ministrów, posłom na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej i dziennikarzom, w okresie od 31 października 2005 r. do 16 listopada 2007 r.¹¹⁴ (dalej: komisja śledcza). Wniosek obejmował także samą nazwę komisji, która – w opinii parlamentarzystów – budziła wątpliwości konstytucyjne. Do wyroku zgłoszonych zostało 5 zdań odrębnych¹¹⁵.

Trybunał Konstytucyjny dokonał zróżnicowanej oceny zaskarżonych przepisów uchwały, badając ich zgodność z trzema podstawowymi grupami wzorców konstytucyjnych: po pierwsze, z zasadami poprawnej legislacji (art. 2 Konstytucji), zasadą legalizmu (art. 7 Konstytucji) oraz normami konstytucyjnymi określającymi „sprawę”, do zbadania której może zostać powołana sejmowa komisja śledcza i wskazującymi zakres kontroli parlamentarnej (art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji); po drugie, z zasadą równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji); po trzecie, z zasadą domniemania niewinności (art. 42 ust. 3 Konstytucji) w związku z przepisem ustawy zasadniczej określającym „sprawę”, do zbadania której może zostać powołana sejmowa komisja śledcza (art. 111 ust. 1 Konstytucji). Niektóre cele działania i regulacje dotyczące zakresu działania komisji śledczej okazały się niezgodne z pierwszą grupą wzorców.

¹¹³ Potocznie nazywana „sejmową komisją śledczą do spraw nacisków”.

¹¹⁴ M. P. z 2008 r. Nr 5, poz. 51.

¹¹⁵ Zdania odrębne zgłosili sędziowie: Zbigniew Cieślak, Maria Gintowt-Jankowicz, Mirosław Granat, Wojciech Hermeliński oraz Teresa Liszcz; zob. Załącznik nr 12 – *Przegląd zdań odrębnych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2008 r.*

Źródłem niekonstytucyjności było wyjście poza zakres „sprawy”, do zbadania której komisja została powołana.

Przepisy uchwały Sejmu mogą być poddane kontroli Trybunału Konstytucyjnego tylko w zakresie, w jakim zawierają normy o charakterze generalno-abstrakcyjnym, wyznaczające zakres działania oraz przedmiot badania powołanej komisji. Poza zakresem kognicji Trybunału pozostaje zatem tytuł zakwestionowanej uchwały, pełniący jedynie funkcje identyfikacyjne oraz fragment przepisu art. 1, wyrażający jedynie sam akt powołania konkretnej komisji śledczej.

Trybunał stwierdził, że art. 1 kontrolowanej uchwały, określający nazwę komisji, jest zgodny z zasadami prawidłowej legislacji, jako że wskazana w nim grupa podmiotów, których działania ma zbadać komisja, została określona w sposób jasny i precyzyjny, poprzez oznaczenie sprawowanych przez nie funkcji. Wskazanie w uchwale będącego przedmiotem badania przedziału czasu (okresu działania dwóch Rad Ministrów podczas V kadencji Sejmu), nie narusza zasady legalizmu wyrażonej w art. 7 Konstytucji. Trybunał podkreślił, że Sejm w formie komisji śledczej realizuje swoje uprawnienia kontrolne i ustawodawca ma swobodę tworzenia komisji śledczych do badania spraw zaistniałych w określonym czasie, które mogą dotyczyć również działań dokonywanych przez poprzednie Rady Ministrów.

Dotychczasowe orzecznictwo¹¹⁶ Trybunału dotyczące problematyki sejmowych komisji śledczych wyznacza cechy, jakimi ma się charakteryzować wskazana w ustawie zasadniczej „określona sprawa” badana przez komisję śledczą: w zakresie podmiotowym (organy i instytucje podlegające kontroli parlamentarnej) i przedmiotowym (fakty lub twierdzenia o pewnych okolicznościach), w kwestii swojego istnienia (uprzednie formułowanie zarzutów i zastrzeżeń, które składają się na „sprawę”) oraz co do określoności (wyraźne wyodrębnienie pewnych okoliczności i zrozumiałość dla potencjalnych uczestników postępowania przed komisją śledczą, a także zdefiniowanie za pomocą celu, który ma być osiągnięty poprzez kontrolę parlamentarną). Ponadto sposób określenia przedmiotu działania komisji jest determinowany przez wymaganie, by komisja śledcza miała realną możliwość wykonania kontroli parlamentarnej w powierzonym jej zakresie. W ramach „sprawy” podlegającej wyjaśnieniu muszą zawierać się, precyzujące art. 1 uchwały, cel (określony w art. 2 uchwały) oraz zakres (określony w art. 3 uchwały) działania komisji śledczej.

Wskazane wymagania spełnia „sprawa” wskazana w art. 1 uchwały. Dotyczy ona zbadania nielegalnego wywierania wpływu przez członków Rady Ministrów oraz niektórych organów administracji rządowej na podmioty sprawujące określone funkcje, polegającego na wymuszeniu przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków. Zbiór okoliczności podlegających badaniu jest wyraźnie i jasno zakreślony dla potencjalnych uczestników postępowania przed komisją śledczą. Art. 1 uchwały ustala cechy charakterystyczne działań podlegających badaniu (wywieranie wpływu i jego cel) oraz ramy czasowe. O obiektywnym istnieniu „sprawy” świadczą – formułowane wielokrotnie w środowisku parlamentarnym, dziennikarskim, a także rządowym – zarzuty i wątpliwości, które legły u podstaw powołania komisji śledczej.

¹¹⁶ Zob. wyroki z: 14 kwietnia 1999 r., K 8/99 oraz 22 września 2006 r., U 4/06.

W wyznaczonych art. 1 ramach nie mieszczą się cele wyznaczone przepisami art. 2 pkt 3 i 4 uchwały (ustalenie naruszenia podstaw stosowania czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz ujawnienia tajemnicy państwowej; ustalenie tożsamości osób uczestniczących w procesie wywierania wpływu). Normy te naruszają regulacje konstytucyjne określające „sprawę”, do zbadania której może zostać powołana sejmowa komisja śledcza i zakres kontroli parlamentarnej (art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji), oraz są niezgodne z zasadami poprawnej legislacji (art. 2 Konstytucji) oraz zasadą legalizmu (art. 7 Konstytucji). Z kolei przepisy art. 2 pkt 1 i 2 uchwały (ustalenie czy toczące się postępowania lub podejmowane w ich toku czynności zostały wszczęte lub były prowadzone wskutek nielegalnego wpływu) uściślają jej art. 1 i pojęcie „sprawy” powierzonej komisji śledczej do wyjaśnienia, zatem nie wykraczają poza zakres wyznaczony w art. 1 i są zgodne z powołanymi wyżej wzorcami konstytucyjnymi.

Zakres działań komisji obejmujący okoliczności ewentualnego ujawnienia tajemnicy (art. 3 pkt 1 lit. e) oraz ewentualnego niszczenia dowodów (art. 3 pkt 3 uchwały) nie mieści się w zakresie „sprawy” wskazanej w art. 1 (wywieranie nielegalnego wpływu w określonym celu), gdyż kontrolowane przepisy określają inną „sprawę”, pozostającą poza wyznaczonymi ramami działania komisji śledczej. Nadto art. 3 pkt 3 wyznacza szerszy krąg podmiotów, których działania mają podlegać badaniu (ABW i CBA) niż to wynika z pojęcia „sprawy” w art. 1 uchwały (Szef ABW i Szef CBA). Wskazane przepisy art. 3 pkt 1 lit. e oraz art. 3 pkt 3 są niezgodne z art. 2, art. 7 i art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji.

Wskutek rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego, komisja śledcza będzie w dalszym ciągu procedować na podstawie i w ramach przepisów uchwały, które zostały uznane za zgodne z Konstytucją (art. 1; art. 2 pkt 1 i 2; art. 3 pkt 1 lit. a-d, art. 3 pkt 2) albo nie zostały w ogóle poddane kontroli (art. 4 i art. 5). W następstwie orzeczenia o niekonstytucyjności art. 2 pkt 3 i 4, art. 3 pkt 1 lit. e oraz art. 3 pkt 3, przepisy te utraciły moc z dniem ogłoszenia sentencji omawianego wyroku. Jeśli komisja śledcza, w ramach dotychczas przeprowadzonego postępowania, zgromadziła dokumenty lub dane odnoszące się do kwestii wykraczających poza pojęcie sprawy zdefiniowane w art. 1 uchwały, należy, zgodnie z zasadą legalizmu określoną w art. 7 Konstytucji, usunąć je z akt sprawy.

4. Orzeczenia o istotnym znaczeniu dla realizacji wolności słowa oraz wolności zgromadzeń

4.1. Zasady etyki lekarskiej

W wyroku z 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, Trybunał badał konstytucyjność art. 52 ust. 2 kodeksu etyki lekarskiej (dalej: KEL)¹¹⁷ (zakaz dyskredytacji lekarza przez innego lekarza), w związku z art. 15 pkt 1 (obowiązek przestrzegania zasad etyki zawodowej lekarzy), art. 41 (odpowiedzialność zawodowa za naruszenie zasad etyki) i art. 42 ust. 1 (rodza-

¹¹⁷ Uchwała nadzwyczajnego II Zjazdu Krajowego Lekarzy z dnia 14 grudnia 1991 r. w sprawie Kodeksu etyki lekarskiej (treść uchwały została udostępniona na stronie internetowej Naczelnej Izby Lekarskiej: www.nil.gov.pl).

je kar orzekanych przez sąd lekarski) ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o izbach lekarskich¹¹⁸ (dalej: ustawa o izbach lekarskich). Trybunał stwierdził, że w zakresie, w jakim wskazana regulacja zakazuje zgodnych z prawdą i uzasadnionych ochroną interesu publicznego wypowiedzi publicznych na temat działalności zawodowej innego lekarza, jest niezgodny z art. 54 ust. 1 (zasada wolności słowa) w związku z art. 31 ust. 3 (zasada proporcjonalności) oraz art. 17 ust. 1 Konstytucji (cel i zakres działania samorządów zawodowych). Ponadto Trybunał stwierdził nieadekwatność art. 63 Konstytucji (prawo do petycji) jako wzorca kontroli w analizowanej sprawie.

Trybunał w pierwszej kolejności dokonał analizy możliwości poddania kontroli konstytucyjności norm etycznych (deontologicznych) obowiązujących osoby wykonujące dany zawód. Przedmiotem postępowania przed Trybunałem może być tylko akt o charakterze normatywnym, tzn. cechujący się przymiotem powszechności i abstrakcyjności (odnoszący się do grupy podmiotów nieokreślonych imiennie i wyznaczający pewien powtarzalny wzór zachowania oraz zawierający treść normatywną). Trybunał uznał, że art. 52 ust. 2 KEL jest w omawianej sprawie elementem złożonej normy prawnej, która wynika ponadto z właściwych przepisów ustawy o izbach lekarskich, ustanawiających obowiązek przestrzegania zasad etyki lekarskiej oraz odpowiedzialność za ich naruszenie (art. 15 pkt 1, art. 41 oraz art. 42 ust. 1 ustawy o izbach lekarskich). Trybunał przyjął, że do zakresu jego kognicji należy kontrola zgodności wskazanej normy z Konstytucją.

Zakwestionowane postanowienie KEL statuowało zasadę lojalności, wyrażającą się w tym, że lekarz powinien szczególnie ostrożnie wyrażać opinie o działalności zawodowej kolegów, oraz zakazującą publicznej dyskredytacji innego lekarza. Trybunał stwierdził, że analiza językowa słów „krytyka” oraz „dyskredytacja” prowadzi do wniosku, że to pierwsze pojęcie oznacza analizę prawidłowości określonego zjawiska, umożliwiającą następnie jego bezstronną ocenę pod względem zgodności z prawdą i trafności, natomiast drugim określa się celowe działanie polegające na zakwestionowaniu autorytetu poprzez wyrażony negatywny osąd.

Trybunał przypomniał, że kontroli konstytucyjności poddana jest treść normy nadana jej przez stałą i jednolitą wykładnię. Analizowana norma KEL była jednolicie interpretowana przez sądy lekarskie w postępowaniach z zakresu odpowiedzialności zawodowej: zawarty w art. 52 ust. 2 zakaz publicznej dyskredytacji był rozumiany jako zakaz jakiegokolwiek publicznej krytyki jednego lekarza przez drugiego, bez względu na motywy krytykującego oraz zasadność i prawdziwość krytyki.

Trybunał orzekł, że chociaż swoboda wypowiedzi i krytyki jest najszersza i zarażem szczególnie istotna w obszarze polityki, to jednak pełni ona również ważną funkcję w pozostałych sferach życia publicznego, a także w życiu prywatnym. Wolność słowa nie oznacza jedynie możliwości wygłaszania czy rozpowszechniania życzliwych lub neutralnych opinii oraz wiadomości na dany temat. Regulacja art. 54 ust. 1 Konstytucji zapewnia wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji, zarówno w sferze życia publicznego, jak i w sferze prywatnej. Przez „pogląd” należy rozumieć zarówno wyrażanie ocen, jak i prezentowanie opinii, przypuszczeń oraz informowanie o faktach. Ograniczenie wolności słowa, jak i prawa do kryty-

¹¹⁸ Dz. U. Nr 30, poz. 158, ze zm.

ki, będącego jej elementem, może być dokonane jedynie z uwzględnieniem wymagań art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Trybunał zidentyfikował w omawianej sprawie konkurencyjne wobec siebie wartości. z jednej strony stanowi je postrzeganie służby zdrowia w społeczeństwie, na które mają znaczący wpływ wypowiedzi lekarzy o sobie nawzajem, a także zaufanie pacjentów do lekarzy, a z drugiej niekwestionowane dobra, takie jak prawo pacjentów do właściwej opieki zdrowotnej oraz prawo do informacji. Ograniczenie wolności słowa i brak pełnej dowolności w krytykowaniu przez lekarza kolegów jest uzasadniony potrzebą ochrony opartego na zaufaniu szczególnego typu kontaktu pacjenta z lekarzem. Jednocześnie w uzasadnieniu orzeczenia Trybunał podkreślił, że mogą zaistnieć sytuacje, w których w interesie pacjentów, w celu ochrony ich życia i zdrowia, usprawiedliwione, a nawet konieczne będzie publiczne skrytykowanie innego lekarza, w oparciu o prawdziwe oraz rzetelne argumenty. Trybunał wskazał, że wizerunek służby zdrowia nie może być przedkładany nad dobro pacjentów. Zatem niezgodne z konstytucyjną zasadą proporcjonalności jest całkowite wykluczenie jakiegokolwiek krytyki w środowisku medycznym oraz przyjmowanie przez sądy lekarskie a priori, w przypadku złamania tego zakazu, naruszenia zasad etyki. Ponadto, zarówno tworzenie korporacyjnych norm deontologicznych, jak i ich wykładnia powinny być dokonywane z uwzględnieniem interesu publicznego i jego ochrony, o którym mowa w art. 17 ust. 1 Konstytucji.

W analizowanej sprawie Trybunał uznał, że przywrócenie stanu konstytucyjności może nastąpić poprzez odpowiednią wykładnię art. 52 ust. 2 KEL, tj. interpretowanie pojęcia „dyskredytacja” jedynie jako publicznej wypowiedzi, niezgodnej z prawdą lub nawet prawdziwej, lecz dokonanej nie w celu ochrony interesu publicznego lecz z zamiarem podważenia zaufania do innego lekarza.

4.2. Odpowiedzialność karna za przestępstwo zniesławienia

W wyroku z 12 maja 2008 r., SK 43/05, Trybunał orzekł, że art. 213 § 2 kodeksu karnego, w zakresie określającym przesłanki kontratypu przestępstwa zniesławienia dokonanego publicznie za pomocą środków masowego komunikowania, w części obejmującej zwrot „służący obronie społecznie uzasadnionego interesu”, gdy zarzut dotyczy postępowania osób pełniących funkcje publiczne, jest niezgodny z art. 14 (zasada wolności prasy i innych środków społecznego przekazu) oraz art. 54 ust. 1 (zasada wolności słowa) w związku z art. 31 ust. 3 (zasada proporcjonalności) Konstytucji, zaś w części, w której znamieniem kontratypu jest prawdziwość czynu, zakwestionowany przepis jest zgodny z powołanymi wzorcami kontroli.

Chociaż art. 212 k.k., definiujący przestępstwo zniesławienia, był już poddany kontroli konstytucyjności (w wyroku z 30 października 2006 r., P 10/06), stwierdzenie zgodności z Konstytucją normy regulującej znamiona czynu zabronionego nie wyklucza późniejszego rozstrzygnięcia o przepisie statuującym kontratyp (określającym okoliczności wyłączające bezprawność danego czynu zabronionego). Fakt, że w demokratycznym państwie dopuszczalne jest ściganie i karanie zniesławienia, nie przesądza a priori możliwości dowolnego ukształtowania wspomnianego kontratypu.

Rozważany kontratyp dozwolonej krytyki (art. 213 § 2 k.k.) ustanawiał dwie przesłanki, które musiały być spełnione łącznie, by wyłączyć odpowiedzialność karną za zniesławienie za pomocą środków masowego komunikowania: wymaganie prawdziwości podnoszonych lub rozgłaszanych zarzutów oraz warunek działania w społecznie uzasadnionym interesie. Charakterystyczny jest rozkład ciężaru dowodu – to oskarżony o popełnienie czynu z art. 212 k.k., jeśli chciał uniknąć odpowiedzialności, musiał wykazać wystąpienie łącznie obu wyżej opisanych przesłanek.

Wolność słowa (na którą składają się wolność wyrażania poglądów, wolność pozyskiwania i rozpowszechniania informacji) oraz wolność prasy i innych środków społecznego przekazu (obejmująca wolność zakładania i prowadzenia działalności wydawniczej, a także wolność działalności dziennikarskiej) są fundamentami społeczeństwa demokratycznego. Znaczenie wolności słowa w życiu osobistym jest inne od jej roli w obszarze publicznym, bowiem to debata publiczna wiąże się zawsze z wolnością mediów, natomiast w sferze prywatnej realizuje się sama wolność wypowiedzi. Korzystanie z wolności słowa może jednak kolidować z konstytucyjnym prawem do ochrony życia prywatnego, czci i dobrego imienia (art. 47 Konstytucji).

Trybunał stwierdził, że w stosunku do grupy osób pełniących funkcje publiczne ma w pełni zastosowanie wymaganie, by obywatele mogli uzyskiwać informacje dotyczące funkcjonariuszy publicznych (art. 61 Konstytucji). Osobą pełniącą funkcję publiczną, o której mowa w wyroku, jest osoba pełniąca funkcję, piastująca stanowisko albo wykonująca zawód, z którymi wiąże się wykonywanie zadań władzy publicznej, podejmowanie wpływających na sytuację innych osób czynności, opartych na wyraźnie wskazanej podstawie prawnej, albo chociażby uczestniczenie w tych czynnościach, np. poprzez ich przygotowanie bądź gospodarowanie mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa. Pojęcie to nie obejmuje stanowisk, choćby nawet zajmowanych w ramach organów władzy publicznej, które mają charakter usługowy lub techniczny. Informacja publiczna to nie tylko wiadomości o tym, jak działają organy czy instytucje państwowe, ale także informacje na temat osób pełniących funkcję publiczną w zakresie dotyczącym wykonywania przez nie obowiązków. Dzięki temu obywatele mogą wiedzieć o poczynaniach władzy, krytykować je i w ten sposób kontrolować, co gwarantuje przejrzystość życia publicznego.

Powołane rozróżnienie podmiotów, których dotyczy wypowiedź, na osoby pełniące funkcję publiczną i inne, ma znaczenie dla oceny kryterium społecznie uzasadnionego interesu. Warunkiem realizacji wspomnianego prawa do informacji (art. 61 Konstytucji) jest możliwość korzystania z wolności słowa i wolności mediów. Wykonywanie lub urzeczywistnianie tego prawa uzasadnia ograniczenie sfery chronionej w stosunku do funkcjonariuszy publicznych, czyli pozwala obniżyć standard ochrony m.in. ich czci i dobrego imienia. Dodatkowe, ocenne kryterium działania w społecznie uzasadnionym interesie, na podstawie badanego przepisu art. 213 § 2 k.k., miało zastosowanie do każdej wypowiedzi, bez względu na to, czy dotyczyła osoby pełniącej funkcję publiczną, czy innego podmiotu. Stanowiło to nadmierne ograniczenie wolności słowa i wolności mediów, a przez to we wskazanym zakresie mogło uniemożliwiać korzystanie z konstytucyjnego prawa do informacji. Podnoszenie wobec osób pełniących funkcje publiczne prawdziwych zarzutów, mogących narazić je na utratę niezbędnego zaufania społecznego, jest zawsze czynem uzasadnionym społecznym interesem.

Nie bez znaczenia jest okoliczność, że potencjalna odpowiedzialność karna za zniesławienie przy tak ukształtowanym kontratybie mogła powstrzymać od wyrażania i rozpowszechniania informacji oraz brania udziału w dyskursie publicznym (tzw. efekt paraliżujący).

Z dniem wejścia w życie omawianego wyroku nie będzie dłużej przestępstwem zachowanie polegające na podnoszeniu lub rozgłaszaniu za pomocą środków masowego komunikowania prawdziwych zarzutów dotyczących takiego postępowania osób pełniących funkcje publiczne, które mogą poniżyć je w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności.

4.3. Obowiązek notyfikacji zgromadzeń spontanicznych

W wyroku z 10 lipca 2008 r., P 15/08, Trybunał orzekł, że art. 52 § 1 pkt 2 kodeksu wykroczeń jest zgodny ze statuującym wolność zgromadzeń art. 57 Konstytucji.

Problem konstytucyjny dotyczył przewidzianej w k.w. odpowiedzialności za niedopełnienie obowiązku zgłoszenia zgromadzenia w sytuacji, kiedy zgromadzenie jest spontaniczne, nieprzygotowane wcześniej, a jego przyczyną jest nagle potrzebą demonstracji. Trybunał podkreślił, że wolność zgromadzeń należy do standardu demokratycznego państwa prawnego. Nieodłączną cechą zgromadzeń podlegających ochronie konstytucyjnej, jest ich pokojowy charakter. Każda pokojowa manifestacja mieści się w zakresie wolności zgromadzeń zapewnianej przez Konstytucję.

Zgromadzenia pełnią istotną funkcję w demokratycznym państwie prawnym, którą można przyrównać do roli, jaką odgrywają wolność słowa i wolność mediów. Zapewniają bowiem dialog społeczny, pozwalają wyrazić emocje i są często przyczynkiem do dyskusji publicznej. Wszelkie ograniczenia wolności zgromadzeń muszą odpowiadać konstytucyjnym standardom proporcjonalności, zwłaszcza w zakresie konieczności restrikcji.

Obowiązujący w Polsce model zgłaszania zgromadzeń polega na obowiązku ich uprzedniej notyfikacji odpowiednim organom w ustawowo określonym terminie. Celem powiadomienia władz jest nie tylko kontrola charakteru zgromadzenia i ewentualne zapobieżenie zgromadzeniu sprzecznemu z ustawą, np. niemającemu charakteru pokojowego, ale także zapewnienie z jednej strony bezpieczeństwa jego uczestnikom oraz organizatorom, z drugiej zaś – porządku społecznego.

Z uwagi na funkcję gwarancyjną notyfikacji wymaganie zgłoszenia zgromadzenia nie zostało w wyroku zakwestionowane. Obowiązkiem państwa jest bowiem zagwarantowanie bezpieczeństwa zarówno wszystkim podmiotom związanym ze zgromadzeniem, jak i osobom postronnym. Sam brak notyfikacji zgromadzenia nie może prowadzić do uznania go za nielegalne i jego zakazania. Zgromadzenia spontaniczne również urzeczywistniają bowiem prawo do prowadzenia debaty publicznej i są wyrazem demokracji bezpośredniej.

Trybunał nie uznał zarzutu naruszenia przez kontrolowany przepis prawa o wykroczeniach (uznanie za wykroczenie zachowania osób, które zaniedbały notyfikacji) art. 57 Konstytucji. Istnieje bowiem możliwość wykładni kontrolowanego przepisu zgodnie z Konstytucją, w ramach postępowania wykroczeniowego, rozpatrującego konkretną sytuację. Ocena przesłanek karania za wykroczenie (społeczna szkodliwość czynu, wina

organizatora lub przewodniczącego zgromadzenia, na nich bowiem ciąży obowiązek notyfikacji) powinna również uwzględniać okoliczności, nagłość wydarzeń i obiektywną możliwość zawiadomienia o zgromadzeniu, a także powinna być dokonywana z punktu widzenia konstytucyjnej ochrony pokojowych zgromadzeń spontanicznych.

4.4. Autoryzacja wypowiedzi

W wyroku z 29 września 2008 r., SK 52/05, Trybunał uznał za zgodny z Konstytucją art. 14 ust. 1 i 2 oraz art. 49 (w zakresie, w jakim przewiduje karę grzywny lub ograniczenia wolności) ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe¹¹⁹. Zakwestionowana regulacja przewidywała karę grzywny albo ograniczenia wolności za rozpowszechnianie wizerunku osoby udzielającej informacji bez jej zgody oraz za odmówienie autoryzacji poprzednio nieopublikowanej, dosłownie cytowanej wypowiedzi. Wzorcem kontroli był przepis Konstytucji wyrażający swobodę rozpowszechniania informacji (art. 54 ust. 1) w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (zasada proporcjonalności). Do wyroku zgłoszone zostało jedno zdanie odrębne¹²⁰.

Powołując się w uzasadnieniu na swoje dotychczasowe orzecznictwo oraz na wyrok Sądu Najwyższego, Trybunał podkreślił, że wolność prasy i prawo do informacji mają fundamentalne znaczenie ustrojowe i należą do kategorii podstawowych praw człowieka. Swoboda wypowiedzi (art. 54 ust. 1 Konstytucji) jest formą realizacji tych praw, jednakże może ona podlegać ograniczeniu, zwłaszcza w celu ochrony innych wolności. Ograniczenia te, zgodnie z zasadą proporcjonalności, powinny być ustanowione w niezbędnym zakresie dla zabezpieczenia określonego interesu, przy zastosowaniu koniecznych środków i w jak najmniejszym stopniu naruszać istotę regulowanego prawa.

Trybunał między innymi nie podzielił wyrażonego w doktrynie poglądu, jakoby autoryzacja umożliwiała osobie udzielającej wypowiedzi uprzednie zablokowanie publikacji treści wypowiedzi. Istotą autoryzacji jest przede wszystkim ochrona integralności wypowiedzi, a tym samym ochrona właściwego oddania intencji rozmówcy oraz wymowy wypowiedzi, a nie wyłącznie zapewnienie jej dosłowności.

Doniosłe znaczenie ma również gwarancja, jaką autoryzacja stanowi dla odbiorcy, że słowa przypisane autorowi wypowiedzi są zgodne z jego intencją, poglądami i wolą ich wypowiedzenia. W opisanym zakresie instytucja ta nie tylko nie jest sprzeczna z wolnościami konstytucyjnymi, lecz stoi na straży prawa obywateli do rzetelnej i uczciwej informacji. Trybunał stwierdził, że istnieje, jakkolwiek niewyrażone wprost w przepisach Konstytucji, prawo obywateli do prawdziwej, wiarygodnej, jasnej, uczciwej i niewprowadzającej w błąd informacji oraz do rzetelnego przekazu. Jest ono korelatem obowiązków organów władzy publicznej i osób pełniących funkcje publiczne i wynika z wykładni preambuły oraz art. 61 ust. 1 Konstytucji.

Trybunał nie podzielił zarzutu wnioskodawcy, jakoby autoryzacja była zagrożeniem dla swobody rozpowszechniania informacji, z uwagi na możliwość zablokowania publikacji przez autora wypowiedzi. Prawo do autoryzacji dotyczy jedynie dosłownie cyto-

¹¹⁹ Dz. U. z 1984 r. Nr 5, poz. 24, ze zm.

¹²⁰ Zdanie odrębne zgłosił sędzia Andrzej Rzepliński; zob. Załącznik nr 12 – *Przegląd zdań odrębnych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2008 r.*

wanych treści, co umożliwia dokonanie przekazu w formie opisowej bez konieczności ubiegania się o zgodę na publikację.

Trybunał nie dostrzegł również niekonstytucyjności penalizacji naruszenia obowiązku przedłożenia do autoryzacji wypowiedzi, która ma być przedstawiona w dosłownym brzmieniu. Sankcje karne zawarte w prawie prasowym mają działanie prewencyjne i są uzasadnione koniecznością ochrony praw informatorów. Trybunał stwierdził, że ich dolegliwość nie ma wpływu na swobodę rozpowszechniania informacji, gdyż nie obejmuje swoim zakresem opisanie treści wypowiedzi, a jedynie jej dosłowne cytowanie. O właściwym spełnianiu wyznaczonej im roli świadczy też fakt utrzymania ich w mocy przez ustawodawcę od 1984 r.

4.5. Zasady udostępniania dokumentów gromadzonych przez IPN

W wyroku z 25 listopada 2008 r., K 5/08, na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, Trybunał ocenił konstytucyjność przepisów ustawy o IPN, w brzmieniu nadanym im przez ustawę z dnia 29 czerwca 2007 r.¹²¹ (dalej: ustawa nowelizująca). Ustawa ta wprowadziła obowiązek rekomendacji pracownika naukowego uprawnionego do prowadzenia badań naukowych w dyscyplinach nauk humanistycznych, społecznych, gospodarki lub prawa, w przypadku, gdy osoba występująca z wnioskiem o udostępnienie dokumentów zebranych przez IPN w celu prowadzenia badań naukowych nie jest takim pracownikiem (art. 36 ust. 4 pkt 2 lit. b ustawy o IPN w brzmieniu nadanym przez nowelizację), oraz uzależniła możliwość udostępnienia materiałów w celu publikacji materiału prasowego od posiadania upoważnienia redakcji lub wydawcy do wystąpienia z wnioskiem (art. 36 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 4 pkt 3 lit. b ustawy o IPN w brzmieniu nadanym przez nowelizację).

We wniosku zarzucano, że kontrolowane przepisy w nadmierny i nieproporcjonalny sposób ograniczają wolność prowadzenia badań naukowych i wolność informacji, zaś pojęcie „pracownika naukowego” – jest niejasne i przez to wymóg rekomendacji przez takiego pracownika narusza zasadę określoności przepisów prawa. Zakwestionowany przez RPO art. 36 ust. 4 pkt 2 lit. b został uznany przez Trybunał za zgodny z art. 2 (zasada określoności przepisów prawa) i art. 73 (wolność prowadzenia badań naukowych) w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji (zasada proporcjonalności), natomiast art. 36 ust. 1 pkt 3 w części obejmującej zwrot „z upoważnienia redakcji albo wydawcy” oraz art. 36 ust. 4 pkt 3 lit. b za zgodne z art. 54 ust. 1 (wolność informacji) w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Trybunał podkreślił, że test proporcjonalności ograniczenia konstytucyjnej wolności musi zakładać istnienie dwóch biegunów kolidujących wartości – wolności ograniczanej oraz tej, ze względu na którą następuje ograniczenie. Rozwiązanie normatywne będące przedmiotem kontroli konstytucyjności (w omawianej sprawie – ograniczenie dostępu do dokumentów w postaci wymagania posiadania rekomendacji lub upoważnienia) powinno być środkiem służącym wyważeniu dwóch wartości pozostających w kolizji i musi być zbadane z perspektywy wszystkich dóbr pozostających we wzajemnej korelacji. Analiza prawidłowo skonstruowanego zarzutu nieproporcjonalnego ograniczenia dostępu do akt

¹²¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 140, poz. 983.

powinna być przeprowadzona nie tylko w relacji do wolności informacji i prowadzenia badań naukowych, jak wnioskował Rzecznik Praw Obywatelskich, lecz również w stosunku do prawa do prywatności i autonomii informacyjnej podmiotu, w kolizji z którym pozostają wymienione wolności i ze względu na które następuje analizowane ograniczenie dostępu do archiwaliów IPN.

Trybunał zaznaczył, że dostęp do akt gromadzonych przez IPN nie jest sam w sobie dobrem chronionym konstytucyjnie, lecz narzędziem realizacji innych wartości, jakimi są wolność informacji oraz wolność badań naukowych. Nie są to wartości absolutne i mogą podlegać ograniczeniom ze względu na inne konstytucyjne wartości, w tym właśnie autonomię informacyjną jednostki. Trybunał uznał, że istotą problemu konstytucyjnego nie jest zatem, jak wskazał Rzecznik, nieproporcjonalne ograniczenie prawa „każdego” do prowadzenia badań naukowych i ograniczenie wolności informacji, lecz proporcjonalność ograniczenia tych wartości z punktu widzenia efektywnej i skutecznej ochrony prywatności. Trybunał zauważył, że istniejąca de lege lata procedura realizuje wolność badań naukowych i wolność informacyjną w szerokim zakresie, a odmowa dostępu do dokumentów IPN podlega dodatkowo ocenie w odpowiednim postępowaniu administracyjnym i sądownoadministracyjnym. Możliwość odwołania się od decyzji odmawiającej dostępu do akt do Prezesa IPN, a także istnienie środków kontroli sądowej stanowią należytą gwarancję przed arbitralnością odmowy dostępu do dokumentów IPN. Natomiast osoby, których dotyczą dokumenty IPN, nie uczestniczą w procedurach związanych z udostępnieniem akt, a zatem nie jest wymagana ich zgoda na udostępnienie dokumentów ich dotyczących (jak to ma miejsce w innych systemach prawnych) i nie ma możliwości wcześniejszego uruchomienia przez nich procedury ograniczania dostępu do tych akt. Wymaganie udzielenia rekomendacji lub upoważnienia jest w tej sytuacji jedynym elementem spełniającym funkcję gwarancyjną wobec osoby, której autonomia informacyjna zostaje zagrożona w wyniku przeprowadzanych działań badawczych lub dziennikarskich. W związku z tym przewidziane w zakwestionowanych przepisach ograniczenie, jak podkreślił Trybunał, nie jest najdonioślejsze. Trybunał stwierdził zarazem, że wątpliwości może rzeczywiście budzić proporcjonalność zakwestionowanej regulacji, jednakże nie z perspektywy osoby, która żąda dostępu do archiwaliów, lecz z perspektywy autonomii informacyjnej jednostki, której archiwalia dotyczą. O ile bowiem w wypadku odmowy dostępu do archiwaliów osoba, która dostępu żądała (dla celów naukowych lub publikacyjnych) dysponuje pełnią środków gwarancyjno-proceduralnych, aż do skargi do sądu administracyjnego włącznie, o tyle osoba której archiwalia dotyczą, nie jest nawet informowana o zamiarze udostępnienia tych materiałów, nie wspominając już o instrumentach ochrony proceduralnej. Ta jednak kwestia nie została objęta wnioskiem i dlatego pozostała poza zakresem zaskarżenia.

Jakkolwiek każdy przepis ograniczający konstytucyjne wolności lub prawa powinien być sformułowany w sposób zapewniający jego jednolitą wykładnię i stosowanie, to jednak niejasność przepisu może uzasadnić sięgnięcie po ostateczny środek, jakim jest derogacja z powodu niekonstytucyjności, jedynie w przypadku, gdy niejasności nie da się usunąć za pomocą zwyczajnych środków wykładni. Obawa uznaniowej interpretacji pojęcia „pracownik naukowy” nie jest uzasadniona, gdyż pomimo istnienia wielu reżimów ustawowych je definiujących, ma ono w zaskarżonej regulacji charakter niejako autonomiczny ze względu na jego cel, którym jest weryfikacja realności i rzetelności

zamierzonych badań naukowych, a w konsekwencji nie jest wykazany zarzut niekonstytucyjnej niejasności przepisu. Ponadto nie ma podstaw do uznania tezy przyjętej we wniosku, jakoby obowiązek udzielenia rekomendacji przez pracownika naukowego miał dotyczyć osób innych, niż niebędące pracownikami naukowymi.

Trybunał przypomniiał również, że celem nowelizacji dokonanej ustawą z 29 czerwca 2007 r. była realizacja wyroku z 11 maja 2007 r., K 2/07 (wyrok w sprawie lustracji oraz dostępu do archiwów IPN), i usunięcie stwierdzonego w nim stanu niekonstytucyjności. Główną przyczyną stwierdzenia niekonstytucyjności zaskarżonej treści normatywnej w wyroku K 2/07 nie była ograniczona możliwość dostępu dziennikarzy lub osób prowadzących badania naukowe do dokumentów IPN, lecz brak należytych gwarancji ochrony autonomii informacyjnej i prywatności osób, których archiwalia dotyczą. Trybunał stwierdził, przyjmując standard konstytucyjny określony w wyroku K 2/07, że uwzględnienie wniosku w analizowanej sprawie doprowadziłoby do stanu dalej idącej niekonstytucyjności, gdyż krąg osób uprawnionych do dostępu do dokumentów zebranych przez IPN uległby znacznemu poszerzeniu.

ROZDZIAŁ IV

PODSTAWOWE PROBLEMY ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ ORZECZEŃ TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

1. Obowiązek realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez prawodawcę

Zasadniczym skutkiem stwierdzającego niekonstytucyjność zakwestionowanej regulacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego jest pozbawienie tej regulacji mocy obowiązującej. Jednak dokonana skutkiem orzeczenia derogacja przepisu czy aktu normatywnego z reguły nie prowadzi samoistnie do przywrócenia pełnego, pożądanego stanu konstytucyjności. Problem pojawia się w szczególności wówczas, gdy zakwestionowane i uznane za niekonstytucyjne albo nielegalne unormowanie powinno zostać zastąpione nowym lub jego usunięcie skutkuje powstaniem niespójności albo luki w prawie. Stan pożądaney spójności systemowej nie może być przywrócony poprzez wskazanie nowych treści normatywnych przez Trybunał Konstytucyjny, który nie posiada kompetencji prawotwórczych przynależnych prawodawcy, stanowiłoby to bowiem wkroczenie w sferę konstytucyjnych uprawnień organów prawodawczych¹²². Niektóre orzeczenia wymagają zatem realizacji, która polega na podjęciu przez kompetentne organy wszelkich działań koniecznych dla przywrócenia stanu konstytucyjności, w tym spójności systemu prawa, po wydaniu orzeczenia przez Trybunał.

Obowiązek realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego obejmuje nie tylko konieczność podejmowania przez uprawnione podmioty stosownych działań legislacyjnych, mających na celu wykonanie orzeczenia (aspekt pozytywny), lecz także zakaz stanowienia przez prawodawcę regulacji obarczonych wadą, która była przyczyną stwierdzenia niekonstytucyjności danej regulacji (aspekt negatywny).

Realizacja orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego jest konstytucyjnym obowiązkiem wszystkich organów w państwie, które posiadają kompetencje prawodawcze, w szczególności organów dysponujących prawem inicjatywy ustawodawczej. Obowiązek ten nie został wprawdzie wyrażony wprost w Konstytucji, jednak niewątpliwie wynika z jej unormowań o charakterze ustrojowym, przede wszystkim z przepisu przyznającego orzeczeniom Trybunału atrybut mocy powszechnie obowiązującej (art. 190 ust. 1) w związku z przepisami wyrażającymi zasadę demokratycznego państwa prawnego (art. 2), legalizmu (art. 7) oraz nadrzędności Konstytucji (art. 8).

Podjęcie przez prawodawcę działań legislacyjnych należy uznać za niezbędne do przywrócenia stanu konstytucyjności przede wszystkim w sytuacji, gdy konsekwencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego jest:

¹²² Zob. np. *orzeczenie z 24 września 1996 r., K 13/95*.

- 1) powstanie luki w prawie;
- 2) wyłączenie możliwości stosowania innego unormowania albo całego aktu normatywnego;
- 3) stwierdzenie, w przypadku orzeczenia wydanego w trybie kontroli prewencyjnej, niekonstytucyjności ustawy jedynie w części, która nie jest nierozzerwalnie związana z całą ustawą, a Prezydent RP po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu zwraca ustawę Sejmowi w celu usunięcia niezgodności.

Obowiązek realizacji wyroku Trybunału istnieje zazwyczaj w sytuacji, gdy w jego treści Trybunał stwierdził niekonstytucyjność pominięcia legislacyjnego, co zobowiązuje prawodawcę do ustanowienia odpowiedniej regulacji uzupełniającej, a także w wypadku, gdy w sentencji orzeczenia Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnej regulacji, wówczas bowiem wiąże się to zwykle z powstaniem po stronie prawodawcy obowiązku podjęcia w terminie odroczenia odpowiednich działań zgodnie ze wskazaniami zawartymi w treści wyroku.

Interwencja prawodawcy co do zasady nie jest konieczna (obligatoryjna) w odniesieniu do tych orzeczeń, w których Trybunał stwierdził konstytucyjność bądź niekonstytucyjność przepisu prawnego przy przyjęciu określonego jego rozumienia albo w pewnym zakresie bądź części. W takich wypadkach zgodna z treścią orzeczenia zmiana wskazanych w sentencji przepisów (dostosowanie do wymagań konstytucyjnych) jest jednak dalece zalecana dla osiągnięcia stanu jasności i jednoznaczności prawa¹²³.

Wskazane natomiast wydaje się podjęcie stosownych działań legislacyjnych między innymi w przypadkach, gdy Trybunał:

- 1) orzekając o zgodności z wzorcem kontroli określonego unormowania, w uzasadnieniu wyroku dostrzegł potrzebę podjęcia działań prawodawczych;
- 2) orzekając o zgodności z wzorcem kontroli określonego unormowania, w uzasadnieniu wyroku wskazał na bardziej optymalny model instytucji prawnej, pełniej odpowiadający wymaganiom konstytucyjnym;
- 3) nie mogąc wykroczyć poza granice zaskarżenia, orzekł o zgodności bądź niezgodności przepisu jedynie w określonym zakresie, jednak dostrzegł wadliwość przepisu również w pozostałym (innym) zakresie;
- 4) orzekając o zgodności bądź niezgodności z wzorcem kontroli określonego unormowania, w uzasadnieniu wyroku wskazał na potrzebę podjęcia działań prawodawczych w celu zapewnienia zgodności „horyzontalnej” (tj. pomiędzy aktami prawnymi tej samej rangi).

Zwykle za wskazane należy uznać podjęcie odpowiednich działań prawodawczych wówczas, gdy Trybunał Konstytucyjny wydał postanowienie sygnalizacyjne, w którym sformułował prawodawcy uwagi o stwierdzonych lukach i niespójnościach w systemie prawa.

Należy zauważyć, że przywołana w niniejszej Informacji klasyfikacja orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego na takie, których wykonanie jest konieczne, zalecane bądź wskazane, przyjęta została na potrzeby systematycznych badań następstw

¹²³ Zob. także: A. Mączyński, *Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *Księga XX-lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, red. M. Zubik, Warszawa 2006, s. 121-122.

orzeczeń Trybunału w prawodawstwie prowadzonych przez Biuro TK¹²⁴. Powyższa klasyfikacja oraz ocena stanu realizacji orzeczeń nie mają charakteru oficjalnego, w związku z czym nie można przypisywać im charakteru wiążącego stosowne organy prawodawcze.

Wszelkie ustalenia dotyczące problematyki realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego zostały dokonane w oparciu o stan prac legislacyjnych aktualny na dzień 20 lutego 2009 r.

2. Wybrane prace legislacyjne mające na celu realizację orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w 2008 r.

2.1. Działania podjęte przez Senat RP

W ubiegłorocznej *Informacji*¹²⁵ Trybunał dostrzegł i z uznaniem przyjął wprowadzenie do Regulaminu Senatu przepisów regulujących procedurę podejmowania przez organy Senatu czynności mających na celu doprowadzenie do realizacji orzeczeń Trybunału¹²⁶. Podstawowym celem wskazanej procedury miało stać się podejmowanie postępowań w sprawie inicjatyw ustawodawczych oraz wniesienia do Sejmu projektów ustaw uwzględniających konsekwencje powstałe dla systemu prawa w związku z wydaniem orzeczenia przez Trybunał i przywracających stan konstytucyjności po wydaniu orzeczenia.

Trybunał Konstytucyjny z uznaniem odnosi się do działań podejmowanych przez Senat w zakresie wykonywania orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Warto podkreślić, że od początku kadencji parlamentu do połowy lutego 2009 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z 45 wnioskami o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektów ustaw mających na celu realizację wyroków Trybunału Konstytucyjnego¹²⁷. Senat natomiast we wskazanym okresie podjął 20 uchwał w sprawie wniesienia do Sejmu projektów ustaw wykonujących wyroki Trybunału. Spośród wniesionych do Sejmu senackich projektów ustaw mających na celu realizację orzeczeń Trybunału, do końca 2008 r. Sejm uchwalił 11 ustaw¹²⁸.

2.2. Działania podjęte z inicjatywy Rady Ministrów

Od 2008 r. działania mające na celu realizację orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego są także podejmowane przez Radę Ministrów przy wsparciu Rządowego Centrum Legi-

¹²⁴ Zob. w szczególności § 56 punkt 4 Regulaminu TK; zgodnie z § 10 Statutu Biura TK okresowe badanie następstw orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w działalności prawotwórczej uprawnionych podmiotów jest jednym z podstawowych zadań Zespołu Orzecznictwa i Studiów Biura Trybunału Konstytucyjnego.

¹²⁵ *Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2007 r.*, Warszawa 2008, s. 101-102.

¹²⁶ Uchwała Senatu RP z dnia 9 listopada 2007 r. w sprawie zmiany Regulaminu Senatu; M. P. z 2007 r. Nr 86, poz. 925.

¹²⁷ Liczba wniosków została ustalona w oparciu o *Informację o projektach ustaw wykonujących orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego wniesionych do rozpatrzenia przez Senat VII kadencji* zamieszczoną na stronie internetowej: www.senat.gov.pl

¹²⁸ Ustalona liczba odnosi się do ustaw podpisanych przez Prezydenta RP i opublikowanych w Dzienniku Ustaw do końca 2008 r.

slacji. Warto zauważyć, że w dniu 23 stycznia 2009 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy o Radzie Ministrów oraz niektórych innych ustaw¹²⁹ sankcjonującą dotychczasowe działania RCL w tym zakresie. Ustawa m.in. nakłada na RCL nowe zadanie, polegające na analizowaniu orzeczeń Trybunału pod względem wpływu na polski system prawa oraz opracowywaniu stosownych projektów aktów normatywnych wykonujących orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego.

Efektom działań RCL w minionym roku jest w szczególności przygotowanie projektów ustaw¹³⁰ zakładających wykonanie wyroków: z 26 listopada 2007 r., P 24/06 (pierwszeństwo hipoteki przymusowej w Ordynacji podatkowej), z 20 grudnia 2007 r., P 37/06 (decyzja o warunkach zabudowy), z 20 lutego 2008 r., K 30/07 (warunki wykonywania zawodu instruktora prowadzącego szkolenia kierowania pojazdami silnikowymi), z 3 kwietnia 2008 r., K 6/05 (zwrot wywłaszczonych nieruchomości), z 15 kwietnia 2008 r., P 26/06 (przepadki przedmiotów w postępowaniu mandatowym), z dnia 15 kwietnia 2008 r., P 9/06 (świadczenia emerytalne służb mundurowych), z 27 maja 2008 r., SK 57/06 (brak możliwości odwołania się do SN od niektórych uchwał KRS), z 10 czerwca 2008 r., SK 17/07 (zasady przedłużania aresztu tymczasowego), z 1 lipca 2008 r., SK 40/07 (wymagania formalne skargi kasacyjnej) czy też z 18 września 2008 r., K 7/07 (dysponowanie przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji lokalami mieszkalnymi stanowiącymi własność prywatną).

Analiza treści wskazanych projektów wraz z uzasadnieniami pozwala wnioskować, że działalność RCL w zakresie realizacji orzeczeń Trybunału w 2008 r. skoncentrowana była na podejmowaniu prac legislacyjnych w związku z wyrokami wydanymi w ostatnim okresie, o zakresowej formule rozstrzygnięcia, w przypadku których pożądana reakcja prawodawcy – co do zasady – polega na dokonaniu technicznych zmian w zakwestionowanych przepisach. Czasem proponowane przez RCL rozwiązania nie ograniczają się wyłącznie do prostej zmiany brzmienia niekonstytucyjnego przepisu według wzoru sentencji wyroku, lecz dodatkowo obejmują dostosowanie analogicznych regulacji w obrębie tego samego aktu prawnego do wymagań konstytucyjnych wskazanych w wyroku. Tytułem przykładu wskazać można projekt¹³¹ zakładający wykonanie orzeczenia dotyczącego warunków wykonywania zawodu instruktora prowadzącego szkolenia kierowania pojazdami silnikowymi (wyrok z 20 lutego 2008 r., K 30/07). Zakładał on przede wszystkim znówelizowanie art. 105 ust. 2 pkt 6 prawa o ruchu drogowym przez złagodzenie wymagań stawianych osobom wykonującym lub zamierzającym wykonywać zawód instruktora nauki jazdy. Zgodnie z założeniami projektu, osoba taka nie może być karana wyrokiem sądu za przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w ruchu drogowym (a nie jak dotychczas, także za wykroczenie). Projekt zakładał ponadto nowelizację art. 110 ust. 1 pkt 5 ww. ustawy (a więc przepisu, który nie był objęty kontrolą konstytucyjności) polegającą na analogicznej modyfikacji wymagań stawianych osobom wykonują-

¹²⁹ W dniu 26 stycznia 2009 r. ustawa została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu (druk sejmowy nr 1344). Senat nie wniósł poprawek.

¹³⁰ Wykaz projektów ustaw został sporządzony w oparciu o informacje dostępne na stronie internetowej: www.rcl.bip-e.pl

¹³¹ Prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku zostały zakończone (druk sejmowy nr 960): 23 października 2008 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym, która została podpisana przez Prezydenta RP w dniu 28 listopada 2008 r. (Dz. U. Nr 220, poz. 1426).

cym lub zamierzającym wykonywać zawód egzaminatora, doprowadzając tym samym do wyeliminowania powstałej wskutek wyroku niespójności.

Niezależnie od wskazanej aktywności RCL, w minionym roku do Sejmu wpłynęły także inne rządowe projekty ustaw wykonujących orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Tytułem przykładu wskazać można projekty mające na celu wykonanie następujących wyroków: z 14 marca 2006 r., SK 4/05 (druk sejmowy nr 654), z 25 lipca 2006 r., K 30/04 (druk sejmowy nr 261), z 28 listopada 2006 r., SK 19/05 (druk sejmowy nr 71), z 22 maja 2007 r., K 42/05 (druk sejmowy nr 12), z 16 lipca 2007 r., SK 61/06 (druk sejmowy nr 888), z 23 października 2007 r., P 10/07 (druk sejmowy nr 244), z 23 października 2007 r., P 28/07 (druk sejmowy nr 473), z 24 października 2007 r. SK 7/06 (druk sejmowy nr 946), z 11 grudnia 2007 r., U 6/06 (druk sejmowy nr 819) czy też z 15 kwietnia 2008 r., P 26/06 (druk sejmowy nr 938).

Warto podkreślić, że ze strony rządu podejmowane są działania zmierzające do realizacji niektórych wyroków oczekujących na reakcję prawodawcy od wielu lat. Tytułem przykładu można wskazać rządowy projekt ustawy o ewidencji ludności (druk sejmowy nr 1371), którego celem jest w szczególności realizacja wyroku z 27 maja 2002 r., K 20/01 (obowiązek meldunkowy).

2.3. Działania podjęte z inicjatywy Prezydenta RP

W minionym roku Prezydent RP wniósł do Sejmu dwa projekty ustaw zakładające realizację orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Pierwszym z nich był projekt¹³² ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw¹³³, którego celem było w szczególności wykonanie wyroku z 24 października 2007 r., SK 7/06, oraz postanowienia sygnalizacyjnego z 30 października 2006 r., S 3/06. Zakładał on przede wszystkim zniesienie instytucji asesora sądowego oraz wprowadzenie nowego stanowiska – obok dotychczas istniejących – sędziego grodzkiego przy sądzie rejonowym. Zgodnie z założeniami projektu, sędzia grodzki posiadać miał taki sam status, jak pozostałe kategorie sędziów (cechujący się między innymi: powołaniem na czas nieokreślony, ochroną trwałości stosunku służbowego oraz nieusuwalnością ze stanowiska, poza ustawowo przewidzianymi przypadkami). Od sędziego sądu rejonowego odróżniałby go wymagany dla powołania na to stanowisko wiek oraz zakres spraw, w których mógłby orzekać. Stanowisko sędziego grodzkiego cechować miało ograniczony zakres kompetencji. Powołanie na stanowisko sędziego sądu rejonowego miało być poprzedzone zajmowaniem stanowiska sędziego sądu grodzkiego przez okres nie krótszy, niż trzy lata. Projekt ten został jednak odrzucony przez Sejm w pierwszym czytaniu.

¹³² Projekt autorstwa Krajowej Rady Sądownictwa; poparty i wniesiony do Sejmu przez Prezydenta RP.

¹³³ Projekt wpłynął do Sejmu w dniu 29 września 2008 r. (druk sejmowy nr 1128). Należy jednak zauważyć, iż kilka tygodni wcześniej, tj. w dniu 5 września do Sejmu wpłynął rządowy projekt ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (druk sejmowy nr 946), zakładający między innymi likwidację instytucji asesora sądowego; w dniu 23 stycznia 2009 r. Sejm uchwalił ponownie (po wniosku Prezydenta RP o ponowne rozpatrzenie) ustawę o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, która została podpisana przez Prezydenta RP w dniu 30 stycznia 2009 r. (Dz. U. Nr 26, poz. 157).

Drugi z prezydenckich projektów (druk sejmowy nr 1131) zakłada częściową realizację wyroku z 11 maja 2007 r., K 2/07 (wyrok w sprawie lustracji) poprzez nowelizację ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach¹³⁴ w zakresie odnoszącym się do zasad udostępniania Prezydentowi RP informacji zawartych w dokumentach organów bezpieczeństwa, znajdujących się w zasobach IPN, a dotyczących osoby, której Prezydent RP zamierza wręczyć order lub odznaczenie. Stwierdzenie przez Trybunał w przywołanym wyroku niekonstytucyjności między innymi art. 52a pkt 5 ustawy o IPN zdezaktualizowało możliwość skorzystania przez Prezydenta RP z uprawnienia wynikającego z art. 32a ustawy o orderach i odznaczeniach. Omawiany projekt, poprzez nadanie wskazanemu przepisowi nowego brzmienia, zakłada przywrócenie Prezydentowi RP możliwości skorzystania z wymienionego wyżej uprawnienia.

2.4. Przykłady wykonywania orzeczeń przez prawodawcę w 2008 r.

Miniony rok upłynął pod znakiem szczególnie intensywnych prac legislacyjnych poświęconych realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

Na szczególne uznanie zasługuje między innymi niezwłoczna realizacja orzeczenia dotyczącego wcześniejszych emerytur mężczyzn, tj. wyroku z 23 października 2007 r., P 10/07, w którym Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹³⁵ (dalej: ustawa o emeryturach i rentach z FUS) w zakresie, w jakim nie przyznaje prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym mężczyźnie, który – odpowiednio jak kobieta, która nabywa to prawo po osiągnięciu wieku 55 lat i co najmniej 30-letniego okresu składkowego i nieskładkowego – osiągnął wiek 60 lat i co najmniej 35-letni okres składkowy i nieskładkowy. Projekt stosownej ustawy wpłynął do Sejmu 19 grudnia 2007 r.¹³⁶, a w dniu 28 marca 2008 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw¹³⁷, która wprowadziła stosowną regulację uzupełniającą dostrzeżone przez Trybunał pominięcie ustawodawcze. Prawodawca zrealizował wyrok w niecałe pół roku, mieszcząc się we wskazanym przez Trybunał terminie odroczenia (wynoszącym 12 miesięcy). Należy wszakże zauważyć, że wciąż aktualne pozostają uwagi Trybunału sformułowane w omawianym wyroku, dotyczące problematyki wcześniejszej emerytury ze względu na konieczność opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem. W tym wypadku podjęcie działań legislacyjnych nie jest konieczne, jednak wydaje się być celowe.

Za przykład wykonania wyroku w sposób zgodny z zaleceniami Trybunału uznać można między innymi efekt prac nad realizacją wyroku z 20 grudnia 2007 r., P 37/06 (decyzja o rozbiórce obiektu budowlanego). Wskazanym wyrokiem Trybunał orzekł

¹³⁴ Dz. U. Nr 90, poz. 450, ze zm.

¹³⁵ Dz. U. Nr 39, poz. 353, ze zm.

¹³⁶ Zob. poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (druk sejmowy nr 243); zob. ponadto rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 244). Projekty zawarte we wskazanych drukach były rozpatrywane wspólnie.

¹³⁷ Dz. U. Nr 67, poz. 411.

niekonstytucyjność przepisów art. 48 ust. 2 pkt 1 lit. b i art. 48 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane¹³⁸ w częściach obejmujących wyrażenie „w dniu wszczęcia postępowania”. Realizacja wyroku nastąpiła przez „wykreślenie” z przepisów wskazanych w sentencji wyroku wyrażenia „w dniu wszczęcia postępowania”¹³⁹.

Na uwagę zasługuje także sposób realizacji wyroku z 4 września 2007 r., P 43/06, w którym Trybunał uznał niekonstytucyjność art. 109 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług¹⁴⁰ (dalej: ustawa o VAT) w zakresie, w jakim dopuszcza stosowanie wobec tej samej osoby, za ten sam czyn, sankcji administracyjnej określonej przez powołaną ustawę jako „dodatkowe zobowiązanie podatkowe” i odpowiedzialności za wykroczenia skarbowe albo przestępstwa skarbowe. Do Sejmu w minionym roku wpłynęło bowiem kilka różnych projektów dotyczących problematyki „dodatkowego zobowiązania podatkowego”¹⁴¹, które ostatecznie zostały rozpatrzone wspólnie wraz z innymi projektami dotyczącymi zmian w ustawie o VAT. W dniu 7 listopada 2008 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz niektórych innych ustaw¹⁴², która w szczególności uchyliła w ustawie o VAT art. 109 ust. 4-8. Mimo iż do wykonania wyroku wystarczająca byłaby jedynie zmiana brzmienia wskazanych w sentencji przepisów, ustawodawca zdecydował się na całkowitą eliminację „dodatkowego zobowiązania podatkowego”.

Warto zauważyć, że problematyka „dodatkowego zobowiązania podatkowego” stanowiła przedmiot zainteresowania Trybunału także w wyroku z 29 kwietnia 1998 r., K 17/97. Trybunał stwierdził w nim przede wszystkim niezgodność z Konstytucją przepisów art. 27 ust. 5, 6 i 8 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym¹⁴³ w zakresie, w jakim dopuszczają stosowanie wobec tej samej osoby, za ten sam czyn sankcji administracyjnej określonej przez powołaną ustawę jako „dodatkowe zobowiązanie podatkowe” i odpowiedzialność za wykroczenia skarbowe. Prawodawca nie zdołał dokonać odpowiednich zmian w powołanej ustawie, która została uchylona w związku z uchwaleniem ustawy o VAT. W nowej ustawie zawarte zostały jednak przepisy o takiej samej treści (art. 109 ust. 4, 5, 8), jak zakwestionowane wyrokiem o sygnaturze K 17/97. Uchylenie przepisów dotyczących „dodatkowego zobowiązania podatkowego” oznacza wykonanie także i tego wyroku.

Niestety, nie wszystkie projekty, które w założeniu mają realizować orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, w praktyce cel ten realizują. Na przykład wskazać można kilka istotnych problemów związanych z realizacją wyroku z 15 marca 2005 r., K 9/04, w którym Trybunał orzekł między innymi niekonstytucyjność art. 179 k.c. (w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw¹⁴⁴), regulującego zrzeczenie się własności nieruchomości oraz

¹³⁸ Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, ze zm.

¹³⁹ Ustawa z dnia 8 października 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane (Dz. U. Nr 206, poz. 1287).

¹⁴⁰ Dz. U. Nr 54, poz. 535, ze zm.

¹⁴¹ Druki sejmowe nr 661, 697, 725, 817, 819.

¹⁴² Dz. U. Nr 209, poz. 1320.

¹⁴³ Dz. U. Nr 11, poz. 50, ze zm.

¹⁴⁴ Dz. U. Nr 49, poz. 408.

jego skutki, odraczając jednocześnie utratę przez wskazany przepis mocy obowiązującej do 15 lipca 2006 r. W uzasadnieniu Trybunał dostrzegł między innymi potrzebę uregulowania przez ustawodawcę kwestii zrzeczenia się własności nieruchomości, przy czym regulacja taka nie może się ograniczać do wskazania, kto staje się nowym właścicielem nieruchomości w następstwie zrzeczenia. Niezbędne jest rozstrzygnięcie przez ustawodawcę o wszystkich prawach (rzeczowych i obligacyjnych), których przedmiotem jest nieruchomość. Stosowny projekt ustawy¹⁴⁵ wpłynął do Sejmu po upływie ponad roku od momentu wydania wyroku i przewidywał w szczególności nowelizację art. 179 k.c., zgodnie z którą właściciel powinien najpierw wystąpić do gminy, na obszarze której nieruchomość jest położona, o zawarcie umowy przekazania nieruchomości na własność gminy, a dopiero w razie niezawarcia umowy w terminie sześciu miesięcy lub wcześniejszej odpowiedzi gminy, że nie zamierza zawrzeć umowy, może zrzec się własności na rzecz Skarbu Państwa. Ustawa nie została uchwalona po wniosku Prezydenta RP o ponowne jej rozpatrzenie.

Kolejna próba wykonania wyroku podjęta została dopiero przez parlament następnej kadencji. W dniu 8 lutego 2008 r., do Sejmu wpłynął senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo o notariacie (druk nr 288). Projekt zakładał w szczególności możliwość wyzbycia się przez właściciela własności nieruchomości w drodze zrzeczenia się. Zgodnie z założeniami projektu, zrzeczenie się wymagało formy aktu notarialnego oraz zgody starosty. Projekt przewidywał również, że nieruchomość, której właściciel się zrzekł, staje się własnością Skarbu Państwa, który ponosi odpowiedzialność z nieruchomości za jej obciążenia.

W dniu 28 marca 2008 r. wskazany projekt został skierowany do Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach, która – po jego rozpatrzeniu na posiedzeniach w dniach 10 kwietnia i 25 czerwca 2008 r. – wniosła o uchwalenie przez Sejm przedłożonego przez siebie projektu, różniącego się w sposób diametralny od projektu senackiego. Zgodnie z uchwaloną przez Sejm w dniu 23 lipca 2008 r. ustawą o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo o notariacie¹⁴⁶, „[p]rzez umowę przekazania nieruchomości jej właściciel zobowiązuje się nieodpłatnie przenieść na gminę albo na Skarb Państwa własność nieruchomości” (art. 902¹ § 1), a „Skarb Państwa może zawrzeć umowę przekazania nieruchomości, gdy gmina miejsca położenia całej albo części nieruchomości nie skorzystała z zaproszenia do jej zawarcia w terminie trzech miesięcy od dnia złożenia zaproszenia przez właściciela nieruchomości” (art. 902¹ § 2). Natomiast, „[j]eżeli strony nie postanowiły inaczej właściciel przekazujący nieruchomość nie ponosi odpowiedzialności za jej wady.” (art. 902²). Należy zauważyć, że wobec braku szczególnego unormowania zrzeczenia się własności nieruchomości mogą nasuwać się wątpliwości, czy w świetle art. 64 ust. 3 Konstytucji oraz art. 140 k.c. dopuszczalne jest jednostronne wyzbycie się własności, jako wynikające z uprawnienia do rozporządzania rzeczą¹⁴⁷. Jednak w praktyce do rzadkości należą sytuacje, w których projekt mający na celu realizację wyroku Trybunału ulega w trakcie prac legislacyjnych zmianom na tyle zna-

¹⁴⁵ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw wpłynął do Sejmu w dniu 7 kwietnia 2006 r. (druk sejmowy nr 486; Sejm V kadencji).

¹⁴⁶ Dz. U. Nr 163, poz. 1012.

¹⁴⁷ Zob. jednak: Z. Radwański, *Zrzeczenie się własności nieruchomości po 15 lipca br. a przed wejściem w życie nowej regulacji prawnej art. 179 KC*, Monitor Prawniczy nr 15/2006, s. 793.

czącym, że ostateczny efekt prac nasuwa bardzo istotne wątpliwości co do tego, czy zalecenia Trybunału wynikające z wyroku zostały uwzględnione.

Na szczególną uwagę zasługuje także sposób realizacji przez prawodawcę wyroku z 24 października 2007 r., SK 7/06, dotyczącego możliwości powierzenia asesorowi pełnienia czynności sędziowskich. Wydanie wyroku poprzedzone zostało *postanowieniem sygnalizacyjnym* z 30 października 2006 r., S 3/06, w którym Trybunał wskazał na potrzebę unormowania systemu powoływania osób sprawujących władzę sądowniczą, tak aby z jednej strony zapewnić pełną zgodność rozwiązań ustawowych z konstytucyjnymi standardami prawa do sądu, a z drugiej stworzyć mechanizmy, które zapobiegałyby powstaniu negatywnych skutków w razie ewentualnego stwierdzenia niekonstytucyjności zaskarżonych przepisów. W odpowiedzi na sygnalizację, Prezydent RP wniósł do Sejmu projekt ustawy o zmianie Konstytucji¹⁴⁸ oraz projekt ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw¹⁴⁹, które przewidywały w szczególności możliwość powoływania sędziów również na czas określony. Powołanie na okres od 2 do 4 lat dotyczyć miało sędziów sądów orzekających wyłącznie w pierwszej instancji. W związku ze skróceniem kadencji parlamentu, prace legislacyjne nad wskazanymi projektami uległy przerwaniu.

Z uwagi na fakt, że prawodawca nie zdołał zrealizować sygnalizacji, pomimo upływu niemal roku od jej wydania, Trybunał, *wyrokiem z 24 października 2007 r., SK 7/06*, dokonał negatywnej konstytucyjnej oceny obecnie istniejącego modelu instytucji asesora sądowego, zobowiązując prawodawcę do zmiany przepisów przed upływem 18-miesięcznego terminu odroczenia. We wrześniu 2008 r. do Sejmu wpłynęły dwa projekty ustaw, zakładające między innymi wykonanie wskazanego wyroku. Wniesiony przez Prezydenta RP projekt autorstwa Krajowej Rady Sądownictwa został odrzucony w pierwszym czytaniu¹⁵⁰. Przyjęty został natomiast rządowy projekt ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury¹⁵¹, który przewidywał w szczególności utworzenie Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, która prowadzić miała aplikację ogólną, sędziowską i prokuratorską. Szkoła odpowiadać miała także za kształcenie ustawiczne oraz miała prowadzić analizy i badania służące ustaleniu kompetencji i kwalifikacji pracowników sądów i prokuratur. Projekt zakładał ponadto likwidację instytucji asesora sądowego oraz stosowną regulację przejściową odnoszącą się do statusu prawnego asesorów. W dniu 23 stycznia 2009 r. Sejm uchwalił ponownie (po wniosku Prezydenta RP o ponowne rozpatrzenie) ustawę o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, która została podpisana przez Prezydenta RP w dniu 30 stycznia 2009 r.¹⁵². Przepisy uchylające instytucję asesora sądowego wejdą w życie dopiero pod koniec wskazanego przez Trybunał terminu odroczenia.

¹⁴⁸ Druk sejmowy nr 1605; Sejm V kadencji.

¹⁴⁹ Druk sejmowy nr 1603; Sejm V kadencji.

¹⁵⁰ Zob. Rozdział IV – *Problemy związane z realizacją orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego*; podrozdział 2.3. – *Działania podjęte przez Prezydenta RP*.

¹⁵¹ Druk sejmowy nr 946.

¹⁵² Dz. U. Nr 26, poz. 157.

3. Przykłady niezrealizowanych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego z lat wcześniejszych

3.1. Przykłady niezrealizowanych orzeczeń rodzących po stronie prawodawcy obowiązek ich realizacji

Problem istotnych zaległości w zakresie realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego podnoszony był wielokrotnie w corocznych Informacjach¹⁵³ oraz w wystąpieniach kolejnych Prezesów Trybunału w Sejmie¹⁵⁴ i w Senacie¹⁵⁵. Niestety, pomimo widocznego wzrostu zainteresowania problematyką wykonywania orzeczeń wśród podmiotów dysponujących prawem inicjatywy ustawodawczej, wciąż bez trudu wskazać można przykłady takich wyroków, które wymagają wykonania.¹⁵⁶

Jednym z najstarszych orzeczeń wymagających interwencji ustawodawcy jest wyrok z 3 czerwca 1998 r., K 34/97, dotyczący Funduszu Wczasów Pracowniczych. Oczekuje on na realizację od dekady, chociaż w uzasadnieniu Trybunał wyraźnie zaakcentował, że kwestie dotyczące sukcesji majątku po byłym Funduszu Wczasów Pracowniczych wymagają niezwłocznego podjęcia działań ustawodawczych. Dobór optymalnego, pozostającego w zgodzie ze standardami konstytucyjnymi rozwiązania, Trybunał Konstytucyjny pozostawił w gestii ustawodawcy pozytywnego. Już w poprzednich Informacjach Trybunał wyraźnie wskazywał, że analizowane orzeczenie miało w założeniu zapobiec niekontrolowanym transferom mienia byłego Funduszu Wczasów Pracowniczych, jednak z uwagi na brak aktywności ustawodawcy cel ten nie został osiągnięty.

Z ubolewaniem należy stwierdzić, że w dalszym ciągu istnieje szereg wyroków z klauzulą odraczającą, których prawodawca nie zrealizował ani w terminie odroczenia, ani po jego upływie. Wymownym przykładem jest niezrealizowany od ponad pięciu lat wyrok z 2 lipca 2003 r., K 25/01, dotyczący w szczególności zwrotu kosztów w postępowaniach wszczętych w wyniku wniesienia odwołania od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Orzekając w analizowanej sprawie Trybunał Konstytucyjny wskazał, że natychmiastowa utrata mocy obowiązującej przez uznane za niekonstytucyjne przepisy art. 479⁵⁴, art. 479⁶⁵ i art. 479⁷⁶ k.p.c., w zakresie określonym w sentencji, spowodowałyby automatyczne obowiązywanie w wymienionych postępowaniach (tzw. postępowaniach hybrydowych) ogólnych zasad dotyczących zwrotu kosztów. W związku z powyższym Trybunał dostrzegł potrzebę uchwalenia szczególnych regulacji modyfikujących procedurę, którą posługuje się sąd ochrony konkurencji i konsumentów, dostosowaną do charakteru całego rozpatrywanego postępowania „hybrydowego” oraz zgodną z prawem do sprawiedliwej procedury sądowej (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Wyrok nie został zrealizowany, mimo iż wskazany w jego treści termin na dokonanie stosownych zmian w prawie upłynął 30 czerwca 2004 r.

¹⁵³ Zob. m.in. *Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2006 r.*, Warszawa 2007, s. 82-97; *Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w 2007 r.*, Warszawa 2008, s. 99-122.

¹⁵⁴ Zob. m.in. stenogramy z 22 i 45 posiedzenia Sejmu RP V kadencji oraz z 16 posiedzenia Sejmu RP VI kadencji.

¹⁵⁵ Zob. m.in. stenogramy z 14 i 35 posiedzenia Senatu RP VI kadencji oraz z 12 posiedzenia Senatu RP VII kadencji.

¹⁵⁶ Zob. Załącznik nr 15 – *Przegląd orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego niezrealizowanych przez prawodawcę*.

Od ponad trzech lat na realizację oczekuje wyrok z 13 września 2005 r., K 38/04, w którym Trybunał orzekł między innymi niekonstytucyjność przepisów art. 8 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim¹⁵⁷. W analizowanej sprawie Trybunał postanowił odroczyć termin utraty mocy niekonstytucyjnej regulacji z uwagi na to, że natychmiastowa ich derogacja skutkowałaby brakiem jakiejkolwiek możliwości elastycznego ustalania kwestii języka umowy w analizowanych w uzasadnieniu stosunkach prawnych. W efekcie uniemożliwiłaby stosowanie skutecznych instrumentów ochrony słabszej strony umowy (konsumenta i pracownika) w jeszcze większym stopniu niż na tle stanu prawnego sprzed wydania orzeczenia. Wyrok nie doczekał się realizacji przez prawodawcę, mimo że wyznaczony termin na dokonanie wskazanych zmian w powołanej ustawie upłynął, skutkiem czego zakwestionowane przepisy utraciły moc obowiązującą z dniem 30 czerwca 2006 r. (podkreślenia wymaga jednak fakt, że z początkiem 2009 r. wszczęte zostały stosowne prace mające na celu wykonanie omawianego orzeczenia¹⁵⁸).

Kolejnym przykładem orzeczenia niewykonanego pomimo upływu terminu odroczenia jest wyrok z 24 stycznia 2006 r., SK 40/04, w którym Trybunał między innymi orzekł niekonstytucyjność art. 108 ust. 3 w związku z art. 109 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹⁵⁹. Trybunał podkreślił przy tym, że jednym ze skutków analizowanego wyroku będzie powstanie luki prawnej. Aby dać prawodawcy czas na dokonanie przemyślanych pod względem systemowym zmian w prawie, odroczył utratę mocy obowiązującej przepisów wskazanych w sentencji wyroku do 1 września 2006 r. Po upływie terminu odroczenia do Sejmu wpłynął stosowny projekt ustawy wykonującej omawiany wyrok (druk sejmowy nr 1489; Sejm V kadencji), jednak na skutek zakończenia kadencji Sejmu nastąpiło przerwanie procesu ustawodawczego (zasada dyskontynuacji prac parlamentarnych). Sejm VI kadencji wznowił prace legislacyjne zmierzające do realizacji analizowanego wyroku dopiero z początkiem 2009 roku¹⁶⁰.

Z dużym niepokojem należy również zauważyć, że prawodawca nadal nie wykonał wyroków dotyczących zasad dostępu do zawodu adwokata (z 19 kwietnia 2006 r., K 6/06) oraz radcy prawnego (z 8 listopada 2006 r., K 30/06), choć określony w obydwu wyrokach termin odroczenia upłynął 31 grudnia 2006 r. Mimo iż stosowne prace ustawodawcze zostały zainicjowane niemal z początkiem kadencji obecnego Sejmu¹⁶¹,

¹⁵⁷ Dz. U. Nr 90, poz. 999, ze zm.

¹⁵⁸ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 28 stycznia 2009 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy o języku polskim (druk senacki nr 444). Obecnie Senat rozpatruje projekt ustawy.

¹⁵⁹ Dz. U. z 2000 r. Nr 80, poz. 904, ze zm.

¹⁶⁰ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 21 stycznia 2009 r. do Sejmu wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1628); w dniu 28 stycznia projekt skierowany został do pierwszego czytania na posiedzenie Komisji Kultury i Środków Przekazu.

¹⁶¹ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wymienionych wyroków: w dniu 21 listopada 2007 r. do Sejmu wpłynął poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie (druk sejmowy nr 511); w dniu 24 czerwca 2008 r. odbyło się pierwsze czytanie projektu na posiedzeniu Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka. z kolei w dniu 31 stycznia 2008 r. do Sejmu wpłynął poselski projekt ustawy o licencjach prawniczych i świadczeniu usług prawniczych (druk sejmowy

to jednak do chwili obecnej nie udało się uregulować w sposób spójny problematyki świadczenia pomocy prawnej oraz dostępu do zawodów prawniczych. Warto zauważyć, że potrzebę precyzyjnego określenia przez prawodawcę pojęcia „świadczenie pomocy prawnej” Trybunał dostrzegł już przy okazji orzekania w sprawie zakończonej *wyrokiem z 26 listopada 2003 r., SK 22/02* (wyrok dotyczący dopuszczalności stosowania sankcji karnych za świadczenie usług prawnych przez osoby niebędące adwokatami bądź radcami prawnymi). Na realizację wciąż oczekuje także *wyrok z 27 listopada 2006 r., K 47/04*, dotyczący gwarancji zapłaty za roboty budowlane. Ustawodawca powinien dokonać kompleksowej analizy całej instytucji gwarancji zapłaty, w szczególności rozważyć – w celu zapewnienia większej spójności systemu prawnego – uregulowanie jej w k.c. w ramach przepisów regulujących umowę o roboty budowlane wraz z dostosowaniem terminologii zastosowanej obecnie w ustawie z dnia 9 lipca 2003 r. o gwarancji zapłaty za roboty budowlane¹⁶² do terminologii przyjętej w kodeksie. Ponadto należałoby zastosować prawidłową formę zakończenia stosunku zobowiązaniowego (art. 3 ustawy) oraz prawidłowo ukształtować art. 4 ust. 1, który zawiera mylące pojęcie zleceń dodatkowych. Należy zauważyć, że działania zmierzające do realizacji tego wyroku podjęto dopiero półtora roku po upływie terminu odroczenia¹⁶³. W dniu 16 grudnia 2008 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy o gwarancji zapłaty za roboty budowlane¹⁶⁴, mającego na celu wykonanie analizowanego wyroku. Niestety, już wstępna analiza przywołanego projektu pozwala zauważyć, że pomija on jedną z zasadniczych sugestii Trybunału wynikających z analizowanego wyroku, a mianowicie kwestię przeniesienia instytucji gwarancji zapłaty za roboty budowlane z nowelizowanej ustawy do Kodeksu cywilnego.

Nie został też zrealizowany *wyrok z 24 kwietnia 2007 r., SK 49/05*, w którym Trybunał orzekł w szczególności niekonstytucyjność art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny¹⁶⁵ w zakresie, w jakim ogranicza dostęp do waloryzacji sądowej, zagwarantowanej w art. 358¹ § 3 k.c., w odniesieniu do zobowiązań pieniężnych powstałych przed dniem 30 października 1950 r., wynikających z obligacji emitowanych przez Skarb Państwa. Termin odroczenia utraty mocy obowiązującej wskazanego przepisu w przywołanym zakresie upłynął 11 maja 2008 r., jednak dotychczas prawodawca nie ustanowił odpowiednich przepisów porządkujących sytuację posiadaczy przedwojennych obligacji Skarbu Państwa. Warto zauważyć, iż bezskuteczny upływ terminu odroczenia otworzył tym osobom drogę do waloryzacji dochodzonych roszczeń na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. Warto zaznaczyć, że niekorzystne dla posiadaczy obligacji orzeczenia sądów, w tym Sądu Najwyższego, czynią w praktyce dochodzenie ich roszczeń bezskutecznym.

nr 680). W dniu 25 lipca odbyło się pierwsze czytanie projektu na posiedzeniu Sejmu. Projekt skierowano do Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka. Ponadto w dniu 19 grudnia 2008 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie, która w dniu 22 grudnia została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu (druk sejmowy nr 953). Senat przyjął część poprawek.

¹⁶² Dz. U. Nr 180, poz. 1758, ze zm.

¹⁶³ Niekonstytucyjne przepisy utraciły moc obowiązującą z dniem 30 czerwca 2007 r.

¹⁶⁴ Zob. druk senacki nr 404.

¹⁶⁵ Dz. U. Nr 55, poz. 321.

Trybunał pragnie przypomnieć o konieczności niezwłocznego zakończenia prac legislacyjnych mających na celu wykonanie wyroku z 8 października 2007 r., K 20/07, w którym Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹⁶⁶. Wskazany przepis przerzucał na osoby fizyczne bądź jednostki organizacyjne cały ciężar finansowania badań archeologicznych i ich dokumentacji, nie gwarantując przy tym jakiegokolwiek pomocy ze strony państwa ani nie przewidując mechanizmów kompensacyjnych. Jak wynika z uzasadnienia wyroku, problematyka współuczestnictwa władzy publicznej w kosztach prowadzonych badań wymaga stosownej interwencji ustawodawczej. Projekt ustawy wykonującej omawiany wyrok znajduje się na etapie zaawansowanych prac ustawodawczych¹⁶⁷, warto w związku z tym przypomnieć, że wymieniony wyżej przepis, będący niezbędnym elementem systemu prawnego, utraci moc obowiązującą już 20 kwietnia 2009 r.

Zaległości w wykonywaniu dotyczą także tych orzeczeń, w których Trybunał stwierdził niekonstytucyjność przepisów rangi podustawowej. Tytułem przykładu wymienić można wyrok z 6 listopada 2007 r., U 8/05, dotyczący zasad wypłacania rent osobom niepełnosprawnym intelektualnie. Trybunał orzekł w nim w szczególności niekonstytucyjność przepisów z § 43 ust. 2 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń¹⁶⁸ w zakresie, w jakim przepisy te odnoszą się do wypłat renty socjalnej z powodu niepełnosprawności umysłowej osobom pełnoletnim, które nie mają przedstawiciela ustawowego, oraz w zakresie, w jakim odnoszą się do opiekunów faktycznych tych osób i do organów administracji państwowej stopnia podstawowego, zobowiązanych przez organ rentowy do wystąpienia do sądu o ustanowienie opiekuna lub kuratora dla osoby uprawnionej do renty. W następstwie analizowanego wyroku prawodawca powinien określić w ustawie o emeryturach i rentach z FUS wytyczne do wydania zakwestionowanego rozporządzenia, mając na względzie wymagania zawarte w art. 92 ust. 1 Konstytucji, a następnie powinien na nowo unormować wskazane w sentencji kwestie.

3.2. Przykłady niezrealizowanych orzeczeń, w stosunku do których podjęcie działań prawodawczych jest zalecane

W dalszym ciągu można wskazać szereg wyroków o zakresowej formule rozstrzygnięcia, których wykonanie wprawdzie nie jest konieczne do przywrócenia stanu konstytucyjności, ale podjęcie odpowiednich działań legislacyjnych należy uznać za zalecane, albowiem utrzymywanie niezmienionego brzmienia przepisu nie sprzyja poczuciu pewności prawa.

Pomimo upływu 9 lat, prawodawca wciąż nie dostosował do treści sentencji wyroku z 4 stycznia 2000 r., K 18/99 brzmienia art. 186 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach

¹⁶⁶ Dz. U. Nr 162, poz. 1568, ze zm.

¹⁶⁷ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 30 października 2008 r. Senat przyjął projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz podjął uchwałę w sprawie wniesienia tego projektu do Sejmu; w dniu 3 listopada 2008 r. do Sejmu wpłynął senacki projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (druk sejmowy nr 1369). W dniu 16 grudnia 2008 r. odbyło się pierwsze czytanie projektu na posiedzeniu Komisji Kultury i Środków Przekazu.

¹⁶⁸ Dz. U. Nr 10, poz. 49, ze zm.

z FUS. Wskazany wyrokiem Trybunał uznał w szczególności niekonstytucyjność powołanego wyżej przepisu w zakresie, w jakim uzależnia od urodzenia przed 1 stycznia 1949 r. stosowanie – do wniosków o emeryturę zgłoszonych po dniu wejścia w życie ustawy – przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki¹⁶⁹ przez to, że narusza zasadę ochrony praw nabytych.

Dokonanie stosownych zmian w prawie zalecane jest także w świetle wyroku z 28 lutego 2006 r., P 13/05 dotyczącego problematyki doręczenia zastępczego pism w postępowaniu administracyjnym, w którym Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 73 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi¹⁷⁰ w zakresie, w jakim ustanawia siedmiodniowy termin przechowywania pisma procesowego i nie wymaga ponawiania zawiadomienia adresata o złożeniu tego pisma. W uzasadnieniu Trybunał podniósł, że termin odbioru przesyłki awizowanej nie może być nadmiernie krótki, powinien jednak odpowiadać wymaganiom sprawności proceduralnej. Powinno ponadto istnieć wymaganie ponawiania zawiadomienia o przesyłce, tak aby ograniczyć ryzyko jej niedotarcia do adresata. Należy zauważyć, że stosowne prace legislacyjne są prowadzone¹⁷¹, jednak zostały zainicjowane przez prawodawcę dopiero dwa i pół roku po wydaniu omawianego orzeczenia.

Należy ponadto zwrócić uwagę na wieloletnie zaniedbania w zakresie wykonywania wyroków stwierdzających niekonstytucyjność przepisów przy określonym ich rozumieniu. Tytułem przykładu wskazać można wyrok z 10 lipca 2000 r., SK 12/99, w którym Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 1 k.p.c. rozumianego w sposób wskazany w sentencji. Powołany przepis, mimo iż został poprawnie sformułowany, w praktyce wykładany był w sposób naruszający konstytucyjne prawo do sądu, co stanowiło główną przyczynę stwierdzenia jego niekonstytucyjności przy przyjęciu takiego rozumienia, że w zakresie pojęcia „sprawy cywilnej” nie mogą się mieścić roszczenia dotyczące zobowiązań pieniężnych, których źródło stanowi decyzja administracyjna. Mimo upływu ponad 8 lat ustawodawca nie zdecydował się na dostosowanie treści art. 1 k.p.c. do sentencji analizowanego wyroku.

Podjęcie stosownych¹⁷² działań ustawodawczych wydaje się być zalecane również odnośnie wyroku z 13 maja 2002 r., SK 32/01, dotyczącego ochrony kandydata na radnego przed publikowaniem nieprawdziwych informacji na jego temat. W analizowanym wyroku Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 72 ust. 3 zd. 3 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw¹⁷³ rozumianego jako wyłączającego dopuszczalność wznowienia postępowania. Analiza językowa wskazanego przepisu nie wyklucza dopuszczalności wznowienia postępowania

¹⁶⁹ Dz. U. z 1989 r. Nr 28, poz. 149, ze zm.

¹⁷⁰ Dz. U. z 2002 r. Nr 153, poz. 1270, ze zm.

¹⁷¹ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: 12 lutego 2009 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, która 16 lutego została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu (druk sejmowy nr 1208).

¹⁷² Zawarty w druku sejmowym nr 1568 projekt ustawy – Kodeks wyborczy przewiduje w szczególności uchylenie ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz zakłada ponowne uchwalenie regulacji obciążonej wadą, która była przyczyną stwierdzenia niekonstytucyjności w omawianym wyroku.

¹⁷³ Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547, ze zm.

nia na podstawie art. 399 k.p.c. Także w tym przypadku, pomimo upływu ponad 6 lat, prawodawca nie dokonał stosownej nowelizacji wskazanego w sentencji przepisu.

Zalecana jest również nowelizacja art. 118 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, dotyczącego odsetek za opóźnienie w ustalaniu świadczeń przez organy rentowe. Wskazany przepis uznany został *wyrokiem z 11 września 2007 r., P 11/07*¹⁷⁴ za zgodny z Konstytucją, o ile jest rozumiany w ten sposób, że za dzień wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania decyzji uznaje się dzień wpływu prawomocnego orzeczenia tylko w sytuacji, gdy za nieustalenie tych okoliczności nie ponosi odpowiedzialności organ rentowy.

Stosowną zmianę brzmienia przepisu Trybunał zaleca również w wypadku *wyroku z 27 listopada 2007 r., SK 18/05*¹⁷⁵ dotyczącego ograniczenia zakresu roszczeń majątkowych w przypadku bezpodstawnego rozwiązania umowy o pracę. W analizowanym wyroku Trybunał dokonał oceny konstytucyjności normy kolizyjnej wywiedzionej z art. 58 w związku z art. 300 Kodeksu pracy o takiej treści, jaką nadało jej utrwalone orzecznictwo Sądu Najwyższego, uznając niekonstytucyjność art. 58 (w związku z art. 300 Kodeksu pracy) rozumianego w ten sposób, że wyłącza dochodzenie innych, niż określone w art. 58 Kodeksu pracy, roszczeń odszkodowawczych, związanych z bezprawnym rozwiązaniem umowy o pracę bez wypowiedzenia.

3.3. Reakcja prawodawcy na wyroki zawierające niewiążące uwagi skierowane pod jego adresem

Wypada także przywołać przykłady wyroków zawierających nieuwzględnione przez prawodawcę uwagi o charakterze *de lege ferenda*. Tego typu sytuacja ma miejsce między innymi w stosunku do wskazań zawartych w *wyroku z 26 listopada 2003 r., SK 22/02* dotyczącym problematyki dopuszczalności stosowania sankcji karnych za świadczenie usług prawnych przez osoby niebędące adwokatami bądź radcami prawnymi. Wprawdzie w analizowanej sprawie Trybunał Konstytucyjny orzekł niekonstytucyjność art. 59 § 1 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń¹⁷⁶ (przy określonym jego rozumieniu), który został wcześniej wyeliminowany z systemu prawnego (zob. art. 39 ust. 3 ustawy o TK), to jednak niejako na marginesie wystosował pod adresem prawodawcy szereg uwag *de lege ferenda*. W ocenie Trybunału niezbędne jest przede wszystkim precyzyjne określenie pod względem podmiotowym pojęcia „świadczenie pomocy prawnej”. Ustawodawca powinien również uregulować w sposób wyraźny kwestię tego, czy zarobkowe świadczenie pomocy prawnej może być wykonywane przez osoby, które nie są wpisane na odpowiednie listy korporacyjne, a jeśli tak, to powinien określić, w jakim zakresie jest to dopuszczalne. Prace legislacyjne dotyczące problematyki dostępu do zawodów prawniczych zostały wszczęte niemal z początkiem kadencji obecnego

¹⁷⁴ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 23 stycznia 2009 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, która w dniu 26 stycznia 2009 r. została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu. Senat nie wniósł poprawek (druk sejmowy nr 782).

¹⁷⁵ Prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku zostały przerwane: w dniu 10 lipca 2008 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy (druk senacki nr 207). W dniu 30 października 2008 r. Senat odrzucił wskazany projekt.

¹⁷⁶ Dz. U. z 2007 r. Nr 109, poz. 756, ze zm.

parlamentu, jednak po dzień dzisiejszy nie zostały sfinalizowane¹⁷⁷. Wykonując uwagi zawarte w analizowanym wyroku prawodawca powinien mieć na względzie także późniejsze wyroki dotyczące problematyki dostępu do zawodów prawniczych: z 19 kwietnia 2006 r., K 6/06, z 8 listopada 2006 r., K 30/06 oraz z 26 marca 2008 r., K 4/07.

Prawodawca nie zareagował także na uwagi zawarte w wyroku z 8 listopada 2004 r., K 38/03, w którym Trybunał wskazał, że ust. 2-5 art. 7c ustawy z 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora¹⁷⁸ zostały sformułowane w sposób wadliwy, gdyż w sprawie „organu właściwego do rozpatrzenia wniosku” odsyłają do ustępu 1 tego przepisu, który zawiera w tym zakresie odesłanie do regulaminów parlamentarnych. Taka konstrukcja utrudnia lekturę i zrozumienie tekstu prawnego, a także narusza § 157 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”¹⁷⁹, który zakazuje odsyłania do przepisów zawierających odesłanie.

3.4. Przykłady niezrealizowanych postanowień sygnalizacyjnych z lat ubiegłych

Za niezrealizowane – mimo upływu ponad pięciu lat od jego wydania – uznać należy *postanowienie z 27 maja 2003 r., S 2/03*, w którym Trybunał zasignalizował konieczność wprowadzenia jasnego trybu pozwalającego uwzględnić pochodzenie polskie w procesie wydawania zezwoleń na pobyt stały na terytorium Rzeczypospolitej (por. art. 52 ust. 5 Konstytucji).

Niestety, nie zostały także w pełni zrealizowane zalecenia zawarte w *postanowieniu z 29 czerwca 2005 r., S 1/05*, w którym Trybunał wskazał na potrzebę usunięcia uchybień i luk w przepisach regulujących problematykę opłat za używanie lokali mieszkalnych. Uchwalona w dniu 15 grudnia 2006 r. ustawa o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego¹⁸⁰ nie uregulowała w sposób kompleksowy problematyki czynszów i opłat za używanie lokali oraz kwestii wzajemnych praw i obowiązków właścicieli oraz lokatorów. Nie dokonała tego również ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁸¹. Należy podkreślić, że sygnalizacja pozostaje w ścisłym związku z niewykonanymi bądź wykonanymi jedynie częściowo wyrokami dotyczącymi problematyki opłat za używanie lokali mieszkalnych (zob. *wyroki*:

¹⁷⁷ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wymienionych wyroków: w dniu 21 listopada 2007 r. do Sejmu wpłynął poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie (druk sejmowy nr 511); w dniu 24 czerwca 2008 r. odbyło się pierwsze czytanie projektu na posiedzeniu Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka. z kolei w dniu 31 stycznia 2008 r. do Sejmu wpłynął poselski projekt ustawy o licencjach prawniczych i świadczeniu usług prawniczych (druk sejmowy nr 680). W dniu 25 lipca odbyło się pierwsze czytanie projektu na posiedzeniu Sejmu. Projekt skierowano do Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka. Ponadto w dniu 19 grudnia 2008 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie, która w dniu 22 grudnia została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu (druk sejmowy nr 953). Senat przyjął część poprawek.

¹⁷⁸ Dz. U. z 2003 r. Nr 221, poz. 2199, ze zm.

¹⁷⁹ Dz. U. Nr 100, poz. 908.

¹⁸⁰ Dz. U. Nr 249, poz. 1833.

¹⁸¹ Dz. U. Nr 173, poz. 1218.

z 12 stycznia 2000 r., P 11/98; z 10 października 2000 r., P 8/99; z 2 października 2002 r., K 48/01; z 19 kwietnia 2005 r., K 4/05).

Za wykonane jedynie w pewnej części uznać należy *postanowienie z 25 stycznia 2006 r., S 2/06*, dotyczące potrzeby zagwarantowania w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji¹⁸² praw konstytucyjnych osobom poddanym kontroli operacyjnej. Ustawodawca nie zdecydował się na ponowne uregulowanie kwestii następcej zgody sądu na zachowanie materiałów operacyjnych. Nie wprowadził też pozytywnego obowiązku Policji informowania o prowadzeniu kontroli operacyjnej, którego istnienie byłoby wskazane i odpowiadałoby potrzebie efektywnej instrumentalizacji proceduralnej określonego w art. 51 ust. 4 Konstytucji prawa do żądania sprostowania oraz usunięcia informacji nieprawdziwych, niepełnych lub zebranych w sposób spreczny z ustawą.

Niezrealizowane pozostaje również *postanowienie z 31 stycznia 2007 r., S 1/07*, w którym Trybunał zasygnalizował potrzebę nowelizacji art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹⁸³, w sposób zgodny z konstytucyjnymi wymaganiami dotyczącymi upoważnienia ustawowego (art. 92 ust. 1) oraz zasadą wyłączności regulacji ustawowej w sferze praw i wolności (art. 31 ust. 3 Konstytucji). Ustawodawca nie wykonał zawartych w nim wskazań, choć miał ku temu sposobność między innymi przy okazji prac nad ustawą z dnia 25 lipca 2008 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty, ustawy – Karta Nauczyciela oraz ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich¹⁸⁴.

Ustawodawca w niewielkim tylko stopniu uwzględnił uwagi zawarte w *postanowieniu sygnalizacyjnym z 7 listopada 2007 r., S 5/07*. Wprowadzie zmiany wprowadzone ustawą z dnia 17 października 2008 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych¹⁸⁵ polepszyły sytuację prawną adresatów norm zakwestionowanych w wyroku z 23 października 2007 r., P 28/07, to jednak zasiłek pielęgnacyjny wciąż nie jest przyznawany od daty wskazanej w orzeczeniu o znacznej niepełnosprawności. Ponadto stosownej nowelizacji, z uwzględnieniem wymagań stawianych przez art. 92 ust. 1 Konstytucji, wymaga art. 23 ust. 5 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Wciąż aktualne pozostają wskazania zawarte w *postanowieniu sygnalizacyjnym z 7 listopada 2007 r., S 6/07*. Zgodnie z nimi ustawodawca powinien znnowelizować art. 81 ust. 3 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze¹⁸⁶ w taki sposób, aby nie było wątpliwości, że przepisu art. 81 ust. 1 wskazanej ustawy nie stosuje się, jeżeli wniosek o wpis hipoteki został złożony w sądzie „najpóźniej na sześć miesięcy” przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości¹⁸⁷.

Nadal też nie zostały uwzględnione uwagi dotyczące opłat za nielegalne pobieranie paliw lub energii z sieci, wynikające z *postanowienia z 28 lutego 2007 r., S 3/07*. W analizowanej sygnalizacji Trybunał wyraźnie stwierdził, że z przepisów ustawy z dnia

¹⁸² Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, ze zm.

¹⁸³ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.

¹⁸⁴ Dz. U. Nr 145, poz. 917.

¹⁸⁵ Dz. U. Nr 223, poz. 1456.

¹⁸⁶ Dz. U. Nr 60, poz. 535, ze zm.

¹⁸⁷ Trwają prace legislacyjne zmierzające do realizacji postanowienia sygnalizacyjnego: w dniu 23 stycznia 2009 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym; w dniu 26 stycznia ustawa została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu. Obecnie ustawa znajduje się na etapie prac senackich (druki sejmowe nr 437 oraz 654).

10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne¹⁸⁸ powinno wynikać w sposób jednoznaczny, że w wypadku, gdy odbiorca nie kwestionuje roszczenia, przedsiębiorstwo energetyczne ma prawo pobierać opłaty za nielegalnie pobrane paliwa lub energię z sieci w wysokości określonej w taryfach. Ponadto przepisy wskazanej ustawy powinny formułować wyraźny obowiązek sądowego rozpoznania sporu pomiędzy przedsiębiorstwem energetycznym a odbiorcą energii lub paliw, przed rozpoczęciem ściągania wskazanych opłat w trybie postępowania egzekucyjnego w administracji. Trybunał podniósł ponadto, iż z przepisów przywołanej ustawy powinno jednoznacznie wynikać również to, że prawomocny wyrok sądu uznający roszczenia przedsiębiorstwa energetycznego o zapłatę wskazanych opłat, jest tytułem egzekucyjnym w postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

4. Przegląd wyroków wymagających reakcji prawodawcy wydanych w 2008 r.

4.1. Wyroki zawierające klauzulę odraczającą

Z punktu widzenia prawodawcy głównym następstwem wyroków, w których Trybunał zastosował klauzulę odraczającą utratę mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów, jest konieczność zainicjowania procedury zmierzającej do zmiany niekonstytucyjnych przepisów przed upływem terminu odroczenia określonego w wyroku¹⁸⁹. Trybunał każdorazowo dostosowuje długość terminu odroczenia do czasu, jaki jest ustawodawcy niezbędny do dokonania stosownych zmian w prawie, co jednak nie oznacza, że ustawodawca powinien utrzymywać w mocy niekonstytucyjne przepisy do samego końca terminu odroczenia. Stan konstytucyjności powinien zatem zostać przez prawodawcę przywrócony najszybciej, jak to jest tylko możliwe¹⁹⁰, z tym zastrzeżeniem, że terminem odroczenia powinien zostać objęty również odpowiedni okres *vacatio legis* nowych przepisów¹⁹¹. Należy zauważyć, że bezskuteczny upływ terminu odroczenia nie zdejmuje z prawodawcy obowiązku wykonania wyroku. W 2008 r. klauzulę odraczającą Trybunał zastosował w ośmiu wyrokach.

Interwencja prawodawcy bez wątplenia niezbędna jest w przypadku wyroku z 5 lutego 2008 r., K 34/06, w którym Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 247 § 1 k.p.k., określającego kompetencję prokuratora do zarządzania zatrzymaniem i przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej. Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej przez wskazany przepis na okres 12 miesięcy, aby pozostawić prawodawcy czas na rozważenie potrzeby utrzymania w k.p.k. instytucji zatrzymania w celu przymusowego doprowadzenia lub usunięcia jej przy zachowaniu innych środków przymusu procesowego. Jeżeli prawodawca podejmie decyzję o utrzymaniu w k.p.k. instytucji zatrzymania w celu przymusowego doprowadzenia, musi wówczas określić przesłanki i okoliczności stosowania tego środka przymusu zgodnie z warunkami określonymi w art. 31 ust. 3 oraz w art. 41 ust. 1 Konstytucji. Należy mieć również na uwadze, że wszelkie zmiany

¹⁸⁸ Dz. U. z 2006 r. Nr 89, poz. 625, ze zm.

¹⁸⁹ Wyrok z 1 lipca 2008 r., K 23/07.

¹⁹⁰ Zob. w szczególności: wyrok z 17 grudnia 2008 r., P 16/08 wraz z powoływanym orzecznictwem.

¹⁹¹ Wyrok z 7 stycznia 2004 r., K 14/03.

w zakwestionowanej instytucji powinny zostać dostosowane do pozostających w mocy unormowań k.p.k. Wyrok został wykonany w terminie odroczenia¹⁹².

Podjęcia stosownych działań wymaga także wyrok z 26 maja 2008 r., SK 25/07¹⁹³, w którym Trybunał orzekł w szczególności niekonstytucyjność art. 248 § 1 k.k.w., umożliwiającego czasowe umieszczenie skazanego w celi o powierzchni mniejszej niż 3 m² na jedną osobę. Odroczenie utraty mocy obowiązującej wskazanego przepisu na okres 18 miesięcy¹⁹⁴ podyktowane było potrzebą dokonania przez prawodawcę stosownych zmian w prawie oraz – przede wszystkim – potrzebą podjęcia wielu działań natury organizacyjnej celem wyeliminowania przeludnienia w zakładach karnych. Pożądane wydaje się być również ukierunkowanie polityki karnej na szersze wykorzystywanie środków karnych o charakterze wolnościowym.

Konieczna jest również realizacja wyroku z 3 czerwca 2008 r., P 4/06¹⁹⁵, w którym Trybunał stwierdził między innymi niekonstytucyjność art. 130a ust. 10 Prawa o ruchu drogowym w zakresie, w jakim dopuszcza odjęcie prawa własności pojazdu bez prawomocnego orzeczenia sądu, jak też niekonstytucyjność art. 130a ust. 11 pkt 3 tejże ustawy. Trybunał zdecydował o odroczeniu terminu utraty mocy obowiązującej wskazanych przepisów na okres 12 miesięcy¹⁹⁶ z uwagi na fakt, że natychmiastowa ich derogacja mogłaby wywołać poważne konsekwencje praktyczne. Niezbędne jest podjęcie działań prawodawczych, mających na celu dostosowanie treści zakwestionowanych przepisów do wymagań konstytucyjnych wskazanych w wyroku. O przypadku pojazdu powinien orzekać sąd, którego orzeczenie winno mieć charakter konstytutywny. To zapewni sprawiedliwe i wnikliwe rozpatrzenie wszystkich aspektów merytorycznych sprawy oraz zasadności usunięcia pojazdu w trybie art. 130a ust. 1 i 2 wymienionej wyżej ustawy.

Obowiązek realizacji bez wątpienia wynika również z wyroku z 19 czerwca 2008 r., P 23/07, w którym Trybunał orzekł niekonstytucyjność przepisów art. 237 § 1 pkt 2 i 3 Kodeksu pracy w zakresie, w jakim nie określają wytycznych dotyczących treści rozporządzenia, oraz niekonstytucyjność rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wykazu chorób zawodowych, szczegółowych zasad postępowania w sprawach zgłaszania podejrzenia, rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych oraz podmiotów właściwych w tych sprawach¹⁹⁷. Trybunał postanowił odroczyć utratę mocy obowiązującej uznanych za niekonstytucyjne przepisów Kodeksu pracy oraz rozporządzenia Rady Ministrów na okres 12 miesięcy¹⁹⁸. Odroczenie ma w założeniu zapobiec powstaniu luki w prawie, która uniemożliwiłaby wydawanie decyzji w sprawach stwierdzania chorób zawodowych, a jednocześnie zapewnić prawodawcy czas na przygotowanie koniecznych zmian legislacyjnych.

¹⁹² Dz. U. z 2009 r. Nr 28, poz. 171.

¹⁹³ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 2 listopada 2008 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy (druk senacki nr 348).

¹⁹⁴ Utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nastąpi 6 grudnia 2009 r.

¹⁹⁵ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 6 listopada 2008 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ruchu drogowym (druk senacki nr 352).

¹⁹⁶ Utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nastąpi 12 czerwca 2009 r.

¹⁹⁷ Dz. U. z 2002 r. Nr 132, poz. 1115.

¹⁹⁸ Utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu nastąpi 3 lipca 2009 r.

Za konieczne uznać należy podjęcie przez prawodawcę działań zmierzających do realizacji wyroku z 1 lipca 2008 r., K 23/07, w którym Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 4 ust. 1, 3 i 5 ustawy z dnia 7 kwietnia 2006 r. o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji¹⁹⁹ w zakresie, w jakim określa tryb wyboru oraz odwołania rady pracowników w zależności od przynależności pracowników do reprezentatywnej organizacji związkowej. Trybunał postanowił odroczyć utratę mocy obowiązującej przez wskazane przepisy na okres 12 miesięcy²⁰⁰ ze względu na konieczność wprowadzenia stosownych zmian legislacyjnych, a także zmian organizacyjnych w tych zakładach pracy, w których powstały rady pracowników wybrane przez reprezentatywne organizacje związkowe. W związku z powyższym, ustawodawca powinien sformułować niezbędne przepisy przejściowe. Jednym z rozwiązań mogłoby być ustanowienie przepisów dopuszczających dalsze funkcjonowanie rad pracowników wybranych przed ogłoszeniem analizowanego wyroku w trybie „związkowym” lub „mieszanym” (do czasu upływu ich kadencji). W świetle Konstytucji dopuszczalne jest jednak również ustanowienie przepisów skracających kadencje wszystkich rad wybranych w trybie „związkowym” lub „mieszanym” i przeprowadzenie nowych wyborów. Z końcem minionego roku wszczęte zostały prace legislacyjne zmierzające do wykonania omawianego wyroku²⁰¹.

Obowiązek realizacji przez prawodawcę wynika także z analizy wyroku z 3 lipca 2008 r., K 38/07, w którym Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 236 § 2 k.p.k. stanowiącego między innymi, że zażalenie podejrzanego na postanowienie prokuratora dotyczące przeszukania rozpoznaje prokurator nadrzędny. Wobec orzeczenia niekonstytucyjności art. 236 § 2 k.p.k., należy powrócić do zasady ogólnej, tj. sądowej kontroli nad rozstrzygnięciami wymienionymi w tym przepisie. Trybunał stwierdził ponadto, że w zakresie regulacji kontroli nad postanowieniem w sprawie przeszukania ma miejsce niespójność legislacyjna, której usunięcie jest obowiązkiem ustawodawcy. Trybunał uznał za celowe podjęcie przez ustawodawcę działań zmierzających do tego, aby rozstrzygnięcia w zakresie przeszukania i zatrzymania rzeczy objęte były jednakowym stopniem ochrony, a więc sądową kontrolą nad czynnościami prokuratora. Dostrzegając potrzebę dokonania zmian w najbliższym czasie, Trybunał odroczył utratę mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu na okres 6 miesięcy. Prace legislacyjne mające na celu wykonanie omawianego wyroku nie zostały jednak sfinalizowane w terminie odroczenia²⁰².

Należy również zwrócić uwagę na niezbędność podjęcia stosownych działań ustawodawczych w celu doprowadzenia do pełnego przywrócenia stanu konstytucyjności w związku z wyrokiem z 17 grudnia 2008 r., P 16/08 w sprawie spółdzielni mieszka-

¹⁹⁹ Dz. U. z 2006 r. Nr 79, poz. 550, ze zm.

²⁰⁰ Utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu w zakresie określonym w sentencji nastąpi 9 lipca 2009 r.

²⁰¹ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 20 listopada 2008 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji (druk senacki nr 367).

²⁰² Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 24 listopada 2008 r. do Sejmu wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1394). W dniu 17 grudnia 2008 r. projekt został skierowany do Komisji nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach.

niowych. Na wstępie należy zauważyć, że w analizowanej sprawie Trybunał dokonał różnicowania terminów utraty przez niekonstytucyjne przepisy mocy obowiązującej, co oznacza w szczególności, iż nie wszystkie zakwestionowane przepisy objęte zostały klauzulą odraczającą. Trybunał zdecydował się odroczyć na 12 miesięcy termin utraty mocy obowiązującej przez następujące przepisy: art. 12 ust. 1 (w zakresie, w jakim zobowiązuje spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez członka spółdzielni wyłącznie spłat, o których mowa w pkt 1-3 tego przepisu), art. 12 ust. 1¹, art. 17¹⁴ ust. 1 (w zakresie, w jakim zobowiązuje spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez członka spółdzielni lub osobę niebędącą członkiem spółdzielni wyłącznie spłat, o których mowa w pkt 1-2 tego przepisu) oraz art. 17¹⁴ ust. 1 u.s.m., a ponadto art. 8 ust. 1 ustawy nowelizującej u.s.m. Natomiast przepisy art. 27² u.s.m. oraz art. 8 ust. 2 ustawy nowelizującej u.s.m. utraciły moc z dniem publikacji wyroku w Dzienniku Ustaw RP. Zasadniczym motywem nieobjęcia klauzulą odraczającą wymienionych przepisów była niedopuszczalność w demokratycznym państwie prawnym utrzymywania w mocy przepisów karnych, które utraciły domniemanie konstytucyjności. Warto zauważyć, że w stosunku do tych przepisów, które nie zostały objęte klauzulą odraczającą, interwencja prawodawcy nie jest konieczna, bowiem już sama ich derogacja, będąca jednym z następstw analizowanego wyroku, doprowadziła do przywrócenia stanu konstytucyjności.

Istnieje natomiast konieczność podjęcia stosownych działań odnośnie przepisów objętych klauzulą odraczającą (tj. ujętych w pkt 1-4 sentencji), co oznacza obowiązek dostosowania ich do standardów konstytucyjnych określonych w wyroku przed upływem określonego przez Trybunał terminu odroczenia.

Ustawodawca nie powinien tracić z pola widzenia faktu, że niektóre następstwa działania zakwestionowanych przepisów, przede wszystkim regulacji dotyczących przekształceń w zakresie praw podmiotowych, są nieodwracalne. Wprowadzając nowe regulacje należy zatem ukształtować ich skutki międzyczasowe w taki sposób, aby możliwe było zminimalizowanie negatywnych następstw działań zakwestionowanych przepisów. Realizacja analizowanego wyroku przez prawodawcę powinna zostać przeprowadzona z poszanowaniem zasady lojalności państwa wobec obywatela, co oznacza między innymi, że czynności dokonane na mocy zakwestionowanych przepisów nie mogą być w żaden sposób z tej przyczyny skutecznie wzruszone.

Prawodawca powinien ponadto ukształtować reżim prawny dotyczący poszczególnych grup osób, które złożyły już wnioski o przekształcenie, co oznacza konieczność ustanowienia odpowiednich przepisów intertemporalnych.

Wykonując analizowany wyrok, prawodawca nie powinien zapominać o niedopuszczalności powtórnego uchwalania przepisów obarczonych stwierdzoną przez Trybunał wadliwością. Wydaje się również, że prace nad realizacją analizowanego wyroku stanowią dobrą okazję do kompleksowej realizacji niektórych niewykonanych orzeczeń Trybunału dotyczących problematyki spółdzielni²⁰³.

Obowiązek realizacji wyroku przez prawodawcę oznacza nie tylko konieczność przywrócenia stanu konstytucyjności po wyroku Trybunału, lecz także powinność

²⁰³ Nasuwają się istotne wątpliwości, czy wszystkie dotychczasowe orzeczenia dotyczące problematyki spółdzielni mieszkaniowych można uznać za w pełni zrealizowane; zob. Załącznik nr 15 – *Przegląd orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego niezrealizowanych przez prawodawcę*.

podjęcia działań zmierzających do przywrócenia stanu spójności prawa po wyeliminowaniu przez Trybunał niekonstytucyjnych przepisów z systemu prawnego. W tym kontekście, należy zauważyć, że utrata mocy obowiązującej art. 8 ust. 2 ustawy nowelizującej u.s.m. spowodowała, że art. 8 ust. 3 tejże ustawy zawiera obecnie odesłanie w próżnię, wobec czego wskazane wydaje się być jego uchylenie. Analogicznie – natychmiastowa utrata mocy obowiązującej przez art. 272 u.s.m. spowodowała, że od dnia publikacji wyroku w Dzienniku Ustaw RP art. 274 także zawiera odesłanie w próżnię (wskazana jest jego odpowiednia nowelizacja).

Ostatnim wydanym w minionym roku orzeczeniem, w którym Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej jest *wyrok z 18 grudnia 2008 r., K 19/07*, dotyczący zasad refundowania dotacji dla przedszkoli niepublicznych. W orzeczeniu tym Trybunał stwierdził w szczególności niekonstytucyjność art. 90 ust. 2c ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty²⁰⁴ w zakresie, w jakim nakazuje pokrycie wyższych kosztów dotacji – w przeliczeniu na jednego ucznia – niż dotacje przysługujące przedszkolom niepublicznym usytuowanym na terenie gminy zobowiązanej, w tej części kosztów, która przekracza iloczyn ustalonego przez gminę zobowiązaną wskaźnika procentowego i kwoty wydatków bieżących, o których mowa w ust. 2b tego artykułu, ustalonych przez gminę uprawnioną do refundacji. Wskazany przepis, w określonym przez Trybunał zakresie utraci moc obowiązującą z upływem 31 grudnia 2009 r.²⁰⁵ Do tego czasu obowiązkiem ustawodawcy jest dokonanie stosownych zmian w powołanej ustawie z uwzględnieniem treści analizowanego wyroku. Nowelizacja powinna w szczególności zapobiegać powstawaniu ewentualnych konfliktów w relacjach między gminami w zakresie refundowania dotacji przyznawanych przedszkolom niepublicznym. Odroczenie terminu utraty przez zakwestionowane przepisy mocy obowiązującej powinno sprzyjać opracowaniu i uchwaleniu stosownych rozwiązań w sposób kompleksowy i spójny²⁰⁶. Warto zauważyć, że w wypadku gdyby prawodawca nie zdołał jednak wykonać nałożonego na niego zadania w określonym przez Trybunał terminie, dzięki zastosowaniu zakresowej formuły rozstrzygnięcia stan zgodności z Konstytucją ulegnie przywróceniu bez jego ingerencji. Wyrok zakresowy wprawdzie odpowiednio ukształtuje treść zakwestionowanego przepisu, lecz utworzony w ten sposób instrument może być skomplikowany i stwarzać trudności z bezpośrednim zastosowaniem w praktyce.

4.2. Wyroki wskazujące na niepełność badanej regulacji

Skutkiem wyroków stwierdzających niekonstytucyjność przepisów z uwagi na brak w nich pewnych elementów niezbędnych z punktu widzenia Konstytucji nie jest utrata mocy obowiązującej tych przepisów. Skutkiem tego rodzaju wyroków jest natomiast potwierdzenie, wynikającego z Konstytucji, obowiązku ustanowienia regulacji prawnych,

²⁰⁴ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.

²⁰⁵ W wypadku braku interwencji prawodawcy zakwestionowany przepis przestanie być elementem systemu prawnego z dniem 1 stycznia 2010 r.

²⁰⁶ Ustalenia wynikające z analizowanego wyroku mogły zostać zaimplementowane już w trakcie prac nad obszerną nowelizacją ustawy o systemie oświaty (druki sejmowe nr 605 i 1343). Niestety, uchwalona przez Sejm w dniu 12 lutego 2009 r. ustawa o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw wydaje się nie uwzględniać omawianego wyroku. W dniu 16 lutego ustawa została przekazana Prezydentowi RP do podpisu.

niezbędnych dla realizacji norm konstytucyjnych (wyrok z 7 marca 2007 r., K 28/05)²⁰⁷. Mimo że tego rodzaju orzeczenia samoistnie wywołują zmianę w obowiązującym stanie prawnym, to dla osiągnięcia jego jasności i jednoznaczności pożądana wydaje się być zmiana przez prawodawcę brzmienia wskazanych w sentencji przepisów. W wyroku z 26 marca 2008 r., K 4/07²⁰⁸ Trybunał w szczególności orzekł niekonstytucyjność art. 74 § 6 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie przyznającego upoważnienie do sporządzania zestawu pytań i tematów na potrzeby egzaminu notarialnego wyłącznie Ministrowi Sprawiedliwości. Trybunał uznał niekonstytucyjność wskazanego przepisu w zakresie, w jakim pomija on udział samorządu notarialnego w ustalaniu zestawu pytań i tematów egzaminu notarialnego, sporządzanego w każdym roku przez Ministra Sprawiedliwości. Do ustawodawcy należy zatem ukształtowanie mechanizmu ustalania zestawu pytań i tematów egzaminu notarialnego w taki sposób, aby samorząd notarialny mógł w tym zakresie sprawować „pieczęć” nad weryfikacją przygotowania zawodowego do wykonywania zawodu notariusza.

W wyroku z 26 marca 2008 r., K 4/07²⁰⁹ Trybunał w szczególności orzekł niekonstytucyjność art. 74 § 6 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie²¹⁰ przyznającego upoważnienie do sporządzania zestawu pytań i tematów na potrzeby egzaminu notarialnego wyłącznie Ministrowi Sprawiedliwości. Trybunał uznał niekonstytucyjność wskazanego przepisu w zakresie, w jakim pomija on wymóg współdziałania Ministra Sprawiedliwości z samorządem notarialnym, odpowiedzialnym za prowadzenie aplikacji notarialnej w określeniu zakresu przedmiotowego zestawu pytań i tematów egzaminu notarialnego. Do ustawodawcy należy zatem ukształtowanie mechanizmu ustalania zestawu pytań i tematów egzaminu notarialnego w taki sposób, aby samorząd notarialny mógł w tym zakresie sprawować „pieczęć” nad weryfikacją przygotowania zawodowego do wykonywania zawodu notariusza.

W wyroku z 23 czerwca 2008 r., P 18/06, Trybunał uznał w szczególności za niezgodny ze wskazanymi wzorcami kontroli art. 2 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej²¹¹ w związku z art. 3 pkt 17 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych²¹² w zakresie, w jakim pomija prawo osób wychowywanych przez osoby pozostające w związku małżeńskim do zaliczki alimentacyjnej. Również za niezgodne z powołanymi wzorcami uznany został art. 2 pkt 5 lit. a ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej w związku z art. 3 pkt 17a ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych w zakresie, w jakim pomija prawo do zaliczki alimentacyjnej: osób wychowywanych przez osoby pozostające w związku małżeńskim, oraz osób wychowywanych przez oso-

²⁰⁷ Zob. Rozdział I – *Pozycja ustrojowa, organizacja i funkcjonowanie Trybunału Konstytucyjnego*, podrozdział 4.5 – *Pominięcie ustawodawcze jako przedmiot kontroli konstytucyjności*.

²⁰⁸ Zob. m.in. wyrok z 25 czerwca 2002 r., K 45/01 oraz wyrok z 23 października 2007 r., P 10/07.

²⁰⁹ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 19 grudnia 2008 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie, która w dniu 22 grudnia została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu (druk sejmowy nr 953). Senat przyjął część poprawek.

²¹⁰ Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369, ze zm.

²¹¹ Dz. U. z 2005 r. Nr 86, poz. 732, ze zm.

²¹² Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, ze zm.

by, które wspólnie wychowują co najmniej jedno dziecko z jego rodzicem. W uzasadnieniu Trybunał wyraźnie podkreślił, że wykonanie wyroku przez prawodawcę powinno polegać na uzupełnieniu wadliwych regulacji o odpowiedni fragment, niezbędny dla zapewnienia zgodności z Konstytucją, a nie na wyeliminowaniu bądź zastąpieniu ich odpowiednikami pozbawionymi wad. Ponadto wskazane byłoby, aby ustawodawca przy okazji prac nad wykonaniem wyroku dokonał szerszego przeglądu wszystkich przepisów regulujących kwestię pomocy osobom uprawnionym do alimentów, zwłaszcza pod kątem adekwatności kryteriów przyznawania świadczeń do ich celów i funkcji. Ustawodawca powinien ponadto rozważyć zasadność istnienia bądź celowość zmiany definicji osoby samotnie wychowującej dziecko²¹³.

Niekonstytucyjność pominięcia legislacyjnego Trybunał stwierdził również w *wyroku z 24 czerwca 2008 r., P 8/07*, orzekając niezgodność z przywołanym wzorcem kontroli art. 49 k.p.c. w zakresie, w jakim ogranicza przesłankę wyłączenia sędziego jedynie do stosunku osobistego między nim a jedną ze stron lub jej przedstawicielem ustawowym, pomijając inne okoliczności, które mogłyby wywołać wątpliwości co do bezstronności sędziego. Trybunał dostrzegł potrzebę niezwłocznej nowelizacji wskazanego przepisu, umożliwiającej objęcie wszystkich przesłanek względnych, mogących wywołać wątpliwości co do bezstronności sędziego²¹⁴.

Z kolei w *wyroku z 27 czerwca 2008 r., K 51/07*, Trybunał orzekł w szczególności niekonstytucyjność art. 70a ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego w zakresie, w jakim nie gwarantuje zainteresowanym osobom dostępu do akt sprawy, a stronom prawa do wysłuchania w przedmiocie zebranych informacji, będących podstawą sporządzenia raportu Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej oraz w zakresie, w jakim nie przewiduje środków prawnych umożliwiających uruchomienie sądowej kontroli decyzji o podaniu do publicznej wiadomości danych osobowych objętych raportem Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej.

Z pominięciem ustawodawczym mamy do czynienia również w *wyroku z 18 lipca 2008 r., P 27/07*, w którym Trybunał stwierdził niekonstytucyjność art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych²¹⁵ w zakresie, w jakim uniemożliwia nabycie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego obciążonej obowiązkiem alimentacyjnym osobie zdolnej do pracy, niezatrudnionej ze względu na konieczność sprawowania opieki – nad innym niż jej dziecko – niepełnosprawnym członkiem rodziny.

W *wyroku z 22 lipca 2008 r., P 41/07*, Trybunał orzekł w szczególności niezgodność z powołanymi wzorcami kontroli art. 17 ust. 1 i ust. 5 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 28 listo-

²¹³ Ustawodawca nie zdołał dokonać stosownej nowelizacji ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej, bowiem z dniem 1 października 2008 r. weszła w życie ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2007 r. Nr 192, poz. 138, ze zm.), która w szczególności uchyliła ustawę z dnia 22 kwietnia 2005 r., do której odnosił się analizowany wyrok (Trybunał orzekał w okresie *vacatio legis* nowej ustawy). Nowa ustawa o zaliczce alimentacyjnej nie powtarza jednak wskazanych w sentencji wyroku uchybień.

²¹⁴ Wyrok należy uznać za wykonany: w dniu 5 grudnia 2008 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, która została podpisana przez Prezydenta RP w dniu 15 grudnia 2008 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 234, poz. 1571).

²¹⁵ Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, ze zm.

pada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych²¹⁶ w zakresie, w jakim uniemożliwia przyznanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego osobie, która rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki, o jakiej mowa w art. 17 ust. 1 tej ustawy, nad innym niż jej dziecko, niepełnosprawnym, niepełnoletnim członkiem rodziny, dla którego stanowi rodzinę zastępczą spokrewnioną i wobec którego osobę tę obciąża obowiązek alimentacyjny oraz niekonstytucyjność art. 58 ust. 1 ww. ustawy w zakresie, w jakim nie przyznaje prawa do świadczenia pielęgnacyjnego po 31 sierpnia 2005 r. osobie ustanowionej rodziną zastępczą spokrewnioną i otrzymującą do dnia wejścia w życie ww. ustawy z 28 listopada 2003 r. zasiłek stały.

Obowiązek uchwalenia stosownej regulacji uzupełniającej nałożony został przez Trybunał na prawodawcę także wyrokiem z 14 października 2008 r., SK 6/07, stwierdzającym niekonstytucyjność art. 18 § 1 pkt 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi²¹⁷ w zakresie, w jakim pomija jako podstawę wyłączenia sędziego od udziału w orzekaniu w postępowaniu sądowym toczącym się po wznowieniu postępowania administracyjnego, jego wcześniejszy udział w orzekaniu w sprawie dotyczącej decyzji wydanej we wznowianym postępowaniu administracyjnym. Wskazana regulacja powinna zostać rozszerzona w taki sposób, aby objęła sytuacje ujęte w sentencji orzeczenia, przy czym prawodawca może wykonać wyrok poprzez znowelizowanie brzmienia przepisu wskazanego w sentencji, bądź poszerzając przesłanki wyłączenia sędziego w inny sposób.

Nie każde jednak orzeczenie stwierdzające niekonstytucyjność pominięcia ustawodawczego rodzi po stronie ustawodawcy obowiązek podjęcia działań legislacyjnych. Pomimo stwierdzenia przez Trybunał niekonstytucyjności pominięcia legislacyjnego realizacji nie wymaga wyrok z 4 marca 2008 r., SK 3/07, dotyczący problematyki pozbawienia obwinionego sędziego prawa wniesienia do sądu dyscyplinarnego zażalenia na postanowienie rzecznika dyscyplinarnego o umorzeniu postępowania dyscyplinarnego. Wskazany wyrok nie wymaga wykonania przez prawodawcę z uwagi na fakt, że Trybunał stwierdził w nim niekonstytucyjność norm, których eliminacja z systemu prawnego już nastąpiła (por. art. 39 ust. 3 ustawy o TK).

Trybunał nie stwierdził także konieczności wykonania wyroku z 10 czerwca 2008 r., SK 17/07 dotyczącego kwestii skutków zbiegu tymczasowego aresztowania z karą pozbawienia wolności. Wyrokiem tym Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 263 § 3 k.p.k. w zakresie, w jakim do dwuletniego okresu maksymalnego stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie wlicza okresów, w których tymczasowo aresztowany odbywa równocześnie karę pozbawienia wolności orzeczoną w innej sprawie, dopuszczając do przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres ponad dwóch lat przez sąd pierwszej instancji na zasadach ogólnych. Mimo że Trybunał nie orzekł o tym, co w przepisach zostało uregulowane, lecz o treści normatywnej, której w nich zabrakło, uznał, że wyrok wywołuje bezpośrednio skutek w postaci zmiany stanu prawnego przez derogację niekonstytucyjnej normy i do jego wykonania nie jest konieczna interwencja ustawodawcy. Trybunał zastrzegł jednak wyraźnie, że sprecyzowanie przez ustawodawcę skutku zbiegu tymczasowego aresztowania

²¹⁶ Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992, ze zm.

²¹⁷ Dz. U. z 2002 r. Nr 153, poz. 1270, ze zm.

z karą pozbawienia wolności, w szczególności w odniesieniu do sposobu obliczania okresu tymczasowego aresztowania byłoby pożądane dla osiągnięcia jasności i jednoznaczności prawa. z uznaniem należy odnieść się do faktu, że mimo braku konieczności wykonania wyroku, prawodawca zdecydował się na podjęcie stosownych działań²¹⁸.

4.3. Pozostałe wyroki wymagające podjęcia działań prawodawczych

Niekiedy Trybunał Konstytucyjny uznaje, że podjęcie działań prawodawczych jest w danym wypadku konieczne z uwagi na fakt, iż orzeczenie dotyczy kwestii na tyle istotnej z punktu widzenia ogółu obywateli, że powinna zostać uregulowana przez prawodawcę w sposób jasny i jednoznaczny. z tego względu wykonania wymaga wyrok z 24 czerwca 2008 r., SK 16/06, w którym Trybunał stwierdził niekonstytucyjność art. 41 ust. 1 ustawy zasiłkowej przy określonym jego rozumieniu (tj. w taki sposób, że w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego nie uwzględnia się wypłaconych pracownikowi – w okresie przyjętym do jej ustalenia – składników wynagrodzenia, od których pracownik ten uiścił składkę na ubezpieczenie chorobowe, a które nie są mu wypłacane w okresie pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wskutek choroby albo zasiłku chorobowego). W ocenie Trybunału dobór najlepszej metody rozwiązania podniesionego problemu należy do ustawodawcy. Tytułem przykładu Trybunał wskazał jednak, że jednym z rozwiązań mogłoby być unormowanie zawartości układów i regulaminów wynagradzania w sposób precyzyjny. Ustawodawca może również wprowadzić mechanizm kontroli faktycznego wypłacania składników wynagrodzenia, jak też dokonać modyfikacji zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne bądź zasad ustalania podstawy wymiaru zasiłku chorobowego. z końcem minionego roku wszczęte zostały prace legislacyjne mające na celu realizację analizowanego wyroku²¹⁹.

Interwencja prawodawcy konieczna wydaje się być także w przypadku wyroku z 7 października 2008 r., P 30/07, w którym Trybunał dokonał oceny konstytucyjności niektórych przepisów dotyczących postępowania karnego w trybie przyspieszonym²²⁰. Analizowanym wyrokiem Trybunał stwierdził niekonstytucyjność art. 517c § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim formułuje nakaz stosowania przez sąd środka zapobiegawczego, w oparciu o samoistną podstawę zastosowania tego środka, którą stanowi chuligański charakter zarzucanego czynu, i wyłącza stosowanie art. 259 § 3 k.p.k. Trybunał stwierdził także niekonstytucyjność art. 517c § 4 k.p.k. w zakresie, w jakim, w razie skazania oskarżonego na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykony-

²¹⁸ Wyrok należy uznać za wykonany: w dniu 17 lutego 2009 r. Prezydent RP podpisał ustawę z dnia 12 lutego 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 28, poz. 171).

²¹⁹ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 16 grudnia 2008 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (druk senacki nr 402); ponadto w Rządowym Centrum Legislacji powstał projekt ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst projektu został udostępniony na stronie internetowej RCL w dniu 9 lutego 2009 r.).

²²⁰ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 24 listopada 2008 r. do Sejmu wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1394). W dniu 17 grudnia 2008 r. projekt został skierowany do Komisji nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach.

wania, ustanawia chuligański charakter czynu samoistną podstawą zastosowania środka zapobiegawczego, i wyłącza stosowanie art. 259 § 3 k.p.k. Dostosowując zakwestionowane przepisy do wskazanych w wyroku wymagań konstytucyjnych prawodawca powinien mieć na uwadze, że tryb wszczęcia postępowania w omawianej sprawie (pytanie prawne sądu) miał kluczowy wpływ na zakres dokonanej kontroli konstytucyjności (sąd pytający zakwestionował konstytucyjność art. 244 § 1 oraz art. 517a – art. 517j k.p.k., natomiast Trybunał mógł dokonać oceny jedynie art. 517c § 1 i 4 k.p.k. w zakresie wskazanym w sentencji; por. art. 193 Konstytucji).

Obowiązek dokonania przez prawodawcę odpowiedniej nowelizacji przepisów rangi ustawowej wynika ponadto z wyroku z 11 grudnia 2008 r., K 33/07 dotyczącego kwestii dopuszczalności ograniczania prawa wyboru obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym pracowników mianowanych NIK oraz problemu obligowania kobiet, będących pracownikami NIK, do wcześniejszego – niż mężczyźni – przechodzenia na emeryturę. W analizowanej sprawie Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 89 ust. 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²²¹, w zakresie, w jakim umożliwia osobie obwinionej wybór obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym wyłącznie spośród pracowników mianowanych Najwyższej Izby Kontroli. Tym samym wskazany przepis pozbawiał obwinionego możliwości ustanowienia w procesie dyscyplinarnym profesjonalnego obrońcy, tj. adwokata bądź radcy prawnego. Trybunał stwierdził ponadto niekonstytucyjność art. 93 ust. 2 pkt 1 ww. ustawy w zakresie, w jakim przepis ten stwarza podstawę rozwiązania stosunku pracy w drodze wypowiedzenia z pracownikiem mianowanym – kobietą – wcześniej niż z pracownikiem mianowanym – mężczyzną przez to, że prowadzi do zróżnicowania sytuacji prawnej kobiet i mężczyzn, mającego charakter dyskryminacji ze względu na płeć. Skutkiem analizowanego wyroku nie jest „prosta” utrata mocy obowiązującej wskazanych przepisów, lecz powstanie po stronie prawodawcy obowiązku dokonania w nich stosownych zmian w zakresie wskazanym w sentencji. Konieczne jest zatem między innymi umożliwienie obwinionemu skorzystania z pomocy profesjonalnego obrońcy oraz umożliwienie kobietom samodzielnego podejmowania decyzji o przejściu na emeryturę w wieku 60 lat. Wybór technicznego sposobu realizacji wyroku Trybunał pozostawił prawodawcy²²².

5. Zalecenia i wskazania dla prawodawcy zawarte w wyrokach wydanych w 2008 r.

5.1. Przykłady uwag sformułowanych w orzeczeniach, których uwzględnienie przez prawodawcę jest zalecane

Trybunał Konstytucyjny w minionym roku wydał szereg wyroków, w których posłużył się zakresową formułą rozstrzygnięcia. Mimo że w takich wypadkach podjęcie działań prawodawczych – co do zasady – nie jest niezbędne, to jednak – nawet pomimo

²²¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701.

²²² Trwają prace legislacyjne nad nowelizacją ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli zapoczątkowane jeszcze przez wydaniem analizowanego wyroku, będące dobrą okazją do niezwłocznego jego wykonania (druk sejmowy nr 1349).

braku wyraźnych wskazań w konkretnej sprawie – wydaje się pożądane przez wzgląd na zasady przyzwoitej legislacji oraz niebezpieczeństwo nieuwzględnienia bądź mylnej interpretacji orzeczenia w procesie stosowania prawa.

Tytułem przykładu wskazać można, że w wyroku z 1 kwietnia 2008 r., SK 77/06, dotyczącym problematyki wynagrodzenia szkody za bezprawne działanie organów władzy publicznej, Trybunał stwierdził niekonstytucyjność art. 424¹ § 1 i 2 k.p.c. w części obejmującej słowa „kończącego postępowanie w sprawie”. Dzięki przyjętej formule wyroku interwencja ustawodawcy dla jego wykonania nie jest niezbędna, co jednak w żaden sposób nie wyklucza możliwości wprowadzenia przez prawodawcę stosownych zmian w celu pełnego i spójnego uregulowania instytucji skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

W wyroku z 15 kwietnia 2008 r., P 9/06, Trybunał orzekł zakresową niekonstytucyjność art. 41 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin²²³ (dalej: ustawa zaopatrzeniowa) w związku z art. 104 ust. 8 pkt 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Trybunał wskazał, że stan konstytucyjności może zostać przywrócony bądź poprzez nowelizację zakwestionowanego art. 41 ust. 1 z uwzględnieniem treści sentencji, albo przez zmianę art. 41 ust. 3 ustawy zaopatrzeniowej w kierunku zbieżnym z rozwiązaniami obowiązującymi przed 8 listopada 2001 r. Trybunał za konstytucyjnie preferowane uznał takie rozwiązania, które – uwzględniając w koniecznym zakresie specyfikę służby w służbach mundurowych – nie wprowadzają nadmiernego (zbędnego) zróżnicowania pomiędzy systemem zaopatrzenia emerytalno-rentowego funkcjonariuszy tych służb a powszechnym systemem ubezpieczeń społecznych²²⁴.

Zmiany w prawie nie są konieczne również w związku z wyrokiem z 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, w którym Trybunał stwierdził w szczególności niekonstytucyjność art. 52 ust. 2 KEL w związku z art. 15 pkt 1, art. 41 i art. 42 ust. 1 ustawy o izbach lekarskich w zakresie, w jakim zakazuje zgodnych z prawdą i uzasadnionych ochroną interesu publicznego wypowiedzi publicznych na temat działalności zawodowej innego lekarza. Dla osiągnięcia stanu konstytucyjności wystarczająca wydaje się być jedynie zmiana dokonywanej przez sądy lekarskie wykładni art. 52 ust. 2 KEL w sposób uwzględniający treść analizowanego wyroku. Aktywność ustawodawcy bądź właściwych organów samorządu lekarskiego nie jest więc niezbędna, aczkolwiek pożądana byłaby nowelizacja KEL przez odpowiedni organ samorządu lekarskiego²²⁵ w celu zapobieżenia niewłaści-

²²³ Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 67, ze zm.

²²⁴ Trwają prace legislacyjne mające na celu wykonanie wyroku: w dniu 7 listopada 2008 r. do Sejmu wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (druk sejmowy nr 1347). W dniu 17 grudnia odbyło się pierwsze czytanie projektu na posiedzeniu Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych oraz Komisji Polityki Społecznej i Rodziny.

²²⁵ Zgodnie z art. 33 punkt 1 ustawy o izbach lekarskich zasady etyki i deontologii zawodowej uchwała Krajowy Zjazd Lekarzy.

wemu odczytaniu przez organy stosujące prawo treści art. 52 KEL z uwzględnieniem analizowanego wyroku.

Z kolei w wyroku z 1 lipca 2008 r., SK 40/07, w którym Trybunał orzekł w szczególności niekonstytucyjność art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. w zakresie, w jakim przewiduje odrzucenie – bez wezwania do usunięcia braków – skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. W uzasadnieniu Trybunał wskazał, że stan konstytucyjności w analizowanym wypadku może zostać przywrócony bądź to w drodze stosownej interwencji ustawodawcy, bądź przez odpowiednie ukształtowanie praktyki przez Sąd Najwyższy²²⁶.

W wyroku z 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07 (zasady uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych) Trybunał orzekł przede wszystkim niekonstytucyjność § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych²²⁷, w części obejmującej słowo „właściwego”. Trybunał posłużył się w tym przypadku formułą wyroku zakresowego, orzekając niekonstytucyjność wyłącznie w odniesieniu do jednego wyrazu w obrębie jednostki redakcyjnej przepisu. Dzięki zastosowanej formule w okresie bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku wymiar sprawiedliwości nie zostanie sparaliżowany. Jeżeli natomiast ustawodawca uzna za stosowne uregulować wskazaną kwestię w sposób bardziej dobitny, będzie mógł tego dokonać w czasie dla siebie dogodnym. Usunięcie braku precyzji, o którym mowa w wyroku, może nastąpić w rozmaity sposób, poprzez przyjęcie różnych wariantów legislacyjnych.

Z podobną sytuacją mamy do czynienia między innymi w wyroku z 16 czerwca 2008 r., P 37/07, w którym Trybunał stwierdził w szczególności niekonstytucyjność art. 117 § 1 k.p.c., w części obejmującej zwrot „zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części”²²⁸.

Z kolei w wyroku z 12 maja 2008 r., SK 43/05 (odpowiedzialność karna za przestępstwo zniesławienia) Trybunał orzekł w szczególności niekonstytucyjność art. 213 § 2 k.k., w zakresie odnoszącym się do przestępstwa z art. 212 § 2 k.k. w części obejmującej zwrot „służący obronie społecznie uzasadnionego interesu”, gdy zarzut dotyczy postępowania osób pełniących funkcje publiczne. Także w tym przypadku Trybunał posłużył się formułą wyroku zakresowego, powodując uchylenie mocy obowiązującej niekonstytucyjnej normy zawartej w art. 213 § 2 k.k. Mimo, że wyrok wywołał samoistnie zmianę w obowiązującym prawie, to jednak utrata mocy obowiązującej wskazanego zakresu art. 213 § 2 k.k. nie znajduje odbicia w postaci słownej przepisu. Zakwestionowany przepis w nowym brzmieniu powinien w sposób klarowny i jednoznaczny określać znamiona kontratypu zniesławienia ze zróżnicowaniem uwzględniającym zarówno charakter podmiotu, którego dotyczą zarzuty, jak też zakres tych zarzutów.

²²⁶ Trwają prace legislacyjne mające na celu wykonanie wyroku: w dniu 19 listopada 2008 r. do Sejmu wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk sejmowy nr 1368). W dniu 20 listopada projekt został skierowany do pierwszego czytania na posiedzenie Sejmu, a w dniu 16 grudnia do Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach.

²²⁷ Dz. U. z 2006 r. Nr 27, poz. 199.

²²⁸ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 20 listopada 2008 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki nr 368). W dniu 18 lutego 2009 r. Senat podjął uchwałę w sprawie wniesienia wskazanego projektu do Sejmu.

W wyroku z 3 czerwca 2008 r., K 42/07 (zasady udostępniania akt sprawy w postępowaniu przygotowawczym) Trybunał stwierdził niekonstytucyjność art. 156 § 5 k.p.k. w zakresie, w jakim umożliwia arbitralne wyłączenie jawności tych materiałów postępowania przygotowawczego, które uzasadniają wniosek prokuratora w przedmiocie tymczasowego aresztowania. Mimo iż wyrok powinien samoistnie spowodować zmianę w stosowaniu zakwestionowanego przepisu, to jednak pożądana byłaby interwencja ustawodawcy, polegająca na wprowadzeniu do wskazanego przepisu przesłanek ograniczających możliwość stosowania zakwestionowanej regulacji w sposób arbitralny. Ustawodawca powinien doprecyzować przepisy k.p.k. dotyczące dostępu do akt w taki sposób, aby umożliwić oskarżonemu (obrońcy) efektywną obronę i podważenie zasadności zastosowania tymczasowego aresztowania²²⁹.

Zalecane jest także podjęcie działań legislacyjnych w związku z wyrokiem z 2 grudnia 2008 r., K 37/07, dotyczącym odpowiedzialności kontraktowej przewoźnika za szkodę, jaką poniósł podróżny wskutek opóźnionego przyjazdu lub odwołania regularnie kursującego środka transportowego. W analizowanym wyroku Trybunał orzekł niekonstytucyjność art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe²³⁰, w części obejmującej zwrot „jeżeli szkoda wynikła z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa przewoźnika”. Zakwestionowany przepis ograniczał odpowiedzialność przewoźników za szkody poniesione przez pasażerów do sytuacji, w których szkoda wynikła z winy umyślnej albo z rażącego niedbalstwa przewoźnika (ograniczył zatem odpowiedzialność przewoźnika do kwalifikowanych stopni winy) a ponadto przerzucił ciężar dowodu na podróżnego. Wprawdzie wyrok przywrócił stan konstytucyjności w sposób samoistny, to jednak – mając na uwadze rodzaj zastosowanej formuły rozstrzygnięcia – zalecane jest odpowiednie znowelizowanie przez prawodawcę wskazanego w sentencji przepisu.

5.2. Przykłady uwag sformułowanych w orzeczeniach, których uwzględnienie przez prawodawcę jest wskazane

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniach wyroków formułuje niekiedy pod adresem prawodawcy pewne wskazówki, mające z założenia przyczynić się do stanowienia prawa spójnego oraz wolnego od błędów legislacyjnych. Wymienione poniżej wybrane uwagi nie mają charakteru wiążącego, lecz ich uwzględnienie przez prawodawcę wydaje się być przynajmniej celowe.

Orzekając w sprawie zakończonej wyrokiem z 20 maja 2008 r., SK 9/07, mimo stwierdzenia konstytucyjności § 4 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze²³¹, Trybunał dostrzegł potrzebę wydania nowego rozporządzenia dotyczącego badanej materii. Rozporządzenie to powinno zostać

²²⁹ Trwają prace legislacyjne zmierzające do wykonania wyroku: w dniu 2 listopada 2008 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk senacki nr 347). W dniu 18 lutego 2009 r. Senat podjął uchwałę w sprawie wniesienia wskazanego projektu do Sejmu.

²³⁰ Dz. U. z 2000 r. Nr 50, poz. 601, ze zm.

²³¹ Dz. U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43, ze zm.

wydane w oparciu o przepisy upoważniające zawarte w ustawie o emeryturach i rentach z FUS z uwzględnieniem w szczególności dotychczasowych zmian w prawie oraz orzecznictwa sądów. Należałoby również zweryfikować przesłanki, którymi kierowali się autorzy rozporządzenia z 1983 r. przy tworzeniu preferencyjnych rozwiązań skracania wieku emerytalnego. W chwili obecnej zmiany powinny podążać raczej w kierunku motywowania pracowników do jak najdłuższej aktywności zawodowej i społecznej aniżeli w stronę wcześniejszych emerytur.

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu *wyroku z 26 maja 2008 r., SK 25/07* dotyczącego przepełnienia cel dostrzegł bezpośredni związek pomiędzy uznanym za niekonstytucyjny art. 248 § 1 k.k.w., dopuszczającym czasowe umieszczenie skazanego w celi o powierzchni wynoszącej mniej niż 3 m² a przepisem § 2 ust. 4 rozporządzenia z dnia 19 kwietnia 2006 r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów²³², który nie został w analizowanej sprawie zakwestionowany. Mając na uwadze fakt, że cel wskazanych przepisów jest tożsamy, konsekwencją uznania przez Trybunał niekonstytucyjności art. 248 § 1 k.k.w. powinno być znowelizowanie przez prawodawcę wskazanego aktu wykonawczego celem osiągnięcia spójności systemu prawnego.

Z kolei w uzasadnieniu *wyroku z 24 czerwca 2008 r., SK 16/06*, Trybunał podniósł kwestię niepotrzebnego i nadmiernego komplikowania przez ustawodawcę języka aktów prawnych dotyczących problematyki zabezpieczenia społecznego, m.in. poprzez stosowanie „podwójnych przeczeń” w miejscach, w których możliwe jest budowanie zdań (przepisów) „twierdzących”. Za godzące w zasady demokratycznego państwa prawnego Trybunał uznał stanowienie przepisów cechujących się takim stopniem skomplikowania, że w konsekwencji obywatele nie są w stanie rozeznaczyć swoich praw, a naruszające Konstytucję działania organów i instytucji państwa latami pozostają niedostrzeżone.

Natomiast w uzasadnieniu *wyroku z 27 października 2008 r., U 4/08*, w którym Trybunał orzekł zgodność z powołanymi wzorcami kontroli zakwestionowanego przepisu § 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji²³³, zawarte zostały krytyczne uwagi odnoszące się do przepisu art. 29 ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, zawierającego wytyczne do wydania przywołanego rozporządzenia. Trybunał podniósł, że wskazany przepis nie jest do końca jasny, w szczególności trudności budzić może ustalenie treści „prawa do lokalu mieszkalnego”, o którym jest w nim mowa. Nie podlega dyskusji, że osoby uprawnione, które uzyskały decyzję o przydziale lokalu, mają prawo nadal zajmować przydzielony lokal. Trudno jednak stwierdzić w sposób jednoznaczny, czy prawo do lokalu mieszkalnego obejmuje również uprawnienie do uzyskania decyzji o przydziale lokalu już po zwolnieniu ze służby w związku z nabyciem uprawnień emerytalno-rentowych. Trybunał dostrzegł ponadto, że ustawa zaopatrzeniowa nie określa w sposób jasny, czy prawo do lokalu mieszkalnego należy rozumieć wąsko (tj. jako prawo do zajmowania lokalu przydzielonego przez właściwy organ) czy też szeroko, jako

²³² Dz. U. z 2006 r. Nr 65, poz. 459.

²³³ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 kwietnia 2005 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości i szczegółowych zasad przyznawania, odmowy przyznania, cofania i zwracania przez policjantów równoważnika pieniężnego za brak lokalu mieszkalnego (Dz. U. z 2005 r. Nr 70, poz. 633).

obejmujące także pozostałe uprawnienia na wypadek nieuzyskania decyzji o przydziale lokalu określone w rozdziale 8 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji²³⁴.

W uzasadnieniu wyroku z 24 listopada 2008 r., K 66/07, Trybunał wskazał, iż uznanie zgodności z Konstytucją regulacji zawartej w art. 7 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw²³⁵ nie oznacza, że ustawodawca nie jest władny jej doprecyzować, w szczególności poprzez wyraźne wskazanie okresu, na jaki bierne prawo wyborcze zostaje odebrane. Trybunał spostrzegł również, że obecnie obowiązujący system wyborczy nie zapewnia wystarczających warunków skutecznego przeciwdziałania obejmowaniu stanowisk i funkcji przedstawicielskich w organach władzy publicznej przez osoby niegodne. Trybunał zauważył ponadto nierówność w zakresie ograniczeń biernego prawa wyborczego w wyborach parlamentarnych oraz samorządowych, przejawiającą się tym, że standardy wymagane od posłów i senatorów są niższe od standardów wymaganych od funkcjonariuszy samorządowych.

Stosowne sugestie pod adresem prawodawcy dostrzec można również w uzasadnieniu wyroku z 2 grudnia 2008 r., K 37/07 dotyczącego odpowiedzialności kontraktowej przewoźników za szkodę, jaką poniósł podróżny wskutek opóźnionego przyjazdu lub odwołania regularnie kursującego środka transportowego. Trybunał dostrzegł, że stwierdzenie niekonstytucyjności art. 62 ust. 2 prawa przewozowego może stwarzać wątpliwości co do konstytucyjności innych, niezaskarżonych w sprawie zakończonej analizowanym wyrokiem przepisów odmiennie regulujących zakres odpowiedzialności (np. art. 449², art. 709⁴ § 2 i art. 777 § 1 k.c.). Prace nad realizacją omawianego wyroku stanowić mogą dobrą okazję do rozważenia celowości dokonania zmian także w wymienionych powyżej, niezaskarżonych w analizowanej sprawie, regulacjach. Podejmując prace legislacyjne w związku z analizowanym wyrokiem, prawodawca nie powinien ponadto tracić z pola widzenia faktu zbliżającego się terminu wejścia w życie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr WE/1371/2007 z dnia 23 października 2007 r., dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym²³⁶. Zasadniczym celem wskazanego aktu jest zapewnienie ochrony praw pasażerów w ruchu kolejowym, a ponadto podniesienie zarówno jakości, jak i efektywności kolejowych usług pasażerskich w ramach wspólnej polityki transportowej. Przywołane rozporządzenie wejdzie w życie wprawdzie dopiero 3 grudnia 2009 r., jednak nie stoi na przeszkodzie temu, aby prawodawca – przy okazji prac nad realizacją omawianego wyroku – uregulował problematykę, której ono dotyczy w sposób przynajmniej zgodny z rozporządzeniem, jeśli nie korzystniejszy.

Trybunał Konstytucyjny, orzekając w sprawie zakończonej wyrokiem z 11 grudnia 2008 r., K 33/07 zauważył, że zagadnienia poruszane w analizowanym wyroku, a zatem przede wszystkim kwestia dopuszczalności ograniczania prawa wyboru obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym oraz problem obligowania kobiet, będących urzędnikami mianowanymi, do wcześniejszego – niż mężczyźni – przechodzenia na emeryturę, stanowiły przedmiot zainteresowania Trybunału we wcześniejszych orzeczeniach. Pomiędzy jednak istnienia jednolitej linii orzecznictwa Trybunału w powyższych sprawach,

²³⁴ Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, ze zm.

²³⁵ Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547, ze zm.

²³⁶ Dz. Urz. UE L 315 z 03.12.2007, s. 14-41.

prawodawca nie dokonał kompleksowych zmian prawnych, usuwających regulacje analogiczne do uznanych przez Trybunał za niekonstytucyjne, co zasługuje na negatywną ocenę z punktu widzenia spójności systemu prawa. Należy w tym kontekście zauważyć, że do teraz prawodawca nie podjął działań legislacyjnych w związku z wyrokiem z 5 grudnia 2000 r., K 35/99, w którym Trybunał poddał ocenie regulacje dopuszczające możliwość rozwiązania stosunku pracy z mianowaną urzędniczką państwową (oraz samorządową) znacznie wcześniej niż z mianowanym urzędnikiem państwowym (oraz samorządowym).

6. Postanowienia sygnalizacyjne wydane w 2008 r.

Trybunał Konstytucyjny, na podstawie art. 4 ust. 2 ustawy o TK, „przedstawia właściwym organom stanowiącym prawo uwagi o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej”. W tym celu zamieszcza stosowne sugestie i uwagi w uzasadnieniach wyroków, lecz przede wszystkim wydaje tzw. postanowienia sygnalizacyjne. Od dnia wejścia w życie Konstytucji, tj. od 17 października 1997 r., do końca 2008 r. Trybunał wydał łącznie 23 postanowienia sygnalizacyjne zawsze w związku z określoną sprawą (zawisłą²³⁷ bądź zakończoną wyrokiem).

W minionym roku Trybunał wydał cztery postanowienia sygnalizacyjne²³⁸: z 9 stycznia 2008 r., S 1/08, z 4 marca 2008 r., S 2/08, z 12 czerwca 2008 r., S 3/08 oraz z 28 października 2008 r., S 4/08.

W postanowieniu z 9 stycznia 2008 r., S 1/08, Trybunał zawarł uwagi dotyczące niezbędności podjęcia przez Sejm RP działań ustawodawczych w zakresie dotyczącym odrzucenia nieopłaconego pisma procesowego, wniesionego przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej zapłaty. Omawianą sygnalizację Trybunał wydał w związku z wyrokiem z 20 grudnia 2007 r., P 39/06, w którym stwierdził przede wszystkim zakresową niekonstytucyjność art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 494 § 1 k.p.c. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych²³⁹.

Konsekwencją wydania przez Trybunał powołanego wyroku stała się konieczność dalej idącej interwencji ustawodawczej. Należy bowiem zauważyć, że wskazany w sentencji przepis odnosi się do wielu innych odwołań i środków zaskarżenia wskazanych w art. 130² § 3 k.p.c., o ile tylko mogą być one wniesione przez samą stronę, niereprezentowaną przez profesjonalnego pełnomocnika. Trybunał nie mógł wykroczyć poza granice wyznaczone ramami pytania prawnego sądu w sprawie P 39/06, zatem orzekł niekonstytucyjność art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 494 § 1 k.p.c. jedynie w zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych przewidują, że sąd odrzuca nieopłacone zarzuty od nakazu zapłaty, wniesione przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej zapłaty.

²³⁷ Zob. postanowienie z 30 października 2006 r., S 3/06.

²³⁸ Zob. Załącznik nr 13 – Przegląd treści postanowień sygnalizacyjnych wydanych w 2008 r.

²³⁹ Dz. U. z 2005 r. Nr 167, poz. 1398, ze zm.

W następstwie wyroku w sprawie *P 39/06* powstało zróżnicowanie sytuacji objętych postępowaniem nakazowym oraz wyczerpujących pozostały zakres kontrolowanego przepisu. Trybunał zwrócił jednak uwagę na fakt, że również i pozostałe sytuacje, w jakich znajduje zastosowanie art. 130² § 4 k.p.c., obarczone zostały podobną wadliwością jak ta, która została stwierdzona w sprawie *P 39/06*.

Podjmując prace legislacyjne nad art. 130² § 4 k.p.c., ustawodawca powinien dokonać krytycznej oceny redakcji art. 130² § 3 k.p.c., niezbędnego do zrekonstruowania treści normy art. 130² § 4 k.p.c. Trybunał uznał bowiem, że jest on sformułowany w sposób niejasny, co utrudnia jego zrozumienie, rekonstrukcję normy, a w konsekwencji czyni utrudnionym jego stosowanie. Warto zauważyć, że problematyka poruszona w omawianej sygnalizacji stanowiła przedmiot rozważań Trybunału w późniejszych wyrokach z 26 czerwca 2008 r., *SK 20/07* oraz z 17 listopada 2008 r., *SK 33/07*²⁴⁰.

W postanowieniu sygnalizacyjnym z 4 marca 2008 r., *S 2/08*, Trybunał zasygnalizował Sejmowi RP potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej – dla zapewnienia spójności systemu prawnego – w celu jasnego określenia w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (dalej: ustawa o ochronie praw lokatorów)²⁴¹ obowiązków gminy związanych ze wskazaniem tymczasowego pomieszczenia, o którym mowa w art. 1046 § 4 k.p.c. Analizowane postanowienie Trybunał wydał w związku z wyrokiem z 4 grudnia 2007 r., *K 26/05*, w którym stwierdził w szczególności zgodność z Konstytucją art. 1046 § 4 k.p.c. Przepis ten, rozpatrywany w kategoriach normy adresowanej do komornika, Trybunał uznał za jasny i możliwy do stosowania. Swoje zastrzeżenia Trybunał sformułował jednak pod adresem regulacji kreującej po stronie gminy obowiązek wskazania tymczasowego pomieszczenia osobie, w stosunku do której orzeczono opróżnienie lokalu służącego zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych, bez orzeczenia o prawie do lokalu socjalnego lub zamiennego.

Jak wynika z analizowanej sygnalizacji, obowiązek, o którym mowa, wymaga jasnego ukształtowania i dookreślenia w przepisach regulujących obowiązki gmin w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej tj. w ustawie o ochronie praw lokatorów. Przepisy powołanej ustawy nie są bowiem dostosowane do sytuacji, w której gminy mają „wskazywać” tymczasowe pomieszczenia. Ani k.p.c. ani ustawa o ochronie praw lokatorów nie określają, na jaki okres „tymczasowe pomieszczenie” powinno być udostępniane. Zgodnie ze wskazaniem Trybunału, ustawodawca powinien w sposób jasny uregulować zasady ustalania wysokości czynszu, a ponadto zabezpieczyć interesy właściciela, którego lokal może nie zostać opróżniony, mimo prawomocnego orzeczenia sądu. Chodzi o wprowadzenie także i w tym zakresie stosownych regulacji, np. określenie terminów udostępnienia pomieszczenia tymczasowego, czy uregulowanie zasad dochodzenia roszczeń odszkodowawczych przez właścicieli.

Trybunał Konstytucyjny uznał ponadto, że zachodzi potrzeba zapewnienia ochrony członkom rodziny osoby, wobec której sąd orzekł nakaz opróżnienia lokalu, ze względu na znęcanie się nad rodziną. Ochrona dłużnika przed „eksmisją na bruk”, wynikająca

²⁴⁰ Trybunał w wyroku z 17 listopada 2008 r., *SK 33/07* orzekł w szczególności zgodność z Konstytucją art. 130² § 3 k.p.c. w zakresie, w jakim przewiduje, że sąd odrzuca nieopłaconą apelację wniesioną przez adwokata, radcę prawnego lub rzeczownika patentowego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty.

²⁴¹ Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266, ze zm.

z obowiązującego art. 1046 § 4 k.p.c., nie jest bowiem wyłączona wobec osób, których eksmisję nakazano ze względu na znęcanie się nad rodziną.

Z kolei w *postanowieniu sygnalizacyjnym z 12 czerwca 2008 r., S 3/08*, Trybunał wskazał na potrzebę podjęcia inicjatywy prawodawczej w związku z luką prawną dostrzeżoną w regulacjach dotyczących zasad i procedury zaliczania podatku od towarów i usług do kosztów sądowych z tytułu należności poddanych opodatkowaniu tym podatkiem biegłych sądowych i innych osób, wykonujących czynności im zlecone w postępowaniu sądowym, dochodzeniowym i administracyjnym. Sygnalizacja skierowana została do Sejmu RP, Ministra Finansów oraz Ministra Sprawiedliwości w związku z wydanym tego samego dnia *wyrokiem K 50/05*, w którym Trybunał stwierdził zgodność z Konstytucją art. 15 ust. 3 pkt 3 ustawy o VAT. Niezbędne jest wprowadzenie jednoznacznych i ujednoliconych zasad uwzględniania podatku od towarów i usług przy ustalaniu należności osób, którym organ władzy państwowej albo samorządowej, sąd lub prokurator, na podstawie właściwych przepisów zlecił wykonanie określonych czynności. Problem dotyczy przede wszystkim przychodów biegłych w postępowaniu sądowym, dochodzeniowym i administracyjnym oraz adwokatów i radców prawnych świadczących pomoc prawną z urzędu, ponieważ z punktu widzenia pozycji jako płatników VAT sytuacja wszystkich wymienionych podmiotów jest identyczna. Ewentualne zmiany w prawie powinny uwzględniać odpowiednie przesunięcia w wydatkach organów publicznych.

W ostatnim zeszłorocznym *postanowieniu sygnalizacyjnym – z 28 października 2008 r., S 4/08*, Trybunał zwrócił Sejmowi RP uwagę na potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej w sprawie dopuszczalności zniszczenia obcego cywilnego statku powietrznego na podstawie art. 18b ust. 2 pkt 2 lub 3 ustawy o ochronie granicy państwowej. Analizowane postanowienie wydane zostało w związku z *wyrokiem z 30 września 2008 r., K 44/07*, w którym Trybunał stwierdził niekonstytucyjność art. 122a prawa lotniczego. Zakwestionowany przepis dopuszczał zniszczenie cywilnego statku powietrznego użytego do działań sprzecznych z prawem (w szczególności jako środek ataku terrorystycznego z powietrza), na pokładzie którego znajdowały się osoby niebędące agresorami. Trybunał zauważył jednak, że norma o podobnej treści zawarta jest w art. 18b ustawy o ochronie granicy państwowej, który w sprawie *K 44/07* nie został zakwestionowany, a jedynie powołany przez wnioskodawcę jako przepis związkowy. z analizowanego postanowienia sygnalizacyjnego wynika, że w stosunku do przywołanego przepisu zachowują aktualność zastrzeżenia merytoryczne odnoszące się do art. 122a prawa lotniczego, co uzasadnia potrzebę podjęcia przez ustawodawcę odpowiedniej interwencji w zakresie dotyczącym art. 18b ustawy o ochronie granicy państwowej.

Mimo iż wskazania zawarte w postanowieniach sygnalizacyjnych nie są dla prawodawcy wiążące, to jednak sam fakt przedłożenia sygnalizacji odpowiedniemu organowi prawodawczemu rodzi po jego stronie obowiązek przynajmniej rozważenia podniesionych sugestii oraz argumentów. Niestety, uwagi zawarte w omówionych sygnalizacjach w większości jak dotąd nie zostały przez prawodawcę uwzględnione²⁴².

²⁴² Prawodawca uwzględnił wskazania Trybunału zawarte w *postanowieniu sygnalizacyjnym z 9 stycznia 2008 r., S 1/08*; ponadto zainicjowane zostały prace legislacyjne w związku z postanowieniem sygnalizacyjnym z 12 czerwca 2008 r., S 3/08: w dniu 28 stycznia 2009 r. Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie postępowania w sprawie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej projektu ustawy o zmianie dekretu o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym (druk senacki nr 445).

7. Problemy związane z realizacją orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez organy stosujące prawo

7.1. Obowiązek realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez organy stosujące prawo

Uznanie przez Trybunał Konstytucyjny niekonstytucyjności określonej regulacji może wymagać odpowiednich działań nie tylko od prawodawcy, ale również od organów stosowania prawa²⁴³. Jak już zostało wcześniej wskazane, przywracanie stanu konstytucyjności ma charakter wieloaspektowy. z jednej strony w danej sprawie konieczne może się okazać podjęcie określonych zmian legislacyjnych przez prawodawcę, z drugiej jednak strony również sfera stosowania prawa powinna uwzględniać treść orzeczenia o niekonstytucyjności. To właśnie na płaszczyźnie stosowania prawa spoczywa najtrudniejsze zadanie polegające na zapewnieniu stanu konstytucyjności w poszczególnych sytuacjach, w których mogła znaleźć zastosowanie niekonstytucyjna regulacja.

Co istotne, to nie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego stanowi źródło obowiązku przywracania stanu konstytucyjności przez inne organy, lecz sama regulacja konstytucyjna. Działając w oparciu o art. 8 oraz art. 178 ust. 1 w związku z art. 190 ust. 4 Konstytucji sądy mają obowiązek aktywnie uczestniczyć w restytucji konstytucyjności systemu prawnego²⁴⁴. Orzeczenie Trybunału ma charakter powszechnie obowiązujący (Konstytucja nie przewiduje wyjątku od zasady wyrażonej w art. 190 ust. 1)²⁴⁵ i dlatego też wszystkie organy w toku realizacji swoich kompetencji powinny uwzględniać jego treść.

Środkami służącymi przywracaniu stanu konstytucyjności jest przede wszystkim możliwość wznowienia postępowania zakończonego rozstrzygnięciem na podstawie niekonstytucyjnej regulacji (art. 190 ust. 4 Konstytucji) oraz stanowiąca jeden z środków inicjujących kontrolę konstytucyjności instytucja pytania prawnego sądów (art. 193 Konstytucji).

Stosowanie Konstytucji przez sądy obejmuje również powinność dokonywania wykładni stosowanych przy orzekaniu przepisów w duchu konstytucyjnym²⁴⁶. Każde orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, niezależnie od trybu wszczęcia kontroli konstytucyjności (wniosek uprawnionego podmiotu, pytanie prawne sądu, skarga konstytucyjna), wywiera określone skutki wobec spraw będących w toku oraz przyszłych postępowań sądowych i administracyjnych. Obowiązek realizacji orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego przez organy stosujące prawo polega na tym, że organy te powinny każdorazowo uwzględniać następstwa stwierdzenia zgodności bądź niezgodności określonego przepisu prawnego z danymi wzorcami kontroli konstytucyjności. W szczególności organy te powinny mieć na uwadze skutki orzeczeń o zakresowej formule rozstrzygnięcia oraz orzeczeń wskazujących na niepełność badanej regulacji, które nie polegają na „prostej” eliminacji niekonstytucyjnego przepisu z systemu prawa, lecz zazwyczaj na wyeliminowaniu z obrotu prawnego niekonstytucyjnej normy dekodowanej z takiego przepisu, przy zachowaniu jego dotychczasowego brzmienia. Odkodowanie

²⁴³ Zob. wyrok z 13 marca 2007 r., K 8/07.

²⁴⁴ M.in. wyrok z 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07; wyrok z 1 lipca 2008 r., SK 40/07.

²⁴⁵ Wyrok z 17 grudnia 2008 r., P 16/08

²⁴⁶ Wyrok z 10 lipca 2008 r., P 15/08.

treści nowej normy z uwzględnieniem orzeczenia Trybunału należy zatem do organów stosujących prawo.

Kontrola konstytucyjności w wypadku pytania prawnego związana jest z rozstrzyganiem sprawy przez sąd, który powziął wątpliwości natury konstytucyjnej w odniesieniu do przepisu, który zamierza zastosować przy orzekaniu. Skutki orzeczenia Trybunału wobec sprawy, w toku której sąd wystąpił do Trybunału z pytaniem prawnym mają dwojaki charakter: proceduralny oraz materialnoprawny. Skutkiem o charakterze proceduralnym jest obowiązek podjęcia przez sąd pytający postępowania sądowego, w toku którego pytanie prawne zostało Trybunałowi przedstawione, z kolei skutkiem o charakterze materialnoprawnym jest obowiązek rozstrzygnięcia sprawy przez sąd pytający w sposób zgodny z orzeczeniem Trybunału. Oznacza to w szczególności, że w wypadku, gdy Trybunał uzna zakwestionowany przepis za zgodny z powołanymi wzorcami kontroli (bądź uzna nieadekwatność powołanego wzorca kontroli), sąd pytający ma obowiązek zastosowania tego przepisu. Natomiast w sytuacji, w której Trybunał orzekł niezgodność zakwestionowanego przepisu z powołanymi wzorcami, sąd ma obowiązek odmowy jego zastosowania.

Interesującym przykładem wpływu orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na orzecznictwo sądów jest sposób realizacji wyroku z 10 lipca 2008 r., P 15/08 przez sąd, który wystąpił do Trybunału z pytaniem prawnym w sprawie zakończonej przywołanym wyrokiem, w którym stwierdzona została zgodność z Konstytucją art. 52 § 1 pkt 2 k.w. Przepis ten penalizuje zwoływanie zgromadzenia spontanicznego bez wymaganego zawiadomienia lub przewodniczenie takiemu zgromadzeniu. Trybunał nie znalazł podstaw do stwierdzenia jego niekonstytucyjności, dostrzegając możliwość interpretacji i stosowania w sposób zgodny z Konstytucją. Wskazał w szczególności, że niedochowanie obowiązku zawiadomienia właściwego organu o zgromadzeniu spontanicznym nie rodzi automatycznej odpowiedzialności organizatora, a zatem to do sądu orzekającego w konkretnej sprawie należeć będzie ocena, czy w danych okolicznościach istniała obiektywna możliwość zawiadomienia o zgromadzeniu, a w konsekwencji czy są podstawy do ukarania osoby obwinionej. Ponadto fakt, że instytucja zgromadzenia spontanicznego nie jest uregulowana w ustawie z dnia 5 lipca 1990 r. – Prawo o zgromadzeniach²⁴⁷ nie wyklucza wypracowania w orzecznictwie sądów szczególnego podejścia do konkretnych czynów. Sąd, który wystąpił z pytaniem prawnym, powołując się na obowiązek orzekania w zgodzie z Konstytucją, w pełni uwzględnił²⁴⁸ wskazania zawarte w wyroku P 15/08.

7.2. Konsekwencje odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej dla organów stosujących prawo

Konstytucja w art. 190 ust. 3 przewiduje w szczególności, że Trybunał Konstytucyjny „może określić inny termin utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego”. W wypadku aktu rangi ustawowej termin, o którym mowa, nie może przekroczyć 18 miesięcy, bądź 12 miesięcy, gdy chodzi o inny akt normatywny. Instytucja odroczenia jest czaso-

²⁴⁷ Dz. U. z 1990 r. Nr 51, poz. 297, ze zm.

²⁴⁸ Wyrok Sądu Rejonowego dla Warszawy – Śródmieścia IV Wydział Grodzki z dnia 16 października 2008 r., sygn. akt IV W 1792/07.

wo określonym wyjątkiem od zasady hierarchicznej zgodności systemu prawnego oraz zasady nadrzędności Konstytucji²⁴⁹. Stosowana jest przez Trybunał najczęściej w tych przypadkach, w których natychmiastowa derogacja przepisu prowadziłaby do jeszcze poważniejszego naruszenia Konstytucji aniżeli utrzymanie go w mocy przez określony w sentencji czas. Określenie „innego” terminu utraty mocy obowiązującej oznacza w praktyce przedłużenie obowiązywania w systemie prawnym uznanego za niekonstytucyjny aktu prawnego (przepisu, normy prawnej).

Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej wywiera między innymi ten skutek, że od momentu ogłoszenia wyroku w organie promulgacyjnym, zakwestionowane przepisy, pomimo iż zostało w stosunku do nich uchylone domniemanie konstytucyjności, powinny być przestrzegane i stosowane przez wszystkich adresatów, w tym przez orzekające sądy, chyba że wcześniej przepisy te zostaną uchylone bądź znowelizowane przez prawodawcę²⁵⁰.

7.3. Wyłączenie skutku odroczenia

Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji, każde orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego, a więc także rozstrzygnięcie o odroczeniu utraty mocy obowiązującej, ma charakter ostateczny i moc powszechnie obowiązującą²⁵¹. Warto jednak zauważyć, że Trybunał dokonuje niekiedy wyłączenia skutku odroczenia w stosunku do inicjatora postępowania zakończonego orzeczeniem zawierającym klauzulę odraczającą.

Wyłączenie przez Trybunał skutku odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej przepisu uznanego za niekonstytucyjny (tzw. „przywilej korzyści”) uznać należy za swego rodzaju „premię za aktywność” przyznaną inicjatorowi konkretnej kontroli konstytucyjności. Powstanie „przywileju korzyści” uzależnione jest od wyraźnego przyznania go przez Trybunał określonemu podmiotowi (w sentencji bądź uzasadnieniu wyroku), co oznacza między innymi, że istnienia „przywileju” nie można domniemywać.

W sprawie zainicjowanej skargą konstytucyjną przyznanie „przywileju korzyści” sprowadza się do wyłączenia skutku odroczenia wobec skarżącego, co umożliwia mu natychmiastowe (a więc jeszcze w okresie odroczenia) wznowienie postępowania na podstawie art. 190 ust. 4 Konstytucji. W minionym roku „przywilej korzyści” Trybunał przyznał skarżącemu w wyroku z 26 maja 2008 r., SK 25/07 (zob. pkt 9 uzasadnienia) akcentując, że wyrok powinien zostać w stosunku do niego wykonany niezwłocznie po ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw²⁵².

Odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnego przepisu wywiera wpływ również na postępowania toczące się przed sądami, a w szczególności przed sądami występującymi z pytaniem prawnym (art. 193 Konstytucji). W wypadku odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej przepisu uznanego za niekonstytucyjny, sąd pytający staje przed koniecznością rozstrzygnięcia sprawy w okresie odroczenia, co w konsekwencji oznacza zastosowanie przepisu, którego domniemanie konstytucyjności zostało uchylone. Aby zapobiec takiej sytuacji, Trybunał Konstytucyjny stosuje

²⁴⁹ Zob. m.in. wyrok z 17 grudnia 2008 r., P 16/08.

²⁵⁰ Zob. np. wyrok z 3 czerwca 2008 r., P 4/06.

²⁵¹ Zob. np. wyrok z 3 czerwca 2008 r., P 4/06.

²⁵² Wyrok z 26 maja 2008 r., SK 25/07 został ogłoszony w Dzienniku Ustaw w dniu 5 czerwca 2008 r.

niekiedy²⁵³ wyłączenie skutku odroczenia w sprawie zainicjowanej pytaniem prawnym sądu, zaznaczając wyraźnie, że „termin odroczenia nie ogranicza sądu pytającego”. W 2008 r. Trybunał w taki sposób wyłączył skutek odroczenia wobec sądu pytającego będącego inicjatorem postępowania w sprawie zakończonej wyrokiem z 3 czerwca 2008 r., P 4/06 (zob. pkt 7 uzasadnienia).

7.4. Wznowienie postępowania

Konstytucja w art. 190 ust. 4 stanowi, że „orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją (...) stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia, na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania”.

Prawo do wznowienia postępowania umożliwia przywrócenie stanu konstytucyjności wobec stanów ukształtowanych w obrocie prawnym przez przepis uznany za niekonstytucyjny. Działaniami przywracającymi stan konstytucyjności powinny być objęte zarówno prawomocne orzeczenia sądowe, ostateczne decyzje administracyjne, jak też inne rozstrzygnięcia, o ile ich prawna podstawa została uznana za niekonstytucyjną²⁵⁴.

Konstytucja zakłada możliwość wznowienia postępowań w sprawach indywidualnych na zasadach przewidzianych w poszczególnych procedurach, aby doprowadzić do wzruszenia ostatecznych rozstrzygnięć opartych na niekonstytucyjnym przepisie. Konstytucja nie różnicuje przy tym skutków niekonstytucyjności wobec rozstrzygnięć indywidualnych w zależności od tego, czy orzeczenie zapadło w trybie kontroli abstrakcyjnej czy konkretnej²⁵⁵. Warto natomiast zauważyć, że Trybunał formułuje niekiedy w uzasadnieniach wyroków pewne uwagi odnoszące się do możliwości i zakresu wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia wydanego na podstawie przepisu uznanego za niekonstytucyjny.

Tytułem przykładu można wskazać, iż w uzasadnieniu wyroku z 23 kwietnia 2008 r., SK 16/07, Trybunał uznał, że wyrok ten stanowi podstawę do wznowienia postępowania na podstawie art. 190 ust. 4 Konstytucji, w trybie stosowanych odpowiednio art. 540 i następnych k.p.k. Uwaga zawarta w uzasadnieniu orzeczenia odnosiła się zarówno do inicjatora postępowania (skarżącej), jak też osób znajdujących się w analogicznej sytuacji, tj. ukaranych na podstawie art. 52 ust. 2 KEL bez przeprowadzenia przez sąd lekarski oceny prawdziwości formułowanych wypowiedzi oraz rangi interesu, w którego obronie występowały.

W wyroku z 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07, w którym Trybunał orzekł przede wszystkim niekonstytucyjność § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych²⁵⁶, w części obejmującej słowo „właściwego” wskazał w szczególności, że – zgodnie z art. 190 ust. 4 Konstytucji – stwierdzenie niekonstytucyjności w orzeczeniu powinno prowadzić do przywrócenia stanu konstytucyjności także w odniesieniu do stanów ukształtowanych w obrocie prawnym przez taki przepis. Jeśli chodzi o postępowanie

²⁵³ Zob. wyroki: z 4 września 2006 r., P 2/06 oraz z 23 października 2007 r., P 10/07.

²⁵⁴ Wyrok z 29 kwietnia 2008 r., SK 11/07; wyrok z 1 lipca 2008 r., SK 40/07.

²⁵⁵ Wyrok z 24 października 2007 r., SK 7/06.

²⁵⁶ Dz. U. z 2006 r. Nr 27, poz. 199.

w sprawach cywilnych, restytucja konstytucyjności najczęściej odbywa się na podstawie art. 401¹ k.p.c., po wydaniu orzeczenia stwierdzającego niekonstytucyjność przepisu prawa procesowego. Trybunał nie wykluczył jednak możliwości zastosowania innego instrumentu prawnego, będącego w dyspozycji organu orzekającego po wydaniu przez Trybunał wyroku.

Z kolei wypowiadając się odnośnie skutków wyroku z 10 czerwca 2008 r., SK 17/07, Trybunał wskazał, że dla sądów istotne znaczenie ma fakt, iż z chwilą wejścia w życie wyroku przestaje obowiązywać dotychczasowa norma wyinterpretowana z art. 263 § 3 k.p.k. w zakresie wskazanym w sentencji. Wyrok umożliwia zatem sądom zastosowanie wykładni wskazanego przepisu w sposób zgodny z Konstytucją oraz stanowi podstawę do wznowienia postępowania na podstawie art. 190 ust. 4 Konstytucji.

Uwagi dotyczące zakresu wznowienia postępowania Trybunał zawarł również w uzasadnieniu wyroku z 26 czerwca 2008 r., SK 20/07, w którym skonstatował, że jeśli skarżąca zdecyduje się na wystąpienie z wnioskiem o wznowienie prawomocnie zakończonego postępowania, wówczas w postępowaniu, które będzie się toczyło w jej sprawie, będą zapadać orzeczenia możliwe do zakwestionowania także za pomocą innych niż apelacja środków odwoławczych i środków zaskarżenia.

Natomiast orzekając w sprawie zakończonej wyrokiem z 27 maja 2008 r., SK 57/06, Trybunał uznał, że ze wskazanego orzeczenia nie wynika możliwość odwołania się skarżącego od rozstrzygnięcia KRS o nieprzedstawieniu Prezydentowi RP kandydatury skarżącego na sędziego. Za wyłączeniem dopuszczalności wznowienia postępowania w tym konkretnym wypadku przemawiała konieczność zapewnienia stabilności funkcjonowania KRS oraz innych organów państwowych uczestniczących w procedurze powołania na stanowiska sędziów. W konsekwencji skarżący, jak też inni zainteresowani, będą mieli możliwość ponownego ubiegania się o wolne stanowiska sędziowskie dopiero na zasadach określonych w przepisach znowelizowanych w następstwie omawianego wyroku.

Warto też zauważyć, że niekiedy następstwem kontroli konstytucyjności jest wyłącznie przywrócenie ochrony praw naruszonych w wyniku obowiązywania zakwestionowanego przepisu (otwarcie możliwości wznowienia postępowania). Tytułem przykładu wskazać można wyrok z 4 marca 2008 r., SK 3/07, w którym Trybunał dokonał oceny konstytucyjności norm wyeliminowanych już wcześniej z systemu prawnego (por. art. 39 ust. 3 ustawy o TK). Stwierdzenie niekonstytucyjności normy objętej kontrolą w analizowanej sprawie otworzyło jednak poszkodowanemu możliwość skorzystania z instytucji wznowienia postępowania (art. 190 ust. 4 Konstytucji).

ROZDZIAŁ V

CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI POZAORZECZNICZEJ TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO W 2008 ROKU

1. Ogólna charakterystyka działalności pozaorzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego

Działalność pozaorzecznicza Trybunału Konstytucyjnego odnosi się do wszelkich jego przedsięwzięć niezwiązanych z rozstrzyganiem spraw w ramach kompetencji określonych na poziomie przepisów konstytucyjnych.

Omawiana działalność organizowana jest przez Biuro Trybunału Konstytucyjnego w imieniu i na rzecz Trybunału. W ramach Biura Trybunału Konstytucyjnego wydzielone są różne zespoły, wydziały i stanowiska samodzielne. Sekretariat Trybunału zajmuje się w szczególności wykonywaniem zarządzeń Prezesa Trybunału, prowadzeniem dokumentacji sądowej oraz obsługą sekretarską i biurową sędziów. Zespół Wstępnej Kontroli Skarg i Wniosków zajmuje się przede wszystkim kwalifikacją pism wpływających do Trybunału, a także projektuje pisma i zarządzenia w sprawach skarg konstytucyjnych. Zespół Orzecznictwa i Studiów sporządza m.in. opracowania merytoryczne dla sędziów, a także opracowuje okresowe informacje o następstwach orzeczeń Trybunału. Zespół Prezydialny zajmuje się w szczególności obsługą protokolarną Trybunału i współpracą z zagranicą. Zespół Prasy i Informacji zaś między innymi obsługą prasową i kształtowaniem wizerunku medialnego Trybunału.

Działalność pozaorzeczniczą Trybunału podzielić można na dwa obszary: pierwszy, o charakterze zewnętrznym, drugi zaś o charakterze wewnętrznym.

Odnosząc się do działalności o charakterze zewnętrznym należy zauważyć, że jest ona związana przede wszystkim z kompetencją Prezesa Trybunału Konstytucyjnego do reprezentowania tej instytucji na zewnątrz, zarówno w kraju, jak i zagranicą. Trybunał, reprezentowany przez Prezesa, stale współpracował ze swoimi zagranicznymi odpowiednikami oraz uczestniczył w procesach wymiany informacji i doświadczeń na forum krajowym i międzynarodowym. Ponadto, do obszaru pozaorzeczniczej działalności zewnętrznej Trybunału należały działania informacyjne oraz inne przedsięwzięcia realizowane w celu propagowania wiedzy na temat źródeł, roli, funkcji i historii sądownictwa konstytucyjnego w Polsce.

Z kolei pozaorzecznicza działalność o charakterze wewnętrznym dotyczy organizacji pracy i wewnętrznego funkcjonowania Trybunału Konstytucyjnego, a także jego działalności badawczej i wydawniczej.

2. Pozaorzecznicza działalność o charakterze zewnętrznym w 2008 r.

2.1. Współpraca międzynarodowa

2.1.1. Wydarzenia zagraniczne związane ze współpracą międzynarodową

W 2008 r. Trybunał Konstytucyjny prowadził ożywioną współpracę z zagranicznymi instytucjami naukowymi oraz sądami konstytucyjnymi. Na szczególną uwagę zasługuje udział delegacji Trybunału w XIV Kongresie Konferencji Europejskich Sądów Konstytucyjnych w Wilnie, którego temat obejmował problematykę zaniechań prawodawczych w orzecznictwie sądów konstytucyjnych. Referat delegacji Trybunału przygotowany i wygłoszony został przez sędziego Trybunału, prof. Mariana Grzybowskiego.

Wzorem lat ubiegłych, odbyła się również w Wilnie XII Konferencja Sędziów Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej i Trybunału Konstytucyjnego. Ubiegłoroczne debaty toczyły się wokół zagadnień dotyczących konstytucyjnych zasad ochrony środowiska, pojawiających się w orzecznictwie zarówno Trybunału Konstytucyjnego, jak i Sądu Konstytucyjnego Litwy. Oficjalne wystąpienia na ten temat przygotowane i wygłoszone zostały przez Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, Bohdana Zdziennickiego oraz Prezesa Sądu Konstytucyjnego Litwy, Kęstitusa Lapinskasa. Obok tematu głównego, podczas Konferencji polsko-litewskiej prezentowany był także dorobek orzeczniczy obydwu sądów za 2007 rok. Prezentacja orzecznictwa Trybunału przygotowana została przez Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego, Janusza Niemcewicz, zaś prezentacja orzecznictwa Sądu Konstytucyjnego Litwy dokonana została przez sędziego Litewskiego Sądu Konstytucyjnego, Panią Ramute Ruškyte.

Wydarzeniem zasługującym na szczególne odnotowanie, mającym miejsce podczas XII Konferencji w Wilnie (9-12 września 2008 r.), było wręczenie przez Prezesa Trybunału Konstytucyjnego w imieniu Prezydenta RP Krzyży Komandorskich Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej byłemu Prezesowi Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej prof. Egidijusowi Kūrisowi oraz byłemu Kanclerzowi Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej, Viktorasowi Rinkevičiusowi. z kolei w dniu 3 czerwca 2008 r. Prezydent Republiki Litewskiej, Valdas Adamkus, odznaczył Prezesa Trybunału Konstytucyjnego Jerzego Stępnia Orderem Wielkiego Księcia Giedymina. Wymienione odznaczenia i ordery nadane zostały w uznaniu szczególnych zasług dla rozwoju przyjaznych stosunków polsko-litewskich oraz współpracy międzynarodowej w dziedzinie konstytucjonalizmu.

W 2008 r. delegacja Trybunału Konstytucyjnego złożyła także oficjalną wizytę w Sądzie Konstytucyjnym Republiki Węgierskiej. Celem wizyty była wymiana doświadczeń związanych z działalnością orzeczniczą obydwu Sądów oraz zapoznanie z mechanizmami postępowania przed Sądem węgierskim. Podczas wizyty oficjalnej w Budapeszcie delegacja sędziów Trybunału Konstytucyjnego odbyła kurtuazyjne spotkanie z Wiceprezesem Sądu Najwyższego Republiki Węgierskiej, a także z Wiceprzewodniczącym Zgromadzenia Krajowego Republiki Węgierskiej.

Warto również zauważyć, iż w listopadzie ubiegłego roku sędziowie Trybunału: prof. Maria Gintowt-Jankowicz, prof. Mirosław Granat, prof. Adam Jamróz oraz prof. Mirosław Wyrzykowski uczestniczyli w państwowych obchodach 50-lecia Konstytucji V Republiki Francuskiej. Program uroczystości w Paryżu obejmował oficjalne spotkanie

sędziów z przedstawicielami najwyższych władz państwowych Republiki Francuskiej oraz udział w panelach dyskusyjnych z członkami Rady Konstytucyjnej i innymi osobistościami zaproszonymi do udziału w uroczystościach.

W 2008 r. sędziowie Trybunału Konstytucyjnego brali ponadto udział w wielu innych doniosłych wydarzeniach za granicą, takich jak np. coroczna uroczysta inauguracja obrad Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz coroczna konferencja Katedry Prawa Konstytucyjnego Uniwersytetu w Aix-en-Provence we Francji.

2.1.2. Wydarzenia krajowe związane ze współpracą międzynarodową

W minionym roku w siedzibie Trybunału zorganizowane zostały dwie międzynarodowe konferencje naukowe. Pierwsza z nich to Trójjstronna Konferencja Sądów Konstytucyjnych Polski, Ukrainy i Gruzji, która odbyła się w dniach 10-13 kwietnia 2008 r. Dyskusje w ramach tej konferencji służyły dokonaniu porównawczej analizy pozycji ustrojowej sądu konstytucyjnego, zasad konstytucyjnych, statusu sędziego, skutków orzeczeń oraz najważniejszych problemów orzeczniczych w każdym z trzech reprezentowanych krajów.

Druga konferencja zorganizowana przez Trybunał to przedsięwzięcie zrealizowane wspólnie z Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego pt. *Pięćdziesiąt lat Konstytucji V Republiki. Związki konstytucjonalizmu francuskiego i polskiego*. W konferencji tej wzięli udział sędziowie Trybunału Konstytucyjnego, przedstawiciel francuskiej Rady Konstytucyjnej oraz przedstawiciele świata nauk prawnych z Polski i z Francji.

W 2008 r. sędziowie Trybunału Konstytucyjnego odbyli także robocze spotkania z licznymi delegacjami zagranicznymi przebywającymi w Warszawie. Były to m.in. delegacja Komisji Prawnej Bundestagu, delegacja sędziów Wyższego Sądu Administracyjnego Ukrainy, delegacja Rady Służb Sądowych Irlandii, delegacja kanclerzy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz delegacja Komisji ds. Europejskich Senatu Republiki Czeskiej. Na szczególne wyróżnienie zasługuje pierwsza studyjna wizyta w Trybunale delegacji Sądu Konstytucyjnego Republiki Tadżykistanu. Sędziowie tadżyccy odbyli serię spotkań roboczych z sędziami Trybunału Konstytucyjnego oraz z członkami kierownictwa Biura Trybunału Konstytucyjnego, w celu zapoznania się z działalnością orzeczniczą Trybunału oraz z doświadczeniami polskiego sądu konstytucyjnego w zakresie funkcjonowania instytucji skargi konstytucyjnej.

2.2. Wydarzenia krajowe z udziałem sędziów Trybunału Konstytucyjnego

Do szczególnie doniosłych wydarzeń w minionym roku zaliczyć należy udział delegacji sędziów Trybunału Konstytucyjnego w ceremonii nadania prof. Ewie Łętowskiej, sędzi Trybunału Konstytucyjnego, tytułu doktora *honoris causa* Uniwersytetu Gdańskiego, podczas uroczystego posiedzenia Senatu Uniwersytetu Gdańskiego z okazji 38. rocznicy powołania Uniwersytetu. Senat Uniwersytetu Gdańskiego nadał Profesor Łętowskiej to najwyższe wyróżnienie akademickie na wniosek Rady Wydziału Prawa i Administracji za krzewienie idei demokratycznego państwa prawnego oraz kształtowanie świadomości prawnej społeczeństwa.

Ponadto, Prezes i sędziowie Trybunału Konstytucyjnego uczestniczyli w licznych spotkaniach, kolokwiach i odczytach. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy udział

w II Kongresie Sędziów Polskich, w obchodach 90. rocznicy powstania adwokatury polskiej oraz w trzecim Zjeździe Cywilistów, zorganizowanym przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego.

2.3. Działalność informacyjna i edukacyjna

2.3.1. Informacja o orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego

W ramach swej działalności pozaorzeczniczej, Trybunał Konstytucyjny zapewniał na bieżąco dostęp do informacji o swoim funkcjonowaniu oraz o własnym dorobku orzeczniczym.

Informacje dotyczące bieżącego orzecznictwa Trybunał publikował w Internecie w formie krótkich notatek, zawierających odpowiednie przepisy oraz stan faktyczny każdej sprawy. Trybunał przygotowywał osobne notki informacyjne, skierowane do przedstawicieli mediów, relacjonujących rozprawy i komentujących orzeczenia Trybunału. Oficjalne komunikaty prasowe wraz z pełną treścią sentencji, Trybunał publikował na swojej stronie internetowej po ogłoszeniu każdego orzeczenia. Za pośrednictwem swej strony internetowej Trybunał Konstytucyjny zapewniał również publiczny dostęp do internetowych, audiowizualnych transmisji rozpraw.

Trybunał realizował swoją misję informacyjną związaną z orzecznictwem, sporządzając i udostępniając omówienia najważniejszych orzeczeń. Trybunał prezentował treść orzeczeń w formie skrótego omówienia, skoncentrowanego na prezentacji najważniejszych tez wyroku. Niektóre omówienia oraz pełne teksty wybranych, szczególnie istotnych orzeczeń Trybunał publikował w Internecie, w tłumaczeniu na język angielski i francuski. Dzięki współpracy zagranicznej Trybunału oraz dzięki powszechnemu udostępnianiu własnych, obcojęzycznych publikacji internetowych, orzecznictwo polskiego Trybunału Konstytucyjnego dotarło do szerszego kręgu odbiorców, stając się elementem powszechnego konstytucyjnego dorobku orzeczniczego.

Oprócz notatek, komunikatów, wokandy, rozstrzygnięć, omówień i bieżących statystyk, Trybunał zamieszczał na swojej stronie internetowej, a także w Biuletynie Informacji Publicznej, informacje o wydarzeniach, wizytach, wystawach i wykładach, które miały miejsce w Trybunale Konstytucyjnym.

2.3.2. Działalność o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim

W 2008 r. Trybunał Konstytucyjny prowadził szereg działań zmierzających do popularyzowania wiedzy z dziedziny prawa konstytucyjnego, zasad ustrojowych wyrażonych w Konstytucji oraz funkcji i historii sądownictwa konstytucyjnego. Trybunał Konstytucyjny podejmował w tym celu szereg przedsięwzięć o charakterze naukowym i edukacyjnym. Trybunał był także organizatorem uroczystości i wydarzeń kulturalnych z udziałem przedstawicieli najwyższych władz państwowych.

Trybunał Konstytucyjny realizował swą funkcję edukacyjną, przyjmując uczniów szkół ponadpodstawowych, a w szczególności studentów prawa, w ramach okazjnie organizowanych spotkań z sędziami i przedstawicielami kierownictwa Biura Trybunału. Spotkania te służyły zapoznaniu z działalnością Trybunału Konstytucyjnego, jego dorobkiem, polskimi tradycjami ustrojowymi i prawnymi oraz historią sądownictwa konstytucyjnego w Europie. Uczestnicy spotkań mieli także możliwość przysłuchiwania się

rozprawom toczącym się przed Trybunałem. W 2008 r. Trybunał Konstytucyjny zorganizował spotkania dla 37 grup szkolno-universyteckich.

Najważniejszym wydarzeniem w całorocznej działalności pozaorzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego jest Święto Konstytucji 3 Maja. Trybunał zorganizował z tej okazji specjalne, uroczyste spotkanie z udziałem przedstawicieli najwyższych władz państwowych. W 2008 r. uroczystości z okazji Święta Konstytucji 3 Maja uświetniły wykłady prof. Jamesa B. Collinsa z Georgetown University w Waszyngtonie oraz dr Richarda Butterwicka z University College London. Prof. Collins wygłosił wystąpienie na temat „*Wschód*” uczy „*Zachód*”: *wpływ polskiej myśli konstytucyjnej na kulturę prawną w zachodnim świecie w latach 1572-1810*. Dr. Butterwick wygłosił zaś wykład pt. *Konstytucja 3 Maja na tle nowożytnej Europy. Synteza republikanizmu i monarchizmu*.

W 2008 r. nastąpiło zakończenie blisko rocznego cyklu comiesięcznych wykładów pt. *Tradycje prawno-ustrojowe Rzeczypospolitej*. Wykłady wygłaszali: prof. Jurate Kiaupienė i prof. Andrzej Zakrzewski (*Unie polsko-litewskie – próba nowego spojrzenia*), prof. Andrzej Sulima-Kamiński (*Przestrzenie obywatelskie w wieloetnicznej, wielowyznaniowej i wielokulturowej Rzeczypospolitej Obojga Narodów*), prof. Egidijus Kūris i prof. Marek Safjan (*Nadrzędność prawa w życiu publicznym – wartość czy przeszkoda?*) oraz prof. Wacław Uruszczak (*Zasady ustrojowe i Rzeczypospolitej a Trybunał Koronny*). Cały cykl wykładów zakończył się uroczystą sesją w Lublinie dnia 9 maja 2008 r. w siedzibie dawnego Trybunału Koronnego. Trybunał wydał teksty wszystkich wykładów w zbiorczej publikacji Wydawnictw Biura Trybunału pt. *Lex est Rex in Polonia et in Lithuania... Tradycje prawno-ustrojowe Rzeczypospolitej – doświadczenie i dziedzictwo*. Warto zauważyć, że w ramach cyklu, o którym mowa, wygłoszone zostały także wspomniane już wykłady dr. Butterwicka oraz prof. Collinsa.

W grudniu 2008 r. Trybunał zainaugurował nowy cykl comiesięcznych wykładów pt. *Preambuła Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*. Wykład inauguracyjny poświęcony refleksjom na temat fragmentu preambuły Konstytucji *wdzięczni naszym przodkom (...)* *za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach...* wygłosili prof. Tomasz Giaro, Prodziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego i ks. prof. Franciszek Longchamps de Brier, kierownik Katedry Prawa Rzymskiego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

3. Działalność pozaorzecznicza o charakterze wewnętrznym

W minionym roku Trybunał prowadził regularną działalność badawczą i naukową. Sporządzone zostały liczne prezentacje i analizy zagadnień merytorycznych, związanych z wykonywaniem funkcji orzeczniczej. Trybunał prowadził także badania porównawcze, dotyczące wybranych instytucji obcych systemów prawnych oraz orzecznictwa sądów konstytucyjnych innych państw. W prowadzeniu badań porównawczych szczególnie pomocna jest współpraca Trybunału z innymi sądami konstytucyjnymi w ramach Komisji Weneckiej Rady Europy. Organ ten oferuje możliwość wymiany informacji na temat orzecznictwa sądów konstytucyjnych lub organów równoważnych w wielu krajach świata. Warto nadmienić, że w ubiegłym roku Trybunał Konstytucyjny znalazł się wśród najaktywniejszych uczestników tego forum. Pracownicy Biura Trybunału uczest-

niczyli także w szeregu spotkań i konferencji naukowych, których celem była wymiana informacji na temat funkcjonowania sądownictwa konstytucyjnego.

W 2008 r. z inicjatywy Komisji Weneckiej doszło do roboczego spotkania oficerów łącznikowych, reprezentujących europejskie sądy konstytucyjne, w tym Trybunał Konstytucyjny. Celem spotkania było omówienie problemów związanych z wprowadzeniem efektywnej koordynacji działań członków Komisji i z usprawnieniem wymiany informacji prawnej na forum Komisji.

W minionym roku w Biurze Trybunału prowadzona była – na potrzeby Trybunału – systematyczna analiza dorobku orzeczniczego Trybunału, której efektem było stworzenie szeregu notatek oraz opracowań poświęconych w szczególności wybranym zasadom konstytucyjnym oraz instytucjom prawnym. Tytułem przykładu wymienić można następujące opracowania: *Wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego na temat zasady pomocniczości*, *Problematyka samorządu terytorialnego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w latach 2006-2007*, czy też *Skorowidz rzeczowy oraz zasad konstytucyjnych za rok 2007*. Sporządzonych zostało ponadto szereg opracowań prawnoporównawczych pozostających w ścisłym związku ze sprawami zawisłymi przed Trybunałem, jak np. *Specjalne procedury i regulacje przewidziane na wypadek porwania samolotu w wybranych krajach (dot. sprawy K 44/07)*, czy też *Notatka dotycząca kompetencji rad sądownictwa w zakresie ujednolicenia stosowania prawa przez sądy w wybranych krajach (dot. sprawy K 40/07)*.

W oparciu o informacje na temat przebiegu procesu legislacyjnego, zasoby biblioteki i prawnicze bazy danych, w Biurze Trybunału prowadzone były również badania poświęcone wpływowi orzecznictwa Trybunału na działalność organów prawodawczych, doktrynę oraz na proces stosowania prawa. Jednym z widocznych efektów prowadzonych w wymienionym zakresie prac były w szczególności publikowane raz na kwartał informacje okresowe: *Następstwa orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w orzecznictwie sądów, piśmiennictwie prawniczym i działalności prawodawczej*. Warto podkreślić, że wspomniane publikacje przekazywane były w celach informacyjnych stosownym organom prawodawczym, odpowiedzialnym za wykonywanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

Na wewnętrzne potrzeby informacyjne, Trybunał śledził zawartość niektórych tytułów prasowych, ze szczególnym uwzględnieniem reakcji mediów na orzecznictwo konstytucyjne oraz wypowiedzi towarzyszących.

Trybunał przygotowywał na bieżąco przegląd orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, udostępnianego w formie comiesięcznej informacji pt. „Wokanda Luksemburga i Strasburga”. W 2008 r. Trybunał prowadził również kwerendy biblioteczne i analizy w zakresie ochrony praw człowieka w standardach Rady Europy lub w prawie Unii Europejskiej, w sprawach zawisłych przed Trybunałem Konstytucyjnym (np.: wielkopowierzchniowe obiekty handlowe, odpowiedzialność cywilna przewoźnika, zgromadzenia spontaniczne, autoryzacja w prawie prasowym). Trybunał kilkakrotnie sygnalizował w minionym roku bezpośrednio i pośrednio związki orzeczeń wydanych przez ETS, SPI i ETPC ze sprawami zawisłymi przed Trybunałem Konstytucyjnym.

W ubiegłym roku Trybunał kontynuował unifikowanie standardów techniczno-redakcyjnych i językowych tekstów orzeczeń Trybunału publikowanych w Zbiorach Urzędowych.

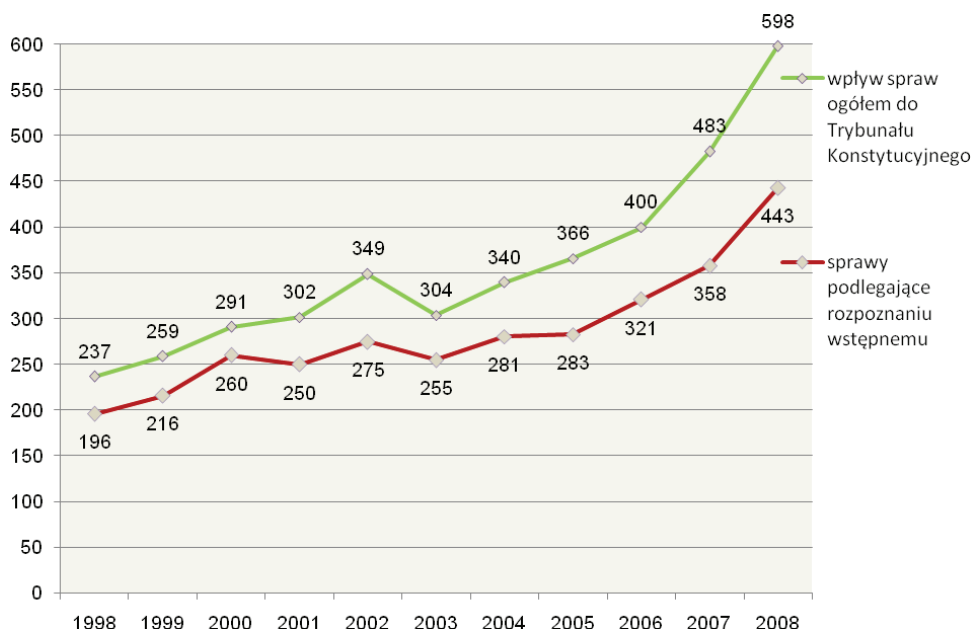
W ramach działalności wydawniczej, Trybunał przygotował rocznik „OTK ZU” seria A i B, trzy zeszyty *Studiów i Materiałów Trybunału Konstytucyjnego*: 1) tom XXVII: *Zgromadzenie Ogólne Sędziów Trybunału Konstytucyjnego. 12 marca 2008 r.*; 2) tom XXVIII: *Lex est Rex In Polonia et In Lithuania... Tradycje prawno-ustrojowe Rzeczypospolitej – doświadczenia i dziedzictwo*; 3) tom XXIX: *XI Konferencja Trybunału Konstytucyjnego RP i Sądu Konstytucyjnego Republiki Litewskiej. Tomaszowice 2007.*

W 2008 r. wydano również nowy folder informacyjny o Trybunale Konstytucyjnym w wersji polskiej i angielskiej.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 – Dynamika liczby spraw w Trybunale Konstytucyjnym w latach 1998²⁵⁷-2008

a) Liczba spraw podlegających wstępnej kontroli na tle ogólnej liczby spraw wniesionych w latach 1998-2008

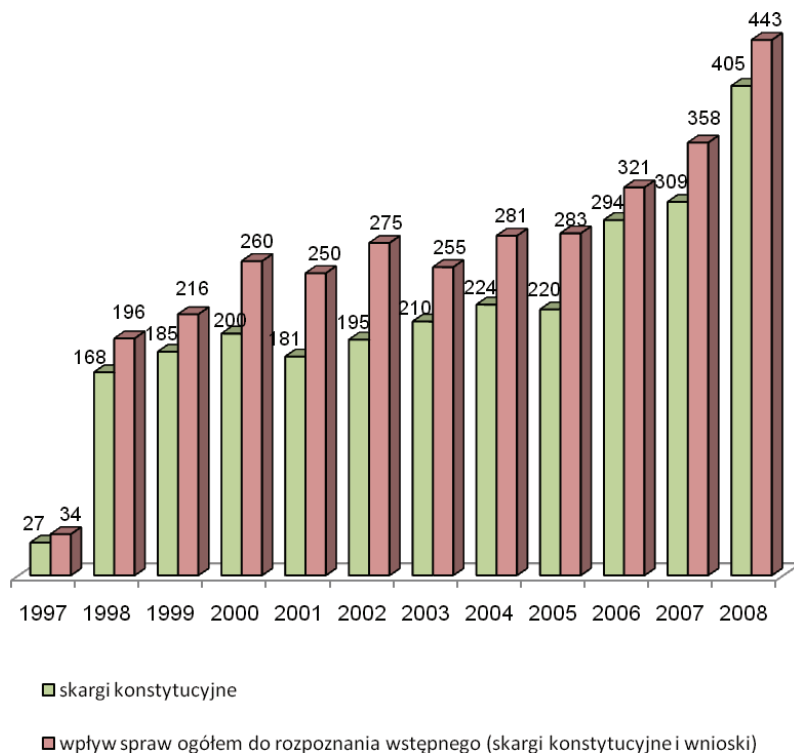

Ogólna liczba spraw, które wpłynęły do Trybunału Konstytucyjnego uwzględnia liczbę wniosków, pytań prawnych niepodlegających wstępnej kontroli oraz skargi konstytucyjne i wnioski podmiotów posiadających legitymację szczególną do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm przyjęte do rozpoznania wstępnego (art. 36 i 49 ustawy o TK).

²⁵⁷ Rok 1998 był pierwszym pełnym rokiem stosowania Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r.

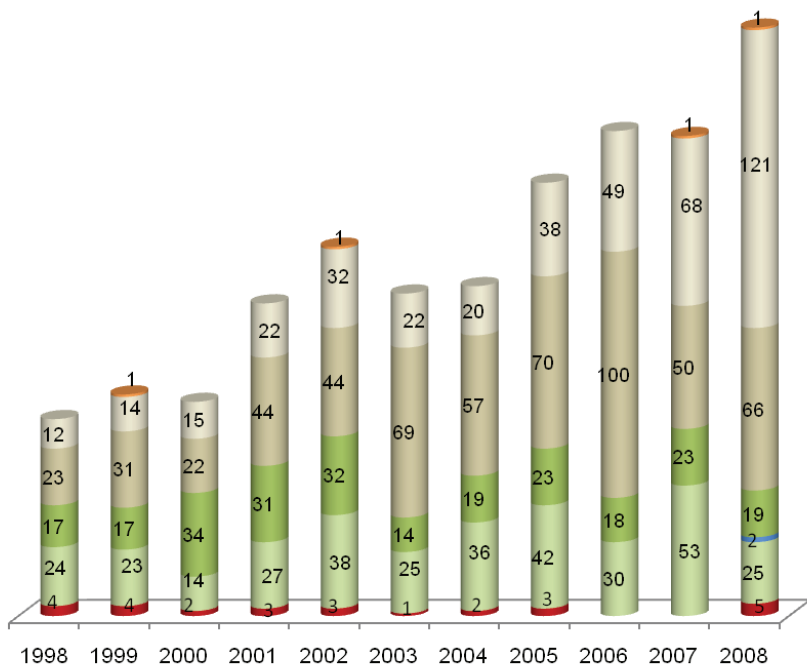
Załącznik nr 1b oraz załącznik nr 4 przedstawiają dane od 17 października 1997 r., tj. od momentu wejścia w życie Konstytucji z 1997 r.

b) Wpływ spraw do rozpoznania wstępnego

Rozpoznaniu wstępnemu podlegają wnioski pochodzące od podmiotów mających ograniczoną kompetencję do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm oraz wszystkie skargi konstytucyjne (art. 36 i 49 ustawy o TK).

c) Wpływ spraw do rozpoznania merytorycznego

■ wnioski Prezidenta w trybie prewencyjnej kontroli norm

■ wnioski podmiotów posiadających generalną kompetencję do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm

■ wnioski o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego

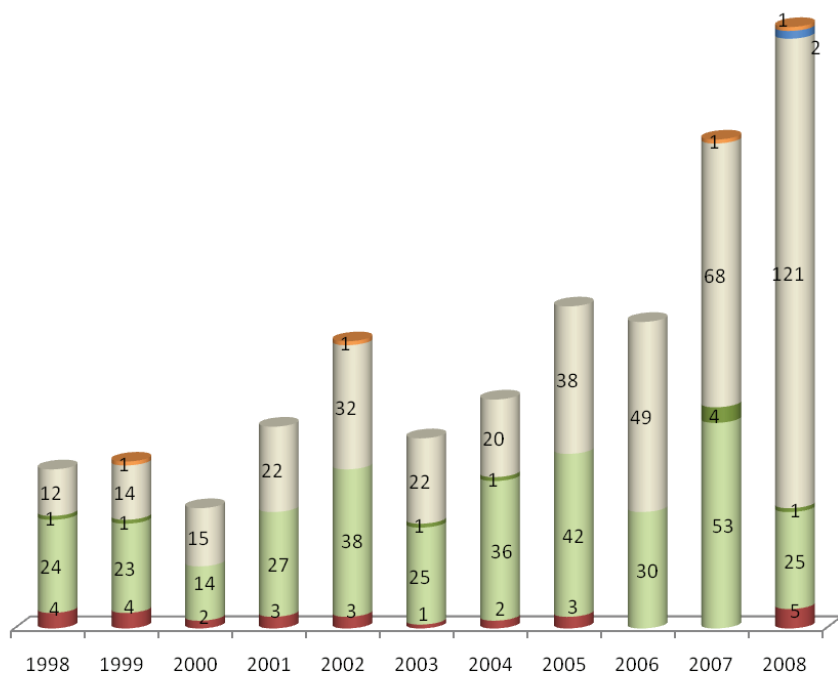
■ wnioski podmiotów posiadających ograniczoną kompetencję do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm

■ skargi konstytucyjne

■ pytania prawne

■ wnioski o stwierdzenie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych

d) Wpływ spraw, które nie podlegają rozpoznaniu wstępnemu

■ wnioski Prezidenta w trybie prewencyjnej kontroli norm

■ wnioski podmiotów posiadających generalną kompetencję do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm

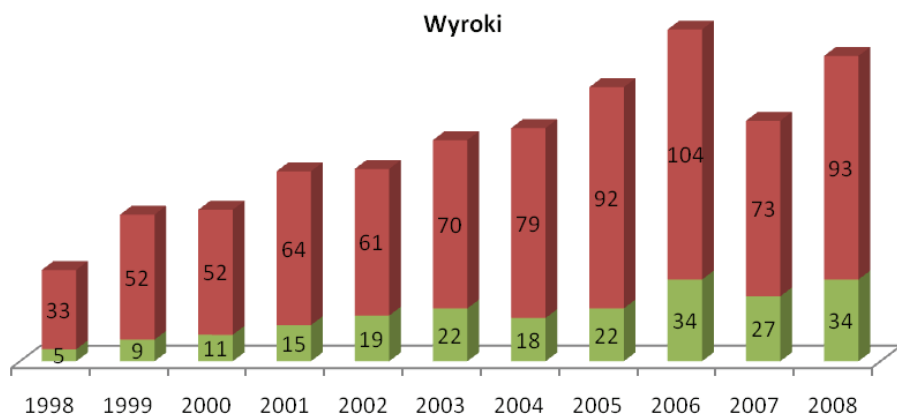
■ wnioski Krajowej Rady Sądownictwa posiadającej ograniczoną kompetencję do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm

■ pytania prawne

■ wnioski o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego

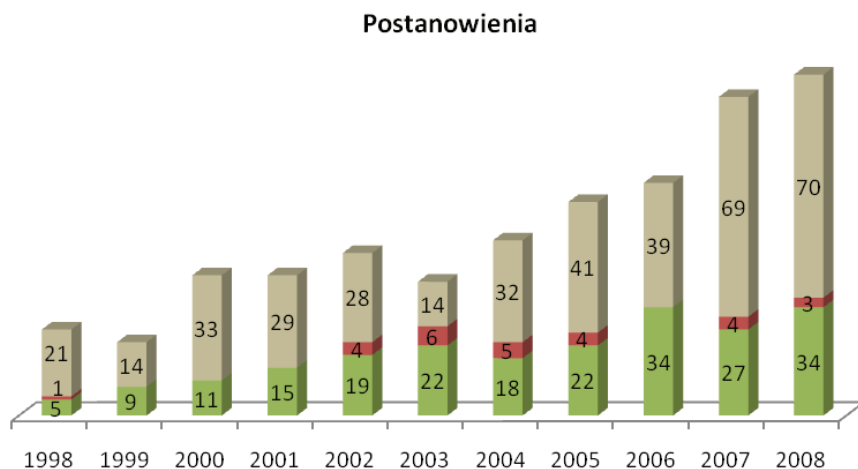
■ wnioski o stwierdzenie zgodności z Konstytucją działalności partii politycznych

e) Orzeczenia kończące postępowanie na etapie rozpoznania merytorycznego

■ postanowienia o częściowym umorzeniu postępowania wydane w ramach wyroku

■ wyroki ogółem

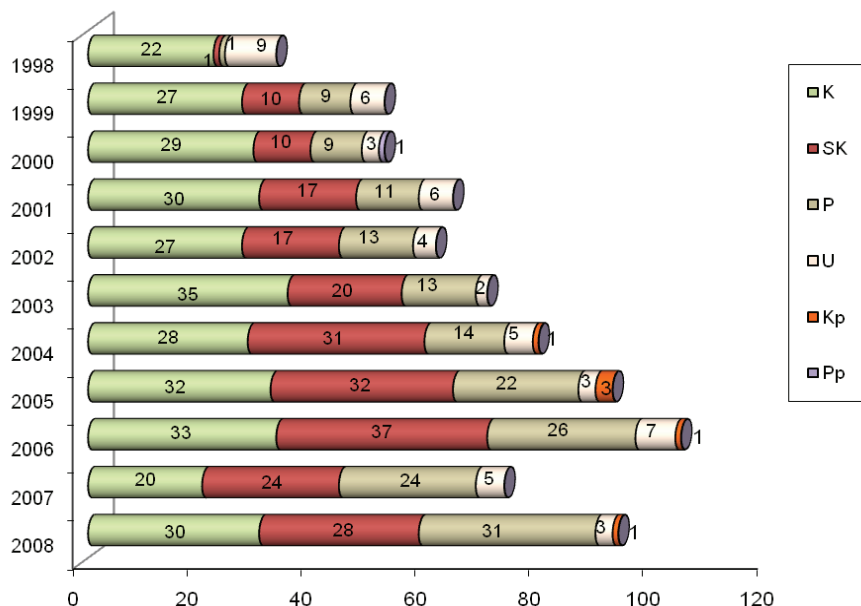
■ postanowienia o częściowym umorzeniu postępowania zawarte w wyrokach

■ postanowienia o częściowym umorzeniu postępowania zapadłe przed wydaniem wyroku

■ postanowienia o umorzeniu postępowania

Orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie jest wyrok (rozstrzygnięcie co do *meritum*) albo postanowienie o umorzeniu postępowania (z przyczyn określonych w art. 39 ust. 1 ustawy o TK).

f) Liczba spraw zakończonych wyrokiem w latach 1998-2008, w zależności od trybu wszczęcia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym

Sygnatury spraw oznaczają:

K – wnioski o stwierdzenie zgodności ustaw lub ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją oraz zgodności ustaw z umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie,

Kp – wnioski Prezydenta RP o stwierdzenie zgodności z Konstytucją ustaw przed ich podpisaniem albo umów międzynarodowych przed ich ratyfikacją,

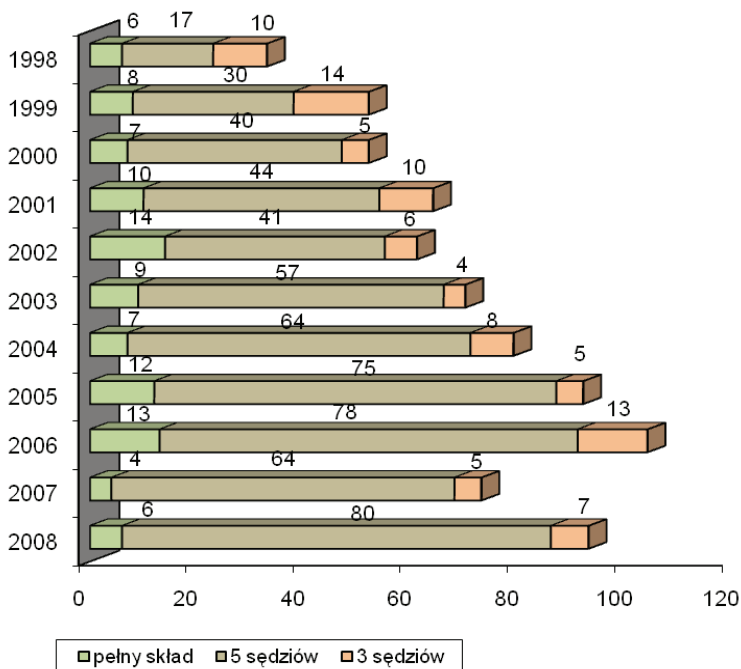
SK – skargi konstytucyjne,

U – wnioski o stwierdzenie zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawami,

P – pytania prawne sądów w sprawie zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą,

Pp – wnioski o stwierdzenie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.

g) Liczba spraw zakończonych wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego w latach 1998-2008, w zależności od składu orzekającego

Na podstawie z art. 25 ustawy o TK, Trybunał orzeka w pełnym składzie w sprawach:

- sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa;
- o stwierdzenie przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powierzeniu Marszałkowi Sejmu tymczasowego wykonywania obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej;
- zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych;
- z wniosku Prezydenta Rzeczypospolitej o stwierdzenie zgodności ustawy z Konstytucją przed jej podpisaniem lub umowy międzynarodowej z Konstytucją przed jej ratyfikacją;
- w sprawach o szczególnej zawężności, z inicjatywy prezesa Trybunału lub gdy z wnioskiem o rozpoznanie zwróci się skład orzekający wyznaczony do rozpoznania danej sprawy albo w sprawach, w których szczególna zawężność wiąże się z nakładami finansowymi nie przewidzianymi w ustawie budżetowej, a w szczególności gdy skład orzekający zamierza odstąpić od poglądu prawnego wyrażonego w orzeczeniu wydanym w pełnym składzie.

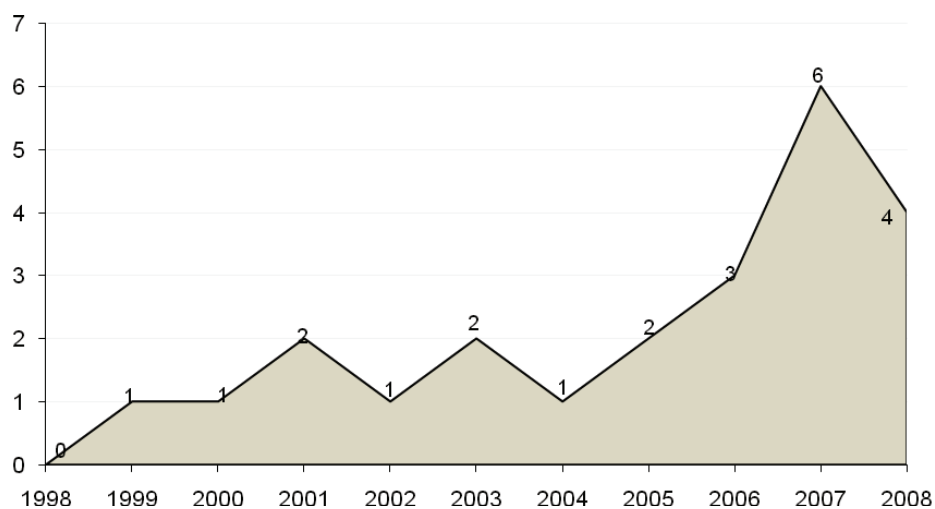
W składzie pięciu sędziów Trybunału w sprawach:

- zgodności ustaw albo ratyfikowanych umów międzynarodowych z Konstytucją;
- zgodności ustaw z umowami międzynarodowymi, których ratyfikacja wymagała uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie.

W składzie trzech sędziów Trybunału w sprawach:

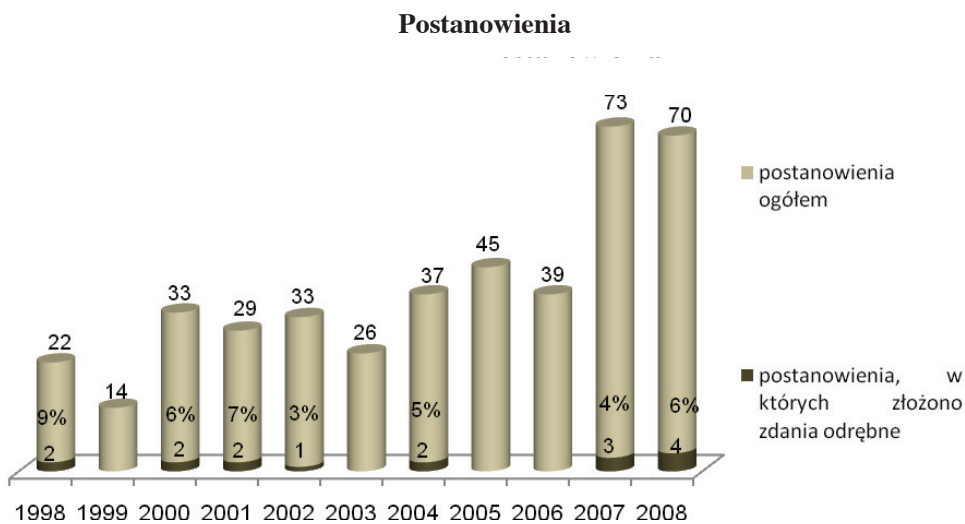
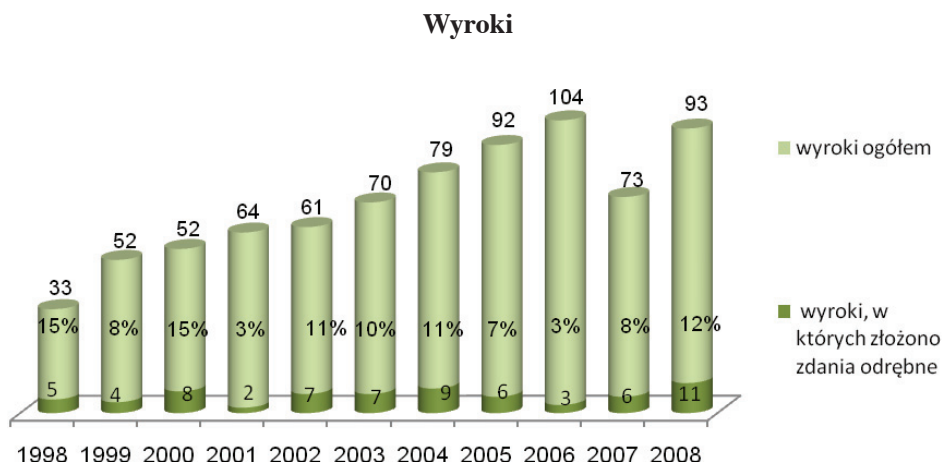
- zgodności innych aktów normatywnych z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami;
- zażaleń na odmowę nadania biegu wnioskowi o stwierdzenie zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawami oraz skargom konstytucyjnym,
- wyłączenia sędziego.

Załącznik nr 2 – Liczba postanowień sygnalizacyjnych wydanych w latach 1998-2008

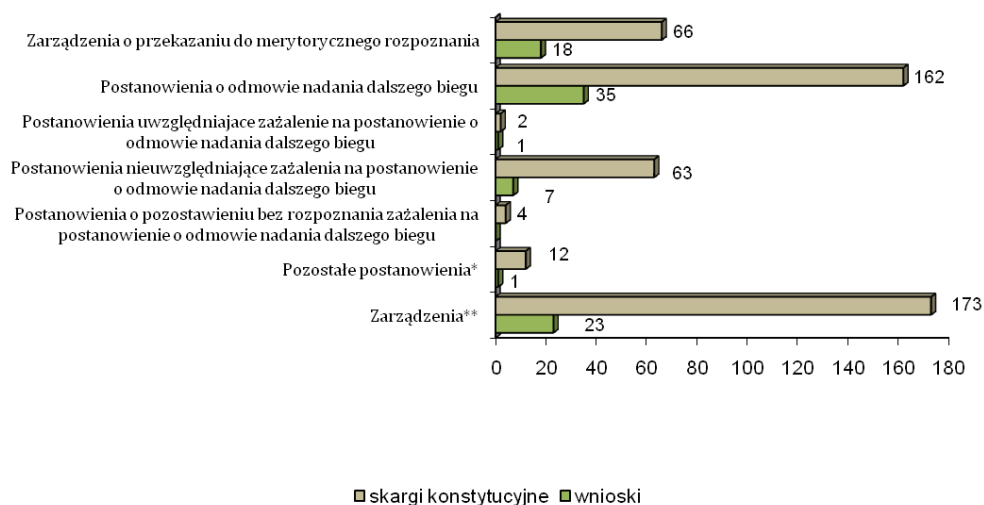
Trybunał, na podstawie art. 4 ust. 2 ustawy o TK, przedstawia właściwym organom stanowiącym prawo uwagi o stwierdzonych uchybieniach i lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne dla zapewnienia spójności systemu prawnego RP.

Załącznik nr 3 – Liczba wyroków i postanowień wydanych w postępowaniu rozpoznawczym w latach 1998-2008, w których złożono zdanie odrębne, na tle ogólnej liczby wyroków i postanowień

Zdanie odrębne do orzeczenia może złożyć sędzia, który nie zgadza się z większością głosujących, przed ogłoszeniem orzeczenia uzasadniając je w formie pisemnej. Zdanie odrębne może dotyczyć także uzasadnienia (art. 68 ust. 3 ustawy o TK).

Załącznik nr 4 – Postanowienia i zarządzenia wydane w 2008 r. na etapie wstępnego rozpoznania

* Liczba postanowień uwzględnia postanowienia o umorzeniu postępowania, postanowienia o zawieszeniu postępowania, postanowienia o podjęciu zawieszonego postępowania, postanowienia o pozostawieniu bez rozpoznania wniosku o wstrzymanie wykonania.

** Zarządzenia wzywające do usunięcia braków formalnych.

Załącznik nr 5 – Pisma wniesione do Trybunału Konstytucyjnego w latach 1997-2008

Rodzaje pism wniesionych do Trybunału Konstytucyjnego	Od 17 X 1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Wnioski Prezydenta Rzeczypospolitej składane w trybie prewencyjnej kontroli ustaw (art. 122 ust. 3 Konstytucji)	-	4	4	2	3	3	1	2	3	-	-	5
Wnioski podmiotów posiadających generalną kompetencję do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm (art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji)	6	24	23	14	27	38	25	36	42	30	52	25
Wnioski podmiotów posiadających legitymację szczególną do inicjowania abstrakcyjnej kontroli norm (art. 191 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 186 ust. 2 Konstytucji, art. 191 ust. 1 pkt 3–5 Konstytucji w związku z ust. 2 tegoż artykułu)	7	29	32	60	69	80	46	58	63	27	53	39
Pytania prawne sądów (art. 193 Konstytucji)	-	12	14	15	22	32	22	20	38	49	68	121
Skargi konstytucyjne (art. 79 ust. 1 Konstytucji) podlegające rozpoznaniu wstępnemu	27	168	185	200	181	195	210	224	220	294	309	405
Pisma kierowane jako skargi konstytucyjne, lecz nie spełniające wymagań art. 48 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (nie sporządzone przez adwokata lub radcę prawnego)	566	650	423	292	351	207	212	127	135	112	89	88
Wnioski o stwierdzenie zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	1
Wnioski o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Pozostałe pisma wniesione do Trybunału Konstytucyjnego	555	1360	2262	2372	2232	2838	2905	2749	2709	2873	3154	4116
Ogółem	1161	2247	2944	2955	2885	3394	3421	3216	3210	3385	3726	4802

Załącznik nr 6 – Rodzaje rozstrzygnięć zawartych w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego w latach 1998-2008

Liczba wyroków, w których Trybunał orzekł, że badany przepis:	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
■ jest zgodny z wzorcem kontroli	36	10	29	72	81	63	66	102	61	22	47
■ jest niezgodny z wzorcem kontroli	16	25	25	29	36	15	60	71	25	17	21
■ w zakresie – jest zgodny z wzorcem kontroli	4	6	2	7	12	16	14	10	12	9	9
■ w zakresie – jest niezgodny z wzorcem kontroli	6	14	16	11	16	16	32	31	23	32	30
■ rozumiany jako... – jest zgodny z wzorcem kontroli	-	6	9	8	1	4	-	1	1	2	-
■ rozumiany jako... – jest niezgodny z wzorcem kontroli	-	-	1	-	1	1	-	-	1	1	1
■ nie jest niezgodny z wzorcem (nieadekwatność wzorca kontroli powołanego przez inicjatora postępowania)	25	35	38	45	52	46	38	56	42	14	25
■ nie jest niezgodny ... a tym samym jest zgodny z wzorcem kontroli	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
■ w części ... jest zgodny z wzorcem kontroli	-	-	2	-	2	-	2	2	2	1	3
■ w części ... jest niezgodny z wzorcem kontroli	2	2	-	2	5	4	7	7	5	2	8
■ nie wyłączający obowiązku ... jest zgodny z wzorcem kontroli	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
■ jako przepis odsyłający ... do przepisów ... jest zgodny z wzorcem kontroli	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
■ jest niezgodny z wzorcem kontroli a przez to z ...	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-
■ nie narusza ... a przez to jest zgodny z wzorcem kontroli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
■ jest niezgodny z wzorcem kontroli przez to, że	10	18	11	4	5	2	5	3	3	2	1
■ jest niezgodny z wzorcem kontroli... ponieważ	3	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-
■ jest niezgodny z wzorcem kontroli ... jako	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-
■ jest niezgodny z wzorcem kontroli ... gdyż	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
■ jest niezgodny z wzorcem kontroli ... ze względu	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
■ jest niezgodny z wzorcem kontroli ... z powodu	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
■ jest niezgodny z wzorcem kontroli ... a ponadto	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Liczba wyroków wydanych w danym roku*, w tym:	33	52	52	64	61	70	79	92	104	73	93
■ wyroki, w których zastosowano odroczenie utraty mocy obowiązującej	2	5	7	4	8	6	13	14	14	9	8
■ wyroki, w których sentencji zawarte jest wskazanie co do praktycznych skutków orzeczenia o niekonstytucyjności przepisu	0	0	0	0	2	2	4	1	2	1	0

* Liczba wyroków jest mniejsza od sumy badanych rozstrzygnięć, gdyż w jednym wyroku może być zawartych kilka formuł stosowanych przez Trybunał Konstytucyjny

Załącznik nr 7 – Podmioty inicjujące postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawach zakończonych wyrokiem w latach 1998-2008

Podmioty kompetentne do wszczęcia postępowania przed TK	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	RAZEM
Prezydent RP w trybie prewencyjnej kontroli ustaw	4	4	2	3	3	1	2	3	-	-	1	23
Marszałek Sejmu	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Marszałek Senatu	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Prezes Rady Ministrów	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Grupa posłów	3	3	-	2	14	9	7	1	4	4	1	48
Grupa senatorów	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Prokurator Generalny	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	3
Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3
Prezes NSA	-	-	-	-	-	1	1*	4	-	-	-	6
Prezes NIK	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Rzecznik Praw Obywatelskich	19	15	9	19	17	12	19	20	11	12	2	155
Krajowa Rada Sądownictwa	1	1	-	-	-	1	1	-	-	2	-	6
Organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego	14	8	19	19	20	6	9	10	3	8	-	116
Organy związków zawodowych i organizacje zawodowe	2	10	10	6	9	4	6	7	5	1	1	61
Organizacje pracodawców	-	1	3	3	2	1	-	1	-	1	-	12
Kościoły: Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny; Gdański Okręg Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
Sąd Najwyższy w trybie pytań prawnych	1	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	4
Naczelny Sąd Administracyjny w trybie pytań prawnych	3	3	5	4	8	4	-	-	1	2	-	30
Inne sądy w trybie pytań prawnych	5	9	5	16	15	19	16	27	37	23	5	177
Osoby fizyczne w trybie skargi konstytucyjnej	8	13	13	26	25	37	21	40	30	8	-	221
Osoby prawne w trybie skargi konstytucyjnej	2	-	1	1	3	11	10	5	8	3	-	44
Sąd Okręgowy w Warszawie w sprawie kontroli statutu partii politycznej	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
S U M A												916

Liczba w tabeli oznacza liczbę wniosków, złożonych przez podmioty kompetentne do wszczęcia postępowania przed TK w danym roku, które zostały rozstrzygnięte wyrokiem.

* Jeden wniosek został złożony wspólnie z Rzecznikiem Praw Obywatelskich (sprawy K 4/03, K 37/04)

Załącznik nr 8 – Przepisy będące wzorcami kontroli w wyrokach wydanych w 2008 r.

Przepisy Konstytucji

Przepisy Konstytucji	Sygnatury wyroków, w których TK orzekł, że badane przepisy są:		
	Zgodne z Konstytucją	Niezgodne z Konstytucją	Nie są niezgodne z Konstytucją
Art. 2	Kp 2/08; K 18/05; K 50/05; K 33/06; K 35/06; K 16/07; K 19/07; K 43/07; K 51/07; K 52/07; K 66/07; K 5/08; U 1/08; U 4/08; P 32/06; P 35/06; P 48/06; P 49/06; P 20/07; P 36/07; P 59/07; SK 49/04; SK 17/05; SK 62/06; SK 76/06; SK 89/06; SK 91/06; SK 96/06; SK 9/07; SK 33/07; SK 40/07	K 6/05; K 32/05; K 4/07; K 30/07; K 40/07; K 42/07; K 44/07; K 46/07; U 1/08; P 26/06; P 9/06; P 41/07; P 2/08; P 57/07; P 16/08; SK 40/07; SK 11/07; SK 17/07; SK 25/07	P 48/07; SK 82/06
Art. 5			K 35/06
Art. 7	K 51/07; K 52/07; U 1/08; SK 76/06	K 6/05; K 5/07; U 1/08	K 51/07
Art. 10	K 51/07		
Art. 14	SK 43/05	SK 43/05	
Art. 16 ust. 2		K 19/07	
Art. 17 ust. 1	K 4/07	K 4/07; SK 16/07	
Art. 18	K 24/07	P 18/06; P 41/07	
Art. 20		K 46/07	
Art. 21 ust. 1		P 4/06	SK 62/06
ust. 2		K 6/05; K 61/07; P 16/08	
Art. 22	K 52/07	K 46/07	SK 17/05
Art. 26 ust. 1	K 52/07		
Art. 30	K 51/07	K 44/07	
Art. 31 ust. 1		P 30/07	
ust. 3	K 35/06; K 16/07; K 51/07; K 52/07; K 66/07; K 5/08; P 38/06; SK 17/05; SK 43/05; SK 52/05; SK 62/06; SK 89/06; SK 33/07; SK 40/07	K 6/05; K 32/05; K 34/06; K 7/07; K 23/07; K 33/07; K 30/07; K 37/07; K 42/07; K 44/07; K 12/08; P 4/06; P 17/07; P 30/07; P 50/07; P 16/08; SK 43/05; SK 16/06; SK 40/07; SK 16/07	K 51/07; SK 25/07

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

Art. 32		K 18/05; K 33/06; K 35/06; K 51/07; P 16/07; P 20/07; P 49/07; SK 58/06; SK 82/06; SK 43/07	K 23/07; K 30/07; K 33/07; K 51/07	P 48/07
	ust. 1	Kp 2/08; U 1/08; P 32/06; P 17/07; P 47/07; P 54/07; SK 51/04; SK 89/06; SK 91/06; SK 96/06; SK 9/07	K 6/05; P 9/06; P 18/06; P 27/07; P 37/07; P 41/07 SK 77/06; SK 3/07	K 19/07; P 36/07; SK 49/04; SK 62/06; SK 11/07
	ust. 2			SK 49/04
Art. 33			K 33/07	
Art. 38			K 44/07	
Art. 40			SK 25/07	
Art. 41 ust. 1			K 34/06; SK 17/07	
	ust. 4		SK 25/07	
Art. 42 ust. 1		K 35/06; P 32/06; P 35/06	P 50/07	K 35/06; SK 75/06
	ust. 2	K 52/07; P 48/06	K 42/07; K 33/07	
	ust. 3	P 35/06		K 51/07; K 35/06; U 1/08
Art. 45				SK 17/05
	ust. 1	K 35/06; K 52/07; P 32/06; P 49/06; P 37/07; P 49/07; P 59/07; SK 51/04; SK 75/06; SK 76/06; SK 89/06; SK 33/07; SK 40/07	K 38/07; K 51/07; P 26/06; P 8/07; P 17/07; P 18/07; P 37/07; SK 3/07; SK 6/07; SK 11/07; SK 17/07; SK 20/07; SK 40/07; SK 57/06	SK 49/04
Art. 46			P 4/06	
Art. 51 ust. 2			K 8/04	K 8/04
	ust. 3		K 51/07	
	ust. 4		K 51/07	
Art. 54 ust. 1		K 5/08; SK 52/05; SK 43/05	SK 43/05; SK 16/07	
Art. 57		P 15/08		
Art. 59 ust. 1			K 23/07	
	ust. 2 – 4		P 50/07	
Art. 60			SK 57/06	
Art. 63				SK 16/07
Art. 64			K 7/07	
	ust. 1	K 16/07; P 59/07; SK 62/06	K 6/05; P 4/06; K 37/07	SK 79/06
	ust. 2	K 16/07; P 59/07; SK 43/07; SK 62/06; SK 89/06	K 6/05; K 12/08; K 32/05; K 37/07; P 16/08	
	ust. 3	SK 79/06;	P 4/06; P 16/08	K 6/05; SK 62/06
Art. 65 ust. 1		SK 17/05; SK 91/06	K 30/07	
	ust. 2			SK 96/06

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

Art. 66 ust. 1			U 5/08
Art. 67 ust. 1	P 38/06; SK 58/06; SK 82/06; SK 96/06; SK 9/07	SK 16/06	
Art. 68 ust. 3	K 24/07		
Art. 71 ust. 1		P 18/06; P 41/07	
Art. 73	K 5/08		
Art. 76		K 37/07	
Art. 77 ust. 1		SK 77/06	
	ust. 2	K 35/06; P 37/07; SK 75/06; SK 76/06; SK 33/07	K 38/07; P 37/07; SK 57/06; SK 77/06
Art. 78	SK 33/07; P 54/07	P 17/07; P 18/07; P 57/07; SK 3/07; SK 11/07; SK 20/07	
Art. 92 ust. 1	K 24/07; U 5/08; U 4/08	P 23/07; P 4/06	
Art. 95 ust. 2	U 1/08	U 1/08	
Art. 111 ust. 1	U 1/08	U 1/08	U 1/08
Art. 118 ust. 1		K 5/07	
Art. 121 ust. 2		K 5/07	
Art. 126 ust. 2	K 51/07		
Art. 126 ust. 3	K 51/07		
Art. 134	K 51/07; K 52/07		
Art. 134 ust. 2	K 52/07		
Art. 164 ust. 3			K 19/07
Art. 165		P 2/08	
	ust. 1	K 61/07	
Art. 167			
	ust. 1	K 43/07	K 19/07
	ust. 4	K 43/07	
Art. 175 ust. 1	SK 89/06		
Art. 176 ust. 1			P 54/07; P 68/07
	ust. 2	P 68/07	
Art. 178 ust. 1		K 40/07	
Art. 183 ust. 1		K 40/07	
Art. 186 ust. 1		K 40/07	
	ust. 2		K 40/07
Art. 187 ust. 1	K 40/07	K 40/07	
	ust. 4	K 40/07	

Przepisy ustaw

Lp.	Wzorzec kontroli	Sygnatura		
		Zgodne	Niezgodne	Nie są niezgodne
1.	Art. 213 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy			K 24/07
2.	Art. 249 § 3 pkt 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy	K 24/07		
3.	Art. 130a ust. 11 pkt 3 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym		P 4/06	
4.	Art. 34 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia	U 5/08		
5.	Art. 29 ust. 1 ustawy z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin	U 4/08		
6.	Art. 92 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji	U 4/08		
7.	Art. 229 § 6 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy			U 5/08

Postanowienia umów międzynarodowych

Lp.	Wzorzec kontroli	Sygnatura		
		Zgodne	Niezgodne	Nie są niezgodne
1.	Art. 20 i art. 23 Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.			P 41/07
2.	Art. 27 Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.			P 18/06
3.	Art. 4 ust. 2 i 6 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r.		P 2/08	
4.	Art. 3 ust. 1 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r.		K 19/07	
5.	Art. 5 i art. 14 ust. 2 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.			K 35/06
6.	Art. 14 ust. 3 lit. g Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych otwartego do podpisu w Nowym Yorku dnia 19 grudnia 1966 r.	K 52/07		
7.	Art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2	P 49/06 P 49/07 P 32/06 K 52/07		
8.	Art. 6 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2			K 35/06

Załącznik nr 9 – Przepisy będące przedmiotem kontroli w wyrokach wydanych w 2008 r.

USTAWY

Lp.	Przedmiot kontroli	Sygnatura	Data wyroku
Kodeks karny			
1.	Art. 112 pkt 1a oraz art. 132a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.)	K 5/07	19 IX 2008
2.	Art. 213 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.)	SK 43/05	12 V 2008
3.	Art. 1 pkt 2, art. 2 ustawy z dnia 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny (Dz. U. Nr 132, poz. 1109)	P 32/06	15 X 2008
Kodeks postępowania karnego			
1.	Art. 156 § 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.)	K 42/07	3 VI 2008
2.	Art. 236 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.)	K 38/07	3 VII 2008
3.	Art. 247 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.)	K 34/06	5 II 2008
4.	Art. 259 § 1 oraz art. 260 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.)	K 24/07	22 VII 2008
5.	Art. 263 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.)	SK 17/07	10 VI 2008
6.	Art. 517c § 1 oraz art. 517c § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.)	P 30/07	7 X 2008
Kodeks karny skarbowy			
1.	Art. 17 § 1 pkt 2 i 4 oraz art. 18 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765, ze zm.)	P 35/06	8 I 2008
2.	Art. 47 § 4, art. 137 § 3 oraz art. 138 § 6 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765, ze zm.)	P 26/06	15 IV 2008
Kodeks karny wykonawczy			
1.	Art. 248 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, ze zm.)	SK 25/07	26 V 2008
Kodeks wykroczeń			
1.	Art. 52 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. Nr 109, poz. 756)	P 15/08	10 VII 2008
Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia			
1.	Art. 22 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. Nr 106, poz. 1148, ze zm.)	P 48/06	19 II 2008
Kodeks postępowania cywilnego			
1.	Art. 49 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.)	P 8/07	24 VI 2008
2.	Art. 117 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.)	P 37/07	16 VI 2008

3.	Art. 130 ² § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.)	SK 33/07	17 XI 2008
4.	Art. 130 ² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 130 ² § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.), w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, z 2006 r. Nr 126, poz. 876 oraz z 2007 r. Nr 21, poz. 123, Nr 82, poz. 560, Nr 123, poz. 849, Nr 125, poz. 873 i Nr 191, poz. 1371)	SK 20/07	26 VI 2008
5.	Art. 370 ¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.)	P 18/07	20 V 2008
6.	1. Art. 398 ⁴ § 1 pkt 3 oraz art. 398 ⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398 ⁴ § 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.).	SK 40/07	1 VII 2008
7.	Art. 398 ²³ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.)	P 54/07	1 XII 2008
8.	Art. 424 ¹ § 1 i 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.)	SK 77/06	1 IV 2008
9.	Art. 477 ¹⁴ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.)	P 49/06	19 II 2008
10.	Art. 479 ¹² § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.), w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 42 ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 48, poz. 554 oraz z 2003 r. Nr 24, poz. 201 i Nr 109, poz. 1036), obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 235, poz. 1699)	SK 89/06	26 II 2008
11.	Art. 969 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.)	P 59/07	27 V 2008
Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych			
1.	Art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, z 2006 r. Nr 126, poz. 876, oraz z 2007 r. Nr 21, poz. 123, Nr 82, poz. 560, Nr 123, poz. 849, Nr 125, poz. 873 i Nr 191, poz. 1371), w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2007 r. Nr 21, poz. 123) i art. 100 ust. 2 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych	SK 33/07	17 XI 2008
2.	Art. 18 ust. 2 w związku z art. 28 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, z 2006 r. Nr 126, poz. 876 oraz z 2007 r. Nr 21, poz. 123, Nr 82, poz. 560, Nr 123, poz. 849, Nr 125, poz. 873 i Nr 191, poz. 1371)	P 17/07	16 XII 2008
3.	Art. 40 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, z 2006 r. Nr 126, poz. 876 oraz z 2007 r. Nr 21, poz. 123, Nr 82, poz. 560, Nr 123, poz. 849, Nr 125, poz. 873 i Nr 191, poz. 1371)	P 49/07	21 VII 2008

4.	Art. 109 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398, z 2006 r. Nr 126, poz. 876 oraz z 2007 r. Nr 21, poz. 123, Nr 82, poz. 560, Nr 123, poz. 849, Nr 125, poz. 873 i Nr 191, poz. 1371)	P 37/07	16 VI 2008
Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną			
1.	Art. 73 ust. 2 pkt 1 w związku z art. 103 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz. U. Nr 133, poz. 872 i Nr 162, poz. 1126, z 2000 r. Nr 6, poz. 70, Nr 12, poz. 136, Nr 17, poz. 228, Nr 19, poz. 239, Nr 52, poz. 632, Nr 95, poz. 1041 i Nr 122, poz. 1312 oraz z 2001 r. Nr 45, poz. 497, Nr 100, poz. 1084, Nr 111, poz. 1194 i Nr 145, poz. 1623)	K 43/07	28 II 2008
Kodeks postępowania administracyjnego			
1.	Art. 24 § 1 pkt 5 w związku z art. 27 § 1 i art. 127 § 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, ze zm.)	P 57/07	15 XII 2008
2.	Art. 160 § 5 w związku z art. 160 § 4 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, ze zm.), w brzmieniu obowiązującym do czasu jego uchylenia z dniem 1 września 2004 r. przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2004 r. Nr 162, poz. 1692)	SK 51/04	21 X 2008
Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi			
1.	Art. 18 § 1 pkt 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270, z 2004 r. Nr 162, poz. 1692, z 2005 r. Nr 94, poz. 788, Nr 169, poz. 1417 i Nr 250, poz. 2118, z 2006 r. Nr 38, poz. 268, Nr 208, poz. 1536 i Nr 217, poz. 1590 oraz z 2007 r. Nr 120, poz. 818, Nr 121, poz. 831 i Nr 221, poz. 1650)	SK 6/07	14 X 2008
Kodeks pracy			
1.	1. Art. 30 § 4, art. 50 § 3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, ze zm.)	P 48/07	2 XII 2008
2.	Art. 237 § 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, ze zm.)	P 23/07	19 VI 2008
Ustawa o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji			
1.	Art. 4 ust. 1, 3 i 5 ustawy z dnia 7 kwietnia 2006 r. o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji (Dz. U. z 2006 r. Nr 79, poz. 550 oraz z 2008 r. Nr 93, poz. 584)	K 23/07	1 VII 2008
Ustawa o związkach zawodowych			
1.	Art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854, Nr 100, poz. 1080 i Nr 128, poz. 1405, z 2002 r. Nr 135, poz. 1146 i Nr 240, poz. 2052, z 2003 r. Nr 63, poz. 590 i Nr 213, poz. 2081 oraz z 2004 r. Nr 240, poz. 2407)	P 50/07	13 V 2008
Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych			
1.	Art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. 2004 r. Nr 39, poz. 353, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 120, poz. 1252, Nr 121, poz. 1264, Nr 144, poz. 1530, Nr 191, poz. 1954, Nr 210, poz. 2135 i Nr 236, poz. 2355, z 2005 r. Nr 167, poz. 1397 i Nr 169, poz. 1412 i 1421, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 208, poz. 1534 oraz z 2007 r. Nr 17, poz. 95, Nr 82, poz. 558 i Nr 191, poz. 1368 i 1369)	SK 96/06	1 IV 2008

2.	Art. 32 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 120, poz. 1252, Nr 121, poz. 1264, Nr 144, poz. 1530, Nr 191, poz. 1954, Nr 210, poz. 2135 i Nr 236, poz. 2355, z 2005 r. Nr 167, poz. 1397 i Nr 169, poz. 1412 i 1421, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 208, poz. 1534, z 2007 r. Nr 17, poz. 95, Nr 82, poz. 558, Nr 191, poz. 1368 i 1369 i Nr 200, poz. 1445 oraz z 2008 r. Nr 67, poz. 411)	K 33/06	10 VII 2008
3.	Art. 57 ust. 1 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. 2004 r. Nr 39, poz. 353, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 120, poz. 1252, Nr 121, poz. 1264, Nr 144, poz. 1530, Nr 191, poz. 1954, Nr 210, poz. 2135 i Nr 236, poz. 2355, z 2005 r. Nr 167, poz. 1397 i Nr 169, poz. 1412 i 1421, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 208, poz. 1534 oraz z 2007 r. Nr 17, poz. 95, Nr 82, poz. 558 i Nr 191, poz. 1368 i 1369)	SK 58/06	11 III 2008
4.	Art. 110 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 120, poz. 1252, Nr 121, poz. 1264, Nr 144, poz. 1530, Nr 191, poz. 1954, Nr 210, poz. 2135 i Nr 236, poz. 2355, z 2005 r. Nr 167, poz. 1397 i Nr 169, poz. 1412 i 1421, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 208, poz. 1534, z 2007 r. Nr 17, poz. 95, Nr 82, poz. 558, Nr 191, poz. 1368 i 1369 i Nr 200, poz. 1445 oraz z 2008 r. Nr 67, poz. 411)	P 47/07	18 XI 2008
5.	Art. 173 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 120, poz. 1252, Nr 121, poz. 1264, Nr 144, poz. 1530, Nr 191, poz. 1954, Nr 210, poz. 2135 i Nr 236, poz. 2355, z 2005 r. Nr 167, poz. 1397 i Nr 169, poz. 1412 i 1421, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 208, poz. 1534 oraz z 2007 r. Nr 17, poz. 95, Nr 82, poz. 558 i Nr 191, poz. 1368 i 1369)	SK 82/06	12 II 2008
Ustawa o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej			
1.	1. Art. 2 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. Nr 86, poz. 732 i Nr 164, poz. 1366) w związku z art. 3 pkt 17 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992 i Nr 222, poz. 1630, z 2007 r. Nr 64, poz. 427, Nr 105, poz. 720, Nr 109, poz. 747 i Nr 200, poz. 1446 oraz z 2008 r. Nr 70, poz. 416), w brzmieniu nadanym przez art. 27 pkt 2 lit. g ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej	P 18/06	23 VI 2008
2.	Art. 2 pkt 5 lit. a ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej w związku z art. 3 pkt 17a ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych	P 18/06	23 VI 2008
3.	Art. 29 ust. 1 ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej	P 18/06	23 VI 2008
Ustawa o świadczeniach rodzinnych			
1.	Art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992 i Nr 222, poz. 1630, z 2007 r. Nr 64, poz. 427, Nr 105, poz. 720, Nr 109, poz. 747, Nr 192, poz. 1378 i Nr 200, poz. 1446 oraz z 2008 r. Nr 70, poz. 416)	P 27/07	18 VII 2008

2.	Art. 17 ust. 1 i ust. 5 pkt 2 lit. b, art. 58 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 992 i Nr 222, poz. 1630, z 2007 r. Nr 64, poz. 427, Nr 105, poz. 720, Nr 109, poz. 747, Nr 192, poz. 1378 i Nr 200, poz. 1446 oraz z 2008 r. Nr 70, poz. 416)	P 41/07	22 VII 2008
Ustawa o pomocy społecznej			
	Art. 8 ust. 9 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001 i Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 64, poz. 565, Nr 94, poz. 788, Nr 164, poz. 1366, Nr 179, poz. 1487 i Nr 180, poz. 1493, z 2006 r. Nr 144, poz. 1043, Nr 186, poz. 1380, Nr 249, poz. 1831 i Nr 251, poz. 1844 oraz z 2007 r. Nr 35, poz. 219, Nr 36, poz. 226, Nr 48, poz. 320, Nr 120, poz. 818 i Nr 209, poz. 1519)	K 18/05	6 V 2008
Ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa			
	Art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2005 r. Nr 31, poz. 267, z 2006 r. Nr 221, poz. 1615, z 2007 r. Nr 47, poz. 318 i Nr 115, poz. 792 oraz z 2008 r. Nr 93, poz. 582)	SK 16/06	24 VI 2008
Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych			
	Art. 47 ust. 10a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74, Nr 17, poz. 95, Nr 21, poz. 125, Nr 112, poz. 769, Nr 115, poz. 791, 792 i 793 i Nr 176, poz. 1243 oraz z 2008 r. Nr 63, poz. 394, Nr 67, poz. 411 i Nr 141, poz. 888)	P 16/07	18 XII 2008
Ustawa o gospodarce nieruchomościami			
1.	Art. 80 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 i Nr 281, poz. 2782, z 2005 r. Nr 130, poz. 1087, Nr 169, poz. 1420 i Nr 175, poz. 1459, z 2006 r. Nr 64, poz. 456, Nr 104, poz. 708 i Nr 220, poz. 1600 i 1601, z 2007 r. Nr 173, poz. 1218 oraz z 2008 r. Nr 59, poz. 369)	SK 49/04	6 V 2008
2.	1. Art. 136 ust. 6, Art. 137 ust. 2, Art. 229a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 i Nr 281, poz. 2782, z 2005 r. Nr 130, poz. 1087, Nr 169, poz. 1420 i Nr 175, poz. 1459, z 2006 r. Nr 64, poz. 456, Nr 104, poz. 708 i Nr 220, poz. 1600 i 1601 oraz z 2007 r. Nr 173, poz. 1218) 2. Art. 15 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2004 r. Nr 141, poz. 1492 i Nr 240, poz. 2408, z 2005 r. Nr 150, poz. 1251 oraz z 2006 r. Nr 249, poz. 1827)	K 6/05	3 IV 2008
3.	Art. 179 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 i Nr 281, poz. 2782, z 2005 r. Nr 130, poz. 1087, Nr 169, poz. 1420 i Nr 175, poz. 1459 oraz z 2006 r. Nr 64, poz. 456, Nr 104, poz. 708 i Nr 220, poz. 1600 i 1601 oraz z 2007 r. Nr 173, poz. 1218)	SK 17/05	27 III 2008
4.	Art. 216 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 i Nr 281, poz. 2782, z 2005 r. Nr 130, poz. 1087, Nr 169, poz. 1420 i Nr 175, poz. 1459, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i Nr 220, poz. 1600 i 1601, z 2007 r. Nr 69, poz. 468 i Nr 173, poz. 1218 oraz z 2008 r. Nr 59, poz. 369)	SK 43/07	9 XII 2008

Prawo o ustroju sądów powszechnych			
	Art. 114 § 6 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070 i Nr 154, poz. 1787, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, Nr 213, poz. 1802 i Nr 240, poz. 2052, z 2003 r. Nr 188, poz. 1838 i Nr 228, poz. 2256, z 2004 r. Nr 34, poz. 304, Nr 130, poz. 1376, Nr 185, poz. 1907 i Nr 273, poz. 2702 i 2703, z 2005 r. Nr 13, poz. 98, Nr 131, poz. 1102, Nr 167, poz. 1398, Nr 169, poz. 1410, 1413 i 1417, Nr 178, poz. 1479 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 144, poz. 1044 i Nr 218, poz. 1592 oraz z 2007 r. Nr 25, poz. 162, Nr 64, poz. 433, Nr 73, poz. 484, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766, Nr 136, poz. 959, Nr 138, poz. 976 i Nr 230, poz. 1698), w brzmieniu nadanym przez art. 89 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052, z 2004 r. Nr 25, poz. 219 oraz z 2006 r. Nr 157, poz. 1119) i obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 136, poz. 959 i Nr 230, poz. 1698)	SK 3/07	4 III 2008
Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa			
1.	Art. 2a, art. 3 ust. 4, art. 4 ust. 2, art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. Nr 100, poz. 1082, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. Nr 228, poz. 2256, z 2005 r. Nr 169, poz. 1410 i Nr 249, poz. 2104 oraz z 2007 r. Nr 25, poz. 162, Nr 73, poz. 484 i Nr 227, poz. 1680)	K 40/07	16 IV 2008
2.	Art. 13 ust. 2 zdanie drugie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz. U. Nr 100, poz. 1082, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. Nr 228, poz. 2256, z 2005 r. Nr 169, poz. 1410 i Nr 249, poz. 2104, z 2007 r. Nr 25, poz. 162, Nr 73, poz. 484 i Nr 227, poz. 1680 oraz z 2008 r. Nr 72, poz. 427)	SK 57/06	27 V 2008
Prawo o notariacie			
	1. Art. 12 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2002 r. Nr 42, poz. 369, z 2003 r. Nr 49, poz. 408, Nr 124, poz. 1152 i Nr 217, poz. 2142, z 2004 r. Nr 62, poz. 577, Nr 147, poz. 1547, Nr 173, poz. 1808 i Nr 202, poz. 2067, z 2005 r. Nr 163, poz. 1361, Nr 167, poz. 1398 i Nr 169, poz. 1417, z 2006 r. Nr 218, poz. 1592 i Nr 225, poz. 1635 oraz z 2007 r. Nr 25, poz. 162, Nr 80, poz. 540, Nr 85, poz. 571 i Nr 191, poz. 1371), w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 163, poz. 1361 oraz z 2006 r. Nr 75, poz. 529, Nr 149, poz. 1075 i Nr 206, poz. 1522) 2. Art. 12 § 2 pkt 2-4 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 3 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, 3. Art. 12 § 3 w związku z art. 12 § 2 pkt 2 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 3 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw 4. Art. 74 § 1 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 19 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, w związku z art. 71b § 1 i art. 71f § 1-3 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, dodanymi przez art. 3 pkt 16 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw	K 4/07	26 III 2008

	5. Art. 74 § 2 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 19 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, 6. Art. 74 § 6 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 19 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw.		
Ustawa o podatku od towarów i usług			
1.	Art. 15 ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. Nr 54, poz. 535, z 2005 r. Nr 14, poz. 113, Nr 90, poz. 756, Nr 143, poz. 1199 i Nr 179, poz. 1484, z 2006 r. Nr 143, poz. 1028 i 1029, z 2007 r. Nr 168, poz. 1187 i Nr 192, poz. 1382 oraz z 2008 r. Nr 74, poz. 444)	K 50/05	12 VI 2008
2.	Art. 87 ust. 2 zdanie drugie ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. Nr 54, poz. 535, z 2005 r. Nr 14, poz. 113, Nr 90, poz. 756, Nr 143, poz. 1199 i Nr 179, poz. 1484, z 2006 r. Nr 143, poz. 1028 i 1029, z 2007 r. Nr 168, poz. 1187 i Nr 192, poz. 1382 oraz z 2008 r. Nr 74, poz. 444, Nr 130, poz. 826 i Nr 141, poz. 888)	K 16/07	13 X 2008
Ustawa o podatku rolnym			
	Art. 18 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (Dz. U. z 2006 r. Nr 136, poz. 969, Nr 191, poz. 1412, Nr 245, poz. 1775 i Nr 249, poz. 1825 oraz z 2007 r. Nr 109, poz. 747)	K 18/05	6 V 2008
Ustawa o kontroli skarbowej			
	1. Art. 7b, art. 36e ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 65, Nr 64, poz. 594, Nr 91, poz. 868, Nr 171, poz. 1800 i Nr 173, poz. 1808, z 2005 r. Nr 132, poz. 1110 i Nr 183, poz. 1537, z 2006 r. Nr 66, poz. 470, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 157, poz. 1119, Nr 191, poz. 1413 i Nr 217, poz. 1590 oraz z 2007 r. Nr 171, poz. 1207)	K 8/04	17 VI 2008
Ustawa o Policji			
1.	1. Art. 41 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, Nr 57, poz. 390, Nr 120, poz. 818, Nr 140, poz. 981 i Nr 165, poz. 1170 oraz z 2008 r. Nr 86, poz. 521), dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji (Dz. U. Nr 192, poz. 1873), 2. Art. 132 ust. 2 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 13 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji, 3. Art. 132 ust. 4 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 13 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji, 4. Art. 133 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 15 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji, 5. Art. 135 ust. 4 zdanie drugie ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 18 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji, 6. Art. 3 ust. 1 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji	K 35/06	2 IX 2008
2.	Art. 90 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, Nr 57, poz. 390, Nr 120, poz. 818, Nr 140, poz. 981 i Nr 165, poz. 1170 oraz z 2008 r. Nr 86, poz. 521)	K 7/07	18 IX 2008

Ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin			
1.	Art. 10 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 67, Nr 121, poz. 1264 i Nr 191, poz. 1954, z 2005 r. Nr 10, poz. 65, Nr 90, poz. 757 i Nr 130, poz. 1085, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711, z 2007 r. Nr 82, poz. 558 oraz z 2008 r. Nr 66, poz. 409), w brzmieniu obowiązującym do dnia 10 czerwca 2007 r.	P 38/06	29 IV 2008
2.	Art. 41 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2004 r. Nr 8, poz. 67, Nr 121, poz. 1264 i Nr 191, poz. 1954, z 2005 r. Nr 10, poz. 65, Nr 90, poz. 757 i Nr 130, poz. 1085, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 oraz z 2007 r. Nr 82, poz. 558) w związku z art. 104 ust. 8 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. 2004 r. Nr 39, poz. 353, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 120, poz. 1252, Nr 121, poz. 1264, Nr 144, poz. 1530, Nr 191, poz. 1954, Nr 210, poz. 2135 i Nr 236, poz. 2355, z 2005 r. Nr 167, poz. 1397 i Nr 169, poz. 1412 i 1421, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 208, poz. 1534 oraz z 2007 r. Nr 17, poz. 95, Nr 82, poz. 558 i Nr 191, poz. 1368 i 1369)	P 9/06	15 IV 2008
Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego			
1.	1. Art. 3 ust. 1, art. 3 ust. 2 in fine, art. 7 ust. 1 zdanie drugie, art. 27 ust. 7 w związku z art. 27 ust. 5 i 6 zdanie drugie, art. 41 ust. 4 w związku z art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. Nr 104, poz. 709 i Nr 218, poz. 1592) 2. Art. 60 ust. 6 w związku z art. 60 ust. 5, art. 76 ust. 4 w związku z art. 76 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (Dz. U. Nr 104, poz. 711 i Nr 218, poz. 1592 oraz z 2007 r. Nr 7, poz. 49) 3. Art. 8 pkt 1 lit. b ustawy powołanej w punkcie 2, 4. Art. 67 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 2, 5. Art. 67 ust. 3 ustawy powołanej w punkcie 2	K 52/07	27 VI 2008

2.	1. Art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25 lipca 2008 r. o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego, w części, w jakiej dodaje w ustawie z dnia 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2006 r. Nr 104, poz. 711 i Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 7, poz. 49 oraz z 2008 r. Nr 122, poz. 797) art. 65b, w związku z art. 2 ustawy z 25 lipca 2008 r. 2. Art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 25 lipca 2008 r. powołanej w punkcie 1	Kp 2/08	19 XI 2008
3.	1. Art. 62 ust. 2a ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (Dz. U. Nr 104, poz. 711 i Nr 218, poz. 1592 oraz z 2007 r. Nr 7, poz. 49), dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2007 r. Nr 7, poz. 49) 2. Art. 63 ust. 4a ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 2 lit. a ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 3. Art. 63 ust. 6a ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 2 lit. c ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 4. Art. 70a ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 5. Art. 70a ust. 1 ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 6. Art. 70a ust. 2 ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1: 7. Art. 70b ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 8. Art. 70c ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 9. Art. 70c ust. 2 i 3 ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 10. Art. 70c ust. 4 ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 11. Art. 70d ust. 1 i 2 ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 12. Art. 79a ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 5 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, 13. Ustawa z 14 grudnia 2006 r. powołana w punkcie 1 14. Ustawa z 14 grudnia 2006 r. powołana w punkcie 1, z wyjątkiem jej art. 1 pkt 4	K 51/07	27 VI 2008

Ustawa o zmianie ustawy o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw			
	1. Art. 20 ust. 2 w związku z art. 20 ust. 1 i 3, art. 20 ust. 4, art. 27 ust. 2 w związku z art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 1203, Nr 151, poz. 1596 i Nr 254, poz. 2533 oraz z 2005 r. Nr 33, poz. 290)	K 32/05	17 III 2008
Ustawa o transporcie drogowym			
	Art. 92 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 125, poz. 874, Nr 176, poz. 1238 i Nr 192, poz. 1381)	SK 75/06	31 III 2008
Prawo o ruchu drogowym			
1.	Art. 105 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2005 r. Nr 108, poz. 908, Nr 109, poz. 925, Nr 175, poz. 1462, Nr 179, poz. 1486 i Nr 180, poz. 1494 i 1497, z 2006 r. Nr 17, poz. 141, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 190, poz. 1400, Nr 191, poz. 1410 i Nr 235, poz. 1701 oraz z 2007 r. Nr 52, poz. 343, Nr 57, poz. 381, Nr 99, poz. 661, Nr 123, poz. 845 i Nr 176, poz. 1238)	K 30/07	20 II 2008
2.	Art. 130a ust. 10, art. 130a ust. 11 pkt 3 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2005 r. Nr 108, poz. 908, Nr 109, poz. 925, Nr 175, poz. 1462, Nr 179, poz. 1486 i Nr 180, poz. 1494 i 1497, z 2006 r. Nr 17, poz. 141, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 190, poz. 1400, Nr 191, poz. 1410 i Nr 235, poz. 1701, z 2007 r. Nr 52, poz. 343, Nr 57, poz. 381, Nr 99, poz. 661, Nr 123, poz. 845 i Nr 176, poz. 1238 oraz z 2008 r. Nr 37, poz. 214)	P 4/06	3 VI 2008
Prawo przewozowe			
	Art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe (Dz. U. z 2000 r. Nr 50, poz. 601, z 2001 r. Nr 125, poz. 1371, z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 130, poz. 1112, z 2003 r. Nr 149, poz. 1452 i Nr 211, poz. 2049, z 2004 r. Nr 97, poz. 962, Nr 160, poz. 1678 i Nr 281, poz. 2780 oraz z 2006 r. Nr 133, poz. 935)	K 37/07	2 XII 2008
Prawo lotnicze			
	Art. 122a ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze (Dz. U. z 2006 r. Nr 100, poz. 696, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1008, Nr 170, poz. 1217 i Nr 249, poz. 1829, z 2007 r. Nr 50, poz. 331 i Nr 82, poz. 558 oraz z 2008 r. Nr 97, poz. 625 i Nr 144, poz. 901)	K 44/07	30 IX 2008
Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego			
	Art. 33 ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz. U. Nr 273, poz. 2702 oraz z 2006 r. Nr 107, poz. 722)	SK 91/06	13 V 2008
Prawo prasowe			
	Art. 49 oraz art. 14 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24, z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1989 r. Nr 34, poz. 187, z 1990 r. Nr 29, poz. 173, z 1991 r. Nr 100, poz. 442, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, z 1997 r. Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 770, z 1999 r. Nr 90, poz. 999, z 2001 r. Nr 112, poz. 1198, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 111, poz. 1181, z 2005 r. Nr 39, poz. 377 oraz z 2007 r. Nr 89, poz. 590)	SK 52/05	29 IX 2008

Ustawa o samorządzie gminnym			
	Art. 101 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1203, z 2005 r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181, poz. 1337 oraz z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974 i Nr 173, poz. 1218)	SK 76/06	16 IX 2008
Ustawa o zamówieniach publicznych			
	Art. 42 ust. 6 ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych (Dz. U. z 2002 r. Nr 72, poz. 664, Nr 113, poz. 984 i Nr 197, poz. 1661 oraz z 2003 r. Nr 2, poz. 16, Nr 130, poz. 1188 i Nr 165, poz. 1591), w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 29 sierpnia 2003 r. o zmianie ustawy o zamówieniach publicznych (Dz. U. z 2003 r. Nr 165, poz. 1591)	SK 62/06	17 XI 2008
Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw			
	1. Art. 7 ust. 2 pkt 1 oraz art. 7 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 102, poz. 1055 i Nr 167, poz. 1760, z 2005 r. Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128, Nr 34, poz. 242, Nr 146, poz. 1055, Nr 159, poz. 1127 i Nr 218, poz. 1592, z 2007 r. Nr 48, poz. 327 i Nr 112, poz. 766 oraz z 2008 r. Nr 96, poz. 607 i Nr 180, poz. 1111).	K 66/07	24 XI 2008
Ustawa o tworzeniu i działaniu wielkopowierzchniowych obiektów handlowych			
	Ustawa z dnia 11 maja 2007 r. o tworzeniu i działaniu wielkopowierzchniowych obiektów handlowych (Dz. U. Nr 127, poz. 880)	K 46/07	8 VII 2008
Ustawa o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”			
	Art. 81 ust. 5 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (Dz. U. Nr 84, poz. 948, z 2001 r. Nr 100, poz. 1086 i Nr 154, poz. 1802, z 2002 r. Nr 205, poz. 1730 i Nr 240, poz. 2055, z 2003 r. Nr 6, poz. 63, Nr 80, poz. 720 i Nr 203, poz. 1966, z 2004 r. Nr 96, poz. 959 i Nr 120, poz. 1252, z 2005 r. Nr 157, poz. 1315 i Nr 184, poz. 1539, z 2006 r. Nr 12, poz. 63 i Nr 157, poz. 1119 oraz z 2008 r. Nr 97, poz. 624)	P 2/08	21 X 2008
Ustawa o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych			
	Art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych (Dz. U. Nr 44, poz. 255, z 1991 r. Nr 75, poz. 331, z 1993 r. Nr 16, poz. 67 i Nr 134, poz. 647, z 2001 r. Nr 4, poz. 24, z 2005 r. Nr 167, poz. 1398 oraz z 2006 r. Nr 104, poz. 708)	P 36/07	8 VII 2008

Ustawa o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu			
	1. Art. 36 ust. 4 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424, Nr 64, poz. 432, Nr 83, poz. 561, Nr 85, poz. 571 i Nr 140 poz. 983), w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. Nr 140, poz. 983). 2. Art. 36 ust. 1 pkt 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. powołanej w punkcie 1, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 2 ustawy z 29 czerwca 2007 r. powołanej w punkcie 1, w części obejmującej zwrot „z upoważnienia redakcji albo wydawcy” oraz art. 36 ust. 4 pkt 3 lit. b ustawy z 18 grudnia 1998 r., w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 2 ustawy z 29 czerwca 2007 r.	K 5/08	25 XI 2008
Ustawa o rodzinnych ogrodach działkowych			
	Art. 10, art. 17 ust. 3 w związku z ust. 2 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o rodzinnych ogrodach działkowych (Dz. U. Nr 169, poz. 1419, z 2006 r. Nr 220, poz. 1600 oraz z 2008 r. Nr 201, poz. 1237)	K 61/07	9 XII 2008
Prawo spółdzielcze			
	Art. 227 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848, z 2004 r. Nr 99, poz. 1001, z 2005 r. Nr 122, poz. 1024, z 2006 r. Nr 94, poz. 651, z 2007 r. Nr 125, poz. 873 oraz z 2008 r. Nr 163, poz. 1014), w brzmieniu obowiązującym przed dniem 15 stycznia 2003 r.	K 12/08	11 XII 2008
Ustawa o spółdzielniach mieszkaniowych			
	Art. 12 ust. 1, art. 17 ¹⁴ ust. 1, art. 12 ust. 1 ¹ i art. 17 ¹⁴ ust. 1 ¹ , art. 27 ² ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1116, z 2004 r. Nr 19, poz. 177 i Nr 63, poz. 591, z 2005 r. Nr 72, poz. 643, Nr 122, poz. 1024, Nr 167, poz. 1398 i Nr 260, poz. 2184, z 2006 r. Nr 165, poz. 1180 oraz z 2007 r. Nr 125, poz. 873 Art. 8 ust. 1, art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 125, poz. 873)	P 16/08	17 XII 2008
Ustawa o systemie oświaty			
	Art. 90 ust. 2c ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, Nr 273, poz. 2703 i Nr 281, poz. 2781, z 2005 r. Nr 17, poz. 141, Nr 94, poz. 788, Nr 122, poz. 1020, Nr 131, poz. 1091, Nr 167, poz. 1400 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 144, poz. 1043, Nr 208, poz. 1532 i Nr 227, poz. 1658, z 2007 r. Nr 42, poz. 273, Nr 80, poz. 542, Nr 115, poz. 791, Nr 120, poz. 818, Nr 180, poz. 1280 i Nr 181, poz. 1292 oraz z 2008 r. Nr 70, poz. 416 i Nr 145, poz. 917)	K 19/07	18 XII 2008
Ustawa o Najwyższej Izbie Kontroli			
	Art. 89 ust. 5, art. 93 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701)	K 33/07	11 XII 2008

ROZPORZĄDZENIA

Lp.	Przedmiot kontroli	Sygnatura	Data wyroku
1.	§ 4 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43, z 1985 r. Nr 7, poz. 21, z 1991 r. Nr 39, poz. 167, z 1992 r. Nr 102, poz. 520, z 1996 r. Nr 63, poz. 292 oraz z 1997 r. Nr 61, poz. 377)	SK 9/07	20 V 2008
2.	§ 13 ust. 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 23 marca 1999 r. w sprawie badań lekarskich i psychologicznych osób ubiegających się o wydanie licencji oraz posiadających licencję pracownika ochrony fizycznej (Dz. U. Nr 30, poz. 299 oraz z 2000 r. Nr 81, poz. 917)	U 5/08	16 IX 2008
3.	§ 17 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 września 2001 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych i zbiorów dokumentów (Dz. U. Nr 102, poz. 1122 oraz z 2003 r. Nr 176, poz. 1721)	P 68/07	16 XII 2008
4.	§ 48 ust. 4 pkt 5 lit. c rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 marca 2002 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 27, poz. 268, Nr 46, poz. 438, Nr 155, poz. 1290 i Nr 216, poz. 1828, z 2003 r. Nr 115, poz. 1079, Nr 152, poz. 1483, Nr 158, poz. 1534 i Nr 224, poz. 2229 oraz z 2004 r. Nr 109, poz. 1162)	SK 79/06	5 XI 2008
5.	Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wykazu chorób zawodowych, szczegółowych zasad postępowania w sprawach zgłaszania podejrzenia, rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych oraz podmiotów właściwych w tych sprawach (Dz. U. Nr 132, poz. 1115)	P 23/07	19 VI 2008
6.	§ 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 2 sierpnia 2002 r. w sprawie usuwania pojazdów (Dz. U. Nr 134, poz. 1133 i Nr 176, poz. 1451 oraz z 2004 r. Nr 32, poz. 283).	P 4/06	3 VI 2008
7.	§ 33 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności oraz dokumentowania tych czynności (Dz. U. Nr 15, poz. 142)	K 24/07	22 VII 2008
8.	§ 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 kwietnia 2005 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wysokości i szczegółowych zasad przyznawania, odmowy przyznania, cofania i zwracania przez policjantów równoważnika pieniężnego za brak lokalu mieszkalnego (Dz. U. Nr 70, poz. 633)	U 4/08	27 X 2008
9.	§ 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 sierpnia 2006 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji programu pomocy dla gospodarstw rolnych w celu złagodzenia skutków suszy (Dz. U. Nr 155, poz. 1109)	P 20/07	31 III 2008
10.	§ 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 27, poz. 199)	SK 11/07	29 IV 2008

KORPORACYJNE NORMY DEONTOLOGICZNE

Lp.	Przedmiot kontroli	Sygnatura	Data wyroku
Kodeks etyki lekarskiej			
	Art. 52 ust. 2 kodeksu etyki lekarskiej w związku z art. 15 pkt 1, art. 41 i art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o izbach lekarskich (Dz. U. Nr 30, poz. 158, z 1990 r. Nr 20, poz. 120, z 1996 r. Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 28, poz. 152, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 126, poz. 1383, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271 i Nr 240, poz. 2052, z 2004 r. Nr 92, poz. 885 oraz z 2007 r. Nr 176, poz. 1238)	SK 16/07	23 IV 2008

UCHWAŁY SEJMU RP

Lp.	Przedmiot kontroli	Sygnatura	Data wyroku
	1. Art. 1 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 stycznia 2008 r. o powołaniu Komisji Śledczej do zbadania sprawy zarzutu nielegalnego wywierania wpływu przez członków Rady Ministrów, Komendanta Głównego Policji, Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego na funkcjonariuszy Policji, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, prokuratorów i osoby pełniące funkcje w organach wymiaru sprawiedliwości w celu wymuszenia przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków w związku z postępowaniami karnymi oraz czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi w sprawach z udziałem lub przeciwko członkom Rady Ministrów, posłom na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej i dziennikarzom, w okresie od 31 października 2005 roku do 16 listopada 2007 roku (M. P. Nr 5, poz. 51) 2. Art. 2 pkt 1 i 2 uchwały powołanej w pkt 1 3. Art. 3 pkt 1 lit. a, b, d oraz pkt 2 lit. a uchwały powołanej w pkt. 1 4. Art. 3 pkt 1 lit. c oraz pkt 2 lit. b uchwały powołanej w pkt 1 5. Art. 2 i art. 3 uchwały powołanej w pkt 1 6. Art. 2 pkt 3 uchwały powołanej w pkt 1, 7. Art. 2 pkt 4 uchwały powołanej w pkt 1, 8. Art. 3 pkt 1 lit. e uchwały powołanej w pkt 1 9. Art. 3 pkt 3 uchwały powołanej w pkt 1	U 1/08	26 XI 2008

Załącznik nr 10 – Przegląd treści wyroków wydanych w 2008 r.

Omówienia treści wyroków nie są dosłownymi cytataми. Objasnienia w nawiasach kwadratowych zostały wprowadzone na potrzeby niniejszej „Informacji”. Charakter oficjalny mają teksty wyroków zamieszczone w zbiorze „Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy”.

STYCZEŃ

1.

SYGNATURA: **P 35/06**
DATA: 8 stycznia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 17 § 1 pkt 2 i 4 [możliwość udzielenia przez sąd zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, jeżeli wina sprawcy i okoliczności popełnienia przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego nie budzą wątpliwości, a jednocześnie sprawca uiścił kwotę odpowiadającą co najmniej najniższej karze grzywny grożącej za dany czyn zabroniony oraz uiszczono co najmniej zryczałtowaną równowartość kosztów postępowania] oraz art. 18 § 1 pkt 1 [Sąd, udzielając zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, orzeka m.in. tytułem kary grzywny kwotę uiszczoną przez sprawcę] ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, **są zgodne** z art. 42 ust. 1 i 3 oraz z art. 2 Konstytucji.

LUTY

2.

SYGNATURA: **K 34/06**
DATA: 5 lutego 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 247 § 1 [możliwość zarządzenia przez Prokuratora zatrzymania i przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej oraz zarządzenia przeszukania] ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Niekonstytucyjny przepis **traci moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

3.

SYGNATURA: **SK 82/06**
DATA: 12 lutego 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Zygmunt F.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 173 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych [ustalenie kapitału początkowego dla funkcjonariuszy zwolnionych ze służb mundurowych, jeżeli przed dniem 1 stycznia 1999 r. pozostawali oni w służbie i nie mają ustalonego prawa do świadczeń określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym tych osób] **jest zgodny** z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

4.

SYGNATURA: **P 49/06**
DATA: 19 lutego 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Łodzi

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 477¹⁴ § 2 [sąd odwoławczy rozpoznający w pierwszej instancji odwołania od decyzji organów rentowych w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych może uwzględniając odwołanie zmienić zaskarżoną decyzję w całości lub w części i orzec co do istoty sprawy] ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji oraz z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2.

5.

SYGNATURA: **P 48/06**
DATA: 19 lutego 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy w Starogardzie Gdańskim

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 22 [wyznaczenie oskarżonemu na jego wniosek obrońcy z urzędu gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez poważnego uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny. Odesłanie do stosowania art. 78 § 2 k.p.k. umożliwiającego cofnięcie przez sąd obrońcy z urzędu] ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia **jest zgodny** z art. 2 i art. 42 ust. 2 Konstytucji.

6.

SYGNATURA: **K 30/07**
DATA: 20 lutego 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 105 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, **w części** zawierającej zwrot „lub wykroczenie” [warunek niekaralności wyrokiem sądu za przestępstwo lub wykroczenie przeciwko bezpieczeństwu w ruchu drogowym w stosunku do instruktorów prowadzących szkolenie osób ubiegających się o uprawnienie do kierowania pojazdem], **jest niezgodny** z art. 2, art. 32 oraz z art. 65 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

7.

SYGNATURA: **SK 89/06**
DATA: 26 lutego 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Spółka „C”, Paweł M.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 479¹² § 1 [obowiązek podania w pozwie wszystkich twierdzeń oraz dowodów na ich poparcie pod rygorem utraty prawa powoływania ich w toku postępowania, chyba że powołanie w pozwie nie było możliwe lub potrzeba powołania wynikła później (prekluzja dowodowa)] ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 42 ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 175 ust. 1 oraz z art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 2 Konstytucji.

8.

SYGNATURA: **K 43/07**
DATA: 28 lutego 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Rada Miejska w Brwinowie
Rada Miasta Podkowy Leśnej (K 59/07)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 73 ust. 2 pkt 1 [przeniesienie z dniem 1 stycznia 1999 r. z mocy samego prawa własności nieruchomości zajętych pod drogi publiczne na SP lub właściwe jednostki samorządu terytorialnego, za odszkodowaniem, które wypłaca gmina w przypadku dróg będących drogami gminnymi] w związku z art. 103 ust. 2 [zaszeregowanie z dniem 1 stycznia 1999 r. dotychczasowych dróg gminnych oraz lokalnych miejskich do dróg gminnych] ustawy z dnia 13 października 1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną **jest zgodny** z art. 2 oraz art. 167 ust. 1 i 4 Konstytucji.

M A R Z E C

9.

SYGNATURA: **SK 3/07**
DATA: 4 marca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Stanisław S.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 114 § 6 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, w brzmieniu nadanym przez art. 89 pkt 3 lit. b ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym i obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, **w zakresie**, w jakim pozbawia obwinionego sędziego prawa wniesienia do sądu dyscyplinarnego zażalenia na postanowienie rzecznika dyscyplinarnego o umorzeniu postępowania dyscyplinarnego, **jest niezgodny** z art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji.

10.

SYGNATURA: **SK 58/06**
DATA: 11 marca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Eugenia M.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 57 ust. 1 [przesłanki przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy] w związku z art. 65 ust. 1 [prawo do renty rodzinnej uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń] ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych **jest zgodny** z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 Konstytucji.

11.

SYGNATURA: **K 32/05**
DATA: 17 marca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 20 ust. 2 [wygaśnięcie z mocy prawa stosunku najmu niektórych podmiotów wynajmujących lokale mieszkalne z zasobu WAM] w związku z art. 20 ust. 1 [prawo do zamieszkiwania przez okres dwóch lat od dnia wejścia w życie nowelizacji ustawy osobie niebędącej żołnierzem pełniącym zawodową służbę wojskową na podstawie kontraktu na pełnienie służby stałej, zamieszkującej na podstawie umowy najmu lub innego niż decyzja administracyjna tytułu prawnego, w lokalu mieszkalnym przeznaczonym na zakwaterowanie żołnierzy zawodowych pełniących zawodową służbę wojskową na podstawie kontraktu na pełnienie służby stałej, o ile nie posiada ona lub jej małżonek tytułu prawnego do innego lokalu mieszkalnego lub lokalu zamiennego] i 3 [w terminie 2 lat od wejścia w życie ustawy WAM może zaproponować w zamian za wcześniejsze opuszczenie lokalu mieszkalnego lokal zamienny albo świadczenie w wysokości 40 % wartości rynkowej zajmowanego lokalu] ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 2 Konstytucji.

2. Art. 20 ust. 4 [przymusowe wykwaterowanie osób niebędących żołnierzami zawodowymi pełniącymi zawodową służbę wojskową na podstawie kontraktu na pełnienie służby stałej zajmujące lokal mieszkalny przeznaczony na zakwaterowanie żołnierzy zawodowych pełniących zawodową służbę wojskową na podstawie kontraktu na pełnienie służby stałej, które nie zwolniły zajmowanego lokalu mieszkalnego w przypadku, o którym mowa w ust. 1, albo odmówiły skorzystania z uprawnień określonych w ust. 3] ww. ustawy **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

3. Art. 27 ust. 2 [zarządzenie przymusowego wykwaterowania lub przekwaterowania po uprawnieniu się decyzji dyrektora oddziału regionalnego WAM o zwolnieniu lokalu mieszkalnego lub upływie terminu wypowiedzenia umowy najmu] w związku z art. 27 ust. 1 ww. ustawy **w zakresie**, w jakim znajduje on zastosowanie w stosunku do osób zajmujących w dniu 30 czerwca 2004 r. lokale mieszkalne będące w zasobie Wojskowej Agencji Mieszkaniowej na podstawie umowy najmu, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

12.

SYGNATURA:

K 4/07

DATA:

26 marca 2008

SKŁAD TK:

pełny skład

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Krajowa Rada Notarialna

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 12 § 1 pkt 2 [dopuszczenie do wykonywania zawodu notariusza osób, które zajmowały stanowisko sędziego lub prokuratora, bez obowiązku odbycia aplikacji notarialnej, złożenia egzaminu notarialnego oraz wykonywania pracy w charakterze asesora notarialnego co najmniej 3 lata] ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o advokaturze i niektórych innych ustaw, **jest zgodny** z art. 17 ust. 1 Konstytucji.

2. Art. 12 § 2 pkt 2-4 [dopuszczenie do złożenia egzaminu notarialnego, bez obowiązku odbycia aplikacji, niektórych osób, które po ukończeniu wyższych studiów prawniczych prowadziły określoną w tych punktach działalność zawodową] ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 3 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o advokaturze i niektórych innych ustaw, **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

3. Art. 12 § 3 w związku z art. 12 § 2 pkt 2 [sposób ustalenia pięcioletniego okresu zatrudnienia w ramach stosunku pracy w związku z dopuszczeniem do egzaminu notarialnego, bez obowiązku odbycia aplikacji, osób, które po ukończeniu studiów prawniczych zatrudnione były na stanowiskach związanych ze stosowaniem lub tworzeniem prawa] ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 3 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o advokaturze i niektórych innych ustaw, **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

4. Art. 74 § 1 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 19 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o advokaturze i niektórych innych ustaw, w związku z art. 71b § 1 i art. 71f § 1-3 [przeprowadzenie egzaminu notarialnego przez komisje egzaminacyjne ds. aplikacji notarialnej przy Ministrze Sprawiedliwości; skład komisji] ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, dodanymi przez art. 3 pkt 16 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o advokaturze i niektórych innych ustaw, **jest zgodny** z art. 17 ust. 1 Konstytucji.

5. Art. 74 § 2 [dopuszczenie do przystąpienia do egzaminu notarialnego osób, które ukończyły aplikację notarialną oraz osób, które nie odbyły aplikacji a po ukończeniu wyższych studiów prawnych prowadziły określoną w ustawie działalność zawodową] ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 19 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, **w zakresie**, w jakim dotyczy osób wymienionych w art. 12 § 2 pkt 2-4 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

6. Art. 74 § 6 ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 19 ustawy z 30 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze i niektórych innych ustaw, **w zakresie**, w jakim pomija udział samorządu notarialnego w ustalaniu zestawu pytań i tematów egzaminu notarialnego, sporządzanego w każdym roku przez Ministra Sprawiedliwości, **jest niezgodny** z art. 17 ust. 1 Konstytucji.

13.

SYGNATURA: SK 17/05
DATA: 27 marca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Stanisław K.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 179 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami [ukształtowanie działalności zawodowej pośrednika w obrocie nieruchomościami wykonywanej na podstawie odpowiedniej licencji] **jest zgodny** z art. 65 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 22 i art. 45 Konstytucji.

14.

SYGNATURA: SK 75/06
DATA: 31 marca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka „P.”

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 92 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym [nałożenie kary pieniężnej za naruszenie obowiązków lub warunków wynikających z przepisów ustawy lub przepisów o czasie pracy kierowców na osoby wykonujące przewóz drogowy lub inne czynności związane z tym przewozem] **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 42 ust. 1 Konstytucji.

15.

SYGNATURA: **P 20/07**
DATA: 31 marca 2008
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 sierpnia 2006 r. w sprawie szczegółowych warunków realizacji programu pomocy dla gospodarstw rolnych w celu złagodzenia skutków suszy **w zakresie**, w jakim wyłącza zastosowanie przepisów rozporządzenia wobec rolników podlegających ubezpieczeniu społecznemu na wniosek, a nie z mocy ustawy, **jest zgodny** z art. 2 i art. 32 Konstytucji.

K W I E C I E Ń

16.

SYGNATURA: **SK 77/06**
DATA: 1 kwietnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Małgorzata K.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 424¹ § 1 [prawo do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, gdy przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego orzeczenia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe] i § 2 [w wyjątkowych wypadkach, gdy niezgodność z prawem wynika z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, prawo do skargi także od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie wydane-go przez sąd pierwszej lub drugiej instancji, jeżeli strony nie skorzystały z przysługujących im środków prawnych, chyba że jest możliwa zmiana lub uchylenie orzeczenia w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych] ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w części obejmującej słowa „kończącego postępowanie w sprawie”, **jest niezgodny** z art. 32 ust. 1 i art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji.

17.

SYGNATURA: **SK 96/06**
DATA: 1 kwietnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Halina S.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 15 ust. 1 [określenie podstawy wymiaru emerytury i renty, którą stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe lub ubezpieczenie społeczne na podstawie przepisów prawa, w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę] ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych **jest zgodny** z art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 67 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz **nie jest niezgodny** z art. 65 ust. 2 Konstytucji.

18.

SYGNATURA: **K 6/05**
DATA: 3 kwietnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego
Rzecznik Praw Obywatelskich (K 10/05)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 136 ust. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami [wyłączenie stosowania niniejszego artykułu, statuującego zakaz użycia wywłaszczonej nieruchomości na inny cel niż określony w decyzji, w przypadku wywłaszczenia prawa użytkowania wieczystego] **jest niezgodny** z art. 2, art. 21 ust. 2, art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 2 oraz art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

2. Art. 137 ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim uzależnia zwrot części wywłaszczonej nieruchomości niezagospodarowanej na cel określony w decyzji o wywłaszczeniu od istnienia możliwości zagospodarowania jej zgodnie z postanowieniami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w dniu złożenia wniosku o zwrot części nieruchomości, a w przypadku braku planu zagospodarowania przestrzennego, zgodnie z ustaleniami decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu albo jeżeli przylega do nieruchomości stanowiącej własność osoby wnioskującej o zwrot, **jest niezgodny** z art. 2 oraz art. 21 ust. 2, art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 64 ust. 3 Konstytucji.

3. Art. 229a ustawy powołanej w punkcie 1 [nie podlega zwrotowi wywłaszczonej nieruchomości, gdy przed dniem wejścia w życie ustawy została wydana decyzja uwłaszczeniowa, której cel nie został zrealizowany, ale zrealizowano inny cel, który w dniu wydania decyzji mógł być podstawą wywłaszczenia] **jest niezgodny** z art. 21 ust. 2 w związku z art. 64 ust. 2 oraz z art. 7 Konstytucji.

4. Art. 15 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz o zmianie niektórych innych ustaw [odesłanie do stosowania art. 229a do spraw wszczętych i niezakończonych do dnia wejścia w życie ustawy] **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 64 ust. 2 oraz art. 21 ust. 2 Konstytucji.

19.

SYGNATURA: **P 9/06**
DATA: 15 kwietnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Apelacyjny w Warszawie

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 41 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin w związku z art. 104 ust. 8 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych **w zakresie, w jakim** dopuszczają możliwość zmniejszenia emerytury policyjnej lub policyjnej renty inwalidzkiej o kwotę wyższą niż 25% świadczenia, wyłącznie w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego w wysokości wyższej niż 70%, nie wyższej jednak niż 130%, kwoty przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, **są niezgodne** z art. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji.

20.

SYGNATURA: **P 26/06**
DATA: 15 kwietnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy w Opolu

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 47 § 4 [możliwość orzeczenia przez sąd przepadku przedmiotów tytułem środka zabezpieczającego], art. 137 § 3 [uwarunkowanie nałożenia kary grzywny w drodze mandatu karnego oraz orzeczenia przepadku przedmiotów wyrażeniem zgody przez sprawcę wykroczenia skarbowego] oraz art. 138 § 6 [wystąpienie przez organ postępowania przygotowawczego, po uprzednim nałożeniu kary grzywny, z wnioskiem do sądu o orzeczenie przepadku przedmiotów tytułem środka zabezpieczającego] ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy **w zakresie, w jakim** przewidują możliwość orzeczenia przez sąd przepadku przedmiotów tytułem środka zabezpieczającego, po uprzednim nałożeniu na sprawcę wykroczenia skarbowego kary grzywny w drodze prawomocnego mandatu karnego, **są niezgodne** z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji.

21.

SYGNATURA: **K 40/07**
DATA: 16 kwietnia 2008
SKŁAD TK: Pełny skład
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Krajowa Rada Sądownictwa

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 2a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa [przypisanie do zadań KRS inspirowania i wspierania działań mających na celu ujednolicanie wykładni prawa w orzecznictwie sądów] **jest niezgodny** z art. 2, art. 178 ust. 1, art. 183 ust. 1, art. 186 ust. 1 i art. 187 ust. 4 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 186 ust. 2 Konstytucji.

2. Art. 3 ust. 4 ww. ustawy [możliwość zarządzenia przez KRS lub na wniosek Ministra Sprawiedliwości, Pierwszego Prezesa SN lub Prezesa NSA przeprowadzania czynności takich jak: wizytacja sądu, lustracja działalności sądu, lustracja pracy sędziego, którego indywidualna sprawa podlega rozpatrzeniu przez KRS] **jest zgodny** z art. 187 ust. 1 i 4 Konstytucji.

3. Art. 4 ust. 2 ww. ustawy [możliwość obecności w posiedzeniu plenarnym Rady upoważnionego przedstawiciela Pierwszego Prezesa SN, Prezesa NSA albo MS, mającego prawo wyrażać stanowisko w każdej sprawie, lecz bez prawa głosu], w części obejmującej zwrot „. Przedstawiciel może wyrażać stanowisko w każdej sprawie”, **jest niezgodny** z art. 2 i art. 187 ust. 1 i 4 Konstytucji.

4. Art. 12 ust. 4 ww. ustawy [podejmowanie uchwał przez Radę bezwzględną większością głosów, w głosowaniu jawnym], w części obejmującej zwrot „w głosowaniu jawnym”, **jest niezgodny** z art. 2 i art. 186 ust. 1 Konstytucji.

Zdania odrębne (zał. nr 12)

22.

SYGNATURA: **SK 16/07**
DATA: 23 kwietnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Zofia Sz.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 52 ust. 2 Kodeksu etyki lekarskiej w związku z art. 15 pkt 1, art. 41 i art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o izbach lekarskich **w zakresie**, w jakim zakazuje zgodnych z prawdą i uzasadnionych ochroną interesu publicznego wypowiedzi publicznych na temat działalności zawodowej innego lekarza, **jest niezgodny** z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 17 ust. 1 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 63 Konstytucji.

23.

SYGNATURA: **SK 11/07**
DATA: 29 kwietnia 2008
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka „S.”

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 2 ust. 1 [uiszczanie opłat sądowych w sprawach cywilnych w formie bezgotówkowej na rachunek bieżący dochodów właściwego sądu albo w formie gotówkowej, bezpośrednio w kasie sądu lub w formie znaków o odpowiedniej wartości wykonanych według ustalonego wzoru] rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych, **w części** obejmującej słowo „właściwego”:

- a) **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 oraz z art. 78 Konstytucji,
- b) **nie jest niezgodny** z art. 32 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

24.

SYGNATURA: **P 38/06**
DATA: 29 kwietnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Apelacyjny w Warszawie

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 10 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, w brzmieniu obowiązującym do dnia 10 czerwca 2007 r., [wyłączenie z prawa do zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy, którzy zostali skazani prawomocnym wyrokiem sądu na karę dodatkową pozbawienia praw publicznych za przestępstwo, które zostało popełnione przed zwolnieniem ze służby] **jest zgodny** z art. 67 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

M A J

25.

SYGNATURA: **SK 49/04**
DATA: 6 maja 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka „P.”

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 80 ust. 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami [przekazanie przez SKO właściwemu sądowi akt sprawy wraz ze sprzeciwem od orzeczenia Kolegium dotyczącego zaktualizowania wysokości opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego gruntu. Wniosek złożony SKO o ustalenie aktualizacji opłaty jako nieuzasadnionej albo jako uzasadnionej ale w innej wysokości zastępuje pozew] **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji i **nie jest niezgodny** z art. 32 ust. 1 i 2 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji.

26.

SYGNATURA: **K 18/05**
DATA: 6 maja 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Krajowa Rada Izb Rolniczych

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 18 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym [ogłoszenie przez Prezesa GUS w „Monitorze Polskim”, corocznie, na podstawie danych statystycznych, wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 1 ha przeliczeniowego] **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

2. Art. 8 ust. 9 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej [przyjęcie, dla celów udzielania świadczeń z pomocy społecznej, że z 1 ha przeliczeniowego uzyskuje się dochód miesięczny w wysokości 194 zł] **jest zgodny** z art. 2 i art. 32 Konstytucji.

Zdanie odrębne (zał. nr 12)

27.

SYGNATURA: SK 43/05
DATA: 12 maja 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Marian M.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 213 § 2 [wyłączenie od odpowiedzialności karnej za przestępstwo zniesławienia każdego kto publicznie podnosi lub rozgłasza prawdziwy zarzut służący obronie społecznie uzasadnionego interesu; jeżeli zarzut dotyczy życia prywatnego lub rodzinnego, przeprowadzenie dowodu prawdy może być tylko wtedy, gdy zarzut ma zapobiec niebezpieczeństwu dla życia lub zdrowia człowieka albo demoralizacji małoletniego] ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, w zakresie odnoszącym się do przestępstwa z art. 212 § 2 [dopuszczenie się przestępstwa zniesławienia za pomocą środków masowego komunikowania podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2] kodeksu karnego:

a) w **części**, w której znamieniem kontratypu czyni prawdziwość zarzutu, **jest zgodny** z art. 14 oraz art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji,

b) w **części** obejmującej zwrot „służący obronie społecznie uzasadnionego interesu”, gdy zarzut dotyczy postępowania osób pełniących funkcje publiczne, **jest niezgodny** z art. 14 oraz art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

28.

SYGNATURA: P 50/07
DATA: 13 maja 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy w Toruniu

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych [ukaranie grzywną lub karą ograniczenia wolności za kierowanie działalnością sprzeczną z ustawą w związku z pełnioną funkcją związkową] **jest niezgodny** z art. 42 ust. 1 oraz z art. 59 ust. 2-4 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

29.

SYGNATURA: **SK 91/06**
DATA: 13 maja 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Bernard Ł.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 33 ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego [przesłanki uzyskania uprawnień tłumacza przysięgłego przez osoby, które uzyskały uprawnienia tłumacza przysięgłego z dniem wejścia w życie nowej ustawy albo zostały ustanowione tłumaczem przysięgłym na podstawie przepisów obowiązujących przed dniem wejścia w życie ustawy, lecz nie złożyły przyrzeczenia wobec prezesa sądu okręgowego] **jest zgodny** z art. 65 ust. 1 w związku z art. 2 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji.

30.

SYGNATURA: **SK 9/07**
DATA: 20 maja 2008
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Stanisław P.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 4 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze [zaliczenie do okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach okresy pracy górniczej w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz okresy zatrudnienia na kolei w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin a także okresy pracy lub służby o których mowa w rozporządzeniu] **jest zgodny** z art. 2, art. 32 ust. 1 i art. 67 ust. 1 Konstytucji.

31.

SYGNATURA: **P 18/07**
DATA: 20 maja 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Poznaniu

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 370¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego [odrzućcie apelacji przez sąd I instancji sporządzonej przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, niespełniającej wymagań określonych w art. 368 § 1 pkt 1-3 i pkt 5 (oznaczenie wyroku ze wskazaniem zakresu zaskarżenia, przestawienie zarzutów i ich uzasadnienia oraz zawarcie wniosku o zmianę lub o uchylenie wyroku), bez wzywania do usunięcia tych braków, zawiadamiając o tym właściwy organ samorządu zawodowego, do którego należy pełnomocnik] **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 oraz art. 78 Konstytucji.

32.

SYGNATURA: **SK 25/07**
DATA: 26 maja 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Jacek G.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 248 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy [uprawnienie dyrektora zakładu karnego lub aresztu śledczego do umieszczenia osadzonych, w szczególnie uzasadnionych wypadkach, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m² oraz obowiązek powiadomienia sędziego penitencjarnego o umieszczeniu skazanego] **jest niezgodny** z art. 40, art. 41 ust. 4 i art. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Przepis uznany za niekonstytucyjny **traci moc obowiązującą z upływem 18 (osiemnastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

33.

SYGNATURA: **SK 57/06**
DATA: 27 maja 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Andrzej S.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 13 ust. 2 zdanie drugie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa w zakresie, w jakim dotyczy art. 2 ust. 1 pkt 3 w związku z pkt 2 [wyłączenie możliwości odwołania się od uchwały KRS do SN przez sędziego lub osobę której praw lub obowiązków dotyczy taka uchwała, wydana w indywidualnej sprawie, w przypadkach określonych w art. 2 ust. 1 pkt 2 (uchwała podjęta w wyniku rozpatrzenia i oceny kandydatury do pełnienia urzędu sędziowskiego na stanowiskach sędziów SN i NSA oraz na stanowiska sędziowskie w sądach powszechnych, wojewódzkich sądach administracyjnych i w sądach wojskowych), 3 (uchwała w sprawie przedstawienia Prezydentowi RP wniosków o powołanie sędziów w SN, NSA, sądach powszechnych, wojewódzkich sądach administracyjnych i sądach wojskowych)] tej ustawy, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i z art. 77 ust. 2 w związku z art. 60 Konstytucji.

34.

SYGNATURA: **P 59/07**
DATA: 27 maja 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy w Bochni

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 969 § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego [zaliczenie utraconej rękojmi pochodzącej z majątku nierzetelnego nabywcy licytacyjnego, po potrąceniu kosztów egzekucji związanych ze sprzedażą, do dochodów Skarbu Państwa] jest zgodny z art. 2 w związku z art. 64 ust. 1 i 2 oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji.

C Z E R W I E C

35.

SYGNATURA:

P 4/06

DATA:

3 czerwca 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gdańsku

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 130a ust. 10 [uznanie za porzucony z zamiarem wyzbycia się pojazdu usuniętego w trybie niniejszego artykułu i nieodebranego przez uprawnioną osobę w terminie 6 miesięcy od dnia usunięcia; przejście pojazdu z mocy ustawy na SP] ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym **w zakresie**, w jakim dopuszcza odjęcie prawa własności pojazdu bez prawomocnego orzeczenia sądu, **jest niezgodny** z art. 46, art. 21 ust. 1, art. 64 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 64 ust. 3 Konstytucji.

2. Art. 130a ust. 11 pkt 3 [upoważnienie Ministra właściwego do spraw wewnętrznych do określenia w drodze rozporządzenia trybu postępowania w zakresie przejęcia pojazdu na rzecz SP] ustawy powołanej w punkcie 1 **jest niezgodny** z art. 64 ust. 3 Konstytucji.

3. § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 2 sierpnia 2002 r. w sprawie usuwania pojazdów [uprawnienie naczelnika właściwego urzędu skarbowego do orzekania o przejęciu pojazdu na rzecz SP oraz nakaz powiadomienia właściciela pojazdu o wszczęciu takiego postępowania] **jest niezgodny** z art. 130a ust. 11 pkt 3 ustawy powołanej w punkcie 1 oraz z art. 92 ust. 1 i art. 46 Konstytucji.

Przepisy uznane za niekonstytucyjne, wymienione w pkt 1, 2, w zakresie tam wskazanym, **tracą moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

36.

SYGNATURA: **K 42/07**
DATA: 3 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 156 § 5 [zasady dostępu do akt w postępowaniu przygotowawczym, które mają zastosowanie gdy ustawa nie stanowi inaczej: udostępnienie akt stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym, umożliwienie sporządzania odpisów i kserokopii oraz wydawania odpłatnie uwierzytelnionych odpisów lub kserokopii tylko za zgodą prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Udostępnienie za zgodą prokuratora akt w toku postępowania przygotowawczego w wyjątkowych wypadkach innym osobom] ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego **w zakresie**, w jakim umożliwia arbitralne wyłączenie jawności tych materiałów postępowania przygotowawczego, które uzasadniają wniossek prokuratora w przedmiocie tymczasowego aresztowania, **jest niezgodny** z art. 2 oraz art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

37.

SYGNATURA: **SK 17/07**
DATA: 10 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Jarosław M.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 263 § 3 [określenie maksymalnego 2-letniego łącznego okresu stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji] ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego **w zakresie**, w jakim do dwuletniego okresu maksymalnego stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie wlicza okresów, w których tymczasowo aresztowany odbywa równocześnie karę pozbawienia wolności orzeczoną w innej sprawie, dopuszczając do przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres ponad dwóch lat przez sąd pierwszej instancji na zasadach ogólnych, **jest niezgodny** z art. 41 ust. 1 w związku z art. 2 oraz z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

38.

SYGNATURA: **K 50/05**
DATA: 12 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 15 ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług [określenie niektórych czynności wskazanych w art. 13 pkt 2-9 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, których wykonywanie nie jest uznane za samodzielnie wykonywaną działalność gospodarczą stanowiącą podstawę przypisania cechy podatnika VAT] **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

39.

SYGNATURA: **P 37/07**
DATA: 16 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 109 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych [odmowa przez sąd zwolnienia od kosztów sądowych w razie oczywistej bezzasadności dochodzonego roszczenia lub obrony praw] **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji.

2. Art. 117 § 1 [prawo zgłoszenia wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strony zwolnionej od kosztów sądowych w całości lub części] ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, **w części** obejmującej zwrot „zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części”, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji.

40.

SYGNATURA: **K 8/04**
DATA: 17 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 7b ustawy z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej [uprawnienie organów kontroli skarbowej do zbierania, wykorzystywania oraz przetwarzania informacji o danych osobowych] **jest niezgodny** z art. 51 ust. 2 Konstytucji.

2. Art. 36e ust. 2 pkt 4 [udostępnienie przez wywiad skarbowy innym organom informacji uzyskanych w czasie prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych lub czynności podejmowanych na podstawie wskazanej w ustawie] ustawy powołanej w punkcie 1 **nie jest niezgodny** z art. 51 ust. 2 Konstytucji.

41.

SYGNATURA: **P 23/07**
DATA: 19 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1) Art. 237 § 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy w **zakresie**, w jakim nie określają wytycznych dotyczących treści rozporządzenia oraz

2) rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wykazu chorób zawodowych, szczegółowych zasad postępowania w sprawach zgłaszania podejrzenia, rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych oraz podmiotów właściwych w tych sprawach

– **są niezgodne** z art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Przepisy uznane za niekonstytucyjne **tracą moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

42.

SYGNATURA: **P 18/06**
DATA: 23 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi
Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gdańsku (P 14/07)
Wojewódzki Sąd Administracyjny w Bydgoszczy (P 7/07)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 2 pkt 5 lit. a ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej w związku z art. 3 pkt 17 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, w brzmieniu nadanym przez art. 27 pkt 2 lit. g ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej **w zakresie**, w jakim pomija prawo osób wychowywanych przez osoby pozostające w związku małżeńskim do zaliczki alimentacyjnej, **jest niezgodny** z art. 18, art. 32 ust. 1 i art. 71 ust. 1 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 27 Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.

2. Art. 2 pkt 5 lit. a ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej w związku z art. 3 pkt 17a ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych **w zakresie**, w jakim pomija prawo:

a) osób wychowywanych przez osoby pozostające w związku małżeńskim,

b) osób wychowywanych przez osoby, które wspólnie wychowują co najmniej jedno dziecko z jego rodzicem,

do zaliczki alimentacyjnej, **jest niezgodny** z art. 18, art. 32 ust. 1 i art. 71 ust. 1 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 27 Konwencji o prawach dziecka.

3. Art. 29 ust. 1 ustawy z 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej [nabycie prawa do zaliczki alimentacyjnej przez osobę uprawnioną do świadczenia alimentacyjnego na podstawie tytułu wykonawczego, którego egzekucja jest bezskuteczna, wychowywaną przez osobę pozostającą w związku małżeńskim – przez okres jednego roku, jeżeli osoba pozostająca w związku małżeńskim złożyła do sądu pozew o rozwód albo separację i spełnione są pozostałe warunki określone w ustawie] **jest niezgodny** z art. 18, art. 32 ust. 1 i art. 71 ust. 1 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 27 Konwencji o prawach dziecka.

43.

SYGNATURA: **P 8/07**
DATA: 24 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy w Grudziądzu

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 49 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego **w zakresie**, w jakim ogranicza przesłankę wyłączenia sędziego jedynie do stosunku osobistego między nim a jedną ze stron lub jej przedstawicielem ustawowym, pomijając inne okoliczności, które mogłyby wywołać wątpliwości co do bezstronności sędziego, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

44.

SYGNATURA: **SK 16/06**
DATA: 24 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grażyna G.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, **rozumiany w taki sposób**, że w podstawie wymiaru zasiłku chorobowego nie uwzględnia się wypłaconych pracownikowi – w okresie przyjętym do jej ustalenia – składników wynagrodzenia, od których pracownik ten uiścił składkę na ubezpieczenie chorobowe, a które nie są mu wypłacane w okresie pobierania wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy wskutek choroby albo zasiłku chorobowego, **jest niezgodny** z art. 67 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

45.

SYGNATURA: SK 20/07
DATA: 26 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka „K.”

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 130² § 4 zdanie pierwsze w związku z art. 130² § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, **w zakresie**, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych przewidują, że sąd odrzuca nieopłacone środki odwoławcze lub środki zaskarżenia, wniesione przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty, **są niezgodne** z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji.

46.

SYGNATURA: K 52/07
DATA: 27 czerwca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Grupa posłów na Sejm RP

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 3 ust. 1, art. 3 ust. 2 *in fine*, art. 7 ust. 1 zdanie drugie, art. 27 ust. 7 w związku z art. 27 ust. 5 i 6 zdanie drugie, art. 41 ust. 4 w związku z art. 41 ust. 3 [przepisy dotyczące powołania i kompetencji Ministra Koordynatora Służb Specjalnych] ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego **są zgodne** z art. 26 ust. 1 i art. 134 ust. 2 Konstytucji.

2. Art. 60 ust. 6 w związku z art. 60 ust. 5, art. 76 ust. 4 w związku z art. 76 ust. 2 i 3 [obowiązek porozumienia się Ministra Obrony Narodowej z Ministrem koordynującym działalność służb specjalnych w sprawie wyrażenia zgody na ograniczenie postępowania kwalifikacyjnego, w uzasadnionych przypadkach wskazanych w tych artykułach] ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego **są zgodne** z art. 26 ust. 1 i art. 134 ust. 2 Konstytucji.

3. Art. 8 pkt 1 lit. b [dodanie do art. 3 ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP ustępu 8 i 9 statuujących że w razie ogłoszenia powszechnej lub częściowej mobilizacji oraz w czasie wojny SKW i SWW stają się, z mocy prawa, częścią Sił Zbrojnych oraz upoważniające Ministra Obrony Narodowej do określenia w drodze zarządzenia, tryb i sposób przygotowania SKW i SWW do włączenia w skład Sił Zbrojnych] ustawy powołanej w punkcie 2 **jest zgodny** z art. 134 Konstytucji.

4. Art. 67 ust. 1 [obowiązek złożenia wraz z wnioskiem o wyznaczenie na stanowisko służbowe, mianowanie, zatrudnienie w SKW lub SWW oświadczenia dotyczącego czynów wymienionych w ustawie, popełnionych w okresie pełnienia służby albo zatrudnienia w WSI lub wojskowych jednostkach organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu wojskowego lub kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych] ustawy powołanej w punkcie 2:

a) **jest zgodny** z art. 2, art. 7 i art. 31 ust. 3 oraz z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji,

b) **jest zgodny** z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2,

c) **jest zgodny** z art. 14 ust. 3 lit. g Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.

5. Art. 67 ust. 3 [obowiązek złożenia, wraz z wnioskiem o wyznaczenie na stanowisko służbowe, mianowanie, zatrudnienie w SKW lub SWW oświadczenia dotyczącego członkowska w wymienionych organach spółek, spółdzielni i fundacji, posiadania akcji lub udziałów oraz prowadzenia działalności gospodarczej] ustawy powołanej w punkcie 2, **w zakresie** dotyczącym osób, o których mowa w art. 66 [byli żołnierze oraz byli pracownicy WSI lub wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu wojskowego lub kontrwywiadu wojskowego] tej ustawy, **jest zgodny** z art. 2, art. 7, art. 22 i art. 31 ust. 3 oraz z art. 42 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

47.

SYGNATURA:

K 51/07

DATA:

27 czerwca 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Grupa posłów na Sejm RP

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 62 ust. 2a ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego, dodany przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego [możliwość przekazania przez Marszałka Sejmu sprawozdania Komisji Likwidacyjnej z jej działalności innym organom państwowym realizującym zadania w zakresie bezpieczeństwa lub obronności państwa] **jest zgodny** z art. 2 i art. 7 Konstytucji.

2. Art. 63 ust. 4a [możliwość wyjaśniania, przez zespół utworzony spośród członków Komisji Weryfikacyjnej, wątpliwości co do zgodności z prawdą oświadczenia (złożonego wraz z wnioskiem o wyznaczenie na stanowisko służbowe, mianowanie, zatrudnienie w SKW lub SWW) także poprzez wysłuchanie innych osób niż określone w niniejszym artykule, jeżeli wyrażą one zgodę na złożenie wyjaśnień] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 2 lit. a ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, **jest zgodny** z art. 2 i art. 7 Konstytucji.

3. Art. 63 ust. 6a ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 2 lit. c ustawy z 14 grudnia 2006 r., **w zakresie**, w jakim zapewnia członkom i przewodniczącemu Komisji Weryfikacyjnej dostęp do wszelkich dokumentów niezbędnych do weryfikacji oświadczeń, o których mowa w art. 67 ust. 1 i 3, **jest zgodny** z art. 2, art. 7 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. Art. 70a [obowiązek sporządzenia przez Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej raportu o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r.:

a) **w zakresie**, w jakim nie gwarantuje zainteresowanym osobom dostępu do akt sprawy, **jest niezgodny** z art. 51 ust. 3 Konstytucji,

b) **w zakresie**, w jakim nie gwarantuje stronom prawa do wysłuchania w przedmiocie zebranych informacji, będących podstawą sporządzenia raportu Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej, **jest niezgodny** z art. 51 ust. 4 Konstytucji,

c) **w zakresie**, w jakim nie przewiduje środków prawnych umożliwiających uruchomienie sądowej kontroli decyzji o podaniu do publicznej wiadomości danych osobowych objętych raportem Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 Konstytucji,

5. Art. 70a ust. 1 [sporządzenie przez Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej, w terminie wyznaczonym przez Prezesa Rady Ministrów raportu o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z 9 lipca 2003 r. o WSI] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r., **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 7 Konstytucji.

6. Art. 70a ust. 2 [zawarcie w raporcie Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej informacji o osobach współdziałających z żołnierzami i pracownikami WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych przed wejściem w życie ustawy z 9 lipca 2003 r. o WSI prowadzącymi działania wskazane w ustępie 1; oraz informacji o osobach, które, współdziałając z żołnierzami i pracownikami WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o WSI, nakłaniały do popełnienia czynów w zakresie działań, o których mowa w ust. 1, ułatwiały ich popełnienie lub poprzez uzależnienie od siebie polecały ich wykonanie – jeżeli osoby te wiedziały lub przewidywały i godziły się na to, że współuczestniczą w tych działaniach] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1:

a) **jest niezgodny** z art. 32 Konstytucji,

b) **jest zgodny** z art. 2, art. 7 i art. 30 Konstytucji.

7. Art. 70b [obowiązek współdziałania Szefa SKW i szefa SWW z Przewodniczącym Komisji Weryfikacyjnej w zakresie sporządzania raportu oraz upoważnienie Prezesa Rady Ministrów do kreślenia w drodze zarządzenia formy trybu i zakresu współdziałania] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r., **jest zgodny** z art. 2 i art. 7 Konstytucji.

8. Art. 70c [przekazanie przez Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej niezwłocznie Raportu Prezydentowi RP, Prezesowi Rady Ministrów i wiceprezesom Rady Ministrów a następnie przekazanie przez Prezydenta RP Marszałkowi Sejmu RP i Marszałkowi Senatu RP i jego upublicznienie] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r. powołanej w punkcie 1, **jest zgodny** z art. 7 i art. 10 Konstytucji.

9. Art. 70c ust. 2 i 3 [przekazanie Raportu Marszałkowi Sejmu RP i Marszałkowi Senatu RP przez Prezydenta RP i po zasięgnięciu ich opinii podanie Raportu do publicznej wiadomości w „Monitorze Polskim”] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r., **jest zgodny** z art. 2 i art. 10 Konstytucji.

10. Art. 70c ust. 4 [postanowienie Prezydenta RP o podaniu Raportu do publicznej wiadomości jest równoznaczne ze zniesieniem klauzuli tajności w rozumieniu ustawy o ochronie informacji niejawnych] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r., **jest zgodny** z art. 2 oraz z art. 7 w związku z art. 126 ust. 2 i 3 oraz art. 134 Konstytucji.

11. Art. 70d ust. 1 i 2 [uzupełnienie raportu w sytuacji gdy ujawnią się nowe okoliczności, które powinny zostać objęte Raportem lub wpływają na jego treść – przez Przewodniczącego Komisji Weryfikacyjnej lub gdy nowe okoliczności ujawnione zostaną po zakończeniu działalności Komisji Weryfikacyjnej przez Szefa SKW lub Szefa SWW] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 4 ustawy z 14 grudnia 2006 r., **jest zgodny** z art. 2 i art. 7 Konstytucji.

12. Art. 79a [sankcja pozbawienia wolności na okres od 6 miesięcy do 8 lat za oświadczenie nieprawdy w oświadczeniach o których mowa w art. 67 ust. 4 i 4a ustawy] ustawy z 9 czerwca 2006 r. powołanej w punkcie 1, dodany przez art. 1 pkt 5 ustawy z 14 grudnia 2006 r., **jest zgodny** z art. 2, art. 7 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

13. Ustawa z 14 grudnia 2006 r. powołana w punkcie 1 [o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego] **jest zgodna** z art. 2, art. 7 i art. 30 Konstytucji oraz nie jest niezgodna z art. 31 ust. 3 i art. 42 ust. 3 Konstytucji.

14. Ustawa z 14 grudnia 2006 r. powołana w punkcie 1, z wyjątkiem jej art. 1 pkt 4 – **w zakresie**, w jakim dotyczy on art. 70a ust. 2 ustawy z 9 czerwca 2006 r. (punkt 5 wyroku) – **jest zgodna** z art. 32 Konstytucji.

LIPIEC

48.

SYGNATURA: **SK 40/07**
DATA: 1 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Elżbieta Ch.

ROZSTRZYGNĘCIE:

1. Art. 398⁴ § 1 pkt 3 [wymaganie zawarcia w skardze kasacyjnej wniosku z uzasadnieniem o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania] ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji.

2. Art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 pkt 3 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim przewiduje odrzucenie – bez wezwania do usunięcia braków – skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 powołanej ustawy, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji.

49.

SYGNATURA: **K 23/07**
DATA: 1 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Konfederacja Pracodawców Polskich

ROZSTRZYGNĘCIE:

Art. 4 ust. 1, 3 i 5 ustawy z dnia 7 kwietnia 2006 r. o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji **w zakresie**, w jakim określa tryb wyboru oraz odwołania rady pracowników w zależności od przynależności pracowników do reprezentatywnej organizacji związkowej, **jest niezgodny** z art. 59 ust. 1 w związku z art. 32 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Przepis uznany za niekonstytucyjny **traci moc obowiązującą z upływem 12 (dwunastu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

50.

SYGNATURA: **K 38/07**
DATA: 3 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 236 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego [rozpoznawanie przez prokuratora nadzrędnego zażalenia na postanowienie o przeszukaniu i zatrzymaniu rzeczy, w przedmiocie dowodów rzeczowych, a także innych czynności prokuratora w toku postępowania przygotowawczego] **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Przepis uznany za niekonstytucyjny **traci moc obowiązującą z upływem 6 (sześciu) miesięcy** od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

51.

SYGNATURA: **P 36/07**
DATA: 8 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Apelacyjny w Warszawie

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 1990 r. o zwrocie korzyści uzyskanych niesłusznie kosztem Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych [w przypadku niesłusznego uzyskania korzyści (przez osoby fizyczne lub niepaństwowe osoby prawne wskutek czynności prawnej lub decyzji administracyjnej przenoszącej własność lub inne prawo majątkowe) z majątku Skarbu Państwa lub innych państwowych osób prawnych, możliwość oznaczenia przez sąd sposobu i wysokości wyrównania strat, a nawet rozwiązania umowy i rozstrzygnięcia o rozliczeniu między stronami] **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

52.

SYGNATURA: **K 46/07**
DATA: 8 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Ustawa z dnia 11 maja 2007 r. o tworzeniu i działaniu wielkopowierzchniowych obiektów handlowych [ustawa wprowadzająca szczególne wymagania tworzenia i funkcjonowania obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży przekraczającej 400 m², w których prowadzona jest jakakolwiek działalność handlowa] **jest niezgodna** z art. 2, art. 20 i art. 22 Konstytucji.

53.

SYGNATURA: **P 15/08**
DATA: 10 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 52 § 1 pkt 2 [karalność zwoływania zgromadzenia bez wymaganego zawiadomienia albo przewodniczenia takiemu zgromadzeniu lub zgromadzeniu zakazanemu] ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń **jest zgodny** z art. 57 Konstytucji.

54.

SYGNATURA: **K 33/06**
DATA: 10 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 32 ust. 1a [niewwzględnienie do okresu zatrudnienia okresu choroby i macierzyństwa, przypadającego po dniu 14 listopada 1991 r. przy ustalaniu wcześniejszej emerytury ze względu na pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze] ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych **jest zgodny** z art. 2 i art. 32 Konstytucji.

55.

SYGNATURA: **P 27/07**
DATA: 18 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gdańsku
Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi (P 42/07)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych **w zakresie**, w jakim uniemożliwia nabycie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego obciążonej obowiązkiem alimentacyjnym osobie zdolnej do pracy, niezatrudnionej ze względu na konieczność sprawowania opieki nad innym niż jej dziecko niepełnosprawnym członkiem rodziny, **jest niezgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

56.

SYGNATURA: **P 49/07**
DATA: 21 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy w Bochni

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 40 [określenie opłaty stałej w wysokości 2000 zł od wniosku o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie] ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych **jest zgodny** z art. 32 i art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2.

57.

SYGNATURA: **P 41/07**
DATA: 22 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gdańsku

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 17 ust. 1 i ust. 5 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych **w zakresie**, w jakim uniemożliwia przyznanie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego osobie, która rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki, o jakiej mowa w art. 17 ust. 1 tej ustawy, nad innym niż jej dziecko, niepełnosprawnym, niepełnoletnim członkiem rodziny, dla którego stanowi rodzinę zastępczą spokrewnioną i wobec którego osobę tę obciąża obowiązek alimentacyjny, **jest niezgodny** z art. 18, art. 32 ust. 1 i art. 71 ust. 1 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 20 i art. 23 Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.

2. Art. 58 ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim nie przyznaje prawa do świadczenia pielęgnacyjnego po dniu 31 sierpnia 2005 r. osobie ustanowionej rodziną zastępczą spokrewnioną i otrzymującą do dnia wejścia w życie ustawy z 28 listopada 2003 r. powołanej w punkcie 1 zasiłek stały, **jest niezgodny** z art. 2 i art. 18 Konstytucji.

Zdanie odrębne (zał. nr 12)

58.

SYGNATURA: **K 24/07**
DATA: 22 lipca 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 259 § 1 [odstąpienie od tymczasowego aresztowania, jeżeli szczególne względy nie stoją temu na przeszkodzie, zwłaszcza gdy pozbawienie oskarżonego wolności spowodowałoby dla jego życia lub zdrowia poważne niebezpieczeństwo] ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego **jest zgodny** z art. 18 oraz art. 68 ust. 3 Konstytucji.

2. Art. 260 [wykonywanie tymczasowego aresztowania wyłącznie w postaci umieszczenia w odpowiednim zakładzie leczniczym, jeżeli stan zdrowia tego wymaga] ustawy – Kodeks postępowania karnego **jest zgodny** z art. 18 oraz art. 68 ust. 3 Konstytucji.

3. § 33 ust. 2 pkt 2 [nie podlega przyjęciu do aresztu śledczego kobieta od 28 tygodnia ciąży] rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności:

a) **jest zgodny** z art. 249 § 3 pkt 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy oraz art. 92 ust. 1 Konstytucji,

b) **nie jest niezgodny** z art. 213 ustawy – Kodeks karny wykonawczy.

Zdania odrębne (zał. nr 12)

W R Z E S I E Ń

59.

SYGNATURA:

K 35/06

DATA:

2 września 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Zarząd Głównego Niezależnego Samorządnego
Związku Zawodowego Policjantów

ROZSTRZYGNIECIE:

1. Art. 41 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, dodany przez art. 1 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji [fakultatywna przesłanka zwolnienia Policjanta ze służby w przypadku popełnienia czynu o znamionach przestępstwa albo przestępstwa skarbowego, jeżeli popełnienie czynu jest oczywiste i uniemożliwia jego pozostanie w służbie], **jest zgodny** z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji i **nie jest niezgodny** z art. 5 i art. 42 ust. 3 Konstytucji w związku z art. 6 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 oraz **nie jest niezgodny** z art. 5 i art. 14 ust. 2 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.

2. Art. 132 ust. 2 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 13 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji [czyn policjanta polegający na zawinionym przekroczeniu uprawnień lub niewykonaniu obowiązków wynikających z przepisów prawa lub rozkazów i poleceń wydanych przez przełożonych uprawnionych na podstawie tych przepisów stanowi naruszenie dyscypliny służbowej], **jest zgodny** z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 42 ust. 1 Konstytucji.

3. Art. 132 ust. 4 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 13 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji [czyn stanowiący przewinienie dyscyplinarne, wypełniający jednocześnie znamiona przestępstwa lub wykroczenia albo przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej niezależnie od odpowiedzialności karnej], **jest zgodny** z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

4. Art. 133 ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 15 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji [wskazanie przełożonych dyscyplinarnych właściwych w sprawach dyscyplinarnych dla poszczególnych grup policjantów i komendantów Policji], **jest zgodny** z art. 2, art. 32, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 42 ust. 1 Konstytucji.

5. Art. 135 ust. 4 zdanie drugie ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 18 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji [wstrzymanie biegu terminu przedawnienia ukarania dyscyplinarnie w sytuacji gdy po wszczęciu postępowania dyscyplinarnego dochodzi do zawieszenia tego postępowania], **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 42 ust. 1 Konstytucji.

6. Art. 3 ust. 1 ustawy z 29 października 2003 r. o zmianie ustawy o Policji [możliwość wymierzenia kary dyscyplinarnej za czyn popełniony przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, zgodnie z nowym brzmieniem art. 134 (wymieniającego kary dyscyplinarne)] **jest zgodny** z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji.

60.

SYGNATURA: **U 5/08**
DATA: 16 września 2008
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 13 ust. 1 [ponoszenie opłaty za badania lekarskie i psychologiczne przez osobę badaną, a w przypadku uzasadnionego podejrzenia utraty zdolności fizycznej i psychicznej do wykonywania zadań – ponoszenie opłaty przez pracodawcę] rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 23 marca 1999 r. w sprawie badań lekarskich i psychologicznych osób ubiegających się o wydanie licencji oraz posiadających licencję pracownika ochrony fizycznej **jest zgodny** z art. 34 ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia w związku z art. 92 ust. 1 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 229 § 6 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy i art. 66 ust. 1 Konstytucji.

61.

SYGNATURA: **SK 76/06**
DATA: 16 września 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Grażyna R.-Sz., Teresa D., Zdzisław M. i Janusz K.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 101 ust. 1 [prawo każdego czyj interes prawny lub uprawnienie zostały naruszone do zaskarżenia do sądu administracyjnego uchwały lub zarządzenia organu gminy w sprawie z zakresu administracji publicznej, po bezskutecznym wezwaniu do usunięcia naruszenia] ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 i art. 7 oraz z art. 77 ust. 2 w związku z art. 2 Konstytucji.

62.

SYGNATURA: **K 7/07**
DATA: 18 września 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 90 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji **w zakresie**, w jakim odnosi się do dalszego bezterminowego dysponowania przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych oraz podległe mu organy użytkowanymi dotychczas lokalami mieszkalnymi w domach stanowiących własność prywatną **jest niezgodny** z art. 64 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

63.

SYGNATURA: **K 5/07**
DATA: 19 września 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 112 pkt 1a [stosowanie ustawy karnej do obywatela polskiego oraz cudzoziemca w razie popełnienia przestępstwa pomówienia Narodu Polskiego, niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia czynu zabronionego] oraz art. 132a [karalność pomówienia Narodu Polskiego o udział, organizowanie lub odpowiedzialność za zbrodnie komunistyczne lub nazistowskie] ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny **są niezgodne** z art. 7 oraz art. 121 ust. 2 w związku z art. 118 ust. 1 Konstytucji.

Zdanie odrębne (zał. nr 12)

64.

SYGNATURA: **SK 52/05**
DATA: 29 września 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Jerzy W.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 49 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe **w zakresie**, w jakim przewiduje grzywnę albo karę ograniczenia wolności za naruszenie art. 14 ust. 1 albo art. 14 ust. 2 tej ustawy, **jest zgodny** z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

2. Art. 14 ust. 1 [wymaganie uzyskania zgody osób udzielających informacji przy publikowaniu lub rozpowszechnianiu w inny sposób informacji utrwalonych za pomocą zapisów fonicznych i wizualnych] i ust. 2 [brak możliwości odmowy przez dziennikarza osobie udzielającej informacji autoryzacji dosłownie cytowanej wypowiedzi, o ile nie była ona uprzednio publikowana] ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Zdanie odrębne (zał. nr 12)

65.

SYGNATURA: **K 44/07**
DATA: 30 września 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 122a [zezwoleń na zniszczenie cywilnego statku powietrznego w sytuacji gdy wymagają tego względy bezpieczeństwa państwa i gdy organ dowodzenia obroną powietrzną uwzględniając w szczególności informacje przekazane przez instytucje zapewniające służby ruchu lotniczego stwierdzi że statek ten jest użyty do działań sprzecznych z prawem, a w szczególności jako środek ataku terrorystycznego z powietrza] ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze **jest niezgodny** z art. 2, art. 30 i art. 38 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

PAŹDZIERNIK

66.

SYGNATURA:

P 30/07

DATA:

7 października 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 517c § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego **w zakresie**, w jakim formułuje nakaz stosowania przez sąd środka zapobiegawczego, w oparciu o samoistną podstawę zastosowania tego środka, którą stanowi chuligański charakter zarzucanego czynu i wyłącza stosowanie art. 259 § 3 [zakaz stosowania tymczasowego aresztowania, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku, chyba że sprawca został ujęty na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem] tej ustawy, **jest niezgodny** z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji.

2. Art. 517c § 4 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim, w razie skazania oskarżonego na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonywania, ustanawia chuligański charakter czynu samoistną podstawą zastosowania środka zapobiegawczego, i wyłącza stosowanie art. 259 § 3 tej ustawy, **jest niezgodny** z art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji.

67.

SYGNATURA:

K 16/07

DATA:

13 października 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 87 ust. 2 zdanie drugie [możliwość przedłużenia przez naczelnika US dodatkowego terminu do zweryfikowania zasadności zwrotu nadwyżki podatku VAT do czasu zakończenia postępowania wyjaśniającego] ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług **jest zgodny** z art. 2 oraz art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

68.

SYGNATURA: **SK 6/07**
DATA: 14 października 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Fundacja Rozwoju Medycyny Sportowej

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 18 § 1 pkt 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi **w zakresie**, w jakim pomija jako podstawę wyłączenia sędziego od udziału w orzekaniu w postępowaniu sądowym toczącym się po wznowieniu postępowania administracyjnego, jego wcześniejszy udział w orzekaniu w sprawie dotyczącej decyzji wydanej we wznowianym postępowaniu administracyjnym, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

69.

SYGNATURA: **P 32/06**
DATA: 15 października 2008
SKŁAD TK: Pełny skład
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Rejonowy w Legionowie

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny [nadanie nowego brzmienia art. 102 kk wskazującego, że w przypadku wszczęcia postępowania w okresie wskazanym w art. 101 karalność popełnionego przestępstwa określonego w § 1 pkt 1-3 ustaje z upływem 10 lat, a w pozostałych wypadkach – z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu] **jest zgodny** z art. 2, art. 32 ust. 1, art. 42 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2

2. Art. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 [odesłanie do stosowania przepisów Kodeksu karnego o przedawnieniu w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą do czynów popełnionych przed wejściem w życie tej ustawy, chyba że termin przedawnienia już upłynął] **jest zgodny** z art. 42 ust. 1 Konstytucji.

70.

SYGNATURA: **P 2/08**
DATA: 21 października 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Lublinie
Sąd Okręgowy w Szczecinie (P 60/08)

ROZSTRZYGNĘCIE:

Art. 81 ust. 5 [roszczenie przysługujące PKP SA w stosunku do gminy o zawarcie umowy przekazania nieruchomości, jeżeli wcześniej zostały złożone oświadczenia o zamiarze ich przekazania wraz z pełną dokumentacją; przedawnienie roszczenia z upływem roku od dnia złożenia gminie oświadczenia] ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”

a) **jest niezgodny** z art. 2 i art. 165 Konstytucji,

b) **jest niezgodny** z art. 4 ust. 2 i 6 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r.

71.

SYGNATURA: **SK 51/04**
DATA: 21 października 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Krzysztof P., Maria U., Cecylia G.

ROZSTRZYGNĘCIE:

Art. 160 § 5 [prawo do wniesienia powództwa do sądu powszechnego przysługujące stronie niezadowolonej z przyznanego przez organ administracji publicznej odszkodowania] w związku z art. 160 § 4 [orzekanie o odszkodowaniu przez organ administracyjny który stwierdził nieważność decyzji albo stwierdził, że została ona wydana z naruszeniem przepisu art. 156 §1; dochodzenie odszkodowania następuje w postępowaniu przed sądem powszechnym] ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, w brzmieniu obowiązującym do czasu jego uchylecia z dniem 1 września 2004 r. przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw, **w zakresie**, w jakim nie traktuje bezczynności organu administracji publicznej jako przesłanki dopuszczalności sądowego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego, **jest zgodny** z art. 45 ust. 1 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji.

72.

SYGNATURA: **U 4/08**
DATA: 27 października 2008
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Zarząd Głównego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Policjantów

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 1 pkt 2 [uchylenie art. 8 rozporządzenia z 28 czerwca 2002 r, w sprawie wysokości i szczegółowych zasad przyznawania, odmowy przyznania, cofania i zwracania przez policjantów równoważnika pieniężnego za brak lokalu mieszkalnego, wskazującego że przepisy rozporządzenia stosuje się do emeryta i rencisty policyjnego o których mowa w ustawie z dnia 18 lutego 1994 r.] rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 kwietnia 2005 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wysokości i szczegółowych zasad przyznawania, odmowy przyznania, cofania i zwracania przez policjantów równoważnika pieniężnego za brak lokalu mieszkalnego **jest zgodny:**

a) z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin w związku z art. 92 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji,

b) z art. 2 i art. 92 ust. 1 Konstytucji.

L I S T O P A D

73.

SYGNATURA: **SK 79/06**
DATA: 5 listopada 2008
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka „P.”

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 48 ust. 4 pkt 5 lit. c rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 marca 2002 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym w zakresie, w jakim dotyczy faktur (lub faktur korygujących) potwierdzających czynności stanowiące przedmiot podatku naliczonego, do których to czynności – z możliwością przeprowadzenia kontroli sądowej – ma zastosowanie art. 83 kodeksu cywilnego, **jest zgodny** z art. 64 ust. 3 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 64 ust. 1 Konstytucji.

74.

SYGNATURA: **SK 62/06**
DATA: 17 listopada 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Spółka „T.”

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 42 ust. 6 ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych, w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 29 sierpnia 2003 r. o zmianie ustawy o zamówieniach publicznych *[utrata wadium z powodu niezłożenia oświadczenia o pozostawaniu w stosunku zależności lub dominacji z innymi uczestnikami postępowania lub zamawiającym albo osobami po stronie zamawiającego biorącymi udział w postępowaniu]*, **jest zgodny** z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 21 ust. 1, art. 32 ust. 1 i art. 64 ust. 3 Konstytucji.

Zdanie odrębne (zał. nr 12)

75.

SYGNATURA: **SK 33/07**
DATA: 17 listopada 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Adam K.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 130² § 3 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego **w zakresie**, w jakim przewiduje, że sąd odrzuca nieopłaconą apelację wniesioną przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty, **jest zgodny** z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 78 Konstytucji.

2. Art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych [pobieranie opłaty podstawowej także od pism wskazanych w art. 3 ust. 2 wnoszonych przez stronę zwolnioną od kosztów sądowych, chyba że ustawa stanowi inaczej] i art. 100 ust. 2 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych [możliwość zwolnienia przez sąd stronę od kosztów sądowych w całości, jednocześnie obowiązek strony całkowicie zwolnionej od kosztów sądowych, uiszczenia opłaty podstawowej, o której mowa w art. 14, od wszystkich pism podlegających opłacie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej], **są zgodne** z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 i art. 78 Konstytucji.

76.

SYGNATURA: P 47/07
DATA: 18 listopada 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Białymstoku

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 110 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w **zakresie**, w jakim uzależnia prawo do ponownego obliczenia emerytury od wskazania do jej obliczenia podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe, przypadającej w całości lub w części po przyznaniu świadczenia, **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

77.

SYGNATURA: Kp 2/08
DATA: 19 listopada 2008
SKŁAD TK: Pełny skład
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Prezydent RP

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25 lipca 2008 r. o zmianie ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego, w **części**, w jakiej dodaje w ustawie z dnia 9 czerwca 2006 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego art. 65b [przyznanie żołnierzom zawodowym, którzy złożyli wnioski o wyznaczenie na stanowisko służbowe, mianowanie albo zatrudnienie w SKW lub SWW, wykonującym obowiązki służbowe w SKW oraz SWW, uprawnień określonych w rozdziale 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r.] w związku z art. 2 ustawy z 25 lipca 2008 r. [wejście w życie ustawy z dniem ogłoszenia, z mocą od dnia 1 lipca 2008 r.] nie narusza zasady niedziałania prawa wstecz, **a przez to jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

2. Art. 1 pkt 2 ustawy z 25 lipca 2008 r. powołanej w punkcie 1 [dodanie art. 66a stanowiącego, że mianowanie, wyznaczanie na stanowiska służbowe oraz zatrudnianie w SKW albo SWW żołnierzy zawodowych pełniących służbę w WSI oraz pracowników zatrudnionych w WSI, a także byłych żołnierzy oraz pracowników WSI lub wojskowych jednostek organizacyjnych, następuje po złożeniu oświadczeń, o których mowa w art. 67 ust. 1 i 3, oraz zapoznaniu się ze stanowiskiem Komisji Weryfikacyjnej, co do zgodności oświadczeń z prawdą, w przypadku sporządzenia takiego stanowiska]:

a) **nie narusza** zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady określoności przepisów prawa, **a przez to jest zgodny** z art. 2 Konstytucji,

b) **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Zdania odrębne (zał. nr 12)

78.

SYGNATURA:

K 66/07

DATA:

24 listopada 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATORZY POSTĘPOWANIA:

Rada Miejska w Piasecznie

Rada Gminy w Dzierzgowie (K 3/08)

Rada Miejska w Żelechowie (K 14/08)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 7 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw [wyłączenie z prawa wybieralności do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw osób karanych za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego] **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji.

2. Art. 7 ust. 2 pkt 2 [wyłączenie z prawa wybieralności do danej rady osób wobec których wydano prawomocny wyrok warunkowo umarzający postępowanie karne w sprawie popełnienia przestępstwa umyślnego ściganego z oskarżenia publicznego] ustawy powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji.

79.

SYGNATURA:

K 5/08

DATA:

25 listopada 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 36 ust. 4 pkt 2 lit. b ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu [zawarcie we wniosku o udostępnienie dokumentów w celu prowadzenia badań naukowych rekomendacji pracownika naukowego uprawnionego do prowadzenia badań naukowych w dyscyplinach nauk humanistycznych, społecznych, gospodarki lub prawa – w przypadku osób niebędących takimi pracownikami], **jest zgodny** z art. 2 oraz art. 73 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

2. Art. 36 ust. 1 pkt 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. powołanej w punkcie 1, w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 2 ustawy z 29 czerwca 2007 r. powołanej w punkcie 1, **w części** obejmującej zwrot „z upoważnienia redakcji albo wydawcy” [udostępnienie dokumentów zgromadzonych przez IPN w celu publikacji materiału prasowego, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe z upoważnienia redakcji albo wydawcy] oraz art. 36 ust. 4 pkt 3 lit. b [załączenie do wniosku o udostępnienie dokumentów w celu publikacji materiału prasowego upoważnienia redakcji albo wydawcy do wystąpienia z wnioskiem] ustawy z 18 grudnia 1998 r., w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 2 ustawy z 29 czerwca 2007 r., **są zgodne** z art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

80.

SYGNATURA:

U 1/08

DATA:

26 listopada 2008

SKŁAD TK:

Pełny skład

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Grupa posłów na Sejm RP

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 1 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 stycznia 2008 r. o powołaniu Komisji Śledczej do zbadania sprawy zarzutu nielegalnego wywierania wpływu przez członków Rady Ministrów, Komendanta Głównego Policji, Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego na funkcjonariuszy Policji, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, prokuratorów i osoby pełniące funkcje w organach wymiaru sprawiedliwości w celu wymuszenia przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków w związku z postępowaniami karnymi oraz czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi w sprawach z udziałem lub przeciwko członkom Rady Ministrów, posłom na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej i dziennikarzom, w okresie od 31 października 2005 roku do 16 listopada 2007 roku [powołanie przez Sejm RP Komisji Śledczej oraz wskazanie zakresu przedmiotowego, podmiotowego i czasowego działań Komisji] **jest zgodny** z art. 2 i art. 7 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 42 ust. 3 w związku z art. 111 ust. 1 Konstytucji.

2. Art. 2 pkt 1 i 2 [wskazanie celu działania Komisji, którym ma być ustalenie, czy postępowania karne, których stroną lub innym uczestnikiem byli członkowie Rady Ministrów, posłowie na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej i dziennikarze, w okresie od 31 października 2005 roku do 16 listopada 2007 roku, zostały wszczęte lub były prowadzone wskutek nielegalnego wpływu członków Rady Ministrów oraz czy w toku tych postępowań karnych były podejmowane decyzje lub czynności procesowe wskutek nielegalnego wpływu członków Rady Ministrów] uchwały powołanej w punkcie 1 **jest zgodny** z art. 2, art. 7 i art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 42 ust. 3 w związku z art. 111 ust. 1 Konstytucji.

3. Art. 3 pkt 1 [wskazanie zakresu działań Komisji, do którego należy zbadanie okoliczności faktycznych podjęcia lub prowadzenia przez wskazane podmioty czynności operacyjno-rozpoznawczych i czynności procesowych w ramach postępowań karnych w sprawach o których mowa w art. 2] lit. a, b, d [zbadanie przez Komisję okoliczności wszczęcia postępowań karnych, okoliczności stosowania w tych postępowaniach czynności operacyjno-rozpoznawczych, w tym kontroli operacyjnej, prowokacji, tzw. zakupu kontrolowanego oraz wytwarzania i posługiwania się dokumentami legalizacyjnymi, wpływu działań, o których mowa w lit. c, na prowadzenie tych postępowań karnych oraz stosowanie w tych postępowaniach środków przymusu] oraz pkt 2 lit. a [zbadanie okoliczności faktycznych stosowania czynności operacyjno-rozpoznawczych wobec osób niebędących osobami podejrzanymi, to jest: stosowania kontroli operacyjnej, w tym stosowanej w przypadkach niecierpiących zwłoki, przed uzyskaniem zarządzenia kontroli przez sąd, a także stosowania prowokacji, tzw. zakupu kontrolowanego oraz wytwarzania i posługiwania się dokumentami legalizacyjnymi] uchwały powołanej w punkcie 1 **są zgodne** z art. 2, art. 7 i art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji.

4. Art. 3 pkt 1 lit. c oraz pkt 2 lit. b [zbadanie przez Komisję okoliczności faktycznych ewentualnego bezpośredniego lub pośredniego wywierania nielegalnego wpływu przez członków Rady Ministrów, Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Komendanta Głównego Policji w tych postępowaniach karnych] uchwały powołanej w punkcie 1 **są zgodne** z art. 2, art. 7 i art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji, a **w częściach** obejmujących wyrazy: „przez członków Rady Ministrów, Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Komendanta Głównego Policji”, **nie są niezgodne** z art. 42 ust. 3 w związku z art. 111 ust. 1 Konstytucji.

5. Art. 2 i art. 3 [wyznaczenie celu oraz zakresu działania Komisji] uchwały powołanej w punkcie 1 **są zgodne** z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

6. Art. 2 pkt 3 uchwały powołanej w punkcie 1, w części obejmującej wyrazy: „a także ustalenie, czy miały miejsce przypadki niszczenia dowodów naruszenia lub nadużycia podstaw stosowania czynności operacyjno-rozpoznawczych oraz przypadki ujawniania tajemnicy państwowej lub służbowej przez członków Rady Ministrów, Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Komendanta Głównego Policji lub na ich polecenie”, **jest niezgodny** z art. 2, art. 7 i art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 42 ust. 3 w związku z art. 111 ust. 1 Konstytucji.

7. Art. 2 pkt 4 [ustalenie przez Komisję tożsamości osób, które bezpośrednio lub pośrednio uczestniczyły w wywieraniu ewentualnych nielegalnych wpływów na decyzje lub czynności w sprawach, o których mowa w pkt 1-3, oraz wyjaśnienie okoliczności, które sprzyjały wywieraniu takich wpływów, a także ustalenie ewentualnych korzyści, które te osoby osiągnęły lub zamierzały osiągnąć] uchwały powołanej w punkcie 1, **w części** obejmującej wyrazy: „a także ustalenie ewentualnych korzyści, które te osoby osiągnęły lub zamierzały osiągnąć”, **jest niezgodny** z art. 2, art. 7 i art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji.

8. Art. 3 pkt 1 lit. e [zbadanie przez Komisję okoliczności ewentualnego ujawnienia tajemnicy państwowej lub służbowej przez członków Rady Ministrów, Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Komendanta Głównego Policji lub na ich polecenie w tych postępowaniach karnych] uchwały powołanej w punkcie 1 **jest niezgodny** z art. 2, art. 7 i art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji.

9. Art. 3 pkt 3 [zbadanie przez Komisję okoliczności faktycznych ewentualnego niszczenia dowodów świadczących o nadużywaniu stosowania czynności operacyjno-rozpoznawczych przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Centralne Biuro Antykorupcyjne] uchwały powołanej w punkcie 1 **jest niezgodny** z art. 2, art. 7 i art. 111 ust. 1 w związku z art. 95 ust. 2 Konstytucji.

Zdania odrębne (zał. nr 12)

GRUDZIEŃ

81.

SYGNATURA:

P 54/07

DATA:

1 grudnia 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 398²³ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego [wstrzymanie postanowienia referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu w przypadku wniesienia skargi, po rozpoznaniu której sąd, jako sąd II instancji, wydaje postanowienie utrzymujące w mocy lub zmieniające postanowienie referendarza] **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 i art. 78 Konstytucji oraz **nie jest niezgodny** z art. 176 ust. 1 Konstytucji

82.

SYGNATURA:

P 48/07

DATA:

2 grudnia 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Sąd Rejonowy w Toruniu

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 30 § 4 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy **w zakresie**, w jakim pomija obowiązek wskazania przyczyny uzasadniającej wypowiedzenie w oświadczeniu pracodawcy o wypowiedzeniu umowy o pracę zawartej na czas określony, **nie jest niezgodny** z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji.

2. Art. 50 § 3 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim pomija prawo pracownika do odszkodowania z tytułu nieuzasadnionego wypowiedzenia umowy o pracę zawartej na czas określony, **nie jest niezgodny** z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji.

Zdanie odrębne (zał. nr 12)

83.

SYGNATURA: K 37/07
DATA: 2 grudnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 62 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. – Prawo przewozowe, w części obejmującej zwrot „jeżeli szkoda wynikła z winy umyślnej lub rażącego niedbalstwa przewoźnika”, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 76 Konstytucji.

84.

SYGNATURA: K 61/07
DATA: 9 grudnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Rada Miejska Wrocławia

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 10 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o rodzinnych ogrodach działkowych, **w zakresie** odnoszącym się do gruntów stanowiących własność jednostki samorządu terytorialnego, **jest niezgodny** z art. 165 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji.

2. Art. 17 ust. 3 w związku z ust. 2 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim uzależnia likwidację rodzinnego ogrodu działkowego na cel publiczny od zgody Polskiego Związku Działkowców, **jest niezgodny** z art. 21 ust. 2 Konstytucji.

85.

SYGNATURA: SK 43/07
DATA: 9 grudnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Ludomira Cz.

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 216 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami [odesłanie do stosowania przepisów rozdziału 6 działu II ustawy, przewidujących prawo zwrotu wywłaszczonej nieruchomości, do nieruchomości przejętych lub nabytych na rzecz SP na podstawie aktów prawnych wymienionych w tym przepisie] **jest zgodny** z art. 32 i art. 64 ust. 2 Konstytucji.

86.

SYGNATURA:

K 33/07

DATA:

11 grudnia 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Rzecznik Praw Obywatelskich

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 89 ust. 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli **w zakresie**, w jakim umożliwia osobie obwinionej wybór obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym wyłącznie spośród pracowników mianowanych Najwyższej Izby Kontroli, **jest niezgodny** z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

2. Art. 93 ust. 2 pkt 1 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim stwarza podstawę rozwiązania stosunku pracy w drodze wypowiedzenia z pracownikiem mianowanym – kobietą wcześniej niż z pracownikiem mianowanym – mężczyzną, **jest niezgodny** z art. 32 i art. 33 Konstytucji **przez to**, że prowadzi do zróżnicowania sytuacji prawnej kobiet i mężczyzn, mającego charakter dyskryminacji ze względu na płeć.

87.

SYGNATURA:

K 12/08

DATA:

11 grudnia 2008

SKŁAD TK:

5 sędziów

INICJATOR POSTĘPOWANIA:

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 227 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze w brzmieniu obowiązującym przed dniem 15 stycznia 2003 r. [wygaśnięcie własnościowego prawa do lokalu z upływem 6 miesięcy od dnia ustania członkostwa z innych przyczyn niż śmierć członka. W przypadku wskazania przez członka przed upływem tego terminu osoby której zbył prawo, wygaśnięcie prawa do lokalu gdy odmówiono przyjęcia tej osoby na członka spółdzielni, po upływie 6 miesięcy od ustania członkostwa. Prawo nabywcy do wystąpienia do sądu o nakazanie przyjęcia go w poczet członków spółdzielni], **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

88.

SYGNATURA: **P 57/07**
DATA: 15 grudnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Naczelny Sąd Administracyjny

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 24 § 1 pkt 5 w związku z art. 27 § 1 i art. 127 § 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego **w zakresie**, w jakim nie wyłącza członka samorządowego kolegium odwoławczego z postępowania z wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy, gdy członek ten brał udział w wydaniu zaskarżonej decyzji, **jest niezgodny** z art. 2 w związku z art. 78 Konstytucji.

89.

SYGNATURA: **P 68/07**
DATA: 16 grudnia 2008
SKŁAD TK: 3 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Kielcach

ROZSTRZYGNIĘCIE:

§ 17 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 września 2001 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych i zbiorów dokumentów [zamknięcie księgi wieczystej stanowi czynność o charakterze technicznym dokonywaną m.in. gdy jej prowadzenie stało się bezprzedmiotowe] **nie jest niezgodny** z art. 176 ust. 1 Konstytucji oraz **jest zgodny** z art. 176 ust. 2 Konstytucji.

90.

SYGNATURA: **P 17/07**
DATA: 16 grudnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Poznaniu

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 18 ust. 2 w związku z art. 28 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych **w zakresie**, w jakim stanowi, że w postępowaniu uproszczonym pobiera się od apelacji opłatę stałą, liczoną jak od pozwu od wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu umowy, niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w apelacji, **jest niezgodny** z art. 45 ust. 1 i art. 78, w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz **jest zgodny** z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

91.

SYGNATURA:

P 16/08

DATA:

17 grudnia 2008

SKŁAD TK:

Pełny skład

INICJATORZY POSTĘPOWANIA:

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (P 17/08)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

1. Art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych **w zakresie**, w jakim zobowiązuje spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez członka spółdzielni wyłącznie spłat, o których mowa w pkt 1-3 tego przepisu, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 21 ust. 2 Konstytucji.

2. Art. 17¹⁴ ust. 1 ustawy powołanej w punkcie 1 **w zakresie**, w jakim zobowiązuje spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez członka spółdzielni lub osobę niebędącą członkiem spółdzielni wyłącznie spłat, o których mowa w pkt 1 i 2 tego przepisu, **jest niezgodny** z art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 21 ust. 2 Konstytucji.

3. Art. 12 ust. 1¹ i art. 17¹⁴ ust. 1¹ [zawarcie przez spółdzielnię mieszkaniową umowy przeniesienia własności lokalu w terminie 3 miesięcy, chyba że nieruchomości posiada nieuregulowany stan prawny lub nie przysługuje jej prawo własności lub użytkowania wieczystego gruntu, na którym został wybudowany budynek] ustawy powołanej w punkcie 1 **są niezgodne** z art. 2 Konstytucji.

4. Art. 8 ust. 1 [zawarcie przez spółdzielnię umowy przeniesienia własności lokalu z osobą uprawnioną, która złożyła wniosek o przeniesienie własności lokalu w terminie 3 miesięcy, chyba że nieruchomości posiada nieuregulowany stan prawny lub nie przysługuje jej prawo własności lub użytkowania wieczystego gruntu, na którym został wybudowany budynek] ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw **jest niezgodny** z art. 2 Konstytucji.

5. Art. 27² [sankcja ograniczenia wolności albo grzywny za niewywiązanie się z obowiązku zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu we wskazanym terminie z osobą uprawnioną przez członka spółdzielni mieszkaniowej, pełnomocnika, prokurenta likwidatora albo syndyka] ustawy powołanej w punkcie 1 **jest niezgodny** z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

6. Art. 8 ust. 2 [sankcja ograniczenia wolności albo grzywny za niewywiązanie się z obowiązku zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu we wskazanym terminie z osobą uprawnioną przez członka spółdzielni mieszkaniowej, pełnomocnika, likwidatora albo syndyka] ustawy powołanej w punkcie 4 **jest niezgodny** z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Przepisy wymienione w punktach 1-4 wyroku **tracą moc obowiązującą** z upływem 12 (dwunastu) miesięcy od dnia ogłoszenia w Dzienniku Ustaw.

Zdania odrębne (zał. nr 12)

92.

SYGNATURA: **P 16/07**
DATA: 18 grudnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATOR POSTĘPOWANIA: Sąd Okręgowy w Łodzi

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 47 ust. 10a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych [sposób określenia wysokości odsetek za składki na ubezpieczenie społeczne, przekazywane z opóźnieniem przez ZUS do otwartych funduszy emerytalnych] **jest zgodny** z art. 32 Konstytucji.

93.

SYGNATURA: **K 19/07**
DATA: 18 grudnia 2008
SKŁAD TK: 5 sędziów
INICJATORZY POSTĘPOWANIA: Rada Gminy Nieporęt
Rada Gminy Stopnica (K 11/08)

ROZSTRZYGNIĘCIE:

Art. 90 ust. 2c ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty [refundacja dotacji udzielanych przez gminy niepublicznym przedszkolom, do których uczęszczają dzieci mające miejsce zamieszkania poza terytorium gminy dotującej]:

a) **jest zgodny** z art. 2 Konstytucji,

b) **w zakresie**, w jakim nakazuje pokrycie wyższych kosztów dotacji – w przeliczeniu na jednego ucznia – niż dotacje przysługujące przedszkolom niepublicznym usytuowanym na terenie gminy zobowiązanej, w tej części kosztów, która przekracza iloczyn ustalonego przez gminę zobowiązaną wskaźnika procentowego i kwoty wydatków bieżących, o których mowa w ust. 2b tego artykułu, ustalonych przez gminę uprawnioną do refundacji, **jest niezgodny** z art. 16 ust. 2 i art. 167 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 3 ust. 1 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r.

c) **nie jest niezgodny** z art. 32 ust. 1 i art. 164 ust. 3 Konstytucji.

Przepis wymieniony w części I wyroku, w zakresie określonym w punkcie b, **traci moc obowiązującą** z upływem 31 grudnia 2009 r.

Załącznik nr 11 – Charakterystyka postanowień o umorzeniu postępowania wydanych przez Trybunał Konstytucyjny w 2008 r.

a) Postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	DATA	SYGNATURA	WNIOSKODAWCY	PODSTAWA ROZSTRZYGNIĘCIA (ustawa z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym)
1.	23 I 2008	SK 65/06	„A.” Tomasz N.	zbędność i niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
2.	4 II 2008	P 45/07	Sąd Rejonowy w Poznaniu	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
3.	5 II 2008	SK 74/06	Roman B.	zbędność wydania orzeczenia (art. 39 ust. 1 pkt 1)
4.	12 II 2008	P 62/07	Sąd Okręgowy w Poznaniu	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
5.	12 II 2008	U 1/06	Rzecznik Praw Obywatelskich	utrata mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów (art. 39 ust. 1 pkt 3)
6	12 II 2008	P 21/07	Sąd Rejonowy w Szczecinie	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
7.	13 II 2008	SK 5/07	Spółka N.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
8.	19 II 2008	K 20/05	Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych	utrata mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów (art. 39 ust. 1 pkt 3) zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
9.	20 II 2008	SK 2/05	Ryszard P.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
10.	20 II 2008	SK 44/07	Marek J.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
11.	20 II 2008	SK 27/07	Piotr J.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
12.	27 II 2008	P 31/06	Sąd Okręgowy w Tarnowie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
13.	4 III 2008	K 13/06	Rada Miejska w Kuźni Raciborskiej	utrata mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów (art. 39 ust. 1 pkt 3)
14.	5 III 2008	SK 95/06	Piotr K., Stanisław S., Anna Sz.	zbędność i niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
15.	11 III 2008	U 5/05	Rzecznik Praw Obywatelskich	utrata mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów (art. 39 ust. 1 pkt 3)

16.	26 III 2008	SK 24/07	Spółka W.	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
17.	2 IV 2008	SK 97/06	Bronisław Z.	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
18.	2 IV 2008	SK 93/06	Spółka S.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
19.	8 IV 2008	SK 80/06	Spółka K.	niedopuszczalność wydania orzeczenia (art. 39 ust. 1 pkt 1) Zdanie odrębne (zał. nr 12)
20.	15 IV 2008	P 26/07	Sąd Rejonowy w Grudziądzu	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
21.	23 IV 2008	SK 29/07	Spółka A.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
22.	7 V 2008	SK 14/06	Jan N., Krzysztof M., Wacław J.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1) Zdanie odrębne (zał. nr 12)
23.	26 V 2008	SK 8/08	Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo- -Kredytowa	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
24.	26 V 2008	P 14/05	Wojewódzki Sąd Admi- nistracyjny w Gliwicach	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
25.	26 V 2008	SK 12/06	Gerard W.	niedopuszczalność i zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
26.	27 V 2008	SK 18/07	Paweł S.	zbędność i niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
27.	27 V 2008	SK 5/06	Małgorzata i Wojciech M.	cofnięcie skargi konstytucyjnej (art. 39 ust. 1 pkt 2)
28.	10 VI 2008	P 15/06	Wojewódzki Sąd Admi- nistracyjny w Lublinie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
29.	11 VI 2008	SK 48/07	Lew R.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1) Zdanie odrębne (zał. nr 12)
30.	11 VI 2008	K 26/07	Rzecznik Praw Obywatelskich	cofnięcie wniosku (art. 39 ust. 1 pkt 2)
31.	18 VI 2008	SK 64/06	Grzegorz B.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
32.	18 VI 2008	SK 69/05	Spółka W.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
33.	23 VI 2008	Kpt 1/08	Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
34.	30 VI 2008	SK 15/07	Violetta K.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
35.	7 VII 2008	SK 83/06	Krystyna i Marian S.	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

36.	8 VII 2008	P 38/07	Sąd Rejonowy we Włocławku	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
37.	8 VII 2008	K 40/06	Rada Miejska w Prószkowie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
38.	14 VII 2008	SK 72/06	Spółka G.	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
39.	16 VII 2008	SK 6/08	Sophia E.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
40.	16 VII 2008	SK 81/06	Spółka WHB M.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
41.	16 VII 2008	SK 14/08	Zbigniew K.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
42.	2 IX 2008	P 61/07	Sąd Okręgowy w Opolu	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
43.	2 IX 2008	SK 5/08	Spółka C.	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
44.	4 IX 2008	P 25/08	Sąd Okręgowy w Rzeszowie	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
45.	15 IX 2008	P 51/07	Sąd Okręgowy w Opolu	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
46.	17 IX 2008	SK 100/06	Stanisław D.	zbędność i niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
47.	17 IX 2008	K 31/07	Rzecznik Praw Obywatelskich	cofnięcie wniosku (art. 39 ust. 1 pkt 2)
48.	1 X 2008	P 25/07	Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
49.	7 X 2008	SK 55/06	Aneta M.	umorzyć postępowanie w sprawie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
50.	13 X 2008	SK 20/08	Gabriela S.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
51.	15 X 2008	SK 33/06	Marcin A.	zbędność i niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
52.	20 X 2008	K 21/07	Rzecznik Praw Obywatelskich	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
53.	27 X 2008	SK 31/07	Kazimierz C.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
54.	27 X 2008	P 1/07	Sąd Okręgowy w Olsztynie Sąd Okręgowy w Opolu	zbędność i niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
55.	5 XI 2008	SK 41/06	Spółdzielnia Inwalidów	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
56.	5 XI 2008	K 60/07	Prezydent Polskiej Konferencji Pracodawców „L”	zbędność wydania orzeczenia (art. 39 ust. 1 pkt 1)

57.	6 XI 2008	P 5/07	Sąd Najwyższy	utrata mocy obowiązującej przepisów (art. 39 ust. 1 pkt 3)
58.	6 XI 2008	P 60/07	Sąd Rejonowy w Toruniu	niedopuszczalność wydania orzeczenia (art. 39 ust. 1 pkt 1)
59.	18 XI 2008	P 56/07	Sąd Okręgowy w Warszawie	utrata mocy obowiązującej przepisów (art. 39 ust. 1 pkt 3)
60.	18 XI 2008	SK 23/06	Spółka P.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1) Zdanie odrębne (zał. nr 12)
61.	20 XI 2008	P 18/08	Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
62.	25 XI 2008	K 8/06	Rada Miejska w Goleniowie	utrata mocy obowiązującej przepisów (art. 39 ust. 1 pkt 3)
63.	9 XII 2008	SK 94/06	Tomasz K.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
64.	9 XII 2008	P 52/07	Wojewódzki Sąd Admi- nistracyjny w Krakowie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
65.	10 XII 2008	P 39/08	Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
66.	10 XII 2008	P 19/08	Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
67.	15 XII 2008	K 32/07	Rzecznik Praw Obywatelskich	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
68.	15 XII 2008	SK 84/06	Marek Z.	umorzyć postępowanie w sprawie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
69.	16 XII 2008	P 4/07	Sąd Okręgowy w Krakowie	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
70.	16 XII 2008	P 53/07	Wojewódzki Sąd Administracyjny W Gliwicach	niedopuszczalność wydania orzeczenia (art. 39 ust. 1 pkt 1)

b) Postanowienia o częściowym umorzeniu postępowania

Lp.	DATA	SYGNATURA	WNIOSKODAWCY	PODSTAWA ROZSTRZYGNĘCIA
1.	17 III 2008	SK 84/06	Marek Z.	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
2.	13 V 2008	K 26/07	Rzecznik Praw Obywatelskich	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
3.	9 VI 2008	K 8/04	Rzecznik Praw Obywatelskich	cofnięcie wniosku (art. 39 ust. 1 pkt 2)

c) Wyroki zawierające w sentencji postanowienia o umorzeniu postępowania

Lp.	DATA	SYGNATURA	WNIOSKODAWCY	PODSTAWA ROZSTRZYGNĘCIA
1.	19 II 2008	P 49/06	Sąd Okręgowy w Łodzi	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
2.	4 III 2008	SK 3/07	Stanisław S.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
3.	11 III 2008	SK 58/06	Eugenia M.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 2)
4.	26 III 2008	K 4/07	Krajowa Rada Notarialna	zbędność i niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
5.	27 III 2008	SK 17/05	Stanisław K.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
6.	31 III 2008	SK 75/06	Spółka „P”	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 39 ust. 2)
7.	15 IV 2008	P 9/06	Sąd Apelacyjny w Warszawie	umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
8.	23 IV 2008	SK 16/07	Zofia Sz.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
9.	29 IV 2008	SK 11/07	Spółka „S”	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
10.	6 V 2008	K 18/05	Krajowa Rada Izby Rolniczych	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
11.	12 V 2008	SK 43/05	Marian M.	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
12.	13 V 2008	SK 91/06	Bernard Ł.	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)

13.	20 V 2008	P 18/07	Sąd Okręgowy w Poznaniu	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 39 ust. 2)
14.	27 V 2008	SK 57/06	Andrzej S.	cofnięcie wniosku oraz zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 2 w związku z ust. 2 oraz art. 39 ust. 1 pkt 1)
15.	27 V 2008	P 59/07	Sąd Rejonowy w Bochni	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
16.	24 VI 2008	SK 16/06	Grażyna G	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
17.	26 VI 2008	SK 20/07	Spółka „K”	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
18.	27 VI 2008	K 51/07	Grupa posłów	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
19.	27 VI 2008	K 52/07	Grupa posłów	cofnięcie wniosku (39 ust. 1 pkt 2 w związku z ust. 2)
20.	10 VII 2008	P 15/08	Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
21.	2 IX 2008	K 35/06	Zarząd Główny Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Policjantów	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
22.	19 IX 2008	K 5/07	Rzecznik Praw Obywatelskich	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
23.	29 IX 2008	SK 52/05	Jerzy W.	niedopuszczalność orzekania (art. 39 ust. 1 pkt 1)
24.	7 X 2008	P 30/07	Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
25.	14 X 2008	SK 6/07	Fundacja Rozwoju Medycyny Sportowej	cofnięcie skargi konstytucyjnej (39 ust. 1 pkt 2 w związku z ust. 2)
26.	15 X 2008	P 32/06	Sąd Rejonowy w Legionowie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
27.	21 X 2008	P 2/08	Sąd Okręgowy w Lublinie; Sąd Okręgowy w Szczecinie	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1 i ust. 2)
28.	21 X 2008	SK 51/04	Krzysztof P., Maria U., Cecylia G.	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
29.	5 XI 2008	SK 79/06	Spółka „P”	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)

30.	24 XI 2008	K 66/07	Rada Gminy w Dzierzgowie, Rada Miejska w Piasecznie Rada Miejska w Żelechowie	umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
31.	26 XI 2008	U 1/08	Grupa posłów	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
32.	9 XII 2008	K 61/07	Rada Miejska Wrocławia	niedopuszczalność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)
33.	17 XII 2008	P 16/08	Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi	umorzenie postępowania w pozostałym zakresie (art. 39 ust. 1 pkt 1)
34.	18 XII 2008	P 16/07	Sąd Okręgowy w Łodzi	zbędność wydania wyroku (art. 39 ust. 1 pkt 1)

Załącznik nr 12 – Przegląd zdań odrębnych do wyroków i postanowień Trybunału Konstytucyjnego wydanych w 2008 r.

a) wyroki

1.

Wyrok z dnia 16 kwietnia 2008 r., K 40/07, pełny skład
[Kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa]

Zdania odrębne **sędziego Zbigniewa Cieślaka, sędzi Marii Gintowt-Jankowicz** oraz **sędzi Teresy Liszcz** dotyczą części wyroku, w której Trybunał orzekł o niezgodności z Konstytucją przepisu stanowiącego, że do zadań KRS należy inspirowanie i wspieranie działań mających na celu ujednolicanie wykładni prawa w orzecznictwie sądów (art. 2a ustawy o KRS). Zdania odrębne sędziów dotyczą również uznania za częściowo niekonstytucyjny przepisu przewidującego obecność upoważnionego przedstawiciela Pierwszego Prezesa SN, Prezesa NSA lub Ministra Sprawiedliwości w przypadku niemożności uczestnictwa w posiedzeniu plenarnym KRS tych osób (art. 4 ust. 2 ustawy o KRS).

Sędzia Zbigniew Cieślak, odnosząc się do pierwszej ze wskazanych kwestii wskazał, że zadanie KRS, przewidziane w art. 2a ustawy o KRS, ma sprzyjać realizacji dobra wspólnego. Podkreślił, że idea ujednolicania wykładni prawa nie jest sprzeczna z ideą niezawisłości sędziowskiej, gdyż ta ostatnia, wyrażając się w podległości sędziego w procesie orzekania wyłącznie prawu, dotyczy również jego prawidłowej interpretacji. Temu natomiast sprzyja ujednolicenie wykładni. **Sędzia** wskazał, że ustawodawca celowo odwołał się w zakwestionowanym przepisie do norm zadaniowych, których cechą szczególną jest niedookreślenie tego, jakie uprawnienia i formy działania okazały się najbardziej odpowiednie ze względu na założone wartości.

W dalszej części zdania odrębnego, odnoszącego się do art. 4 ust. 2 ustawy o KRS, **sędzia** zauważył, że kwestionowana regulacja w istocie minimalizuje negatywne skutki związane z nieobecnością niektórych członków KRS i zapewnia sprawne funkcjonowanie Rady. Jego zdaniem przedstawiciele wskazanych podmiotów pełnią rolę pośredników (pozbawionych prawa głosu) w przekazywaniu informacji między Radą a reprezentowanymi podmiotami, którzy są zobowiązani do przekazania woli swoich mocodawców, nie stając się jednocześnie ich zastępcami.

Sędzia Maria Gintowt-Jankowicz zwróciła uwagę, że kompetencje KRS powinny mieć związek z jej główną funkcją, tj. stanieniem na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Zdaniem sędzi, kwestionowany przepis – art. 2a ustawy o KRS – nie powinien budzić wątpliwości w zakresie wykładni językowej użytych w nim wyrażań, gdyż jednoznacznie z niego wynika, że uprawnienia nadane KRS dotyczą inspirowania i wspierania działań mających na celu ujednolicanie wykładni prawa w orzecznictwie sądów. Działania takie nie mają charakteru władczego i z natury rzeczy nie mogą wkraczać ani w zakres kompetencji organów władzy sądowniczej, ani tym bardziej naruszać niezawisłość sędziowską.

Odnosząc się do regulacji art. 4 ust. 2 ustawy o KRS, sędzia wskazała, że chodzi w nim o tryb pracy KRS, a nie o określanie jej składu. Przedstawiciel, o którym mowa we wskazanym przepisie, nie uczestniczy w podejmowaniu przez Radę uchwał (nie ma prawa głosu), a jedynie prezentuje stanowisko w zakresie, w jakim uzyskał ku temu stosowne upoważnienie.

Sędzia Teresa Liszcz, odnosząc się do regulacji art. 2a ustawy o KRS, wskazała, że użyte w niej sformułowania nie budzą wątpliwości w kontekście znaczeniowym – tj. „wspieranie” i „inicjowanie” nie może być odczytywane jako posiadające cechy jakiegokolwiek uprawnienia władczego. Ponadto, działania KRS mieszczące się w zakresie przytoczonych pojęć nie odnoszą się bezpośrednio do sądów i sędziów orzekających, zatem Rada nie ma wpływu na sposób orzekania w konkretnej sprawie. Sędzia zwróciła także uwagę, iż niezawisłość sędziowska nie oznacza całkowitej dowolności w orzekaniu, gdyż każdy sędzia musi liczyć się z powszechnie przyjętymi sposobami wykładni prawa.

Niepodzielając zdania większości składu orzekającego, sędzia uznała art. 4 ust. 2 ustawy za zgodny z Konstytucją. W ocenie sędzi przepis ten ma na celu usprawnienie przekazywania informacji podmiotom w nim wskazanym, które z pewnych względów nie mogły uczestniczyć w obradach, a pozostałymi członkami Rady. Wskazała także, że przepis ten w sposób jednoznaczny uniemożliwia potraktowanie wskazanego w nim przedstawiciela jako członka Rady lub jego zastępcę – pozbawiając go prawa głosu (zatem nie stanowi zagrożenia dla realizacji zadań KRS).

Zdanie odrębne **sędziego Andrzeja Rzeplińskiego** odnosi się do tej części wyroku, w której uznano za niekonstytucyjny przepis statuujący, że do zadań KRS należy inspirowanie i wspieranie działań mających na celu ujednolicanie wykładni prawa w orzecznictwie sądów (art. 2a ustawy). Sędzia zwrócił uwagę, że kwestionowany przepis nie przewiduje dla KRS żadnych instrumentów, z których mogą wynikać jej uprawnienia nadzorcze wobec orzeczeń sądowych. KRS została natomiast wyposażona w pewne środki, które dają możliwość zaoferowania sędziom nowych możliwości m.in. w zakresie poznawania bieżącego orzecznictwa sądowego, korzystania z opracowań, poszerzania wiedzy. Kwestia skorzystania z proponowanych rozwiązań leży jednak zawsze w gestii sędziego. Odnosząc się do wykładni językowej analizowanego przepisu, sędzia zwrócił uwagę, że terminy „inspiruje” i „wspiera” są jasne i używane dla określenia zadań uzupełniających danego organu.

Zdanie odrębne **sędziego Wojciecha Hermelińskiego** dotyczy części wyroku, w której Trybunał uznał za zgodny z Konstytucją przepis wskazujący, że KRS może zarządzić przeprowadzenia czynności takich jak: wizytacja sądu, lustracja działalności sądu, lustracja pracy sędziego, którego indywidualna sprawa podlega rozpatrzeniu przez KRS – z urzędu lub na wniosek Ministra Sprawiedliwości, Pierwszego Prezesa SN lub Prezesa NSA (art. 3 ust. 4 ustawy). Zdaniem sędziego Trybunał powinien umorzyć postępowanie w tym zakresie ze względu na brak legitymacji wnioskodawcy, jako że wnioskodawca nie wykazał w sposób należyty związku podważanych uregulowań z zasadą niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Ponadto sędzia zauważył, że istnieje jednolita procedura dotycząca rozpatrywania wniosków o przeprowadzenie lustracji lub wizytacji i żaden podmiot w tym względzie nie został przez ustawę uprzy-

wilejowany. Samo przeprowadzenie i zarządzanie wizytacji czy lustracji, odbywa się również według takich samych zasad, bez względu na podmiot inicjujący.

2.

Wyrok z dnia 6 maja 2008 r., K 18/05, skład 5 sędziów
[Sposób ustalania dochodu z gospodarstwa rolnego]

Zdanie odrębne **sędzi Teresy Liszcz** dotyczy części wyroku, w której Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodny z Konstytucją przepis wskazujący, że dla celów udzielania świadczeń z pomocy społecznej przyjmuje się, że z 1 ha przeliczeniowego uzyskuje się dochód miesięczny w wysokości 194 zł (art. 8 ust. 9 ustawy o pomocy społecznej).

Sędzia nie zgodziła się ze stanowiskiem składu orzekającego, że w granicach swobody regulacyjnej ustawodawcy mieści się możliwość ukształtowania w taki sposób dochodu z gospodarstwa rolnego, że w rezultacie ustalone są inne kwoty dochodów z tego samego źródła, w różnych ustawach o odmiennych celach. Kwota dochodu ustalona dla celów ubiegania się o świadczenie społeczne jest większa niż przyjmowana dla celów obliczenia podatku rolnego. Zdaniem sędzi, dochód z tego samego gospodarstwa rolnego, za ten sam okres, jest źródłem utrzymania rolnika i powinien być jednakowy we wszelkich sprawach, przy rozstrzygnięciu których brana jest pod uwagę wielkość uzyskiwanych dochodów, takich jak ubieganie się o świadczenie społeczne, obliczanie podatku rolnego czy też ubieganie się o kredyt lub pożyczkę z banku.

Ponadto, zdaniem sędzi, kwestionowany przepis arbitralnie ustala kwotę dochodu w porównaniu z art. 18 u.p.r., który odsyła do obiektywnych kryteriów takich jak dane statystyczne. Ustawodawca, ustalając w ten sposób kwotę dochodu, w istocie ustanowił niższy próg dochodu, który uprawnia do ubiegania się o świadczenia społeczne rolnikom, niż próg dochodu, jaki obowiązuje w stosunku do osób utrzymujących się z innych źródeł. Ustanowienie niższego progu dochodowego ogranicza dostęp do świadczeń z pomocy społecznej osobom utrzymujących się z dochodu z gospodarstwa rolnego. Jednocześnie kryterium źródła dochodu, jakie zostało zastosowane przy ubieganiu się o pomoc społeczną, jest nerelevantne.

3.

Wyrok z dnia 22 lipca 2008 r., P 41/07, skład 5 sędziów
[Prawo do świadczenia pielęgnacyjnego]

Zdanie odrębne **sędziego Mirosława Granata** dotyczy części wyroku, w której Trybunał Konstytucyjny orzekł o niekonstytucyjności normy intertemporalnej ograniczającej pobieranie świadczenia pielęgnacyjnego przez podmioty, którym przysługiwało prawo do zasiłku stałego na podstawie ustawy o pomocy społecznej z 1990 r. tylko do 31 sierpnia 2005 r. (art. 58 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych).

Sędzia podkreślił, że wskazany przepis art. 58 ust. 1 jest przepisem intertemporalnym i ma na celu złagodzenie negatywnych skutków związanych ze zmianą systemu świadczeń rodzinnych. Zdaniem sędziego, przyznanie w zaskarżonym przepisie prawa podmiotowego do świadczenia pielęgnacyjnego na zmienionych warunkach i ograniczonego w czasie, było zgodne z zasadą zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Ponadto, jak zauważył sędzia, nie każda zmiana stanu prawnego narusza zasadę demokratycznego państwa prawnego czy też zasadę ochrony praw nabytych. Ochrony tej nie należy absolutyzować, w przeciwnym wypadku doprowadziłoby to do sytuacji uniemożliwiającej wprowadzenie potrzebnych zmian w obowiązujących regulacjach. Ustawodawca, ingerując w prawa nabyte, zastosował rozwiązania minimalizujące negatywne skutki nowych rozwiązań. Zdaniem sędziego, wprowadzając przepis przejściowy mający charakter gwarancyjny, ustawodawca uniknął sytuacji, w której prawa już przyznane zostałyby automatycznie odebrane.

4.

Wyrok z dnia 22 lipca 2008 r., K 24/07, skład 5 sędziów [Stosowanie tymczasowego aresztowania wobec kobiet w ciąży]

Zdania odrębne **sędziego Marka Kotlinowskiego** oraz **sędzi Teresy Liszcz** dotyczą części wyroku, w której Trybunał orzekł o zgodności z Konstytucją przepisu wskazującego przesłanki odstąpienia od tymczasowego aresztowania, w zakresie w jakim pomija stan ciąży jako samoistną przesłankę odstąpienia od tymczasowego aresztowania (art. 259 § 1 k.p.k.).

W zdaniu odrębnym **sędzia Marek Kotlinowski** wskazał na obowiązek zapewnienia przez władze publiczne szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom i kobietom ciężarnym, wynikający z art. 68 ust. 3 Konstytucji. Dziecko poczęte powinno być objęte taką szczególną opieką, przede wszystkim dlatego, że jego własne życie i zdrowie jest odrębną wartością konstytucyjną, a nie tylko ze względu na ochronę życia jego matki. Sędzia zauważył w szczególności, iż Konstytucja w art. 68 ust. 3 gwarantuje jednakowy poziom ochrony zarówno dla kobiety ciężarnej jak i jej dziecka.

Odnosząc się do art. 18 Konstytucji, będącego drugim wzorcem kontroli, sędzia stanął na stanowisku, że w świetle art. 18 i art. 71 ust. 2 Konstytucji macierzyństwo jest wartością konstytucyjną, chronioną niezależnie od ochrony życia i zdrowia kobiety ciężarnej i jej dziecka. Jednocześnie umiejscowienie art. 18 w pierwszym rozdziale Konstytucji dowodzi, że jest to jedna z najważniejszych wartości konstytucyjnych, a tym samym stanowi wskazówkę dla prawodawcy co do kierunku działań legislacyjnych. Zakwestionowany przepis, jak zauważył sędzia, pomimo tego, że chroni życie i zdrowie kobiety ciężarnej tymczasowo aresztowanej, to jednak nie zapewnia porównywalnej ochrony życia i zdrowia dziecka poczętego, wymaga tego art. 68 ust. 3 Konstytucji. Również ochrona macierzyństwa, jako samoistna wartość konstytucyjna nie została zagwarantowana. Szczególna pomoc ze strony władz publicznych dla matki przed i po urodzeniu dziecka, to nie tylko zapewnienie opieki zdrowotnej, ale konieczność zapewnienia godnych warunków w trakcie macierzyń-

stwa. Zaskarżony przepis nie przewidując możliwości odstąpienia od tymczasowego aresztowania kobiety w normalnym toku ciąży lecz jedynie w sytuacji gdy istnieje poważne niebezpieczeństwo dla jej życia lub zdrowia czy też w przypadku ciężkich skutków dla niej lub najbliższej rodziny. Regulacja taka w ocenie sędziego pozostaje w sprzeczności z art. 18 oraz 68 ust. 3 Konstytucji.

Sędzia Teresa Liszcz w zdaniu odrębnym wskazała, że ustawodawca nie może dowolnie określać przypadków, w których wskazuje pierwszeństwo dobrom podejrzanego lub oskarżonego przed dobrem wymiaru sprawiedliwości. Przyjęcie w zaskarżonym przepisie przesłanek odstąpienia od tymczasowego aresztowania takich jak: ochrona życia i zdrowia oskarżonego oraz innych niedookreślonych dóbr oskarżonego i osób bliskich (niewykluczone, że w tym także dóbr materialnych), a nieuwzględnienie przez ustawodawcę kobiet oczekujących dziecka, jest ewidentnym pominięciem ustawodawczym naruszającym wartości konstytucyjnie chronione. Szczególna ochrona macierzyństwa, w tym stanu ciąży, zagwarantowana została w art. 18, art. 68 ust. 3 oraz art. 71 ust. 2 Konstytucji.

Zdaniem sędzi, z ochrony macierzyństwa wynika, że dobro matki i jej dziecka ustrojodawca traktuje jako dobro o szczególnie wysokiej randze. Ważne jest zapewnienie zdrowia, a raczej dobrostanu kobiety ciężarnej, ale przede wszystkim ważne jest zapewnienie ochrony nienarodzonemu dziecku. Taka ochrona wymaga opieki nad matką, której zły stan fizyczny i psychiczny wpływa bezpośrednio na stan i prawidłowy rozwój dziecka. Tymczasowe aresztowanie powinno zatem być traktowane jako ostateczność, gdyż niewątpliwie stwarza niekorzystne warunki fizyczne i psychiczne kobiecie ciężarnej.

Ponadto sędzia zauważyła, że ochrona macierzyństwa gwarantuje ochronę zdrowia zarówno kobiety ciężarnej jak i jej dziecka. Podkreślenia przy tym wymaga, że dziecko w tej sytuacji jest niewątpliwie całkowicie niewinne i ma prawo do pełnej ochrony zagwarantowanej w Konstytucji, zarówno tej wskazanej we wzorcach powoływanych przez wnioskodawcę, jak i wynikającej z art. 30 i art. 38 Konstytucji. Ponadto sędzia wskazała jako zasadny pogląd Trybunału (*orzeczenie z 28 maja 1997 r., K 26/96*), w myśl którego, ochrona macierzyństwa powinna mieć pierwszeństwo przed wszelkimi argumentami uwzględniającymi politykę kryminalną.

5.

Wyrok z dnia 19 września 2008 r., K 5/07, skład 5 sędziów [Pomówienie Narodu Polskiego]

Zdanie odrębne **sędziego Wojciecha Hermelińskiego** dotyczy całości wyroku, w którym Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją zakwestionowanych przepisów k.k. dotyczących przestępstwa pomówienia Narodu Polskiego oraz postanowienia o umorzeniu postępowania ze względu na zbędność wydania wyroku.

Sędzia nie zgodził się z uznaniem za niekonstytucyjny przepisu nakazującego stosowanie ustawy karnej do obywatela polskiego oraz cudzoziemca w razie po-

pełnienia przestępstwa pomówienia Narodu Polskiego, niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia czynu zabronionego (art. 112 pkt 1a k.k.). Zdaniem sędziego, postępowanie w tym zakresie powinno zostać przez Trybunał umorzone z powodu braku wskazania we wniosku jakiegokolwiek zarzutu niezgodności tego artykułu ze wskazanymi wzorcami kontroli.

Zdanie odrębne dotyczy również uznania za niekonstytucyjny przepisu odnoszącego się do karalności pomówienia Narodu Polskiego o udział, organizowanie lub odpowiedzialność za zbrodnie komunistyczne (art. 132a k.k.). Sędzia nie zgodził się z argumentami wskazującymi na przekroczenie przez Senat zakresu dopuszczalnych poprawek poprzez zmianę umiejscowienia przestępstwa pomówienia Narodu Polskiego – zamiast w ustawie o IPN – w k.k. Zdaniem sędziego, poprawki Senatu mieściły się w granicach ingerencji ustawodawcy, gdyż dotyczyły tylko głębokości regulacji. Ingerencja ustawodawcy nie może natomiast wykraczać poza zakres (szerokość) materii uregulowanych w ustawie uchwalonej przez Sejm.

Ponadto, jak zauważył sędzia, poprawki Senatu nie zmieniły brzmienia przepisu, a umiejscowienie jego w k.k. nie miało znaczenia dla jego interpretacji. Wobec zarzutów wnioskodawcy związanych z pojęciem „Naród Polski”, Sędzia wskazał na brak definicji legalnej tego wyrażenia. Znaczenia znamion opisanego w tym przepisie typu czynu zabronionego należy poszukiwać w analogicznym wyrażeniu użytym w innych przepisach karnych, bez względu na kodeksowe, czy pozakodeksowe ich umiejscowienie. Dodatkowo sędzia wskazał, że pojęcie Narodu wiąże się z posiadaniem obywatelstwa polskiego, a nie z przynależnością narodową.

Zdanie odrębne dotyczy również postanowienia o umorzeniu postępowania. Sędzia, powołując się na dotychczasowe orzecznictwo Trybunału wskazał, że nie zawsze uznanie za niekonstytucyjną regulację ze względu na tryb uchwalenia badanego aktu automatycznie oznacza zbędność jego kontroli pod kątem zarzutów materialnoprawnych. Dodatkowo zasada orzekania Trybunału w granicach wniosku wymaga rozpoznania sprawy w pełnym zakresie, w jakim wnioskodawca dąży do poddania go kontroli. W omawianej sprawie Trybunał powinien zatem poddać kontroli nie tylko kwestie formalne, ale i kwestie materialne.

6.

Wyrok z 29 września 2008 r., SK 52/05, skład 5 sędziów

[Autoryzacja wypowiedzi]

Zdanie odrębne **sędziego Andrzeja Rzeplińskiego** dotyczy całości wyroku, w którym Trybunał orzekł o zgodności z Konstytucją przepisów prawa prasowego dotyczących autoryzacji wypowiedzi (art. 49 w zakresie wskazanym w sentencji wyroku i art. 14 ust. 1 i 2 prawa prasowego) oraz postanowienia o umorzeniu postępowania ze względu na niedopuszczalność orzekania.

Sędzia wskazał na genezę zaskarżonych przepisów oraz ich znaczenie w ówczesnym porządku prawnym zaznaczając, że zostały one wprowadzone przez ustawodawcę w okresie obowiązywania Konstytucji PRL z 1952 r., która nie zawierała

regulacji gwarantującej każdemu prawa do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz prawa do decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47 Konstytucji) oraz nie gwarantowała wolności słowa i prasy. Ponadto ówczesne przepisy przewidywały restrykcyjny obowiązek cenzury, a dziennikarze i wydawcy wolnej, nieocenzurowanej prasy byli ścigani i pozbawiani wolności. Sędzia uważa, że instytucja autoryzacji co najwyżej mogła stanowić jeden z instrumentów politycznego wpływu na kształt informacji prasowych.

Ponadto sędzia zwrócił uwagę na brak uregulowania w zaskarżonych przepisach wielu ważnych kwestii, takich jak: rozróżnienie pozycji prawnej osób udzielających informacji, tj. osób prywatnych od funkcjonariuszy publicznych, osób pełniących funkcje publiczne czy osób prowadzących działalność publiczną – którzy z racji pełnionych funkcji mają obowiązek udzielać informacji opinii publicznej; podleganie autoryzacji wyłącznie informacji zapisanych na fonii lub wizji, a już brak autoryzacji w przypadku opinii dziennikarza, czy informacji zapisanych ręcznie; oraz terminu, w jakim dziennikarz ma obowiązek czekać na autoryzację informacji.

Sędzia kwestionuje trafność rozstrzygnięcia w zakresie uznania art. 14 Konstytucji za niewłaściwie wskazany przez skarżącego. Zdaniem sędziego wskazany przepis współwyznacza z art. 54 ust. 1 Konstytucji prawo podmiotowe dziennikarza do korzystania z wolności słowa. Dlatego w wypadku, gdy skarga konstytucyjna wnoszona jest przez dziennikarza kwestionującego zgodność przepisu z konstytucyjnymi gwarancjami wolności słowa i wolności prasy, art. 14 Konstytucji wydaje się być wręcz naturalnym wzorcem kontroli.

Zdaniem sędziego kwestionowane przepisy poprzez kryminalizację opublikowania informacji będącej dosłownie cytowaną wypowiedzią, bez zgody osoby jej udzielającej, stanowią nadmierną i niekonieczną ingerencję w wolność prasy, a zatem są niezgodne z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Zdaniem sędziego, autoryzacja w pewnym kontekście jest cenzurą uniemożliwiającą zapoznanie się z oryginalną wypowiedzią. Dziennikarz starający się o wywiad z ważną osobą będzie samocenzurował się unikając zadawania kłopotliwych pytań, aby móc uzyskać wywiad dla swojej gazety. Ponadto przepisy te faworyzują dziennikarzy telewizyjnych i radiowych umożliwiając im nadawanie na żywo przeprowadzonych wywiadów (dosłownych wypowiedzi niepodlegających autoryzacji). Dziennikarze prasowi oraz media internetowe muszą natomiast uzyskać autoryzację wypowiedzi od rozmówcy. Jednocześnie autoryzacja w rzeczywistości umożliwia manipulowanie swoimi wypowiedziami przez rozmówcę, co w państwie demokratycznym nie może mieć miejsca.

Zdaniem sędziego nie jest konieczne, aby instrumentem służącym ochronie osób udzielających informacji był przepis prawnokarny. Wystarczające są instrumenty prawne zagwarantowane w prawie prasowym oraz prawie cywilnym gwarantujące możliwość dochodzenia swoich racji przez osobę, która miałaby powody skorygować pierwotną wypowiedź a mimo tego wypowiedź rozmówcy nie została skorygowana przez dziennikarza.

7.

Wyrok z 17 listopada 2008 r., SK 62/06, skład 5 sędziów
[Utrata wadium w postępowaniu przetargowym]

Zdanie odrębne **sędziego Marka Kotlinowskiego** dotyczy części sentencji i uzasadnienia wyroku, w którym Trybunał orzekł o zgodności z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji przepisu ustanawiającego utratę wadium z powodu niezłożenia oświadczenia o pozostawaniu w stosunku zależności lub dominacji (art. 42 ust. 6 ustawy z 10 czerwca 1994 r. o zamówieniach publicznych).

Sędzia wskazał, że biorąc pod uwagę czas niespełna pięciu miesięcy obowiązywania zaskarżonego przepisu (od 20 października 2003 r. do 1 marca 2004 r.) oraz cel ustanowienia ustawy, trudno zgodzić się z uznaniem tych przepisów za niezbędne w zapobieganiu zmomom cenowym i zagwarantowaniu uczciwej konkurencji w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego.

Ponadto sędzia uznał za zbyt dotkliwą sankcję jednoczesnej utraty wadium i wykluczenia uczestnika z udziału w postępowaniu w przypadku niezłożenia tego jednego oświadczenia. Sankcja utraty wadium jest co do zasady stosowana po zakończeniu postępowania przetargowego, a w przypadku braku wymaganych oświadczeń lub niespełnieniu innych istotnych warunków zamówienia następuje wykluczenie z postępowania przy zachowaniu wniesionego wadium.

Zdaniem sędziego równie niebezpieczne wydają się, przykładowo, praktyki nieuczciwych wykonawców celowo składających oferty bez jakichkolwiek wymaganych dokumentów, tylko po to, by zapoznać się z ofertami innych uczestników przetargu a następnie bez negatywnych konsekwencji wycofać się z postępowania. w najwyższym stopniu rzetelny przebieg postępowania zagwarantowany jest wówczas, gdy uczestnicy postępowania złożą wszystkie wymagane dokumenty przed przystąpieniem do przetargu. Dał temu wyraz ustawodawca w nowelizacji ustawy o zamówieniach publicznych z 4 września 2008 r., która przewiduje wprowadzić sankcję utraty wadium ale dopiero w sytuacji, gdy mimo wezwania uczestnik nie złożył wszystkich wymaganych dokumentów lub oświadczeń. Jednocześnie sankcja ta nie ma charakteru bezwzględnego, bowiem wykonawca może się od niej zwolnić, gdy udowodni, że nie złożył dokumentów z przyczyn nie leżących po jego stronie.

8.

Wyrok z 19 listopada 2008 r., Kp 2/08, pełny skład
[Zmiana przepisów ustawy o służbie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego]

Zdania odrębne **sędziów: Zbigniewa Cieślaka, Wojciecha Hermelińskiego, Marka Kotlinowskiego** oraz **Teresy Liszcz** dotyczą części wyroku, w której Trybunał orzekł o zgodności z art. 32 ust. 1 Konstytucji przepisu stanowiącego, że mianowanie, wyznaczanie na stanowiska służbowe oraz zatrudnianie w SKW albo SWW żołnierzy zawodowych pełniących służbę w WSI oraz pracowników zatrudnionych w WSI, a także byłych żołnierzy oraz pracowników WSI lub wojskowych jednostek

organizacyjnych, następuje po złożeniu oświadczeń, o których mowa w art. 67 ust. 1 i 3, oraz zapoznaniu się ze stanowiskiem Komisji Weryfikacyjnej, co do zgodności oświadczeń z prawdą, w przypadku sporządzenia takiego stanowiska (art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 25 lipca 2008 r.).

Zdanie odrębne **sędzi Teresy Liszcz** dotyczy ponadto tej części wyroku, w której orzeczono o zgodności z art. 2 Konstytucji przepisu przyznającego żołnierzom zawodowym, którzy złożyli wnioski o wyznaczenie na stanowisko służbowe, mianowanie na funkcjonariuszy albo zatrudnienie w SKW lub SW, wykonującym obowiązki służbowe w SKW oraz SWW, uprawnień określonych w rozdziale 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. z mocą wsteczną (art. 1 pkt 1 ustawy).

Sędzia Zbigniew Cieślak w zdaniu odrębnym powołał się na wcześniejsze orzecznictwo Trybunału odnoszące się do wynikającej z art. 32 ust. 1 Konstytucji konstytucyjnej zasady równości. Oznacza ona między innymi obowiązek równego traktowania podmiotów prawa, które odznaczają się w równym stopniu określoną, istotną cechą, bez ich faworyzowania czy dyskryminacji. Zauważył przy tym, że ocena Komisji Weryfikacyjnej wpływa na decyzję co do nawiązania z daną osobą stosunku pracy, bowiem dokonuje obiektywnej oceny jej przeszłości, a zatem może powodować, że osoba zweryfikowana będzie uważana za bardziej godną zaufania. Stawia to w gorszym świetle osoby, których oświadczenia nie zostały zbadane przez Komisję Weryfikacyjną. Bezpośrednią konsekwencją przyjętych przez ustawodawcę rozwiązań jest zatem dokonanie zróżnicowania osób poddanych weryfikacji od tych, których oświadczenia nie zostały zbadane, prowadząc do sprzeczności kwestionowanych uregulowań z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Sędzia Wojciech Hermeliński podzielił stanowisko Trybunału Konstytucyjnego odnoszące się do kwestii znaczenia stanowiska Komisji Weryfikacyjnej, w tym sensie, że nie przesądza ono o zatrudnieniu w SKW i SWW. Zauważył jednak, że kwestionowane przepisy powodują, iż kandydaci do służb, którzy nie uzyskali stanowiska Komisji Weryfikacyjnej, znajdują się w gorszym położeniu z punktu widzenia szans na rozpoczęcie i kontynuację kariery zawodowej, niż osoby zweryfikowane. Grupa tych ostatnich może być uważana za osoby bardziej wiarygodne. Sędzia zwrócił uwagę, że mechanizm wcześniej przyjęty przez ustawodawcę, wedle którego wszyscy kandydujący do nowych służb byli żołnierze i pracownicy WSI mieli złożyć stosowne oświadczenia, które miały być zweryfikowane w jednolitej procedurze – został wypaczony poprzez to, że nie zdołano zweryfikować wszystkich oświadczeń. Państwo nie poczyniło starań, aby dokończyć rozpoczętą procedurę, a tym samym sprzyjać zrównaniu szans w naborze kandydatów. Podział, jaki został dokonany (na osoby zweryfikowane i niezwerfikowane), jest zatem efektem przypadku (w zależności od tego czy Komisja Weryfikacyjna zdążyła wydać stosowane stanowisko). Szanse osób, które nie uzyskały stanowiska Komisji, zostały osłabione na skutek nieefektywności działania władzy publicznej, co jest niezgodne z zasadą demokratycznego państwa prawnego.

Sędzia Marek Kotlinowski w zdaniu odrębnym wskazał, że podstawowym założeniem przy powstaniu Komisji Weryfikacyjnej było stworzenie jednakowej procedury weryfikacji dla osób uprzednio zatrudnionych w WSI, chcących podjąć pracę

w nowych służbach. w wyniku zakończenia działalności Komisji, zostały wyodrębnione dwie grupy kandydatów – osoby, które zostały zweryfikowane przez Komisję, oraz osoby niezwerfikowane (z przyczyn od siebie niezależnych). Zróżnicowanie to, zdaniem sędziego, jest nieuzasadnione. Nie służy także reformie służb ani nie sprzyja budowaniu bezpieczeństwa państwa oraz jego obywateli. Pozostawia za to w niepewnej sytuacji prawnej osoby, które nie zostały zweryfikowane – co do tego, na ile brak stosowanego stanowiska Komisji Weryfikacyjnej wpłynie na ich karierę zawodową.

Sędzia Teresa Liszcz wskazała, że kwestionowany przed Trybunałem przepis, przyznający żołnierzom zawodowym, którzy wykonują obowiązki w SKW lub SWW i ubiegają się o status funkcjonariusza tych służb, uprawnienia i obowiązki przypisywane funkcjonariuszom SKW lub SWW, daje tym podmiotom możliwość ingerencji w konstytucyjne prawa i obowiązki obywateli. Uprawnienia te zostają nadane z mocą wsteczną, co budzi wątpliwości z punktu widzenia zasady *lex retro non agit* wynikającej z art. 2 Konstytucji. Sędzia zwróciła ponadto uwagę na fakt, że w przedmiotowej sprawie nie można mówić o uzasadnionym wyjątku od wskazanej zasady, z uwagi na represyjny wobec obywateli charakter uprawnień. Takie posunięcie ustawodawcy nie może być także uzasadnione koniecznością dla realizacji zamierzonego celu – nie skorzystano bowiem z możliwości dokończenia procesu weryfikacji. Przyjęte regulacje mogą się natomiast przyczynić do legalizacji bezprawia, jakiego mogły się dopuszczać wskazane w ustawie podmioty, którym przyznano z mocą wsteczną instrumenty działalności operacyjnej.

W zakresie zgodności z art. 32 ust. 1 Konstytucji uregulowań ustawy, które powodują rozróżnienie dwóch grup kandydatów na funkcjonariuszy SKW i SWW – w zależności od tego, czy została wobec nich przeprowadzona weryfikacja przez Komisję Weryfikacyjną, sędzia zauważała, że w korzystnej sytuacji przepisy stawiają te osoby, które uniknęły procedury weryfikacyjnej, której by prawdopodobnie nie przeszły pozytywnie. Pokrzywdzonymi stają się natomiast kandydaci, którzy nie mieli powodów, aby obawiać się procedury weryfikacyjnej, ale z przyczyn od nich niezależnych nie udało się wobec nich tej procedury zakończyć. w ocenie sędzi art. 66 ustawy nowelizowanej jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji, wyrażającym zasadę równości wobec prawa. Przyjęte rozwiązania ponadto mogą powodować zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa poprzez dopuszczenie możliwości przyjęcia do nowych służb tych osób, które skłamały w oświadczeniach lub nie pełniły swoich obowiązków w WSI w sposób nienaganny. Sędzia nie podzieliła także stanowiska Trybunału, zgodnie z którym związek pomiędzy trybem naboru do służb, a tym, w jaki sposób przyznawane są uprawnienia ich funkcjonariuszom, jest kwestią pozaprawną.

9.

Wyrok z 26 listopada 2008 r., U 1/08, pełny skład

[Uchwała w sprawie powołania komisji śledczej do spraw nacisków]

Zdania odrębne sędziów: **Zbigniewa Cieślaka, Marii Gintowt-Jankowicz, Mirosława Granata, Wojciecha Hermelińskiego** oraz **Teresy Liszcz** dotyczą części wyroku, w której Trybunał Konstytucyjny uznał za konstytucyjne przepisy uchwały Sejmu RP z dnia 11 stycznia 2008 r. o powołaniu Komisji Śledczej do zbadania sprawy zarzutu nielegalnego wywierania wpływu przez członków Rady Ministrów, Komendanta Głównego Policji, Szefa Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego na funkcjonariuszy Policji, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, prokuratorów i osoby pełniące funkcje w organach wymiaru sprawiedliwości w celu wymuszenia przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków w związku z postępowaniami karnymi oraz czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi w sprawach z udziałem lub przeciwko członkom Rady Ministrów, posłom na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej i dziennikarzom, w okresie od 31 października 2005 roku do 16 listopada 2007 roku.

Sędzia **Zbigniew Cieślak** złożył zdanie odrębne w odniesieniu do punktów 1-5 sentencji wyroku. Zwrócił uwagę, że instytucja komisji śledczej stanowi szczególnie przejaw realizowania przez Sejm funkcji kontrolnej. Taka forma kontroli sejmowej powinna być jednak stosowana wyjątkowo. Odnosząc się do wykładni art. 111 ust. 1 Konstytucji wskazał, że nie przewiduje on możliwości powołania komisji śledczej do zbadania grupy spraw określonego rodzaju. Zwrócił przy tym uwagę, że pojęcie określoności sprawy, do której odnosi się Konstytucja, oznacza konieczność zindywidualizowania jej podmiotu i przedmiotu, okoliczności faktycznych, której dotyczy i momentu ich wystąpienia, natomiast zbiór okoliczności wyznaczonych rdzeniem kategoryalnym sprawy jest badany podczas prac komisji śledczej. w badanej uchwale określono stosunkowo wyraźnie organy, które mają być zbadane, jednak nie sprecyzowano dostatecznie, o jakie ich działania chodzi. Brak precyzji w tym zakresie oznacza, że sprawa, która ma być rozpatrywana przez komisję, nabiera cech abstrakcyjności.

Odnosząc się do oceny konstytucyjności uchwały z punktu widzenia art. 2 Konstytucji, sędzia stwierdził, że dokonane w art. 2 i 3 uchwały wskazanie celu i zakresu działań komisji śledczej odbyło się bez nadania im odpowiedniej treści normatywnej. Rozumienie pojęć – „celu” oraz „zakresu działania” prowadzi do wniosku, że przepisy te powinny zawierać w sobie konkretyzację stanu rzeczy, jaki ma zostać osiągnięty oraz sprecyzowanie, jakie sprawy (rodzajowo) są przypisane organowi. W ocenie sędziego przepisy kwestionowanej uchwały nie spełniają tych wymogów, bowiem nie precyzują zakresu działania komisji w sposób należyty, lecz jedynie wskazują jej pewne zadania, które ma ona wykonać. Ponadto zadania te (określone w art. 3 uchwały) związane są tylko z jednym z aspektów „celów” określonych w art. 2 uchwały (tj. czynności operacyjno-rozpoznawcze w ramach postępowań karnych lub też w sprawach, w których takiego postępowania nie wszczęto).

Sędzia Maria Gintowt-Jankowicz złożyła zdanie odrębne do punktów od 1 do 5 sentencji wyroku. Zdaniem sędzi Trybunał w omawianym wyroku odstąpił od utrwalonej linii orzeczniczej (wyrok z 22 września 2006 r., U 4/06), nie uzasadniając tego merytorycznie. Z punktu widzenia art. 111 ust. 1 Konstytucji przedmiotowa komisja śledcza nie spełnia wymagań konstytucyjnych, które nakazują by była ona powołana do zbadania określonej i zobiektywizowanej sprawy. Sędzia zwróciła uwagę, że zakres podmiotowy określony jest w uchwale tylko pozornie. Uchwała, z jednej strony – wskazuje szeroki krąg podmiotów, których mogą dotyczyć zarzuty nielegalnego wpływu, z drugiej strony – bardzo szeroko określa te podmioty, na które taki wpływ mógł być wywierany. Natomiast zakres przedmiotowy powołanej Komisji został określony problemowo i w istocie obejmuje nieokreśloną liczbę spraw. „Nieokreśloność sprawy” może prowadzić w rezultacie do subiektywnego i arbitralnego określenia przedmiotu prac komisji, co jest niedopuszczalne w demokratycznym państwie prawnym, stwarza bowiem realne zagrożenie niekontrolowanego i niezgodnego z Konstytucją zachwiania zasady podziału i równowagi władz oraz nadmiernej ingerencji w sferę wolności osób wzywanych przez komisję.

Sędzia Mirosław Granat w złożonym zdaniu odrębnym (co do punktów od 1 do 5 sentencji wyroku TK) nie podzielił dokonanej przez Trybunał rekonstrukcji pojęcia „określoności sprawy”, a tym samym – odejścia od dotychczasowego stanowiska, wyrażonego w wyroku z 22 września 2006 r., U 4/06. w powoływanej sprawie Trybunał stwierdził w szczególności, że zakres działania komisji ma decydujące znaczenie dla ustalenia „sprawy”, którą ma się ona zajmować. Natomiast w wyroku U 1/08 Trybunał odszedł od wskazanego stanowiska przyznając rozstrzygające znaczenie dla określenia „sprawy” innemu przepisowi (tj. art. 1 uchwały), niż ten, który określa zakres działania komisji (art. 3). w konsekwencji „sprawą” stał się mechanizm wywierania nacisków, a nie zindywidualizowany problem prawny, do którego odnosił się Trybunał w swoim dotychczasowym orzecznictwie. Sędzia podkreślił, że taka zmiana podejścia do poruszanej kwestii wymaga uzasadnienia ze strony Trybunału.

Sędzia zauważył także, że pojęcie celu komisji śledczej, do którego odnosi się art. 111 ust. 1 Konstytucji, ma charakter autonomiczny, zatem nie powinno być ono interpretowane za pomocą celu wskazanego w uchwale Sejmu. Nie zgodził się ponadto ze stwierdzeniem, że krąg podmiotów podlegających kognicji komisji śledczej, powołanej w uchwale, został określony w sposób precyzyjny. Zdaniem sędziego trudno jednoznacznie stwierdzić, czy Komisja posiada uprawnienie do badania mechanizmu nacisków dotyczących posłów i dziennikarzy, którzy zostali wskazani w preambule uchwały, czy ma także badać wszystkie postępowania karne, w których dziennikarze brali udział w określonym uchwałą okresie.

Odnosząc się do analizy zgodności z art. 32 ust. 1 Konstytucji przepisów art. 2 i 3 uchwały sędzia uznał, że wnioskodawca nie wskazał, na czym miałyby polegać uprzywilejowanie określonej grupy osób, co jest przesłanką badania konstytucyjności przepisów z punktu widzenia art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Sędzia Wojciech Hermeliński złożył zdanie odrębne w odniesieniu do punktów 1-4 sentencji wyroku. Jego zdaniem „sprawa” stanowiąca przedmiot działania komisji śledczej, powinna być określana na podstawie wszystkich przepisów uchwały,

w której komisja jest powoływana. Przyjęcie przez Trybunał określenia „sprawy” tylko w odniesieniu do art. 1 uchwały jest błędne i świadczy o błędzie logicznym *pars pro toto*. Przepis art. 1 uchwały składa się tylko na część definicji „sprawy” (obok art. 2 i 3 uchwały, które ją uzupełniają). Ocena „sprawy” przeprowadzona przez Trybunał nie uwzględniła także wszystkich elementów, jakie Trybunał uznał za pożądane w wyroku U 4/06.

Dokonując oceny „konkretności sprawy”, sędzia zwrócił uwagę na to, że niektóre pojęcia używane w uchwale są niedookreślone (tj. „dziennikarz”, „osoby pełniące funkcje w organach wymiaru sprawiedliwości”, „sprawy z udziałem”, oraz określenie „a także w sprawach, w których nie wszczęto postępowania karnego”). Świadczy to o tym, że „sprawa” nie została w uchwale określona w sposób dostatecznie precyzyjny. Zdaniem sędziego, brak określoności „sprawy” może powodować kolidowanie prac Komisji „naciskowej” z pracami Komisji Śledczej do spraw zbadania okoliczności śmierci Barbary Blidy.

Sędzia poddał ponadto w wątpliwość uzasadnienie, jakie Trybunał przyjął dla uznania, że „sprawa”, co do której ma zostać powołana Komisja Śledcza – ma cechy obiektywności. Zdaniem sędziego, popieranie tej tezy dowodami takimi, jak m.in. fakt formułowania zarzutów przez polityków opozycji poprzedniej kadencji Sejmu – ma wyjątkowo słabą moc perswazyjną.

Zwracając uwagę na przedmiot działania Komisji, ograniczony z punktu widzenia Konstytucji do badania jednej sprawy (jednego zarzutu), sędzia doszedł do wniosku, że wymaganie to nie zostało w omawianej uchwale spełnione. Kwestionowana uchwała skutkuje utworzeniem komisji, która będzie się zajmować wieloma zarzutami, stawianymi różnym podmiotom. Sędzia nawiązał przy tym m.in. do preambuły uchwały, w której wskazane są osoby niemające ze sobą wiele wspólnego, będące przykładowymi obiektami zainteresowań komisji. Jest mało prawdopodobne, aby mogły one występować w jednej „sprawie”.

Zwracając uwagę na odstąpienie przez Trybunał od wcześniejszej linii orzeczniczej (K 8/99, U 4/06), sędzia podkreślił konieczność zachowania konsekwencji i przewidywalności orzeczeń, co wynika z zasady demokratycznego państwa prawnego. Zdaniem sędziego liczba zdarzeń objętych zakresem zainteresowania Komisji „naciskowej” byłaby porównywalna do zakwestionowanej w niniejszej sprawie Komisji „bankowej”. Sędzia cytuje dane, wskazujące na niewielkie „moce przerobowe” Komisji.

Sędzia Teresa Liszcz w zdaniu odrębnym zgłoszonym do punktów 1-5 sentencji nie podzieliła oceny Trybunału co do charakteru badanej uchwały. Zdaniem sędzi uchwała Sejmu powołująca komisję śledczą jest aktem jednorodnym, mającym charakter konkretny i indywidualny. Nie jest to akt normatywny i nie podlega kognicji Trybunału. Powoływanie tego typu komisji jest przejawem autonomii Sejmu, natomiast Trybunał, dokonując oceny podjętej uchwały, włącza się w spór polityczny.

Odnosząc się do *meritum* rozstrzygnięcia, sędzia zauważyła, że zaskarżone przepisy uchwały, wraz z rozbudowaną preambułą i tytułem – są nieprecyzyjne i niespójne, przez co można im uczynić zarzut niezgodności z zasadami przyzwoitej legislacji wynikającymi z art. 2 Konstytucji. Określając przedmiot działania Komisji, Sejm uczynił to w sposób niezgodny z art. 111 ust. 1 Konstytucji, gdyż oddzielnie określił

cel i zakres jej działania. Ponadto użył nieprecyzyjnych określeń (np. „osoby pełniące funkcje w wymiarze sprawiedliwości”). Uchwała nie określa jednej „sprawy”, która ma być przedmiotem badania przez Komisję, co w świetle art. 111 Konstytucji jest przesłanką niezbędną dla powołania komisji, lecz wskazuje na niedającą się określić z góry wielką liczbę różnych spraw, które ma badać komisja.

Biorąc pod uwagę kryteria wskazane przez Trybunał w sprawie o sygn. *U 4/06*, należy wnioskować, iż wobec nieprecyzyjności języka badanych przepisów oraz ich niejasności i niespójności, rozstrzygnięcie w przedmiotowej sprawie, w części dotyczącej sposobu określania sprawy, do zbadania której komisja została powołana, powinno zakończyć się stwierdzeniem niezgodności uchwały z art. 111 ust. 1 Konstytucji.

10.

Wyrok z 2 grudnia 2008 r., P 48/07, skład 5 sędziów

[Wypowiedzenie umowy o pracę przez pracodawcę zawartej na czas określony]

Zdanie odrębne **sędzi Teresy Liszcz** dotyczy całości wyroku – sentencji oraz uzasadnienia. Sędzia nie zgodziła się ze zdaniem większości składu orzekającego, iż zakwestionowane przepisy nie są niezgodne z art. 2 oraz art. 32 Konstytucji.

Sędzia wskazała, że istota umowy o pracę na czas określony została zatracona poprzez wykorzystywanie w praktyce możliwości stosowania klauzuli wypowiedzenia wynikającej z art. 33 k.p. Specyfika tej umowy polega na samoczynnym rozwiązaniu umowy wraz z upływem okresu, na jaki została zawarta, bez konieczności składania oświadczenia woli w tym przedmiocie (art. 30 pkt 4 k.p.). Ponadto wyróżniał ją – do czasu wprowadzenia art. 33 k.p. – brak możliwości jej rozwiązania za wcześniejszym wypowiedzeniem (z wyjątkiem upadłości i likwidacji pracodawcy a także zwolnień grupowych). Umowa o pracę na czas określony, w określonych granicach czasowych, gwarantowała trwałość zatrudnienia pracownika w większym stopniu niż umowa na czas nie określony.

Ponadto sędzia zwróciła uwagę na brak określenia w prawie pracy górnej granicy okresu, na który może być zawarta umowa o pracę na czas określony, co umożliwia pracodawcom zawieranie umów na okresy długotrwałe (10, 20 lat). Pracownik zatrudniony na podstawie takiej umowy znajduje się w gorszej sytuacji niż pracownik zatrudniony na podstawie umowy na czas nie określony, gdyż może zostać zwolniony przez pracodawcę za dwutygodniowym wypowiedzeniem (nawet przed upływem 6 m-cy przewidzianych w art. 33 k.p.) bez obowiązku podania jakiegokolwiek przyczyny i bez prawa do odszkodowania czy też odprawy.

Zdaniem sędzi niezgodne z zasadą sprawiedliwości i równości wobec prawa jest stworzenie możliwości łatwiejszego wypowiedzenia umowy na czas określony, podlegającej wypowiedzeniu wyjątkowo, niż umowy o pracę na czas nie określony, w przypadku której wypowiedzenie jest zwyczajnym sposobem jej rozwiązania. Pod względem łatwości wypowiedzenia umowa o pracę na czas określony została, zdaniem sędzi, zrównana z umową na okres próbny.

Sędzia podkreśliła także, iż na gruncie zaskarżonych przepisów dochodzi do dyskryminacji pracownika zatrudnionego do pracy na podstawie umowy o pracę na czas określony, czego wyraźnie zakazuje art. 18^{3a} § 1 k.p.

11.

Wyrok z 17 grudnia 2008 r., P 16/08, pełny skład [Zawieranie umów przeniesienia własności lokalu przez spółdzielnie mieszkaniowe]

Zdanie odrębne **sędzi Marii Gintowt-Jankowicz** dotyczy części I pkt 1-2 wyroku, które wskazują na przepisy zobowiązujące spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez osoby uprawnione spłat wskazanych w pkt 1-3 tego przepisu (art. 12 ust. 1, art. 17¹⁴ ust. 1 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych z 15 grudnia 2000 r. (dalej: u.s.m.).

Zdaniem sędzi, w stosunku do wskazanych przepisów, nie została spełniona przesłanka funkcjonalna dopuszczalności pytania prawnego, a zatem w tym zakresie Trybunał powinien był powstrzymać się od orzekania co do *meritum*.

Zdanie odrębne odnosi się również do merytorycznej oceny zakwestionowanych przepisów dokonanej przez Trybunał. Sędzia nie zgodziła się ze stanowiskiem Trybunału, zgodnie z którym ustawą nowelizującą z 2007 r. nastąpiła radykalna zmiana koncepcji normatywnej spółdzielczości mieszkaniowej w stabilnych warunkach społeczno-gospodarczych. Zdaniem sędzi proces transformacji w zakresie spółdzielczości mieszkaniowej trudno uznać za zakończony, a nowelizacja z 2007 r. zmierzała do finalizacji reform w tym zakresie.

W odniesieniu do kwestii korzystania przez spółdzielnię z konstytucyjnej ochrony jej własności sędzia uznała, że spółdzielnie mieszkaniowe nie mogą być traktowane tylko jako osoby prawne, z pominięciem istoty tej formy organizacyjnej. Sędzia, powołując się na orzecznictwo Trybunału dotyczące problematyki spółdzielni podkreśliła, że podstawowym celem istnienia spółdzielni jest zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych jej członków, a zatem ochrona własności spółdzielni powinna być postrzegana z tej perspektywy. Należy brać pod uwagę, że własność oraz inne prawa majątkowe spółdzielni są własnością grupową jej członków. Dlatego też nie należy przedkładać ochrony własności spółdzielni nad zabezpieczenie interesów członków, które zmierzają do zaspokojenia swych potrzeb mieszkaniowych w formie przekształcenia praw spółdzielczych w prywatną własność lokalu.

Sędzia nie zgodziła się również z poglądem Trybunału, w myśl którego uwłaszczenie członków spółdzielni jest jednocześnie wywłaszczeniem spółdzielni w rozumieniu art. 21 ust. 2 Konstytucji. Możliwość przekształcenia lokatorskiego prawa do lokalu oraz spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu w prawo własności lokalu nie stanowi wywłaszczenia spółdzielni na cele publiczne. Nadto uzasadnienia korzystnego przekształcenia należy upatrywać w idei prywatyzacji, która ma swoje oparcie w art. 20 Konstytucji oraz w obowiązku prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli przez władze publiczne zagwaran-

townym w art. 75 ust. 1 *in fine* Konstytucji, a także w idei sprawiedliwości społecznej. Według sędzi kwestionowane przepisy wprowadziły ograniczenie ochrony własności spółdzielni mieszkaniowej, uzasadnione konieczną w demokratycznym państwie prawnym ochroną wolności i praw innych osób oraz ochroną konsumenta (art. 76 Konstytucji).

Zdania odrębne **sędziów Mirosława Granata** oraz **Teresy Liszcz** dotyczą części I pkt 1-4 wyroku tj. przepisów zobowiązujących spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez osoby uprawnione spłat wskazanych w pkt 1-3 tego przepisu (pkt 1-2 wyroku) oraz przepisów wskazujących na 3-miesięczny termin do zawarcia tej umowy (pkt 3-4 wyroku: art. 12 ust. 1¹ i art. 17¹⁴ ust. 1¹ u.s.m. i art. 8 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych z 14 czerwca 2007 r. – dalej u.z.s.m.).

Zdaniem **sędziego Mirosława Granata** przepisy wskazane w punktach 1-4 sentencji wykraczają poza wymagania dopuszczalności pytania prawnego. Postępowanie przed Trybunałem w trybie pytania prawnego jest ściśle związane z konkretną sprawą zawisłą przed sądem pytającym. Nie może być ono oderwane od tego co jest przedmiotem w sprawie. W odwrotnej sytuacji mielibyśmy do czynienia z abstrakcyjną kontrolą norm. Sędzia uznał, że cel pytania prawnego został zrealizowany w rozstrzygnięciu Trybunału co do zakwestionowanych norm karnych dotyczących odpowiedzialności za wykroczenia członka spółdzielni, natomiast orzekanie co do konstytucyjności innych przepisów nie było konieczne.

Zdaniem **sędzi Teresy Liszcz**, w stosunku do punktów 1-4 wyroku zachodzą przesłanki umorzenia postępowania z powodu niedopuszczalności orzekania, gdyż nie występuje związek funkcjonalny między sprawami przed sądem pytającym a odpowiedzią na pytanie prawne, dotyczące przepisów określających przesłanki i tryb przekształcenia prawa do lokalu mieszkalnego.

Ustosunkowując się do merytorycznej oceny przepisów wskazanych w pkt 1-4 sentencji, sędzia nie zgodziła się z poglądami Trybunału dotyczącymi ochrony własności spółdzielni mieszkaniowej w relacjach z jej członkami. Sędzia wskazała na szczególny charakter własności spółdzielczej oraz na podstawowy cel spółdzielni mieszkaniowych, jakim jest zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych członków i ich rodzin poprzez dostarczanie samodzielnych lokali mieszkalnych lub domów jednorodzinnych. Ponadto sędzia uznała, iż art. 75 ust. 1 oraz art. 76 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji stanowią podstawy konstytucyjne do ingerencji ustawodawcy w prawo własności spółdzielni.

Sędzia nie podzieliła poglądu większości składu orzekającego, że uwłaszczenie spółdzielców odbywa się kosztem spółdzielni, ponieważ następuje ono bez słusznego odszkodowania. Sędzia wskazała na charakter majątku spółdzielni, który w sensie ekonomicznym jest majątkiem jej członków. Dodatkowo zwróciła uwagę na obowiązek spłat pełnych kosztów budowy lokalu, jaki ciąży na osobie uprawnionej do przeniesienia własności lokalu, co stanowi, jej zdaniem, stosowny ekwiwalent za przewłaszczonego lokal. Sędzia uznała, że uiszczenie przez członka spółdzielni ceny rynkowej mieszkania doprowadziłoby do wzbogacenia się spółdzielni kosztem jej członków. Wzrost wartości rynkowej mieszkania stanowi bowiem zysk z inwestycji

członków w budowę mieszkania. Celem spółdzielni nie powinno być przysporzenie sobie zysków kosztem członków.

Ustosunkowując się do pkt 3 i 4 wyroku, sędzia uznała, że 3 miesięczny termin jest wystarczający do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu. Sędzia ponadto wskazała na jego instrukcyjny charakter. Niezawarcie umowy w przepisany terminie nie spowoduje automatycznie odpowiedzialności wykroczeniowej osób reprezentujących spółdzielnię, jeżeli nie zostanie przypisana sprawcy wina.

Zdania odrębne **sędziów Zbigniewa Cieślaka** oraz **Marka Kotlinowskiego** dotyczą części I pkt. 1-6 sentencji.

Zdaniem **sędziego Zbigniewa Cieślaka** odnośnie art. 12 ust. 1 i art. 17¹⁴ ust. 1 u.s.m. zachodzą przesłanki umorzenia postępowania, ze względu na brak związku między odpowiedzią na pytanie prawne a toczącym się przed sądem postępowaniem w sprawie indywidualnej. Powyższe przepisy, nie zawierają elementów normy sankcjonowanej, a jak wskazał Sędzia, tylko przepisy będące źródłem rekonstrukcji normy sankcjonowanej i sankcjonującej mogą być formalnym przedmiotem kontroli Trybunału.

Ponadto sędzia, odnosząc się do merytorycznego stanowiska Trybunału, wskazał na znaczenie precyzyjnego określenia statusu prawnego spółdzielni mieszkaniowych, co wiąże się z kwestią relacji między spółdzielnią i jej członkami. Sędzia zauważył, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału spółdzielczość mieszkaniowa jest formą współdziałania obywateli, która zmierza do zaspakajania swych potrzeb mieszkaniowych. Interes prawny spółdzielni musi być oceniany pod kątem przyczyniania się do lepszego i pełniejszego zaspokajania potrzeb jej członków. Zdaniem sędziego, rozwiązania przyjęte w zaskarżonych przepisach przyczyniają się do lepszego zaspokajania potrzeb członków spółdzielni, co jednocześnie nie następuje kosztem spółdzielni. Poprzez spłacenie kosztów budowy (poza którymi nie było innych kosztów po stronie spółdzielni) przez uprawnioną osobę wnioskującą o przeniesienie własności lokalu zostaje spełniony warunek ekwiwalentności. Nie zostały zatem naruszone prawa ogółu członków spółdzielni. Regulacja ta jest również spójna z art. 3 prawa spółdzielczego, w myśl którego majątek spółdzielni jest prywatną własnością jej członków. Natomiast w przypadku obowiązku wpłacenia ceny rynkowej lokalu zaistniałaby sprzeczność z zasadą sprawiedliwości społecznej, gdyż stanowiłoby to nieuzasadnione przysporzenie dla pozostałych członków spółdzielni. Sędzia dodał również, że dopuszczenie uwłaszczenia na podstawie kwestionowanych przepisów wpisuje się w ramy systemu społeczno-gospodarczego kraju po zmianach wprowadzonych po roku 1989, gdyż we wcześniejszym porządku prawnym nie było miejsca dla instytucji własności lokalu w budynkach spółdzielczych.

Sędzia, odnosząc się do kwestii terminu wyznaczonego do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu wskazał, że upływ terminu nie powoduje odpowiedzialności sprawcy czynu przy braku winy po jego stronie. Zatem przedłużające się czynności związane z postępowaniem wewnątrzsółdzielczym są okolicznością wyłączającą odpowiedzialność obwinionego.

Zdaniem **sędziego Marka Kotlinowskiego** postępowanie w zakresie kontroli przepisów art. 12 ust. 1 i art. 17¹⁴ ust. 1 u.s.m. powinno zostać umorzone. Sędzia nie

zgodził się ze stanowiskiem składu orzekającego, że przepisy te mogą być przedmiotem kontroli przed Trybunałem ze względu na odesłanie do nich zawarte w art. 27² u.s.m. i art. 8 ust. 1 z.u.s.m. Przepisy te nie są przepisami dookreślającymi znamiona czynów zabronionych będących przedmiotem w indywidualnej sprawie toczącej się przed sądem występującym z pytaniem prawnym, a zatem nie mogą być kontrolowane przez Trybunał w trybie pytania prawnego.

Ponadto sędzia odnosząc się do rozstrzygnięcia Trybunału w zakresie konstytucyjności tych przepisów przedstawił ewolucję, jakiej zostały poddane spółdzielnie mieszkaniowe w naszym kraju w ciągu ostatniego pół wieku oraz wskazał, że przyjęte rozwiązania wpisują się w proces zmian idei spółdzielczości. Zdaniem sędziego ingerencja w prawo własności spółdzielni ma swoją podstawę w potrzebie ochrony praw majątkowych członka spółdzielni.

Sędzia nie zgodził się również z uznaniem przez Trybunał za niekonstytucyjne przepisów zobowiązujących spółdzielnię do zawarcia umowy o przeniesienie własności lokalu w terminie 3 miesięcy, z czym wiąże się odpowiedzialność karna wskazanych osób. Zdaniem sędziego dopiero przypisanie winy osobom wskazanym w przepisach będzie skutkowało ich odpowiedzialnością. A zatem uchybienie terminu z powodu usprawiedliwionych i obiektywnych przyczyn nie będzie rodzić po stronie spółdzielni negatywnych konsekwencji.

W dalszej części zdania odrębnego sędzia odniósł się do wzorców kontroli konstytucyjności dla zakwestionowanych przepisów art. 27² u.s.m. oraz art. 8 ust. 2 z.u.s.m. W ocenie sędziego sądy pytające nie kwestionowały wskazanych przepisów z punktu widzenia art. 2 Konstytucji. Niedopuszczalne jest zatem przyjęcie przez Trybunał z urzędu tego wzorca kontroli. W odniesieniu natomiast do pozostałych wzorców wskazanych przez sądy, tj. art. 31 ust. 3 oraz art. 64 ust. 3 i art. 21 sędzia uznał, iż są one nieadekwatne.

Zdania odrębne **sędziów: Ewy Łętowskiej, Janusza Niemcewicz, Bohdana Zdziennickiego oraz Mirosława Wyrzykowskiego** dotyczą części II sentencji wyroku, tj. kwestii odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej większości zakwestionowanych przepisów.

Sędzia Ewa Łętowska wskazała, że odroczenie utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych spowoduje, że sprawy będące w toku postępowania nie zostaną zamknięte, a dodatkowo powiększy się ich liczba o dalsze sprawy, tworząc nowe wypadki niekonstytucyjności wtórnej. Ponadto sędzia uznała, że przyjęte rozwiązanie wręcz wymusza inne ujęcie sentencji w stosunku do art. 12 ust. 1¹ i art. 17¹⁴ ust. 1¹ u.s.m. Zdaniem sędzi, skutek zastosowania klauzuli odraczającej zwiększą się problemy związane z niekonstytucyjnością zakwestionowanych przepisów.

Zdaniem **sędziego Janusza Niemcewicz** odroczenie utraty mocy obowiązującej spowodowało przedłużenie trwania stanu niekonstytucyjności poprzez utrzymanie zobowiązania spółdzielni do wyzbywania się własności lokalu na niekorzystnych warunkach i w niewykonalnym terminie. Zdaniem sędziego, przyjęte przez Trybunał rozwiązanie narusza wewnętrzną spójność wyroku i powoduje narastanie negatywnych skutków obowiązywania niekonstytucyjnych przepisów.

Zdaniem **sędziego Mirosława Wyrzykowskiego** wyrok Trybunału oznacza, że w okresie odroczenia utraty mocy obowiązującej przepisów wymienionych w pkt 1-4 wyroku, będą kontynuowane sprawy w toku postępowania, a także zostaną zainicjowane kolejne sprawy, co ubezskuteční istotę rozstrzygnięcia Trybunału w części dotyczącej przekształceń własnościowych. Sędzia, powołując się na wyrok P 1/05 podkreślił, że odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej przez Trybunał każdorazowo musi poprzedzać wyważenie wartości, których naruszenie będzie stanowić dające się przewidzieć następstwo przedłużonego trwania stanu niekonstytucyjności, w stosunku do wartości chronionych odroczeniem. W ocenie sędziego Trybunał nie przedstawił wystarczająco przekonujących argumentów przemawiających za odroczeniem.

Zdaniem **sędziego Bohdana Zdziennickiego** poprzez odroczenie utraty mocy obowiązującej skarżonych przepisów Trybunał postąpił niekonsekwentnie. Orzekając o niekonstytucyjności zakwestionowanych przepisów Trybunał uznał jednocześnie, że będą one obowiązywać jeszcze przez rok, dając tym samym możliwość wszczynania nowych spraw o wykup lokali spółdzielczych. Sędzia wskazał, że Trybunał dokonuje odroczenia utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego w sytuacji, gdy natychmiastowa derogacja powodowałaby dalsze negatywne konstytucyjne skutki. W omawianej sprawie Sędzia nie znalazł wystarczających podstaw przemawiających za odroczeniem.

b) postanowienia

1.

Postanowienie z 8 kwietnia 2008 r., SK 80/06, skład 5 sędziów
[Opodatkowanie podatkiem od nieruchomości budowli lub ich części związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej]

Zdanie odrębne **sędziego Bohdana Zdziennickiego** dotyczy postanowienia o umorzeniu postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia z powodu braku legitymacji skarżącej spółki akcyjnej do zainicjowania postępowania w trybie skargi konstytucyjnej.

Sędzia nie zgodził się ze składem orzekającym, który uznał wnioskodawcę za publiczny podmiot gospodarczy, odmawiając jemu legitymacji do wystąpienia ze skargą konstytucyjną. Sędzia wskazał, że w Konstytucji, nie występuje pojęcie przedsiębiorcy publicznego ani publicznego podmiotu gospodarczego, natomiast fakt, że Skarb Państwa posiada w spółce ok. 42% akcji nie upoważnia do jej dyskryminacji w życiu gospodarczym. Przepis art. 21 ust. 1 Konstytucji, wskazujący pojęcie własności, dotyczy nie tylko własności prywatnej ale także publicznej, a zatem oznacza równą ochronę dla właścicieli publicznych i prywatnych. Tak samo powinien być interpretowany art. 20 Konstytucji – wskazujący, co prawda, na własność prywatną – ale odnoszący się nie tylko do własności osób fizycznych, lecz również do osób

prawnych, np. spółek kapitałowych. Kapitał własny osób prawnych może należeć do osób fizycznych jak i innych osób prawnych, np. Skarbu Państwa.

Ponadto sędzia wskazał, że Konstytucja przewiduje obok własności prywatnej rodzaje własności publicznej: komunalną oraz Skarbu Państwa (art. 165 ust. 1 oraz art. 218). Dodatkowo art. 216 ust. 3 umożliwia utworzenie monopolu gospodarczego przez państwo, a zatem tym bardziej państwo może prowadzić działalność gospodarczą w ramach art. 20 Konstytucji.

2.

Postanowienie z 7 maja 2008 r., SK 14/06, pełny skład [Poufiaszczeniowe prawo rybołówstwa]

Zdanie odrębne **sędziego Bohdana Zdziennickiego** dotyczy postanowienia o umorzeniu postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku z powodu braku kompetencji do kontroli konstytucyjności w ramach skargi konstytucyjnej rozstrzygnięć sądowych.

Sędzia wskazał, że umarzając postępowanie w przedmiotowej sprawie Trybunał oparł się na błędnej podstawie prawnej – tj. art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, przyjmując, że rozpatrywana skarga jest w istocie skargą na stosowanie prawa a nie na przepis, który stanowił podstawę ostatecznego rozstrzygnięcia. Zdaniem sędziego Trybunał, umarzając postępowanie, powinien był wskazać jako podstawę art. 39 ust. 1 pkt 3 w związku art. 39 ust. 3 ustawy o TK. Za wskazanym rozwiązaniem przemawia fakt, że jeszcze przed wejściem w życie obecnie obowiązującej Konstytucji przepisy, które miały stanowić o uprawnieniu skarżących do rybołówstwa w wodzie stanowiącej cudzą własność, zostały derogowane, natomiast w 1962 r. nastąpiła nacjonalizacja powierzchniowych wód płynących.

Sędzia zauważył, że rozpatrując omawianą sprawę Trybunał nie odniósł się merytorycznie do problematyki istnienia uprawnień, których uznania żądali skarżący, ale poprzestał na analizie przesłanek formalnych możliwości prowadzenia postępowania. Sędzia zwrócił przy tym uwagę na istniejące rozbieżności pomiędzy dotychczasowym orzecznictwem Trybunału (wyrok z 21 marca 2005 r., SK 24/04) oraz Sądu Najwyższego (wyrok SN z 22 grudnia 2004 r., IV CK 622/03), w przedmiocie istnienia postfeudalnego prawa włościńskiego do łowienia ryb, co powinno skłaniać do zajęcia przez Trybunał stanowiska w tej sprawie.

W zdaniu odrębnym zwrócił także uwagę na sposób dokonywania analizy historyczno-prawnej przez sądy suwalskie, na której oparł się Trybunał wydając orzeczenie w sprawie SK 24/04. Sędzia zauważył, że istnieją pewne wątpliwości co do przeprowadzonych w tym zakresie ustaleń, wobec czego należałoby oczekiwać, że Trybunał podejmie własne próby ustalenia statusu historyczno-prawnego poufiaszczeniowego prawa do rybołówstwa, zastanawiając się w szczególności nad tym, czy przepisy mające być podstawą takich uprawnień – nie zostały już derogowane z systemu prawnego.

W dalszej części zdania odrębnego sędzieja odniósł się do problematyki derogacji przepisów o włościańskim, powłaszczeniowym prawie do rybołówstwa w cudzej wodzie. Wskazał przy tym m.in., że postanowienia ukazu carskiego z 2 marca (19 lutego) 1864 r. o urządzeniu włościan znalazły swoje rozwinięcie w uchwale Komitetu ds. Królestwa Polskiego z 8 (20) lutego 1880 r. „O prawach włościan do rybołówstwa w wodach przytykających do ich gruntów”. Uchwała ta została jednak uchylona poprzez ustawę z 7 marca 1932 r. o rybołówstwie, co wobec niestosowania bezpośrednio wspomnianego wyżej ukazu carskiego oznaczało, zdaniem sędziego, derogację przepisów o możliwości ustanowienia włościańskiego, powłaszczeniowego prawa do rybołówstwa w cudzej wodzie.

Odnosząc się do kwestii likwidacji powłaszczeniowych uprawnień włościańskich do rybołówstwa w cudzej wodzie, sędzia podkreślił, że pogląd przyjęty przez sądy suwalskie, oraz zaaprobowany w wyroku SK 24/04, jakoby włościańskie, powłaszczeniowe prawo do rybołówstwa w cudzej wodzie było prawem rzeczowym, wzbudzał od dawna poważne wątpliwości w doktrynie. Sędzia wskazał, że analiza ukazu carskiego z 2 marca (19 lutego) 1864 r. oraz uchwały Komitetu do spraw Królestwa Polskiego z 8 (20) lutego 1880 r. sprowadza się jednak do poglądu, że przedmiotowe prawo nie należy do nowych stosunków własnościowych oraz praw rzeczowych z nimi związanych. Sędzia powołał się także na orzecznictwo Sądu Najwyższego, z którego wynika, że złożenie odpowiednich dokumentów w hipotecę (a tak było w przypadku powłaszczeniowego prawa rybołówstwa) nie zmienia charakteru samego prawa, a tym samym nie czyni tego prawa – prawem rzeczowym.

W zdaniu odrębnym sędzia między innymi wskazał, że w wyniku ustawy wodnej z 1922 r. – większość powierzchniowych wód płynących w kraju – stało się wodami publicznymi. Ustawa o rybołówstwie z 1932 r. natomiast dokonała rozdzielenia prawa do rybołówstwa od prawa do jego wykonywania (poddanego reglamentacji administracyjnej). W efekcie tej regulacji wykonywanie rybołówstwa odbywało się, co do zasady, w obwodach rybackich w formie dzierżawy (oprócz tzw. obwodów własnych, które z kolei nie mogły być utworzone dla rybołówstwa z brzegu), natomiast samo prawo do rybołówstwa przekształcone zostało w prawo do udziału w czynszu dzierżawnym. Zatem prawo do rybołówstwa, którego wcześniej nie zlikwidowano, stało się specjalnym rodzajem prawa obligacyjnego.

W dalszej części zdania odrębnego sędzieja wskazał, że do lat 50-tych XX w., wody będące mieniem prywatnym oraz gromadzkim – zostały znacjonalizowane. Nawet zakładając istnienie powłaszczeniowego prawa rybołówstwa, należy uznać, że zostało ono zniesione wraz z aktem ustawy nacjonalizacyjnej w 1964 r. Sędzia nie odnalazł żadnego uzasadnienia, w świetle którego prawo to miałoby zostać wyłączone spod nacjonalizacji.

W efekcie przeprowadzonej analizy, sędzia uznał, że nastąpiło nie tylko uchylenie przepisu, który stanowił o stosownych uprawnieniach rybołówstwa w cudzej wodzie, ale uchylone zostały także wszelkie prawa podmiotowe, które z niego wynikały. w związku z tym uznał za zasadne, aby w przedmiotowej sprawie postępowanie zostało umorzone na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 39 ust. 3 ustawy o TK.

Sędzia zwrócił uwagę, że nieprzyjęcie jasnego stanowiska wobec ukazu carskiego z 2 marca (19 lutego) 1864 r. o urządzeniu włościan, może powodować kolizje w prawie. Założenie, że pouwłaszczeniowe prawo rybołówstwa jest prawem rzeczowym, które nie zostało zlikwidowane ustawą z 1962 r., prowadziłoby bowiem do sprzeczności z przepisami ustawy z 18 lipca 2001 r. prawo wodne, ustawy z 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym, ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju.

3.

Postanowienie z dnia 11 czerwca 2008 r., SK 48/07, pełny skład [Kontrola instancyjna orzeczenia sądowego]

Zdanie odrębne **sędzi Ewy Łętowskiej** dotyczy samego uzasadnienia postanowienia o umorzeniu postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Zdaniem sędzi, w stosunku do oskarżonego nie miało miejsca (ani konkretnie ani potencjalnie) pogorszenie jego sytuacji poprzez istniejącą procedurę sądową. w wyniku wydanego orzeczenia w drugiej instancji, została dokonana rekwalfikacja zarzucanego czynu, przewidująca niższy wymiar kary oraz został obniżony konkretny wymiar kary. Gwarancje prawa do obrony zostały zapewnione przez art. 399 k.p.k.

Rozpatrując podniesione zarzuty w oderwaniu od sytuacji skarżącego, sędzia wskazała na nietrafność zarzutu naruszenia prawa do obrony w kontekście braku możliwości oceny orzeczenia reformatoryjnego sądu drugiej instancji (art. 437 § 2 k.p.k.), wobec ograniczonego zakresu dopuszczalności kasacji. Wykładnia art. 437 § 2 k.p.k. prowadzi do wniosku, że sąd drugiej instancji orzeka reformatoryjnie tylko w przypadku, kiedy nie jest pogarszana sytuacja oskarżonego, natomiast, kiedy jest możliwe pogorszenie jego sytuacji – orzeka kasatoryjnie.

4.

Postanowienie z dnia 18 listopada 2008 r., SK 23/06, skład 5 sędziów [Prawo do równej dla wszystkich ochrony praw majątkowych]

Zdanie odrębne **sędzi Teresy Liszcz** zostało złożone do postanowienia o umorzeniu postępowania w części dotyczącej zarzutu niezgodności art. 12 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych z art. 64 ust. 2 w związku z art. 2, art. 32 Konstytucji.

Sędzia nie podzieliła zdania większości składu orzekającego, jakoby skarżąca nie wskazała konstytucyjnych praw lub wolności, które zostały, jej zdaniem, naruszone, oraz sposobu, w jaki to nastąpiło. Zdaniem sędzi skarżąca wskazała, że zostało naruszone prawo wynikające z art. 64 ust. 2 w zw. z art. 32 Konstytucji, tj. prawo do równej dla wszystkich ochrony własności i innych praw majątkowych, poprzez na-

łożenie na nią obowiązku podatkowego naruszającego zasady równości (rozdzielenie sytuacji podatkowej nabywcy udziałów/akcji w spółce kapitałowej w zależności od charakteru wkładu, jaki zostaje wniesiony – pieniężny lub niepieniężny). Większość składu orzekającego potraktowała to kryterium za relewantne na etapie oceny dopuszczalności rozpatrywania skargi. Sędzia uznała natomiast, że jest to kwestia merytoryczna, której rozstrzygnięcie powinno stać się przedmiotem orzekania Trybunału. Sędzia powołała się przy tym na orzecznictwo Trybunału odnoszące się do obowiązków finansowych jednostki wobec państwa i wskazujące m.in., że przepisy Konstytucji gwarantujące lub przyznające określone prawa mogą być uznane za adekwatny wzorzec kontroli dla przepisów, które nakładają obowiązki, pod warunkiem zaistnienia rzeczywistego związku pomiędzy realizacją danego obowiązku a ingerencją ustawodawcy w sferę konkretnej wolności lub prawa jednostki, gwarantowanych przez postanowienia Konstytucji (tj. wyrok z 11 grudnia 2001 r., SK 16/00).

Załącznik nr 13 – Przegląd treści postanowień sygnalizacyjnych wydanych w 2008 r.

Lp.	Sygnatura i data:	Skład:	Adresaci:	Treść sygnalizacji:	Powiązana sprawa:
1.	S 1/08 09.01.2008 r.	5 sędziów	Sejm RP	Niezbędność podjęcia działań ustawodawczych, zmierzających do zmiany istniejącego stanu prawnego dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, w zakresie dotyczącym odrzucenia nieopłaconego pisma procesowego, wniesionego przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej zapłaty.	P 39/06
2.	S 2/08 04.03.2008 r.	5 sędziów	Sejm RP	Potrzeba podjęcia inicjatywy ustawodawczej – dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej – w celu jasnego określenia w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego obowiązków gminy związanych ze wskazaniem tymczasowego pomieszczenia, o którym mowa w art. 1046 § 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.	K 26/05
3.	S 3/08 12.06.2008 r.	5 sędziów	Sejm RP, Minister Finansów, Minister Sprawiedliwości	Potrzeba podjęcia inicjatywy prawodawczej w związku z luką prawną w regulacjach dotyczących zasad i procedury zaliczania podatku od towarów i usług do kosztów sądowych z tytułu należności poddanych opodatkowaniu tym podatkiem biegłych sądowych i innych osób wykonujących czynności im zlecone w postępowaniu sądowym, dochodzeniowym i administracyjnym.	K 50/05
4.	S 4/08 28.10.2008 r.	5 sędziów	Sejm RP	Potrzeba podjęcia inicjatywy ustawodawczej – w celu zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej – w sprawie dopuszczalności zniszczenia obcego cywilnego statku powietrznego na podstawie przepisu art. 18b ust. 2 pkt 2 lub 3 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej.	K 44/07

Załącznik nr 14 – Przegląd wyroków z klauzulą odraczającą wydanych w 2008 r.

Lp.	Sygn.	Data	Wykaz niekonstytucyjnych przepisów (bądź całych aktów prawnych), wobec których Trybunał określił „inny” termin utraty mocy obowiązującej	Termin odroczenia:	Data ogłoszenia wyroku w Dz. U.	Adres w Dz. U.
1.	K 34/06	05.02.2008 r.	Art. 247 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego	12 miesięcy	19.02.2008 r.	Dz. U. Nr 27 poz. 162
2.	SK 25/07	26.05.2008 r.	Art. 248 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy	18 miesięcy	05.06.2008 r.	Dz. U. Nr 96 poz. 620
3.	P 4/06	03.06.2008 r.	Art. 130a ust. 10 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym w zakresie, w jakim dopuszcza odjęcie prawa własności pojazdu bez prawomocnego orzeczenia sądu Art. 130a ust. 11 pkt 3 ww. ustawy	12 miesięcy	11.06.2008 r.	Dz. U. Nr 100 poz. 649
4.	P 23/07	19.06.2008 r.	Art. 237 § 1 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy w zakresie, w jakim nie określają wytycznych dotyczących treści rozporządzenia Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wykazu chorób zawodowych, szczegółowych zasad postępowania w sprawach zgłaszania podejrzenia, rozpoznawania i stwierdzania chorób zawodowych oraz podmiotów właściwych w tych sprawach	12 miesięcy	02.07.2008 r.	Dz. U. Nr 116 poz. 740
5.	K 23/07	01.07.2008 r.	Art. 4 ust. 1, 3 i 5 ustawy z dnia 7 kwietnia 2006 r. o informowaniu pracowników i przeprowadzaniu z nimi konsultacji w zakresie, w jakim określa tryb wyboru oraz odwołania rady pracowników w zależności od przynależności pracowników do reprezentatywnej organizacji związkowej	12 miesięcy	08.07.2008 r.	Dz. U. Nr 120 poz. 778
6.	K 38/07	03.07.2008 r.	Art. 236 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego	6 miesięcy	11.07.2008 r.	Dz. U. Nr 123 poz. 802

7.	P 16/08	17.12.2008 r.	Art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych w zakresie, w jakim zobowiązuje spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez członka spółdzielni wyłącznie spłat, o których mowa w pkt 1-3 tego przepisu Art. 12 ust. 1¹ ww. ustawy Art. 17¹⁴ ust. 1 ww. ustawy w zakresie, w jakim zobowiązuje spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez członka spółdzielni lub osobę niebędącą członkiem spółdzielni wyłącznie spłat, o których mowa w pkt 1 i 2 tego przepisu Art. 17¹⁴ ust. 1¹ ww. ustawy Art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 14 czerwca 2007 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw	12 miesięcy	30.12.2008 r.	Dz. U. Nr 235 poz. 1617
8.	K 19/07	18.12.2008 r.	Art. 90 ust. 2c ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty w zakresie, w jakim nakazuje pokrycie wyższych kosztów dotacji – w przeliczeniu na jednego ucznia – niż dotacje przysługujące przedшкоłom niepublicznym usytuowanym na terenie gminy zobowiązanej, w tej części kosztów, która przekracza iloczyn ustalonego przez gminę zobowiązaną wskaźnika procentowego i kwoty wydatków bieżących, o których mowa w ust. 2b tego artykułu, ustalonych przez gminę uprawnioną do refundacji	„z upływem 31 grudnia 2009 r.”	30.12.2008 r.	Dz. U. Nr 235 poz. 1618

Załącznik nr 15 – Przegląd orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego niezrealizowanych przez prawodawcę

Wykaz obejmuje orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego wydane **od 17 października 1997 r. do końca grudnia 2008 r.** Zestawienie zostało sporządzone w oparciu o informacje dotyczące stanu prac legislacyjnych dostępne na dzień **20 lutego 2009 r.**

Wykaz niezrealizowanych orzeczeń, których wykonanie jest konieczne:

Lp.:	Orzeczenie TK:	Termin utraty mocy obowiązującej „inny” niż dzień ogłoszenia wyroku w Dz. U.:	Następstwa w prawodawstwie:
1.	Wyrok z 18 XII 2008 r., K 19/07 [Dotacje gminy do działalności przedszkoli niepublicznych]	1 stycznia 2010 r.	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
2.	Wyrok z 17 XII 2008 r., P 16/08 [Spółdzielnie mieszkaniowe]	31 grudnia 2009 r.	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
3.	Wyrok z 11 XII 2008 r., K 33/07 [Ograniczenie wyboru obrońcy w postępowaniu dyscyplinarnym pracowników Najwyższej Izby Kontroli]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1349)
4.	Wyrok z 14 X 2008 r., SK 6/07 [Wyłączenie sędziego z mocy ustawy]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
5.	Wyrok z 7 X 2008 r., P 30/07 [Postępowanie karne w trybie przyspieszonym]	–	Rządowe Centrum Legislacji opracowało stosowny projekt ustawy Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1394)
6.	Wyrok z 22 VII 2008 r., P 41/07 [Prawo do świadczenia pielęgnacyjnego]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
7.	Wyrok z 18 VII 2008 r., P 27/07 [Prawo do świadczenia pielęgnacyjnego]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
8.	Wyrok z 8 VII 2008 r., K 46/07 [Wielkopowierzchniowe obiekty handlowe]	–	Trwają prace ustawodawcze (druki sejmowe nr 165 i 264)
9.	Wyrok z 3 VII 2008 r., K 38/07 [Brak sądowej kontroli postanowień prokuratora]	12 stycznia 2009 r.	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1394)
10.	Wyrok z 1 VII 2008 r., K 23/07 [Tryb wyboru i odwołania rady pracowników]	9 lipca 2009 r.	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 367)

11.	Wyrok z 27 VI 2008 r., K 51/07 [Wojskowe Służby Informacyjne]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
12.	Wyrok z 24 VI 2008 r., SK 16/06 [Zasady ustalania podstawy obliczania wymiaru zasiłku chorobowego]	–	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 402) Rządowe Centrum Legislacji opracowało stosowny projekt ustawy
13.	Wyrok z 19 VI 2008 r., P 23/07 [Delegacja ustawowa]	3 lipca 2009 r.	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
14.	Wyrok z 3 VI 2008 r., P 4/06 [Przejście prawa własności samochodu na rzecz Skarbu Państwa]	12 czerwca 2009 r.	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 352)
15.	Wyrok z 26 V 2008 r., SK 25/07 [Przepełnienie cel w zakładach karnych]	6 grudnia 2009 r.	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 348)
16.	Wyrok z 26 III 2008 r., K 4/07 [Zasady dostępu do zawodu notariusza]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 511; 953 – ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 22 grudnia 2008 r.; Senat przyjął część poprawek)
17.	Wyrok z 6 XI 2007 r., U 8/05 [Zasady wypłacania rent osobom niepełnosprawnym intelektualnie]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
18.	Wyrok z 8 X 2007 r., K 20/07 [Koszty badań archeologicznych]	20 kwietnia 2009 r.	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1369)
19.	Wyrok z 11 V 2007 r., K 2/07 [Lustracja i dostęp do archiwów IPN]	–	Wyrok częściowo zrealizowany (Dz. U. z 2007 r. Nr 140, poz. 983; Dz. U. z 2007 r. Nr 165, poz. 1171) Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1131)

20.	Wyrok z 16 I 2007 r., U 5/06 [Egzamin maturalny]	23 stycznia 2008 r.	Wyrok częściowo zrealizowany (Dz. U. z 2007 r. Nr 83, poz. 562)
21.	Wyrok z 27 XI 2006 r., K 47/04 [Gwarancja zapłaty za roboty budowlane]	30 czerwca 2007 r.	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 404)
22.	Wyrok z 8 XI 2006 r., K 30/06 [Zasady dostępu do zawodu radcy prawnego]	31 grudnia 2006 r.	Trwają prace ustawodawcze (druki sejmowe nr 511, 680; 953 – ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwo- katurze, ustawy o radcach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 22 grudnia 2008 r.; Senat przyjął część poprawek)
23.	Wyrok z 26 IX 2006 r., K 1/06 [Obowiązek przejęcia przez gminę mienia Wojskowej Agencji Mieszkaniowej]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
24.	Wyrok z 17 V 2006 r., K 33/05 [Sądowa kontrola podwyżek czynszu najmu lokalu]	31 grudnia 2006 r.	Wyrok częściowo zrealizowany (Dz. U. z 2006 r. Nr 249, poz. 1833)
25.	Wyrok z 19 IV 2006 r., K 6/06 [Zasady dostępu do zawodu adwokata]	31 grudnia 2006 r.	Trwają prace ustawodawcze (druki sejmowe nr 511, 680; 953 – ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwo- katurze, ustawy o radcach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 22 grudnia 2008 r.; Senat przyjął część poprawek)
26.	Wyrok z 24 I 2006 r., SK 40/04 [Pozycja emitentów i reemitentów w ustalaniu i zatwierdzaniu tabel wynagrodzeń]	1 września 2006 r.	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1628)
27.	Postanowienie sygnalizacyjne z 18 I 2006 r., S 1/06 [Ustanowienie odrębnej własności lokali w nieruchomościach spółdzielni mieszkaniow- ych obciążonych hipotekami]	–	Nasuwać się wątpliwości, czy postanowienie zostało w pełni zrealizowane (Dz. U. z 2007 r. Nr 125, poz. 873)

28.	Wyrok z 21 XII 2005 r., SK 10/05 [Wygaśnięcie hipoteki ustawowej na nieruchomości spółdzielczej]	31 grudnia 2006 r.	Nasuwać się wątpliwości, czy wyrok został w pełni zrealizowany (Dz. U. z 2007 r. Nr 125, poz. 873)
29.	Wyrok z 7 XII 2005 r., Kp 3/05 [Ustawa warszawska – kontrola prewencyjna]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
30.	Wyrok z 13 IX 2005 r., K 38/04 [Umowy w językach obcych]	30 czerwca 2006 r.	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 444); Senat rozpatruje projekt ustawy.
31.	Postanowienie sygnalizacyjne z 29 VI 2005 r., S 1/05 [Ograniczenie podwyżek opłat za mieszkanie]	–	Wyrok częściowo zrealizowany (Dz. U. z 2007 r. Nr 249, poz. 1833; Dz. U. z 2007 r. Nr 173, poz. 1218)
32.	Wyrok z 18 V 2005 r., K 16/04 [Dodatek dla osób samotnie wychowujących dzieci]	31 grudnia 2005 r.	Wyrok częściowo zrealizowany (Dz. U. z 2005 r. Nr 86, poz. 732; Dz. U. z 2007 r. Nr 109, poz. 747)
33.	Wyrok z 20 IV 2005 r., K 42/02 [Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu]	29 kwietnia 2006 r.	Wyrok częściowo zrealizowany (Dz. U. z 2005 r. Nr 122, poz. 1024; Dz. U. z 2007 r. Nr 125, poz. 873)
34.	Wyrok z 19 IV 2005 r., K 4/05 [Ograniczenie podwyżek czynszu za mieszkanie]	–	Wyrok częściowo zrealizowany (Dz. U. z 2006 r. Nr 249, poz. 1833)
35.	Wyrok z 4 IV 2005 r., SK 7/03 [Współodpowiedzialność Skarbu Państwa za zobowiązania z.o.z.]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
36.	Wyrok z 15 III 2005 r., K 9/04 [Nabycie przez gminę własności nieruchomości wskutek zrzeczenia się przez właściciela]	15 lipca 2006 r.	Nasuwać się wątpliwości, czy wyrok został w pełni zrealizowany (Dz. U. z 2008 r. Nr 163, poz. 1012)
37.	Wyrok z 10 XI 2004 r., Kp 1/04 [Odpowiedzialność organizatorów demonstracji za wyrządzone szkody]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych

38.	Wyrok z 26 VII 2004 r., U 16/02 [Aplikacja notarialna i rzeczniowska]	30 czerwca 2005 r.	Wyrok częściowo zrealizowany (Dz. U. z 2005 r. Nr 163, poz. 1361)
39.	Wyrok z 2 VII 2003 r., K 25/01 [Brak obowiązku zwrotu kosztów postępowania wywołanego zainicjowanego wniesieniem odwołania od decyzji Prezesów Urzędów: Regulacji Energetyki, Telekomunikacji i Poczty oraz Transportu Kolejowego]	30 czerwca 2004 r.	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych
40.	Wyrok z 5 III 2003 r., K 7/01 [Treść i tryb publikacji oświadczenia lustra- cyjnego]	–	Nasuwać się wątpliwości, czy wyrok został w pełni zrealizowany (Dz. U. z 2006 r. Nr 218, poz. 1592; Dz. U. z 2007 r. Nr 25, poz. 162; Dz. U. z 2007 r. Nr 140, poz. 983; Dz. U. z 2007 r. Nr 165, poz. 1171)
41.	Wyrok z 18 XII 2002 r., K 43/01 [Ustawowa podwyżka płac w publicznej służbie zdrowia]	–	Nasuwać się wątpliwości, czy wyrok został w pełni zrealizowany (Dz. U. z 2005 r. Nr 78, poz. 684; Dz. U. z 2008 r. Nr 192, poz. 1181)
42.	Wyrok z 12 I 2000 r., P 11/98 [Czynsze regulowane]	11 lipca 2001 r.	Wyrok częściowo zrealizowany (m.in. Dz. U. z 2001 r. Nr 71, poz. 733; Dz. U. z 2006 r. Nr 249, poz. 1833)
43.	Wyrok z 3 VI 1998 r., K 34/97 [Fundusz Wczasów Pracowniczych]	–	Nie dokonano odpowiednich zmian legislacyjnych

Wykaz orzeczeń zawierających uwagi skierowane pod adresem prawodawcy, których uwzględnienie jest zalecane bądź wskazane:

Lp.:	Orzeczenie TK:	Termin utraty mocy obowiązującej „inny” niż dzień publikacji wyroku w Dz. U.:	Następstwa w prawodawstwie:
1.	Wyrok z 16 XII 2008 r., P 17/07 [Opłata stała od apelacji w postępowaniu uproszczonym]	–	Brak reakcji
2.	Wyrok z 15 XII 2008 r., P 57/07 [Ograniczenie wyłączenia członka SKO w postępowaniu z wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy]	–	Brak reakcji
3.	Wyrok z 9 XII 2008 r., K 61/07 [Rodzinne ogrody działkowe]	–	Brak reakcji
4.	Wyrok z 2 XII 2008 r., K 37/07 [Odpowiedzialność kontraktowa przewoźnika]	–	Brak reakcji
5.	Wyrok z 25 XI 2008 r., K 5/08 [Zasady udostępniania dokumentów gromadzonych przez IPN]	–	Brak reakcji
6.	Wyrok z 24 XI 2008 r., K 66/07 [Pozbawienie biernego prawa wyborczego]	–	Brak reakcji
7.	Postanowienie sygnalizacyjne z 28 X 2008 r., S 4/08 [Sygnalizacja w związku ze sprawą K 44/07]	–	Brak reakcji
8.	Wyrok z 27 X 2008 r., U 4/08 [Podmioty uprawnione do otrzymywania równoważnika pieniężnego za brak lokalu mieszkalnego]	–	Brak reakcji
9.	Wyrok z 30 IX 2008 r., K 44/07 [Zakres swobody organów administracji publicznej przy podejmowaniu decyzji o zniszczeniu cywilnego statku lotniczego]	–	Brak reakcji
10.	Wyrok z 18 IX 2008 r., K 7/07 [Dysponowanie przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji użytkowanymi dotychczas lokalami mieszkalnymi stanowiącymi własność prywatną]	–	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 433) Rządowe Centrum Legislacji opracowało stosowny projekt ustawy
11.	Wyrok z 10 VII 2008 r., P 15/08 [Zgromadzenia spontaniczne]	–	Brak reakcji

12.	Wyrok z 1 VII 2008 r., SK 40/07 [Wymogi formalne skargi kasacyjnej]	–	Rządowe Centrum Legislacji opracowało stosowny projekt ustawy Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 403) Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1368)
13.	Wyrok z 16 VI 2008 r., P 37/07 [Zwolnienie od kosztów sądowych]	–	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 368); Senat podjął uchwałę w sprawie wniesienia projektu do Sejmu.
14.	Postanowienie sygnalizacyjne z 12 VI 2008 r., S 3/08 [Sygnalizacja wydana w związku ze sprawą K 50/05]	–	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 445)
15.	Wyrok z 12 VI 2008 r., K 50/05 [Wyłączenie z podatku od towarów i usług]	–	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 445)
16.	Wyrok z 3 VI 2008 r., K 42/07 [Zasady udostępniania akt sprawy w postępowaniu przygotowawczym]	–	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 347); Senat podjął uchwałę w sprawie wniesienia projektu do Sejmu.
17.	Wyrok z 27 V 2008 r., SK 57/06 [Wyłączenie możliwości odwołania się od niektórych uchwał KRS]	–	Rządowe Centrum Legislacji opracowało stosowny projekt ustawy Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1348 – ustawa z dnia 12 lutego 2009 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 16 lutego 2009 r.)
18.	Wyrok z 20 V 2008 r., SK 9/07 [Prawo do wcześniejszej emerytury]	–	Brak reakcji

19.	Wyrok z 12 V 2008 r., SK 43/05 [Ograniczenie wolności słowa]	–	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 369) Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1394)
20.	Wyrok z 29 IV 2008 r., SK 11/07 [Uiszczanie opłat sądowych w sprawach cywilnych]	–	Brak reakcji
21.	Wyrok z 23 IV 2008 r., SK 16/07 [Zasady etyki lekarskiej]	–	Brak reakcji
22.	Wyrok z 16 IV 2008 r., K 40/07 [Kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa]	–	Brak reakcji
23.	Wyrok z 15 IV 2008 r., P 9/06 [Świadczenia emerytalne dla służb mundurowych]	–	Rządowe Centrum Legislacji opracowało stosowny projekt ustawy Trwają prace ustawodawcze (druki sejmowe nr 1347 i 1678)
24.	Wyrok z 3 IV 2008 r., K 6/05 [Zwrot wywłaszczonych nieruchomości]	–	Rządowe Centrum Legislacji opracowało stosowny projekt ustawy
25.	Wyrok z 1 IV 2008 r., SK 77/06 [Wynagrodzenie szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej]	–	Brak reakcji
26.	Wyrok z 17 III 2008 r., K 32/05 [Zajmowanie przez osoby nie będące żołnierzami zawodowymi lokali znajduj- cych się w zasobach Wojskowej Agencji Mieszkaniowej]	–	Brak reakcji
27.	Postanowienie sygnalizacyjne z 4 III 2008 r., S 2/08 [Zadania gminy w zakresie gospodarki lokala- mi mieszkalnymi – sygnalizacja]	–	Brak reakcji
28.	Wyrok z 10 XII 2007 r., P 43/07 [Zastosowanie sankcji do stanów faktycz- nych zaszyłych w czasie, kiedy obowiązywała poprzednia ustawa]	–	Brak reakcji
29.	Wyrok z 4 XII 2007 r., K 26/05 [Zadania gminy w zakresie gospodarki lokala- mi mieszkalnymi]	–	Brak reakcji
30.	Wyrok z 29 XI 2007 r., SK 43/06 [Kryteria oceny kandydatów na stanowiska sędziowskie]	–	Brak reakcji

31.	Wyrok z 27 XI 2007 r., SK 18/05 [Ograniczenie zakresu roszczeń majątkowych w przypadku bezpodstawnego rozwiązania umowy o pracę]	–	Brak reakcji
32.	Wyrok z 14 XI 2007 r., SK 16/05 [Postępowanie sądowo-administracyjne]	–	Brak reakcji
33.	Postanowienie sygnalizacyjne z 7 XI 2007 r., S 6/07 [Wykreślenie hipoteki lub zastawu – sygnalizacja]	–	Trwają prace ustawodawcze (druki sejmowe nr 437 oraz 654 – ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 26 stycznia 2009 r.; obecnie znajduje się na etapie prac senackich)
34.	Postanowienie sygnalizacyjne z 7 XI 2007 r., S 5/07 [Zasady przyznawania zasiłku pielęgnacyjnego osobie niepełnosprawnej – sygnalizacja]	–	Zalecenia częściowo uwzględnione (Dz. U. z 2008 r. Nr 223, poz. 1456)
35.	Wyrok z 30 X 2007 r., P 28/06 [Nowe zasady nabycia prawa do zasiłku stałego w przypadku spraw wszczętych i niezakończonych]	–	Brak reakcji
36.	Wyrok z 23 X 2007 r., P 10/07 [Wyłączenie mężczyzn z prawa do wcześniej- szej emerytury]	31 października 2008 r.	Zalecenia częściowo uwzględnione (Dz. U. z 2008 r. Nr 67, poz. 411)
37.	Wyrok z 23 X 2007 r., P 28/07 [Zasady przyznawania zasiłku pielęgnacyjnego osobie niepełnosprawnej]	–	Brak reakcji
38.	Wyrok z 19 IX 2007 r., SK 4/06 [Wykreślenie hipoteki lub zastawu]	–	Trwają prace ustawodawcze (druki sejmowe nr 437 oraz 654 – ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 26 stycznia 2009 r.; obecnie znajduje się na etapie prac senackich)

39.	Wyrok z 11 IX 2007 r., P 11/07 [Odsetki za opóźnienia w ustalaniu świadczeń przez organy rentowe]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 782 – ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 26 stycznia 2009 r.; Senat nie wniósł poprawek)
40.	Wyrok z 24 IV 2007 r., SK 49/05 [Obligacje skarbowe z okresu międzywojennego]	11 maja 2008 r.	Brak reakcji
41.	Wyrok z 27 III 2007 r., SK 3/05 [Ograniczenie zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów procesu]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1228)
42.	Postanowienie sygnalizacyjne z 28 II 2007 r., S 3/07 [Ściąganie opłat za nielegalne pobieranie paliw lub energii w trybie postępowania egzekucyjnego w administracji – sygnalizacja]	–	Brak reakcji
43.	Postanowienie sygnalizacyjne z 31 I 2007 r., S 1/07 [Egzamin maturalny – sygnalizacja]	–	Brak reakcji
44.	Wyrok z 15 XI 2006 r., P 23/05 [Nabycie prawa do zasifku stałego]	–	Brak reakcji
45.	Wyrok z 3 X 2006 r., K 30/05 [Zasady przyznawania świadczeń z pomocy społecznej osobom prowadzącym pozarolniczą działalność gospodarczą]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 306)
46.	Wyrok z 11 IX 2006 r., P 14/06 [Odpowiedzialność gminy z tytułu niedostarczenia lokalu socjalnego osobie z wyrokiem eksmisyjnym]	–	Zalecenia częściowo uwzględnione (Dz. U. z 2006 r. Nr 249, poz. 1833)
47.	Wyrok z 7 IX 2006 r., SK 60/05 [Dopuszczalność wznowienia postępowania karnego]	–	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 401) Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1394)
48.	Wyrok z 5 IX 2006 r., K 51/05 [Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu]	–	Nasuwały się wątpliwości, czy zalecenia zostały w pełni uwzględnione (Dz. U. z 2007 r. Nr 125, poz. 873)
49.	Wyrok z 31 VIII 2006 r., P 6/06 [Zasady zwrotu różnicy w opłatach czynszowych przysługujące funkcjonariuszom Służby Więziennej]	–	Brak reakcji

50.	Wyrok z 27 VII 2006 r., SK 43/04 [Swoboda wykonywania zawodu przez rzecz- ników patentowych]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1394)
51.	Wyrok z 10 VII 2006 r., K 37/04 [Ściąganie opłat za nielegalne pobieranie paliw lub energii w trybie postępowania egzekucyj- nego w administracji]	–	Brak reakcji
52.	Wyrok z 14 VI 2006 r., K 53/05 [Prawo organów podatkowych i organów kontroli skarbowej do wystąpienia do sądu z żądaniem ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa]	–	Brak reakcji
53.	Wyrok z 23 V 2006 r., SK 51/05 [Odpowiedzialność odszkodowawcza gminy, która nie dostarczyła lokalu socjalnego dla osób eksmitowanych]	–	Zalecenia częściowo uwzględnione (Dz. U. z 2006 r. Nr 249, poz. 1833)
54.	Wyrok z 9 V 2006 r., P 4/05 [Ustalenie wysokości dodatku mieszkaniowego]	–	Brak reakcji
55.	Wyrok z 8 V 2006 r., P 18/05 [Opłata za czynności komornicze]	–	Nasuwać się wątpliwości, czy zalecenia zostały w pełni uwzględnione (Dz. U. z 2007 r. Nr 112, poz. 769)
56.	Wyrok z 12 IV 2006 r., Kp 2/04 [Udzielanie świadczeń zdrowotnych na terenie publicznego z.o.z. – kontrola prewencyjna]	–	Brak reakcji
57.	Wyrok z 10 IV 2006 r., SK 30/04 [Przesłanki nabycia w użytkowanie wieczyste gruntu Skarbu Państwa]	–	Brak reakcji
58.	Wyrok z 4 IV 2006 r., K 11/04 [Kolejność egzekucji należności za pracę]	–	Brak reakcji
59.	Wyrok z 21 III 2006 r., K 13/05 [Dofinansowanie zakładów pracy chronionej]	–	Nasuwać się wątpliwości, czy zalecenia zostały w pełni uwzględnione (Dz. U. z 2007 r. Nr 115, poz. 791)
60.	Wyrok z 20 III 2006 r., K 17/05 [Ograniczenia prawa do prywatności osób pełniących funkcje publiczne]	–	Brak reakcji

61.	Wyrok z 14 III 2006 r., SK 4/05 [Kontrola legalności postanowienia sędziego-komisarza o wypowiedzeniu umowy najmu nieruchomości upadłego]	–	Trwają prace ustawodawcze (druki sejmowe nr 437 oraz 654 – ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 26 stycznia 2009 r.; obecnie znajduje się na etapie prac senackich)
62.	Wyrok z 13 III 2006 r., P 8/05 [Zmiana warunków wyboru ubezpieczenia społecznego przez rolników prowadzących działalność gospodarczą]	–	Brak reakcji
63.	Wyrok z 28 II 2006 r., P 13/05 [Doręczenie zastępcze pism w postępowaniu przed sądami administracyjnymi]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1208 – ustawa z dnia 12 lutego 2009 r. o zmianie ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 16 lutego 2009 r.)
64.	Wyrok z 20 II 2006 r., K 9/05 [Ograniczenie praw wyborczych w wyborach lokalnych]	–	Komisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 416) Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1568)
65.	Postanowienie sygnalizacyjne z 25 I 2006 r., S 2/06 [Inwigilacja policyjna – sygnalizacja]	–	Zalecenia częściowo uwzględnione (Dz. U. z 2006 r. Nr 158, poz. 1122)
66.	Wyrok z 21 XII 2005 r., K 45/05 [Zatrudnianie pielęgniarek i położnych wyłącznie na podstawie umowy o pracę]	–	Brak reakcji
67.	Wyrok z 12 XII 2005 r., K 32/04 [Inwigilacja policyjna]	22 grudnia 2006 r.	Zalecenia częściowo uwzględnione (Dz. U. z 2006 r. Nr 158, poz. 1122)
68.	Wyrok z 17 V 2005 r., P 6/04 [Opłata za czynności komornika]	–	Nasuwać się wątpliwości, czy zalecenia zostały w pełni uwzględnione (Dz. U. z 2007 r. Nr 112, poz. 769)

69.	Wyrok z 22 II 2005 r., K 10/04 [Nieopublikowanie sprostowania]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 845)
70.	Wyrok z 26 I 2005 r., P 10/04 [Bankowy tytuł egzekucyjny]	–	Brak reakcji
71.	Wyrok z 29 XI 2004 r., K 7/04 [Równoważnik pieniężny dla policjantów]	–	Brak reakcji
72.	Wyrok z 8 XI 2004 r., K 38/03 [Procedura pozbawienia immunitetu posła i senatora]	–	Brak reakcji
73.	Wyrok z 21 VII 2004 r., K 16/03 [Uwzględnianie dodatku i zasiłku pielęgniacyjnego przy ustalaniu prawa do dodatku mieszkaniowego]	–	Brak reakcji
74.	Wyrok z 14 VII 2004 r., SK 8/03 [Termin przedawnienia w zakresie odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy]	–	Brak reakcji
75.	Wyrok z 5 V 2004 r., P 2/03 [Zakaz komentowania sprostowania prasowego]	–	Brak reakcji
76.	Wyrok z 30 III 2004 r., K 32/03 [Spółdzielcze prawo do lokalu a członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej]	–	Nasuwać się wątpliwości, czy zalecenia zostały w pełni uwzględnione (Dz. U. z 2005 r. Nr 122, poz. 1024; Dz. U. z 2007 r. Nr 125, poz. 873)
77.	Wyrok z 16 III 2004 r., K 22/03 [Niepodjęte depozyty]	–	Zalecenia częściowo uwzględnione (Dz. U. z 2006 r. Nr 208, poz. 1537)
78.	Wyrok z 26 XI 2003 r., SK 22/02 [Możliwość stosowania sankcji karnych za świadczenie usług prawnych przez osoby nie- będące adwokatami lub radcami prawnymi]	–	Trwają prace ustawodawcze (druki sejmowe nr 511, 680; 953 – ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz ustawy – Prawo o notariacie została przekazana Prezydentowi RP oraz Marszałkowi Senatu 22 grudnia 2008 r.; Senat przyjął część poprawek)
79.	Wyrok z 18 XI 2003 r., P 6/03 [Określenie podmiotów represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego]	–	Brak reakcji

80.	Wyrok z 17 VI 2003 r., P 24/02 [Termin do składania wniosków o świadczenie pieniężne przysługujące osobom deportowa- nym do pracy przymusowej oraz osadzonym w obozach pracy przez III Rzeszę i Związek Socjalistycznych Repu- blik Radzieckich]	–	Brak reakcji
81.	Wyrok z 9 VI 2003 r., SK 12/03 [Przepisy przejściowe dotyczące rozpoznania kasacji w sprawach cywilnych]	–	Brak reakcji
82.	Postanowienie sygnalizacyjne z 27 V 2003 r., S 2/03 [Tryb stwierdzenia pochodzenia polskiego – sygnalizacja]	–	Brak reakcji
83.	Wyrok z 19 V 2003 r., K 39/01 [Łączenie rodzin]	31 grudnia 2003 r.	Brak reakcji
84.	Wyrok z 26 II 2003 r., K 30/02 [Referendum lokalne]	–	Koisja Ustawodawcza Senatu wystąpiła do Marszałka Senatu z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej (druk senacki nr 432)
85.	Wyrok z 28 I 2003 r., SK 37/01 [Odmowa przyjęcia kasacji przez Sąd Najwyż- szy w postępowaniu antymonopolowym]	–	Brak reakcji
86.	Wyrok z 12 XI 2002 r., SK 40/01 [Dane ujawniane w aktach stanu cywilnego]	–	Brak reakcji
87.	Wyrok z 2 X 2002 r., K 48/01 [Ograniczenie podwyżek czynszu za mieszkanie i ochrona eksmitowanych najemców]	–	Zalecenia częściowo uwzględnione (Dz. U. z 2003 r. Nr 113, poz. 1069; Dz. U. z 2004 r. Nr 281, poz. 2783; Dz. U. z 2004 r. Nr 281, poz. 2786; Dz. U. z 2006 r. Nr 249, poz. 1833)
88.	Wyrok z 25 VI 2002 r., K 45/01 [Opodatkowanie zakładów pracy chronionej]	–	Zalecenia częściowo uwzględnione (Dz. U. z 2003 r. Nr 7, poz. 79)
89.	Wyrok z 11 VI 2002 r., SK 5/02 [Zasady postępowania zażaleniowego przed sądem na decyzję o zatrzymaniu i umieszcze- niu osoby nietrzeźwej w izbie wytrzeźwień]	–	Brak reakcji
90.	Wyrok z 27 V 2002 r., K 20/01 [Obowiązek meldunkowy na okres dłuższy niż dwa miesiące]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1371)
91.	Wyrok z 13 V 2002 r., SK 32/01 [Ochrona kandydata na radnego przed publikowaniem nieprawdziwych informacji na jego temat]	–	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 1568)

92.	Wyrok z 8 XI 2001 r., P 6/01 [Zasady kierowania na obowiązkowe leczenie odwykowe]	–	Brak reakcji
93.	Wyrok z 15 X 2001 r., K 12/01 [Zasady ustalania dochodu osób ubiegających się o świadczenia z pomocy społecznej]	31 grudnia 2001 r.	Trwają prace ustawodawcze (druk sejmowy nr 306)
94.	Wyrok z 3 VII 2001 r., K 3/01 [Ograniczenia praw i wolności na obszarach szczególnie ważnych dla obrony kraju]	2 lipca 2002 r.	Brak reakcji
95.	Wyrok z 5 XII 2000 r., K 35/99 [Zróżnicowanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn – urzędników mianowanych]	–	Brak reakcji
96.	Wyrok z 24 X 2000 r., SK 7/00 [Przejmowanie nieruchomości przez rolnicze spółdzielnie produkcyjne]	–	Brak reakcji
97.	Wyrok z 10 X 2000 r., P 8/99 [Zakres obowiązków wynajmującego w stosunku do najemcy lokalu mieszkalnego]	11 lipca 2001 r.	Zalecenia częściowo uwzględnione (m.in. Dz. U. z 2001 r. Nr 71, poz. 733; Dz. U. z 2006 r. Nr 249, poz. 1833)
98.	Wyrok z 10 VII 2000 r., SK 12/99 [Zakres pojęcia „sprawa cywilna” w kodeksie postępowania cywilnego]	–	Brak reakcji
99.	Wyrok z 8 V 2000 r., SK 22/99 [Sposób ustalania emerytur wojskowych]	–	Brak reakcji
100.	Wyrok z 13 III 2000 r., K 1/99 [Wygaśnięcie z mocy prawa stosunków pracy pracowników niektórych urzędów]	–	Brak reakcji
101.	Wyrok z 4 I 2000 r., K 18/99 [Prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem wymagającym stałej opieki]	–	Brak reakcji
102.	Wyrok z 21 XII 1999 r., K 22/99 [Zmiana warunków, jakie musi spełniać osoba wykonująca czynności instruktora nauki jazdy]	–	Brak reakcji
103.	Wyrok z 26 IV 1999 r., K 33/98 [Zasady udzielania zezwoleń na prowadzenie w celach zarobkowych przewozu osób w Polsce]	–	Brak reakcji

Załącznik nr 16 – Wykaz orzeczeń powołanych w Informacji

K

Rodzaj orzeczenia	Sygn. akt	Data wydania orzeczenia	Data publikacji w Dz. U. / M.P.	Nr Dz. U. / M.P.	Nr OTK ZU	Strona w Informacji
Orzeczenie	K 2/94	18.10.1994	-	-	cz. 2 1994 poz. 36	15, 32
Orzeczenie	K 6/94	21.11.1994	-	-	cz. 2 1994 poz. 39	32
Orzeczenie	K 11/94	26.04.1995	-	-	cz. 1 1995 poz. 12	15
Orzeczenie	K 13/95	24.09.1996	-	-	4/1996 poz. 34	15, 91
Orzeczenie	K 18/95	9.01.1996	-	-	1/1996 poz. 1	15
Orzeczenie	K 25/95	3.12.1996	-	-	6/1996 poz. 52	21
Orzeczenie	K 27/95	20.11.1996	-	-	6/1996 poz. 50	15, 67
Orzeczenie	K 10/96	3.09.1996	-	-	4/1996 poz. 33	34
Orzeczenie	K 26/96	28.05.1997	-	-	2/1997 poz. 19	19
Wyrok	K 8/97	16.12.1997	-	-	5,6/1997 poz. 70	34
Wyrok	K 17/97	29.04.1998	-	-	3/1998 poz. 30	97
Wyrok	K 34/97	3.06.1998	-	-	4/1998 poz. 49	100
Wyrok	K 8/98	12.04.2000	14.04.2000	Dz. U. 2000 r. Nr 28 poz. 352	3/2000 poz. 87	32
Wyrok	K 12/98	3.11.1998	13.11.1998	Dz. U. 1998 r. Nr 138 poz. 898	6/1998 poz. 98	20
Wyrok	K 8/99	14.04.1999	1999.04.20	M. P. 1999 r. Nr 14 poz. 193	3/1999 poz. 41	81
Wyrok	K 18/99	4.01.2000	17.01.2000	Dz. U. 2000 r. Nr 2 poz. 26	1/2000 poz. 1	103
Wyrok	K 21/99	10.05.2000	17.05.2000	Dz. U. 2000 r. Nr 39 poz. 462	4/2000 poz. 109	36
Wyrok	K 33/99	3.10.2000	6.10.2000	Dz. U. 2000 r. Nr 83 poz. 946	6/2000 poz. 188	17
Wyrok	K 35/99	5.12.2000	13.12.2000	Dz. U. 2000 r. Nr 109 poz. 1165	8/2000 poz. 295	123
Wyrok	K 1/00	12.09.2000	18.09.2000	Dz. U. 2000 r. Nr 76 poz. 874	6/2000 poz. 185	16

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

Wyrok	K 3/00	19.11.2001	4.12.2001	Dz. U. 2001 r. Nr 138 poz. 1563	8/2001 poz. 251	21
Wyrok	K 11/00	4.04.2001	13.04.2001	Dz. U. 2001 r. Nr 32 poz. 386	3/2001 poz. 54	33
Wyrok	K 19/00	7.05.2001	12.05.2001	Dz. U. 2001 r. Nr 43 poz. 489	4/2001 poz. 82	33
Wyrok	K 11/01	8.10.2001	15.10.2001	Dz. U. 2001 r. Nr 118 poz. 1271	7/2001 poz. 210	16
Wyrok	K 20/01	27.05.2002	19.06.2002	Dz. U. 2002 r. Nr 78 poz. 717	3/A/2002 poz. 34	95
Wyrok	K 25/01	2.07.2003	9.07.2003	Dz. U. 2003 r. Nr 119 poz. 1121	6/A/2003 poz. 60	100
Wyrok	K 45/01	25.06.2002	5.07.2002	Dz. U. 2002 r. Nr 100 poz. 923	4/A/2002 poz. 46	22, 113
Wyrok	K 47/01	27.02.2002	11.03.2002	Dz. U. 2002 r. Nr 19 poz. 199	1/A/2002 poz. 6	18
Wyrok	K 48/01	2.10.2002	10.10.2002	Dz. U. 2002 r. Nr 168 poz. 1383	5/A/2002 poz. 62	107
Wyrok	K 6/02	22.05.2002	19.06.2002	Dz. U. 2002 r. Nr 78 poz. 715	3/A/2002 poz. 33	18, 20
Wyrok	K 28/02	24.02.2003	10.03.2003	Dz. U. 2003 r. Nr 41 poz. 361	2/A/2003 poz. 13	17
Wyrok	K 42/02	20.04.2005	28.04.2005	Dz. U. 2005 r. Nr 72 poz. 643	4/A/2005 poz. 38	19, 70
Wyrok	K 14/03	7.01.2004	15.01.2004	Dz. U. 2004 r. Nr 5 poz. 37	1/A/2004 poz. 1	108
Wyrok	K 23/03	31.01.2006	10.02.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 22 poz. 171	1/A/2006 poz. 8	16
Wyrok	K 32/03	30.03.2004	15.04.2004	Dz. U. 2004 r. Nr 63 poz. 591	3/A/2004 poz. 22	20
Wyrok	K 33/03	21.04.2004	12.05.2004	Dz. U. 2004 r. Nr 109 poz. 1160	4/A/2004 poz. 31	18
Wyrok	K 34/03	21.09.2004	28.09.2004	Dz. U. 2004 r. Nr 211 poz. 2151	8/A/2004 poz. 84	17
Wyrok	K 38/03	8.11.2004	18.11.2004	Dz. U. 2004 r. Nr 246 poz. 2472	10/A/2004 poz. 104	106
Wyrok	K 8/04	17.06.2008	26.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 110 poz. 707	5/A/2008 poz. 81	31, 37
Wyrok	K 9/04	15.03.2005	25.03.2005	Dz. U. 2005 r. Nr 48 poz. 462	3/A/2005 poz. 24	97

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

Wyrok	K 30/04	25.07.2006	8.08.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 141 poz. 1011	7/A/2006 poz. 86	21
Wyrok	K 38/04	13.09.2005	28.09.2005	Dz. U. 2005 r. Nr 186 poz. 1567	8/A/2005 poz. 92	101
Wyrok	K 47/04	27.11.2006	1.12.2006	Dz. U. 2007 r. Nr 220 poz. 1613	10/A/2006 poz. 153	16, 102
Wyrok	K 48/04	15.02.2005	18.02.2005	Dz. U. 2005 r. Nr 30, poz. 262	2/A/2005 poz. 15	20
Wyrok	K 1/05	21.02.2006	1.03.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 34 poz. 243	2/A/2006 poz. 18	32, 34
Wyrok	K 4/05	19.04.2005	26.04.2005	Dz. U. 2005 r. Nr 69 poz. 626	4/A/2005 poz. 37	95, 107
Wyrok	K 6/05	3.04.2008	9.04.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 59 poz. 369	3/A/2008 poz. 41	34, 43
Wyrok	K 17/05	20.03.2006	27.03.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 49 poz. 358	3/A/2006 poz. 30	35
Wyrok	K 18/05	6.05.2008	14.05.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 82 poz. 503	4/A/2008 poz. 56	15
Wyrok	K 26/05	4.12.2007	12.12.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 231 poz. 1703	11/A/2007 poz. 153	124
Wyrok	K 32/05	17.03.2008	26.03.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 51 poz. 299	2/A/2008 poz. 27	18, 20
Wyrok	K 42/05	22.05.2007	4.06.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 98 poz. 656	6/A/2007 poz. 49	95
Wyrok	K 50/05	12.06.2008	23.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 107 poz. 687	5/A/2008 poz. 79	125
Wyrok	K 51/05	5.09.2006	15.09.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 165 poz. 1180	8/A/2006 poz. 100	18
Wyrok	K 6/06	19.04.2006	4.05.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 75 poz. 529	4/A/2006 oz. 45	46, 101, 106
Wyrok	K 11/06	19.07.2007	1.08.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 138 poz. 977	7/A/2007 poz. 81	15
Wyrok	K 30/06	8.11.2006	17.11.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 206 poz. 1522	10/A/2006 poz. 149	31, 46, 101, 106
Wyrok	K 33/06	10.07.2008	23.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 131 poz. 837	6/A/2008 poz. 106	30
Wyrok	K 34/06	5.02.2008	19.02.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 27 poz. 162	1/A/2008 poz. 2	27, 29, 45, 108
Wyrok	K 35/06	2.09.2008	10.09.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 163 poz. 1026	7/A/2008 poz. 120	20, 41
Wyrok	K 2/07	11.05.2007	15.05.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 85 poz. 571	5/A/2007 poz. 48	16, 19, 22, 32, 90, 96

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

Wyrok	K 4/07	26.03.2008	4.04.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 57 poz. 348	2/A/2008 poz. 28	31, 46, 106, 113
Wyrok	K 5/07	19.09.2008	30.09.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 173 poz. 1080	7/A/2008 poz. 124	30
Wyrok	K 7/07	18.09.2008	23.09.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 171 poz. 1065	7/A/2008 poz. 123	94
Wyrok	K 8/07	13.03.2007	19.03.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 48 poz. 327	3/A/2007 poz. 26	126
Wyrok	K 16/07	13.10.2008	24.10.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 190 poz. 1170	8/A/2008 poz. 136	17, 31
Wyrok	K 19/07	18.12.2008	30.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 235 poz. 1618	10/A/2008 poz. 182	112
Wyrok	K 20/07	8.10.2007	19.10.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 192 poz. 1394	9/A/2007 poz. 102	103
Wyrok	K 23/07	1.07.2008	8.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 120 poz. 778	6/A/2008 poz. 100	27, 44, 108, 110
Wyrok	K 24/07	22.07.2008	31.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 138 poz. 874	6/A/2008 poz. 110	21, 28, 29, 55
Wyrok	K 30/07	20.02.2008	5.03.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 37 poz. 214	1/A/2008 poz. 6	19, 94
Wyrok	K 33/07	11.12.2008	22.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 225 poz. 1502	10/A/2008 poz. 177	117, 122
Wyrok	K 37/07	2.12.2008	11.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 219 poz. 1408	10/A/2008 poz. 172	20, 65, 120, 122
Wyrok	K 38/07	3.07.2008	11.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 123 poz. 802	6/A/2008 poz. 102	27, 29, 36, 110
Wyrok	K 39/07	28.11.2007	11.12.2007	Dz. U. 2008 r. Nr 230 poz. 1698	10/A/2007 poz. 129	19, 21
Wyrok	K 40/07	16.04.2008	29.04.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 72 poz. 427	3/A/2008 poz. 44	17, 30, 48, 136
Wyrok	K 42/07	3.06.2008	11.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 100 poz. 648	5/A/2008 poz. 77	29, 37, 40, 120
Wyrok	K 44/07	30.09.2008	3.10.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 177 poz. 1095	7/A/2008 poz. 126	31, 33, 37, 38, 78, 125, 136
Wyrok	K 46/07	8.07.2008	11.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 123 poz. 803	6/A/2008 poz. 104	28, 33, 64
Wyrok	K 51/07	27.06.2008	10.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 122 poz. 797	5/A/2008 poz. 87	16, 22, 31, 35, 38, 39, 40, 42, 73, 74, 114
Wyrok	K 52/07	27.06.2008	10.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 122 poz. 798	5/A/2008 poz. 88	31, 73

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

Wyrok	K 61/07	9.12.2008	18.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 223 poz. 1475	10/A/2008 poz. 174	67
Wyrok	K 66/07	24.11.2008	3.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 214 poz. 1354	9/A/2008 poz. 158	122
Wyrok	K 5/08	25.11.2008	5.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 216 poz. 1380	9/A/2008 poz. 159	17, 32, 88
Wyrok	K 12/08	11.12.2008	22.12.2009	Dz. U. 2008 r. Nr 225 poz. 1503	10/A/2008 poz. 176	32

Kp

Rodzaj orzeczenia	Sygn. akt	Data wydania orzeczenia	Data publikacji w Dz. U. / M.P.	Nr Dz. U. / M.P.	Nr OTK ZU	Pozycja w Informacji (strony)
Wyrok	Kp 2/08	19.11.2008	25.11.2008	M. P. 2008 r. Nr 89 poz. 780	9/A/2008 poz. 157	16, 21, 31, 73, 76

Kpt

Rodzaj orzeczenia	Sygn. akt	Data wydania orzeczenia	Data publikacji w Dz. U. / M.P.	Nr Dz. U. / M.P.	Nr OTK ZU	Pozycja w Informacji (strony)
Postanowienie	Kpt 1/08	23.06.2008	-	-	5/A/2008 poz. 97	14, 25, 26, 30, 54
-	Kpt 2/08	Sprawa w toku	-	-	-	25

P

Rodzaj orzeczenia	Sygn. akt	Data wydania orzeczenia	Data publikacji w Dz. U. / M.P.	Nr Dz. U. / M.P.	Nr OTK ZU	Pozycja w Informacji (strony)
Wyrok	P 11/98	12.01.2000	21.01.2000	Dz. U. 2000 r. Nr 3 poz. 46	1/2000 poz. 3	107
Wyrok	P 4/99	31.01.2001	14.02.2001	Dz. U. 2001 r. Nr 11 poz. 91	1/2001 poz. 5	26
Wyrok	P 8/99	10.10.2000	20.10.2008	Dz. U. 2000 r. Nr 88 poz. 988	6/2000 poz. 190	107
Wyrok	P 12/99	15.11.2000	21.11.2000	Dz. U. 2000 r. Nr 100 poz. 1085	7/2000 poz. 260	32

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

Wyrok	P 25/02	21.06.2005	8.07.2005	Dz. U. 2005 r. Nr 124 poz. 1043	6/A/2005 poz. 65	33
Wyrok	P 19/03	16.11.2004	23.11.2004	Dz. U. 2004 r. Nr 249 poz. 2504	10/A/2004 poz. 106	21
Wyrok	P 2/04	28.07.2004	8.10.2004	Dz. U. 2004 r. Nr 175 poz. 1825	7/A/2004 poz. 72	20
Wyrok	P 6/04	17.05.2005	30.05.2005	Dz. U. 2005 r. Nr 94 poz. 796	5/A/2005 poz. 50	18
Wyrok	P 11/05	9.11.2005	30.11.2005	Dz. U. 2005 r. Nr 233 poz. 1993	10/A/2005 poz. 113	22
Wyrok	P 13/05	28.02.2006	7.03.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 38 poz. 268	2/A/2006 poz. 20	104
Wyrok	P 2/06	4.09.2006	14.09.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 164 poz. 1168	8/A/2006 poz. 98	129
Wyrok	P 4/06	3.06.2008	11.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 100 poz. 649	5/A/2008 poz. 76	27, 28, 43, 60, 109, 128
Wyrok	P 9/06	15.04.2008	21.04.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 66 poz. 409	3/A/2008 poz. 43	31, 34, 94, 118
Wyrok	P 10/06	30.10.2006	18.11.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 202 poz. 1492	9/A/2006 poz. 128	33, 84
Wyrok	P 18/06	23.06.2008	7.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 119 poz. 770	5/A/2008 poz. 83	18, 30, 113
Wyrok	P 24/06	26.11.2007	13.12.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 225 poz. 1671	10/A/2007 poz. 126	94
Wyrok	P 26/06	15.04.2008	21.04.2008	Dz. U. 2008 Nr 66 poz. 410	3/A/2008 poz. 42	30, 40, 94, 95
Wyrok	P 32/06	15.10.2008	24.10.2008	Dz. U. 2008 Nr 190 poz. 1172	8/A/2008 poz. 138	18, 20, 30, 41, 58
Wyrok	P 35/06	8.01.2008	17.01.2008	Dz. U. 2008 Nr 7 poz. 40	1/A/2008 poz. 1	30, 39
Wyrok	P 37/06	20.12.2007	29.12.2007	Dz. U. 2007 Nr 247 poz. 1844	11/A/2007 poz. 160	94, 96
Wyrok	P 38/06	29.04.2008	15.05.2008	Dz. U. 2008 Nr 84 poz. 516	3/A/2008 poz. 46	31
Wyrok	P 39/06	20.12.2007	29.12.2007	Dz. U. 2007 Nr 247 poz. 1845	11/A/2007 poz. 161	23, 123, 124
Wyrok	P 42/06	13.11.2007	27.11.2007	Dz. U. 2007 Nr 221 poz. 1649	10/A/2007 poz. 123	21

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

Wyrok	P 43/06	4.09.2007	18.09.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 168 poz. 1187	8/A/2007 poz. 95	97
Wyrok	P 48/06	19.02.2008	6.03.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 38 poz. 222	1/A/2008 poz. 4	30, 40
Wyrok	P 49/06	19.02.2008	6.03.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 38 poz. 223	1/A/2008 poz. 5	29, 30
Wyrok	P 8/07	24.06.2008	7.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 119 poz. 772	5/A/2008 poz. 84	29, 114
Wyrok	P 10/07	23.10.2007	30.10.2007	Dz. U. 2008 r. Nr 200 poz. 1445	9/A/2007 poz. 107	95, 96, 113, 129
Wyrok	P 11/07	11.09.2007	24.09.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 175 poz. 1235	8/A/2007 poz. 97	105
Wyrok	P 16/07	18.12.2008	30.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 235 poz. 1619	10/A/2008 poz. 183	71
Wyrok	P 17/07	16.12.2008	24.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 228 poz. 1524	10/A/2008 poz. 179	29
Wyrok	P 18/07	20.05.2008	5.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 96 poz. 619	4/A/2008 poz. 61	38, 42
Wyrok	P 20/07	31.03.2008	4.04.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 57 poz. 350	2/A/2008 poz. 31	28
Wyrok	P 23/07	19.06.2008	2.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 116 poz. 740	5/A/2008 poz. 82	27, 28, 30
Wyrok	P 27/07	18.07.2008	31.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 138 poz. 872	6/A/2008 poz. 107	21, 30, 114
Wyrok	P 28/07	23.10.2007	30.10.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 200 poz. 1446	9/A/2007 poz. 106	95, 107
Wyrok	P 30/07	7.10.2008	14.10.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 182 poz. 1133	8A/2008 poz. 135	29, 57, 116
Wyrok	P 36/07	8.07.2008	11.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 123 poz. 804	6/A/2008 poz. 103	16, 17
Wyrok	P 37/07	16.06.2008	26.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 110 poz. 706	5/A/2008 poz. 80	17, 29, 36, 119
Wyrok	P 41/07	22.07.2008	31.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 138 poz. 875	6/A/2008 poz. 109	30, 34, 114
Wyrok	P 43/07	10.12.2007	18.12.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 235 poz. 1734	11/A/2007 poz. 155	18
Wyrok	P 47/07	18.11.2008	27.11.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 208 poz. 1314	9/A/2008 poz. 156	31
Wyrok	P 49/07	21.07.2008	31.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 138 poz. 873	6/A/2008 poz. 108	29

Wyrok	P 50/07	13.05.2008	26.05.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 90 poz. 562	4/A/2008 poz. 58	39, 41
Wyrok	P 54/07	1.12.2008	9.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 218 poz. 1400	10/A/2008 poz. 171	29
Wyrok	P 57/07	15.12.2008	29.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 229 poz. 1539	10/A/2008 poz. 178	29
Wyrok	P 59/07	27.05.2008	5.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 96 poz. 622	4/A/2008 poz. 64	29
Wyrok	P 68/07	16.12.2008	24.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 228 poz. 1525	10/A/2008 poz. 180	28
Wyrok	P 2/08	21.10.2008	30.10.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 193 poz. 1196	8/A/2008 poz. 139	38
Wyrok	P 15/08	10.07.2008	23.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 131 poz. 838	6/A/2008 poz. 105	30, 86, 126, 127
Wyrok	P 16/08	17.12.2008	30.12.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 235 poz. 1617	10/A/2008 poz. 181	28, 32, 68, 108, 110, 126, 128
Postanowienie	P 39/08	10.12.2008	-	-	10/A/2008 poz. 187	13

Pp

Rodzaj orzeczenia	Sygn. akt	Data wydania orzeczenia	Data publikacji w Dz. U. / M.P.	Nr Dz. U. / M.P.	Nr OTK ZU	Pozycja w Infor- macji (strony)
Wyrok	Pp 1/99	8.03.2000	10.03.2000	M. P. 2000 r. Nr 8 poz. 171	2/2000 poz. 58	14
Postanowienie	Pp 1/02	16.07.2003	-	-	6/A/2003 poz. 71	14
Postanowienie	Pp 1/07	17.12.2007	-	-	11/A/2007 poz. 165	14
-	Pp 1/08	Sprawa w toku	-	-	-	14, 25

S

Rodzaj orzeczenia	Sygn. akt	Data wydania orzeczenia	Data publikacji w Dz. U. / M.P.	Nr Dz. U. / M.P.	Nr OTK ZU	Pozycja w Informacji (strony)
Postanowienie	S 1/02	2.07.2002	-	-	4/A/2002 poz. 54	14
Postanowienie	S 2/03	27.05.2003	-	-	5/A/2003 poz. 46	106
Postanowienie	S 1/05	29.06.2005	-	-	6/A/2005 poz. 77	106
Postanowienie	S 3/06	30.10.2006	-	-	9/A/2006 poz. 146	23, 95, 99, 123
Postanowienie	S 1/08	9.01.2008	-	-	1/A/2008 poz. 9	123, 125
Postanowienie	S 2/08	4.03.2008	-	-	2/A/2008 poz. 33	123, 124
Postanowienie	S 3/08	12.06.2008	-	-	5/A/2008 poz. 94	123, 125
Postanowienie	S 4/08	28.10.2008	-	-	8/A/2008 poz. 152	123, 125

SK

Rodzaj orzeczenia	Sygn. akt	Data wydania orzeczenia	Data publikacji w Dz. U. / M.P.	Nr Dz. U. / M.P.	Nr OTK ZU	Pozycja w Informacji (strony)
Wyrok	SK 12/99	10.07.2000	17.07.2000	Dz. U. 2000 r. Nr 55 poz. 665	5/2000 poz. 143	104
Wyrok	SK 8/00	9.10.2001	15.10.2001	Dz. U. 2001 r. Nr 118 poz. 1272	7/2001 poz. 211	21
Wyrok	SK 16/00	11.12.2001	17.12.2001	Dz. U. 2001 r. Nr 144 poz. 1621	8/2001 poz. 257	27
Wyrok	SK 22/01	24.10.2001	12.11.2001	Dz. U. 2001 r. Nr 129 poz. 1447	7/2001 poz. 216	21
Wyrok	SK 32/01	13.05.2002	6.06.2002	Dz. U. 2002 r. Nr 68 poz. 632	3/A/2002 poz. 31	104
Postanowienie	SK 17/02	11.12.2002			7/A/2001 poz. 98	21
Wyrok	SK 22/02	26.11.2003	4.12.2003	Dz. U. 2003 r. Nr 206 poz. 2012	9/A/2003 poz. 97	102
Wyrok	SK 39/03	10.05.2004	14.05.2004	Dz. U. 2004 r. Nr 111 poz. 1182	5/A/2004 poz. 40	18
Postanowienie	SK 50/03	27.01.2004	-	-	1A/2004 poz. 6	36
Wyrok	SK 1/04	27.10.2004	3.11.2004	Dz. U. 2004 r. Nr 237 poz. 2384	9/A/2004 poz. 96	23, 29
Postanowienie	SK 9/04	24.05.2005	-	-	5/A/2005 poz. 58	16
Postanowienie	SK 27/04	6.07.2005	-	-	7/A/2005 poz. 84	27
Wyrok	SK 40/04	24.01.2006	9.02.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 21 poz. 164	1/A/2006 poz. 5	101

Informacja o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa TK w 2008 roku

Wyrok	SK 42/04	23.10.2006	31.10.2006	Dz. U. 2006 r. Nr 198 poz. 1463	9/A/2006 poz. 125	36
Wyrok	SK 49/04	6.05.2008	14.05.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 82 poz. 502	4/A/2008 poz. 55	29
Wyrok	SK 51/04	21.10.2008	30.10.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 193 poz. 1195	8/A/2008 poz. 140	29
Wyrok	SK 13/05	12.09.2005	28.09.2005	Dz. U. 2005 r. Nr 186 poz. 1566	8/A/2005 poz. 91	18
Wyrok	SK 18/05	27.11.2007	3.12.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 225 poz. 1672	10/A/2007 poz. 128	105
Wyrok	SK 43/05	12.05.2008	26.05.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 90 poz. 560	4/A/2008 poz. 57	19, 30, 33, 34, 35, 84, 119
Wyrok	SK 49/05	24.04.2007	10.05.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 81 poz. 554	4/A/2007 poz. 39	102
Wyrok	SK 52/05	29.09.2008	6.10.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 178 poz. 1103	7/A/2008 poz. 125	32, 33, 34, 43, 87
Wyrok	SK 7/06	24.10.2007	5.11.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 204 poz. 1482	9/A/2007 poz. 108	23, 95, 99, 129
Wyrok	SK 16/06	24.06.2008	7.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 119 poz. 771	5/A/2008 poz. 85	23, 27, 30, 62, 116, 121
Postanowienie	SK 41/06	5.11.2008	-	-	9/A/2008 poz. 162	16
Wyrok	SK 57/06	27.05.2008	5.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 96 poz. 621	4/A/2008 poz. 63	30, 36, 52, 94, 130
Wyrok	SK 58/06	11.03.2008	21.03.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 48 poz. 289	2/A/2008 poz. 26	30
Wyrok	SK 61/06	16.07.2007	26.07.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 134 poz. 947	7/A/2007 poz. 77	95
Wyrok	SK 79/06	5.11.2008	17.11.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 203 poz. 1276	9/A/2008 poz. 153	28, 31
Wyrok	SK 89/06	26.02.2008	7.03.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 39 poz. 234	1/A/2008 poz. 7	29
Wyrok	SK 77/06	1.04.2008	9.04.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 59 poz. 367	3/A/2008 poz. 39	29, 41, 42, 118
Wyrok	SK 79/06	5.11.2008	17.11.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 203 poz. 1276	9/A/2008 poz. 153	29
Wyrok	SK 82/06	12.02.2008	25.02.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 30 poz. 188	1/A/2008 poz. 3	30, 34
Wyrok	SK 96/06	1.04.2008	9.04.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 59 poz. 368	3/A/2008 poz. 40	30, 34, 43
Wyrok	SK 3/07	4.03.2008	11.03.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 41 poz. 251	2/A/2008 poz. 25	115, 130
Wyrok	SK 6/07	14.10.2008	24.10.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 190 poz. 1171	8/A/2008 poz. 137	29, 36, 115
Wyrok	SK 9/07	20.05.2008	30.05.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 93 poz. 597	4/A/2008 poz. 60	28, 30, 34, 43, 120

Wyrok	SK 11/07	29.04.2008	15.05.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 84 poz. 517	3/A/2008 poz. 47	26, 28, 29, 119, 126, 129
Wyrok	SK 16/07	23.04.2008	13.05.2008	M. P. 2008 r. Nr 38 poz. 342	3/A/2008 poz. 45	28, 35, 82, 118, 129
Wyrok	SK 17/07	10.06.2008	23.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 107 poz. 686	5/A/2008 poz. 78	22, 29, 36, 39, 43, 53, 94, 115, 130
Wyrok	SK 20/07	26.06.2008	10.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 122 poz. 796	5/A/2008 poz. 86	29, 124, 130
Wyrok	SK 25/07	26.05.2008	5.06.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 96 poz. 620	4/A/2008 poz. 62	19, 27, 28, 30, 39, 51, 109, 121, 128
Wyrok	SK 33/07	17.11.2008	26.11.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 207 poz. 1307	9/A/2008 poz. 154	29, 124
Wyrok	SK 40/07	1.07.2008	8.07.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 120 poz. 779	6/A/2008 poz. 101	16, 20, 29, 94, 119, 126, 129

U

Rodzaj orzeczenia	Sygn. akt	Data wydania orzeczenia	Data publikacji w Dz. U. / M.P.	Nr Dz. U. / M.P.	Nr OTK ZU	Pozycja w Informacji (strony)
Wyrok	U 8/05	6.11.2007	14.11.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 211 poz. 1548	10/A/2007 poz. 121	103
Wyrok	U 4/06	22.09.2006	28.09.2006	M. P. 2006 r. Nr 66 poz. 680	8/A/2006 poz. 109	81
Wyrok	U 5/06	16.01.2007	22.01.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 10 poz. 70	1/A/2007 poz. 3	22
Wyrok	U 6/06	11.12.2007	18.12.2007	Dz. U. 2007 r. Nr 235 poz. 1735	11/A/2007 poz. 156	95
Wyrok	U 1/08	26.11.2008	1.12.2008	M.P. 2009 r. Nr 91 poz. 788	9/A/2008 poz. 160	28, 80
Wyrok	U 4/08	27.10.2008	3.11.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 196 poz. 1221	8/A/2008 poz. 141	28, 121
Wyrok	U 5/08	16.09.2008	22.09.2008	Dz. U. 2008 r. Nr 170 poz. 1054	7/A/2008 poz. 122	28